

OULUN PALLAS-KORTTELI
RAKENNUSHISTORIASELVITYS
OULUSSA 14.2.2005 ARKKITEHTITOIMISTO JORMA TEPPÖ OY

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	7
1.1 Tehävä	7
1.2 Aineisto	7
1.3 Työryhmä	8
2 Yleistiedot	9
2.1 Pallas-kortteli	9
2.2 Ympäröivä kaupunkirakenne	9
3 Historiaa	17
3.1 Pallas-korttelin asemakaava	17
3.2 Korttelin rakennusvaiheita	23
3.2.1 Taustaa	23
3.2.2 Tontti I/56 (nyk. osa tonttia I/16/1)	25
3.2.3 Tontti I/57 (nyk. osa tontteja I/16/1 ja I/16/51)	30
3.2.4 Tontti I/58 (nyk. osa tonttia I/16/51)	34
3.2.5 Tontti I/59 (nyk. tontti I/16/2)	38
3.2.6 Tontti I/60 (nyk. osa tonttia I/16/3)	43
3.2.7 Tontti I/61 (nyk. osa tonttia I/16/3)	47
3.2.8 Korttelin rakennusvaiheita havainnekuvina	51
4 Rakennukset	58
4.1 Tontti I/16/1 (Kiinteistö Oy Kirkkokatu 8)	58
4.1.1 Pallas-talo (Kirkkokatu 8/Pakkahuoneenkatu 12)	58
4.1.2 Konttori- ja liiketalo (Pakkahuoneenkatu 12)	70
4.2 Tontti I/16/3 (As Oy Oulun Liiketalo)	75
4.2.1 Nk. Vanhan apteekin talo (Pakkahuoneenkatu 10/Torikatu 7)	75
4.2.2 Liike- ja asuinrakennus (Pakkahuoneenkatu 10)	87
4.2.3 Asuin- ja liikerakennus (Torikatu 9)	93

4.3 Tontti I/16/51 (Kiinteistö Oy Oulun Kymppi)	97
4.3.1 Oulun kaupungin säästöpankki (Kirkkokatu 10)	97
4.3.2 Säästöpankin liike- ja asuinrakennus (Kauppurienkatu 11/Kirkkokatu 12)	110
4.4 Tontti I/16/2 (Kiinteistö Oy Oulun Kauppurienkatu 9)	123
4.4.1 Nk. Sanomalehti Liiton rakennus (Kauppurienkatu 9/Torikatu 11)	123
5 Yhteenvedo	134
5.1 Korttelin säilyneisyyskaaviot	134
5.2 Yhteenvedo	142
5.3 Arvot	143
6 Liitemateriaali	149
6.1 Korttelin rakennusten suunnittelijat	149
6.1.1 Arkkitehti Wivi Lönn (1872-1966)	149
6.1.2 Arkkitehti Valter Thomé (1874-1918)	151
6.1.3 Arkkitehti Wäinö G. Palmqvist (1882-1964)	153
6.1.4 Rakennusinsinööri Veikko Kallio (1893-1973)	155
6.1.5 Muut Suunnittelijat	157
Viiteluettelo	159
Kuvaluettelo	161
Lähdeluettelo	166

1 JOHDANTO

1.1 Tehtävä

Oulun kaupungin Teknisen keskuksen toimeksiannosta suoritettavassa rakennushistoriaselvityksessä tarkastellaan Oulun kaupungin ensimmäisessä kaupunginosassa sijaitsevaa Pallas-korttelia (I/16). Rakennushistoriaselvityksen tarkoitus on kerätä yhteen tietoa Pallas-korttelin tulevaa asemakaavamuutostyötä varten.

Rakennushistoriaselvitys koostuu korttelin kaavahistorian ja vanhempien rakennusvaiheiden tarkastelusta sekä nykyisen rakennuskannan inventointiosuudesta. Lisäksi työhön sisältyy korttelista muodostetut säilyneisyyskaaviot sekä rakennuskannan arvotusosuus. Arvotusosuudessa rakennuksia käsitellään itsenäisinä kokonaisuuksina sekä osana keskustan kaupunkirakennetta ja kaupunkikuvaa. Selvitystä täydentää runsas kuvamateriaali sekä korttelin rakennusten suunnittelijoiden esittelyt.

Kiinteistö Oy Kirkkokatu 8:n osalta rakennushistoriaselvitys pohjautuu olemassa olevaan arkistomateriaaliin sekä ulkopuoliseen rakennusinventointiin.

Tämä selvitys on itsenäinen tutkimus ja korttelin tulevista suunnitelmista riippumaton asiakirja.

1.2 Aineisto

Käytetty aineisto koostuu useasta eri arkistosta löydetystä piirustus- ja kuvamateriaalista, kirjallisuuslähteistä, henkilöhaastatteluista sekä kohteen inventoinnin tuottamasta materiaalista. Oulun kaupungin tekninen keskus on toimittanut lähtötietoina käytetyn ajantasa-asemakaavan sekä perustiedot rakennuksista.

Kuva 2. Näkymä tuomiokirkon tornista. Korkeat kiivakennukset puuttuvat vielä. Viereisen korttelin tontti on tyhjiällä. KOP:n rakennuksen valmistelut ovat käynnissä. Kuva on 1890-luvun lopulta.

Kuva 3. Viistokuva Pallas-korttelista 1930-luvun alusta.

1.3 Työryhmä

Työn suorittamisesta on vastannut Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy. Työn varsinaisen sisälön on tuottanut ja taittanut arkkitehti yo Tommi Koukkari.

Kuva 4. Viistokuva Pallas-korttelista 1930-luvun alusta.

Kuva 5. Viistokuva Pallas-korttelista vuodelta 1951.

2 YLEISTIEDOT

2.1 Pallas-kortteli

Pallas-kortteli on Oulun keskustan I kaupunginosassa sijaitseva asuin- ja liikekortteli. Kortteli rajautuu pohjoisessa Pakkahuoneenkatuun, etelässä Kauppurienkatuun, lännessä Torikatuun ja idässä keskustan pääkatuna toimineeseen Kirkkokatuun.

Kortteli on osa Oulun vanhaa keskusta-aluetta, jonka osaksi kortteli tuli asemakaavoituksen myötä 1700-luvulla. Kortteli on rakentunut lukuisten rakennusvaiheiden kautta nykyasuunsa, jossa kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia täydentää viime sotien jälkeen rakennetut uudisrakennukset. Kortteli edustaa osaltaan aikakautta, jolloin Oulun keskusta muuttui matailien puutalojen täyttämästä matalasta rakentamisesta useakerroksisiin kivistä rakennettuihin liike- ja asuinkerrostaloihin.

Nykyisin kortteli muodostuu neljästä tontista ja niitä hallinnoivista osakeyhtiöistä; Kiinteistö Oy Kirkkokatu 8 (1/16/1), Kiinteistö Oy Oulun Kauppurienkatu 9 (1/16/2), Asunto Oy Oulun liiketalo (1/16/3) ja Kiinteistö Oy Oulun Kymppi (1/16/51). Tonttien pinta-alat ovat seuraavat: tontti nro 1: 2277 m², tontti nro 2: 1735 m², tontti nro 3: 3111 m² ja tontti nro 51: 2014 m².

2.2 Ympäröivä kaupunkirakenne

Ympäröivät korttelit muodostuvat pääosin kaupan ja liike-elämän täyttämistä rakennuksista. Katutaso on varattu liikehuoneistoille ja ylemmät kerrokset toimisto- ja asuinhuoneistoille. Viereinen Pekuri-kortteli on täyteen rakennettu, kokonaisuudessaan kaupallisessa käytössä (kuva 1). Hammar- ja Kauppuri-korttelit ovat puolestaan kortteleita, joiden sisäpihat on otettu varsin laajasti liike-elämän käyttöön. Pallas-korttelia ympäröivät muut korttelit (Toppelius, Santaholma, Yhdystorni ja Puistola)

Kuva 6. Viistokuva Pallas-korttelista vuodelta 1961.

Kuva 7. Viistokuva Pallas-korttelista vuodelta 2002.

ovat avoimempia, pääosin asuinrakennusten muodostamia piha-alueellisia sekakortteleita. Viereisten korttelien rakennukset ovat pääosin neljä-viisikerroksisia. Osa Pallas-korttelin vastapäisistä rakennuksista on sodanjälkeisen kaavoitusihanteen mukaisesti vedetty vanhasta katulinjasta sisäänpäin. Tällöin katutilasta muodostuu verrattain leveä. Tiivistä, rakennusten rajaamaa kapeaa katutilaa on Pallas-korttelin ympärillä ainoastaan lyhyitä katuosuuksia. Keskusaukio Kirkkokadulla muodostaa oululaistain ainutlaatuisen aktiivisen kaupunkitilan. Pallas-kortteli rajautuu Kirkkokadun ja Kauppurienkadun osalta kävelykatuun. Suunnitelmien mukaan myös Pakkahuoneenkatu on tulevaisuudessa osa kävelykatua. Nykyisin yksisuuntainen Torikatu on suunniteltu joukkoliikenteelle osoitetuksi kaduksi. Kadunparannustyöt joukkoliikennettä varten on jo aloitettu.

Kuva 8. Korttelin nykyinen rakennuskanta.

Kuva 9. Korttelin nykyinen rakennuskanta.

Kuva 10. Panoraamakuva (Kirkkokatu ja Pakkahuoneenkatu).

Kuva 11. Panoraamakuva (Pakkahuoneenkatu ja Torikatu).

Kuva 12. Panoraamakuva (Torikatu ja Kauppurienkatu).

Kuva 13. Panoraamakuva (Kauppurienkatu ja Kirkkokatu).

Kuva 14. Panoraamakuva korttelin sisäpihalta.

Kuva 15. Panoraamakuva korttelin sisäpihalta.

Kuva 16. Panoraamakuva korttelin sisäpihalta.

Kuva 17. Panoraamakuva korttelin sisäpihalta.

3 HISTORIAA

3.1 Pallas-korttelin asemakaava

1649-51 Kaupunkimittaus ja ensimmäinen asemakaava Claes Claesson

Kaupungin alueen ensimmäinen kartoitus ja regulointi käynnistyi Pietari Brahen kenraalikuvernöörikausien aikana. Kaupunki oli tuolloin rakentunut pääosin Kaupunginojan ja Merikosken välille.

Vuonna 1651 valmistui Oulun ensimmäinen varsinainen asemakaava. Kaupunki laajentui suunnitellun asemakaavan mukaisesti etelään. Kartalta löytyy luonnos uusien korttelien tonttijaostaja ja asuinrakennusten sijoittelusta. Kaavaa on luonnehdittu renessanssin kaupunki-ihanteiden mukaiseksi. Säännöllinen ruutukaava ei ottanut huomioon topografiaa (maanpinnan muodostumia). Claessonin asemakaava ohjasi kaupungin rakentamista aina 1700-luvun alkuun asti. Pallas-korttelin alue jäi kaupungin ulkopuolelle tulliaidan taakse. Alueen läpi kulki eteläisen tulipiortin talvitie Liminkaan.

1763 Kartta Mårten Hackzell

Isovihan aikana (1713-1721) tuhoutui paljon keskustan rakennuksia sekä Oulun linna. Oulussa raivonneiden kolmen tulipalon jälkeen (vuosina 1652,1655 ja 1705), muodostui tilaa katujen oikomisiin.¹ Rakennuslainsäädännön uudistuttua 1750 annettiin määräys kaikkien kaupunkien mitaamisesta. Valmistuneessa kartassa laadittiin ensimmäisen kerran tonttien numerointi ja jako kortteleihin.

Kaupunkirakenteeseen oli saatu vaihtelevuutta suosimalla eri muotoisia ja kokoisia kortteleita ja tontteja. Aukioiden merkitys korostui. Myös katujen hierarkisuutta voitiin korostaa leventä-

Kuva 18. Ensimmäinen asemakaava Claes Claesson 1651.

Kuva 19. Kartta G. D. Andersin vuodelta 1814. Kopio Mårten Hackzellin kartasta vuodelta 1763.

Kuva 20. Asemakaava Johan Albrecht Ehrenström ja Carl Ludwig Engel 1825.

mällä joitain katuja sekä istuttamalla kadunvarsia. Myös rakennusten kautta katutila muuttui; rakennukset toteutettiin kaksikerroksisina ja korkeat mansardikatot tulivat muotiin. Myös rantaviivan rakentaminen tuli osaksi kaupunkikuva.²

Pallaskortteli sijaitsi IV:ssä kaupunginosassa ja se on jaettu peräti yhteentoista tonttiin.

1825 Asemakaava Johan Albrecht Ehrenström ja Carl Ludwig Engel

Oulun suurpalon vuonna 1822 jälkeen kaupungin asemakaava päätettiin uusia kokonaan. Tonttien jakaminen aloitettiin ensimmäisestä kaupunginosasta, sen itäpäästä. Uudessa asemakaavassa otettiin huomioon ne vanhat tontit, joilla oli käyttökelpoisia rakenteita eli lähinnä tulipalossa säilyneitä kellareita. Kadut ja tontit linjattiin niin, että ne voitiin käyttää hyväksi myös uudessa kaupunkirakenteessa. Asemakaavan mukaisesti tonttien koko kasvoi ja tästä johtuen läheskään kaikki kaupunkilaiset eivät saaneet itselleen entistä tonttiaan.³ Pallas-kortteli sijaitsi I:ssä kaupunginosassa, ja se jaettiin kuuteen tonttiin (nrot 56, 57, 58, 59, 60 ja 61).

1876 Asemakartta Claes Kjerström

Pallas-kortteli sijaitsee I kaupunginosassa ja se on jaettu edelleen kuuteen eri tonttiin; tontti n:o 56 (katuosoite Kirkkokatu 10), tontti n:o 57 (Kirkkokatu 12), tontti n:o 58 (Kirkkokatu 14), tontti 59 (Torikatu 19), tontti n:o 60 (Torikatu 17) ja tontti n:o 61 (Torikatu 15).

Käytössä oli myös toinen rinnakkainen korttelijako, jossa korttelit muodostuivat pitkilläisten katujen suuntaisista, katujen molemmin puolin olevista tonteista. Pallas-korttelin tontit sijaitsivat tämän jaon mukaan sekä VI että VII kaupunginosassa. Tämä kaupunginosajako oli voimassa 1870- ja 1880-luvuilla.

Katuosoitteet määriteltiin tuolloin vain pitkilläiskaduille ja ne eivät vastaa nykyistä katunumerointia. Katujen nimet Pallas-korttelin ympäristössä ovat nykyiset.

Kuva 21. Asemakartta Claes Kjerström 1876.

1882 Asemakartta

Vuoden 1882 Oulun palon jälkeen vahvistettiin välittömästi uusi rakennusjärjestys. Siinä uudelleen rakennettavissa kortteleissa paloturvallisuus oli viety äärimmilleen. Kaupunkialue oli jaettu leveillä suojavyöhykkeillä useamman korttelin muodostamiin lohkoihin. Korttelit olivat neliönmuotoisia ja ne oli jaettu yleensä neljään tonttiin. Tontit rajattiin puutarhoilla ja leveillä palokujilla toisistaan. Kaava ei sellaisenaan toteutunut kuin muutamassa korttelissa mm. Heinäpään alueella ja parissa palossa tuhoutuneessa korttelissa.

Pallas-korttelin tontit sijaitsivat I kaupunginosassa. Tontti kaavoitettiin neljään tonttiin, joita ja koivat leveät palokujat. Todellisuudessa kortteli säilytti kuitenkin vanhan tonttijakonsa. Asia on todettavissa joitakin vuosia myöhemmin valmistuneista G. W. Liljebladin asemakartoista.

1907 Asemakartta

Edellisen asemakaavan epäonnistuttua alettiin valmistelemaan uutta. Asemakaava laadittiin kaupungin rakennuskonttorissa. Asiantuntijaksi kutsuttiin Helsingistä arkkitehti Bertel Jung, joka ohjasi ainakin Tuuran ja Ala-laanilan kaavoitusta.⁴ Uusi luonnos palasi aikaisempaa pienempään tonttijakoon ja puistovyöhykkeistä luovuttiin tarpeettomina.

Kaavassa kaupunkia laajennettiin rautatien taakse ja lounaaseen. Kaavasta löytyi aukiosommitelmia, vaihtelevan kokoisia kortteleita ja vanhoihin katuihin nähden diakonaalisia katuja.

Pallaksen korttelissa (I/16) on tontteja yhteensä viisi; tontti n:o 48 (katuosoite Torikatu 7/Pakkahuoneenkatu 10), tontti n:o 49 (Torikatu 9), tontti n:o 50 (Torikatu 11/Kauppurienkatu 9), tontti n:o 51 (Kirkkokatu 10/Kauppurienkatu 11) ja tontti n:o 52 (Kirkkokatu 8/Pakkahuoneenkatu 12).

Kuva 22. Asemakartta 1882.

Kuva 23. Asemakartta vuodelta 1907. Oulun kaupungin teknisen keskuksen karttapiste.

Kuva 24. Asemakaava vuodelta 1947.

1947 Keskeisten osien asemakaavamuutos Otto-I. Meurman ja Aarne Ervi

Kaavamuutoksen tavoitteena oli toimiva, taiteellisesti arvokas ja huolella kaupunkikuvaa jälleen rakentava asemakaava. Kaavassa oli radikaalisti pyritty ratkaisemaan kaupungin liikennekysymykset. Osa kaduista osoitettiin liikennöintiä varten ja osa suljettiin puistokaduiksi.

Katuilojen muodostuksessa pyrittiin väljyyteen. Uudet rakennukset vedettiin kolme-viisi metriä sisään entiseen katulinjaan nähden. Pyrkimys oli saattaa katutila kokonaisuutena avoimemmaksi rakennusten purkamisen ja uudelleenrakentamisen myötä.

Pallas-kortteli (I/16) oli jaettu neljään eri tonttiin; yhdistettyyn tonttiin nro 48-49, 50, 51 ja 52. Pakkahuoneenkatu ja Kauppurienkatu on osoitettu puistokaduiksi ja Kirkkokadun keskusaukio on kaavoitettu. Asemakaavamerkintä "esihiha" koski tontteja 48-49 ja 52, jolla tulevien rakennusten kadunpuoleinen sisäänveto määriteltiin alueeksi, joka on pidettävä huolitellussa puisto-maisessa kunnossa.

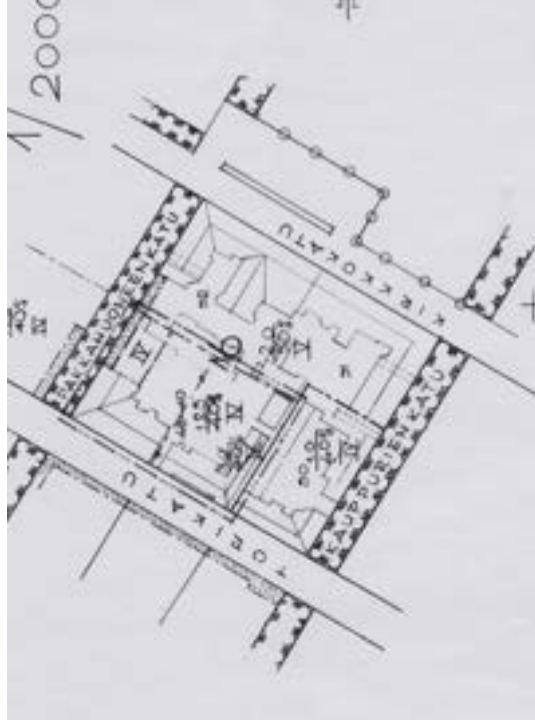
Asemakaava on edelleen voimassa tontilla nro 51 (2.0/40 %/V).

1953 Korttelia koskeva asemakaavamuutos

Muutos koski aikaisemmin yhdistettyä tonttia nro 48-49, jonka vanhat asemakaavamääräykset yhdenmukaistettiin (1.25 / 40 % / IV). Tontin Pakkahuoneenkadun varteen on kaavoitettu paikka neljäkerroksiselle rakennukselle.

1961 Korttelia koskeva asemakaavamuutos

Muutos koski tonttia nro 52 sekä Pakkahuoneenkataua välillä Torikatu ja Kirkkokatu. Pakkahuoneenkataua kyseisellä välillä koskenut kaavamerkintä puistoalueesta poistettiin. Katualueen esihiha -merkintä säilyi. Tontin Pakkahuoneenkadun varteen on kaavoitettu paikka neljäkerroksiselle rakennukselle. Rakennuksen räystään korkeus määriteltiin noudattaman viereisen tontin

Kuva 25. Asemakaavamuutos vuodelta 1953.

nro 48-49 räystäskorkeutta. Lisäksi piharakennus on osoitettu poistettava -merkinnällä. Tontin nro 52 osalta tämä asemakaava on edelleen voimassa.

1964 Korttelia koskeva asemakaavamuutos

Muutos koskee tonttia nro 50. Tontti on merkitty yhdistetyn liike- ja asutokerrostalon korttelialueeksi (ALK). Tontille on osoitettu rakennusoikeutta Kauppurienkadun ja Torikadun varteen kerroskorkeuksilla II ja IV. Kauppurienkadun puistoalue -merkintä säilyy. Asemakaava on edelleen voimassa tontilla nro 50.

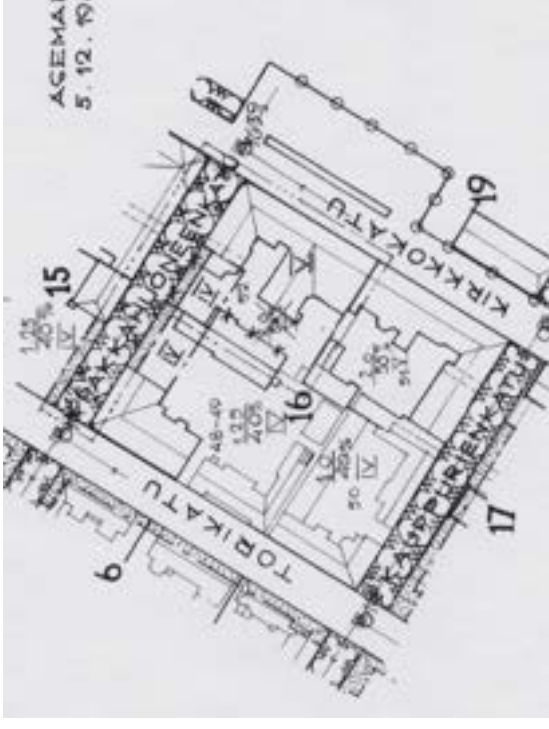
1998 Korttelia koskeva asemakaavamuutos

Muutokset koskevat tonttia nro 3. Tontti nro 3 määriteltiin asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi (AL). Olemassaolevien rakennusten kerroskorkeudet on merkitty ja nk. Vanhan apteekin talolla on suojelumerkintä sr-1. Lisäksi osa tontin Torikadun puoleisesta rajalinjasta on tarkistettu suhteessa katutilaan.

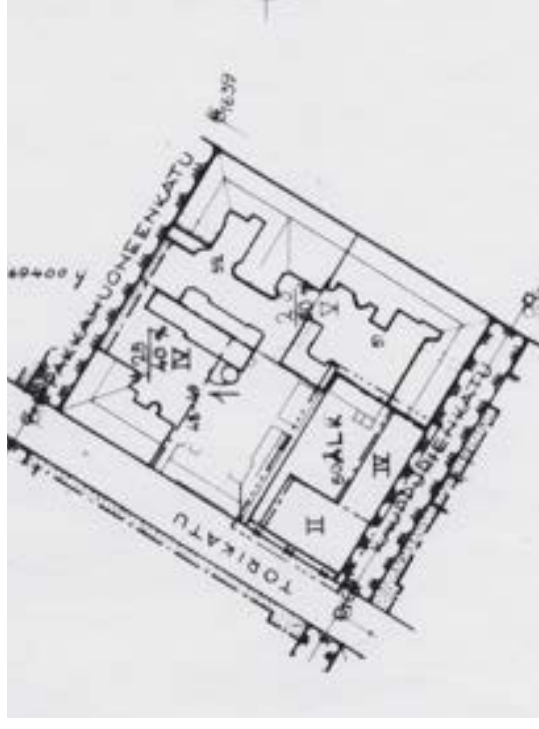
Tontin nro 2 osalta Oulun kaupungin tekninen keskus oli antanut vuonna 1995 toimeksiannon Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Ky:lle pysäköintitalon esisuunnitelman laatimisesta. Sen si joittumista tontille oli tutkittu kolmen erilaisen vaihtoehdon kautta. Parkkitalon rakentamisesta oli jo kaupunginhallituksen päätös vuodelta 1997 ja sen mukaisesti asemakaavamuutosta valmistettiin tontille nro 2.⁵ Kaavamuutos jäi lopullisesti vahvistamatta ja parkkitalo rakentamatta. Asemakaava on edelleen voimassa tontilla nro 3.

2001 MALI 2020

Oulun keskustan maankäytön ja liikenteen tavoitesuunnitelma. Pallas-kortteli on merkitty asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi (AL). Torikatu on merkitty kaksisuuntai-

Kuva 26. Asemakaavamuutos vuodelta 1961.

Kuva 27. Asemakaavamuutos vuodelta 1964.

Kuva 28. Asemakaavamuutos vuodelta 1998.

Kuva 29. Oulun keskustan maankäytön ja liikenteen tavoitesuunnitelmaa.

seksi joukkoliikennekaduksi ja tontille nro 2 on merkitty kalliopysäköinnin hissi- ja porrasyhteys. Suunnitelma sisältää myös ydinkeskustan kaupallisen vision, ks. kuva 29.

2002 Oulu-Uleåborg: kaupunkiarkeologinen inventointi

Inventointiprojekti liittyy Museoviraston vuonna 1998 käynnistämään Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkien inventointiprojektiin. Projektin tarkoitus on "inventoinnin tulosten, asemakaavan määräysten ja lähitulevaisuuden mahdollisen rakennustoiminnan perusteella pyrkii arvioimaan niitä uhkia, joita kulttuurikerrokseen tulee mahdollisesti kohdistumaan".⁶ Pallas-kortteliin kuuluvat tontit on arkeologisen mielenkiinnon perusteella luokiteltu luokkiin 1 ja 2.

Selvityksessä edellytetään, että inventoinnissa 1. ja 2. luokkaan määritetyillä alueilla tehtävistä maaperään kajoavista rakennustoista on ilmoitettava etukäteen Museoviraston rakennushistorian osastoon.

2003 Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava

Pohjois-Pohjanmaan liiton laatima maakuntakaava korvaa aikaisemman seutukaavan. Se on ohjeena laadittaessa tai muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Viranomaisen on suunnitellaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Lisäksi maakuntakaavalla voidaan rajoittaa rakentamista eräillä alueilla. Sen vahvistaa ympäristöministeriö.⁷

Kaavaselostuksen liitteessä 1 on lueteltu Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, ja niihin kuuluu katuosuus Kirkkokatu 8-16 sekä entinen nk. Vanhan apteekin talo (Torikatu 7).

3.2 Korttelin rakennusvaihteita

3.2.1 Taustaa

Eri aikakausien kaavoitukselliset ihanteet ja päämäärät ovat muokanneet Oulun kaupungin ilmettä yhdessä rakennetun ympäristön kanssa. Oulun kaupunkia kohdanneet useat (suur)palot ovat toimineet muutoksien luonnollisina alullepanijoina.

Vuoden 1822 suurpalo mullisti Oulun olot perinpohjaisesti. Monet kaupungin asukkaat siirtyivät pois kaupungista odottamaan jälleenrakentamista ja paluuta takaisin kotikaupunkiin. Entisen asemakaavan mukaan ei voitu rakentaa, vaan oli odotettava kokonaan uutta, jossa aiemman asemakaavan puutteellisuudet olisi korjattu. Tällaisia vajaavaisuuksia olivat olleet liikenneväyläen riittämättömyys ja ahtaus, rakennustavan alkeellisuus, kaivojen vähälukisuus ja tonttijaon aiheuttama liiallinen väentiheys.⁸

Vuoden 1882 palossa tuhoutui usean korttelin rakennukset Uusikadulta rantaan ulottuvalla vyöhykkeellä Hallituskadun ja Pakkahuoneenkadun varrella. Oulu-lehdessä 8.11.1882 julkaistun kartan mukaan nykyisessä Pallas-korttelissa vähäisiä vaurioita kärsi Pakkahuoneenkadun varrella sijainneet Westerlundin talo (nyk. Vanhan apteekin talon tontti) ja Lundmanin talo (nyk. Pallas-talon tontti).

1800-luvun lopulla Oulussa oli pula asunnoista. Keskustan korttelit oli rakennettu täyteen pieniä asuntoja, joissa perheet saattoivat asua todella ahtaasti. Myös piharakennuksia muutettiin asunnoiksi ja niihin asennettiin runsaasti tulisijoja. Piha-asunnot toivat kaivattuja lisätuloja talonomistajille.

Kunnallistekniikka on toteutettu Oulussa vaihteittain 1800- ja 1900-lukujen vaihteen molemmin puolin. Vuonna 1879 oli Aleksanteri II antanut terveydenhuoltoasetuksen, joka mm. määräsi, että Suomen kaupunkeihin oli rakennettava likaviemärilaitokset. Viemäriä kiirehti myös

Kuva 30. Oulun kaupunkigeologinen inventointi 2002.

Kuva 31. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakuva 2003.

Oulun läänin kuvernööri vuonna 1895 kaupungille lähettämässään vaatimuskirjeessä. Viemäriverkon rakentaminen aloitettiin vihdoin vuonna 1898 insinööri Sundbergin suunnitelmien mukaisesti. Tuolloin jätevedet laskettiin mereen, Oulujoen suistoon.⁹ Muun muassa Pallas-talo liitettiin uuteen viemäriverkostoon; kaupungin viemäri on merkitty lupapiirustusten asemapiirrokseen.

Oulun ensimmäinen vesijohtoverkosto toteutettiin vuonna 1902. Ensimmäiset vuodet verkostovesi oli kaupunkilaisten yleisessä käytössä ja sitä sai kaduille järjestetyistä vesipisteistä. Ensimmäinen yksityinen rakennus, joka yhdistettiin vesiverkkoon oli Tuomi-talo vuonna 1906. Vesiverkko kulki nykyisen Pallas korttelin ohi pitkin Kirkkokatua. Pallas-talo liitettiin heti valmistuttuaan 1907 vesiverkostoon. Vesi nostettiin ullakolla sijainneeseen säiliöön, josta se "laskettiin" edelleen huoneistoihin.¹⁰

Ensimmäiset maininnat Oulun kaupungin katuvalaistuksesta ovat jo vuodelta 1846, jolloin lyhytylväitä oli ainakin Kirkkokadulla ja Torikadulla. Katuja valaistiin tuolloin petrolilampuilla. Oulun kaupungin Sähkölaitoksen toiminnan katsotaan alkaneen ensimmäisten sähköllä toimivien lamppujen syttyessä 8.12.1889. Oulu oli toinen Suomen kaupungeista, joissa sähkövalo otettiin käyttöön katujen valaisemiseksi. Tampereella sähkölamput valaisivat katuja jo vuotta aikaisemmin.¹¹

Pallas-kortteli liittyy läheisesti Oulun apteekkitoimen historiaan. Kuningas Adolf Fredrikin privileegillä oli Jacob Karberg saanut 8.12.1762 luvan apteekkitoiminnan harjoittamiseen Oulussa. Pallas-kortteliin tämä Oulun I apteekki siirtyi todennäköisesti 1810-luvulla Daniel Skogmanin ryhdyttyä apteekkariksi edeltäjänsä Johan Julinin jälkeen. Apteekkitoiminta siirtyi pois Pallas-korttelista vuonna 1986.

3.2.2 Tontti I/56 (nyk. osa tonttia I/16/1)

Seuraavassa tietoa tontin rakennuskannasta palovakuutusyhtiö Tarmon asiakirjoista (KA/OMA) sekä Oulun kaupunginarkiston rakennuslupa-asiakirjoista.

Päivämäärällä 24.1.1834 (vakuutusnumero 838) oli kauppias Claes Niska vakuuttanut tontilla sijainneet kolme rakennusta. Päärakennus oli rakennettu vuonna 1826 ja sen mitat olivat 37.25 x 14 kymnäriä. Muut vakuutetut rakennukset olivat piharakennuksia vuosilta 1927-1929.

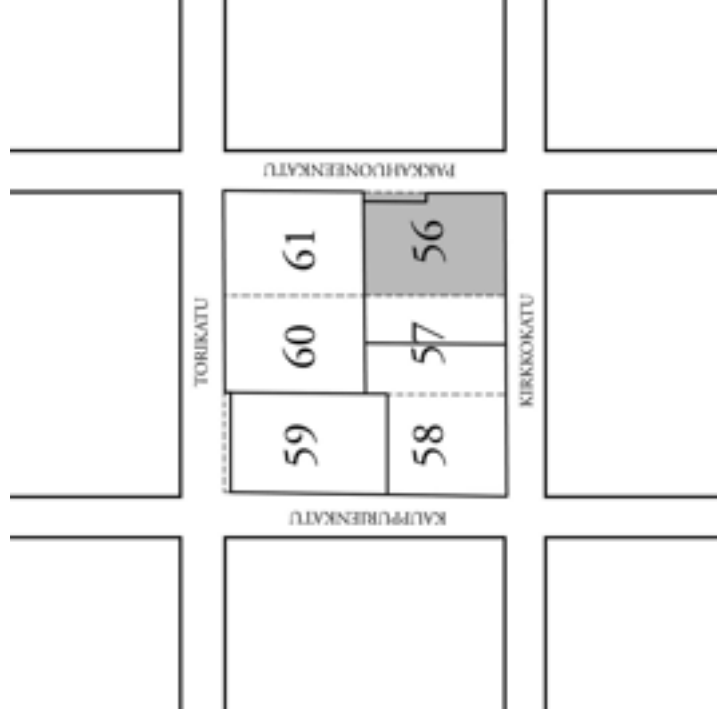
Päivämäärällä 23.8.1862 (vakuutusnumero 4790) oli handl. G. Lundman vakuuttanut tontilta yhteensä kuusi rakennusta. Päärakennuksena toimi edelleen sama vuonna 1826 rakennettu kulmassa sijainnut talo (vinkkelitalo). Muut tontin rakennukset oli rakennettu vuosina 1827-1849.

Päivämäärällä 29.5.1877 myönnettiin lupa kauppiaanryyttären Fredrika Lundmanin hakemukselle, jolla vanhat makasiinirakennukset Pakkahuoneenkadun varrella olisi muutettu asuinhuoneistoiksi. Lisäksi tontille olisi rakennettu kaksi päärakennusta täydentävää laajennusosaa, joissa oli suunnitelmien mukaan lämpimiä asuinhuoneita. Nämä luvan saaneet suunnitelmat eivät ilmeisesti toteutuneet ainakaan aiotussa laajuudessa, koska seuraavalla vuosikymmenellä Niinasen lupakuvissa ei em. laajennuksia näy toteutetun.

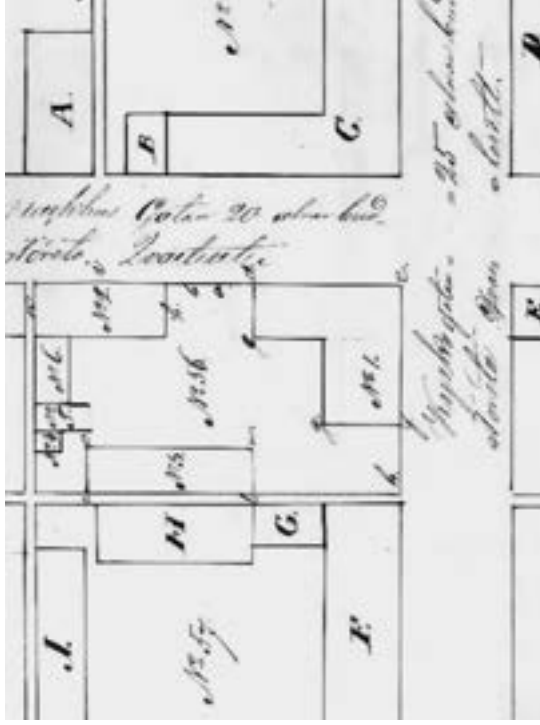
Vuoden 1882 palossa kärsivät tontilla olleet Lundmanin rakennukset vähäisiä vaurioita.

Päivämäärällä 20.3.1886 myönnettiin lupa kauppias Jubo Niinasen hakemukselle, jossa haettiin muutoshupaa Pakkahuoneenkadun varrella sijaitsevaan puurakennuksen tulisijan ja julkisivun muutoksille. Muutokset oli suunnitellut rakennusmestari Albert Grönholm.

Toukokuussa 1889 kauppias Arvid Lampa haki lupaa Pakkahuoneenkadun puoleisen rakennuksen julkisivun ikkunamuutoksille. Rakennus paloi tiettyvästi 1898. Tuolloin paloi luul-

Kuva 32. Tontti I/56.

Kuva 33. Tonilla 24.1.1834 vakutetut rakennukset (kirkkokatu alhaalla).

Kuva 34. Tonilla 23.8.1862 vakutetut rakennukset (Kirkkokatu ylhäällä).

tavasti myös suuri osa tontin silloisista piharakennuksista. Kulmarakennus säilyi mahdollisesti täysin vahingoittumattomana.

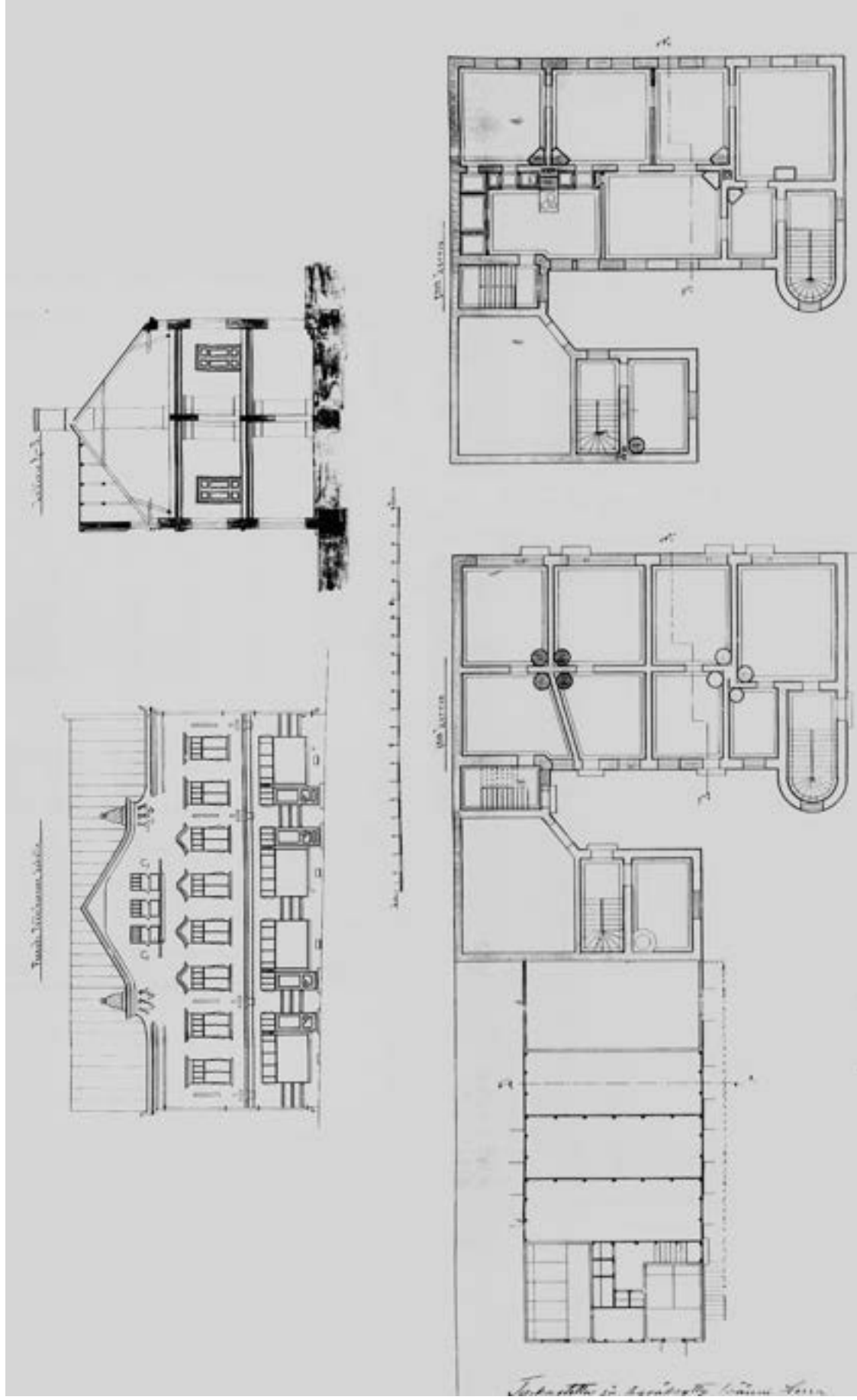
Päivämäärällä 23.2.1900 myönnettiin lupa kauppias Arvid Lampan anomalle uudisrakennukselle. Rakennus sijaitsi Pakkahuoneenkadun varrella ja sen oli suunnitellut rakennusmestari K.A. Wiklund. Rakennus oli kivrakenteinen ja siinä oli kaksi varsinaista maanpäällistä kerrosta sekä ullakkokerros. Ensimmäisessä kerroksessa oli neljä liiketilaa ja toisessa kerroksessa oli tilava asuinhuoneisto. Pihalle toteutettiin puurakenteinen kaksikerroksinen piharakennus, joka sisälsi ulkokuoneita. Alkuvuodesta 1911 perustettu Oulun kauppaklubi vuokrasi rakennuksen 2. kerroksen klubi-iltoikseen saman vuoden loppulla. Kauppaklubin ensimmäinen puheenjohtaja Torsten Lundberg mainitaan Pallas Osakeyhtiön vaikutusvaltaisena osakkaana.¹² Huoneisto toimi klubin työssijana kevääseen 1927 saakka. Rakennus tuhoutui vuoden 1944 pommituksissa. Rakennuksesta jätettiin muutamiksi vuosiksi pystyyn Pallas-talon puoleinen päätyosa.

Vuonna 1946 anottiin tuhoutuneen rakennuksen paikalle lupaa yksikerroksiselle väliaikaiselle parakinrakennukselle pommituksessa tuhoutuneen rakennuksen tilalle. Se toteutettiin vanhan sokkelin päälle. Rakennuksessa oli kolme myymälätilaa ja niiden konttorihuoneet. Se lämmitettiin puulla. Pintaa-alaa oli 174 m². Lupakuvat oli allekirjoittanut J. Karvosen Maatalous- ja Kunnallisten rakennusten piirustustoimisto. Vasta vuonna 1962 toteutettiin arkkitehti Veijo Kerolan suunnittelema uusi liike- ja konttorirakennus väliaikaisesti tarkoitettuna myymälärakennuksen tilalle.

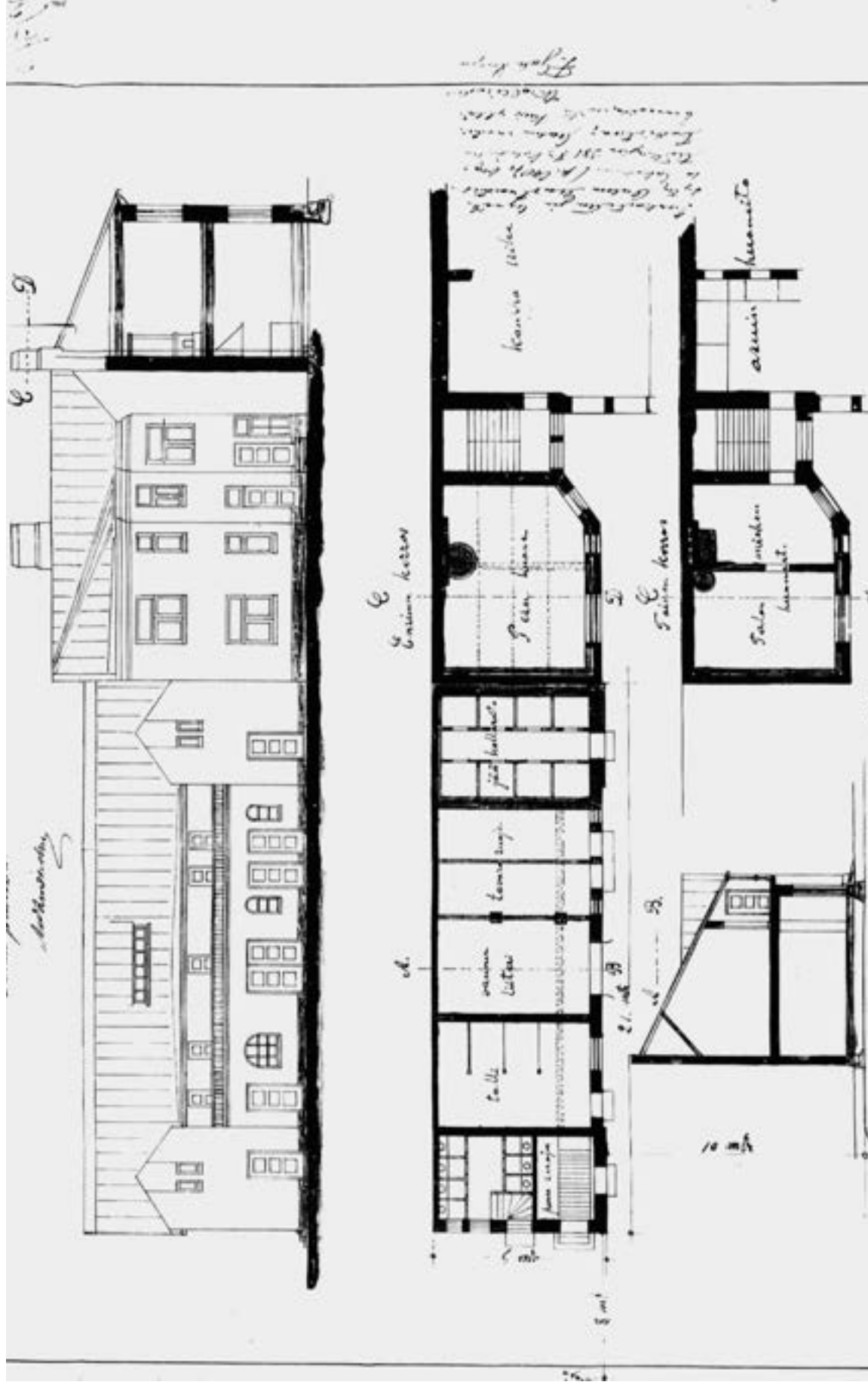
Kirkkokadun ja Pakkahuoneenkadun kulmaan valmistui yhdistetylle tontille "56 ja 57/2" vuonna 1907 kivrakenteinen arkkitehti Valter Thomén suunnittelema ns. Pallas-talo. Näistä tontilla olevista nykyisistä rakennuksista lähemmin kohdassa 4.1.1.

Kuva 35. Harvinaisen kuva Kirkkokadulta vuosien 1900-1907 väliseltä ajalta. Kuvassa vasemmalla Pallas-talon paikalla sijainnut puurakennus.

Kuva 36. Kuvakooste kauppias Arvid Lampin lupapiirustuksista kaksikerroksista kivirakennusta varten vuodelta 1900. Rakennus sijaitsi nykyisen Veijo Kerolan suunnitteleman liike- ja konttorirakennuksen paikalla. Rakennus tuhoutui pommituksissa vuonna 1944.

Kuva 37. Kuvakooste vuonna 1907 toteutetun piharakennuksen lupapiirustuksista.

3.2.3 Tontti I/57 (nyk. osa tontteja I/16/1 ja I/16/51)

Seuraavassa tietoa tontin rakennuskannasta palovakuutusyhtiö Tarmon asiakirjoista (KA/OMA) sekä Oulun kaupunginarkiston rakennuslupa-asiakirjoista.

Päivämäärällä 28.1.1834 (vakuutusnumero 698) oli lö-garfveren J.W. Sevon vakuuttanut tontilta kuusi rakennusta. Päärakennus oli rakennettu vuonna 1826 ja sen mitat olivat 39.5 x 14.75 kyynäriä. Muut rakennukset olivat rakennettu 1826-1829 ja niissä sijaitisi mm. nahkurinverstas, kamari ja leivintupa.

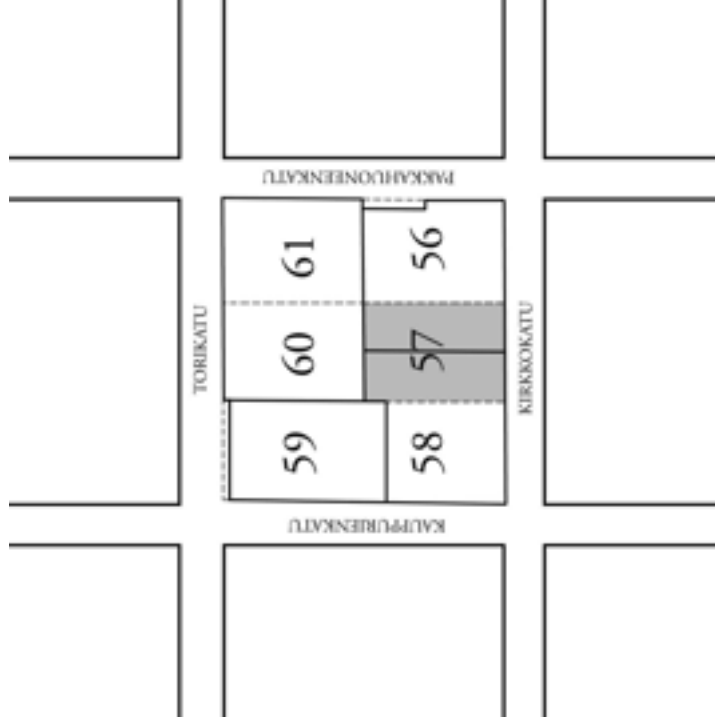
Kauppias Carl Gustaf Lundman anoi 12.5.1862 lupaa tulsijan muutoksille kadunvarren asuinrakennukseen.

Päivämäärällä 29.8.1865 (vakuutusnumero 6363) oli kauppalaihuri O. A. Öqvist vakuuttanut tontilta yhteensä kahdeksan rakennusta ja portin. Päärakennuksena toimi sama vuonna 1826 rakennettu rakennus. Tontilla oli lisäksi mm. toinen asuinrakennus, Garfveri ja vau-nu- ja puuliteri.

Päivämäärällä 26.3.1874 haki laihuri O.A. Öqvist lupaa rakennusten uusille pärekatoille.

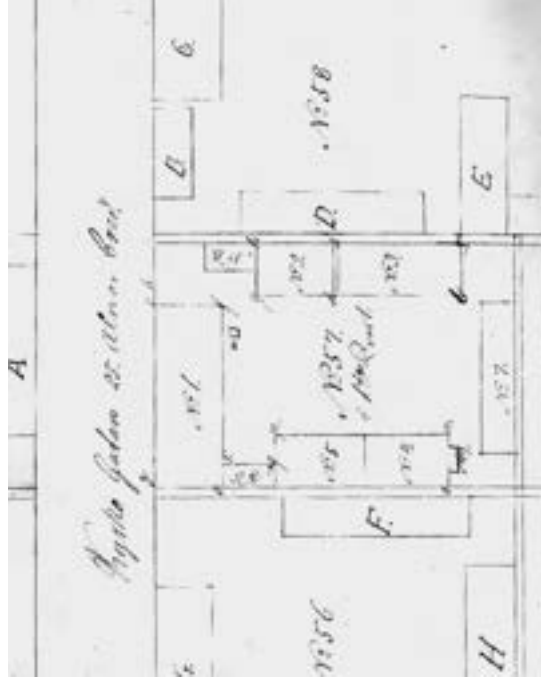
Vuonna 1897 haki kauppias Jaakko Illikainen tontille rakennuslupaa kahdelle uudisraken-nukselle, joiden alta oli purettu osittain vanhoja rakennuksia pois. Toisessa pihan perälle to-teutettavassa rakennuksessa oli pesutilat ja sauna sekä toisessa kerroksessa asuinhuone. Toinen rakennus, jonka pääty oli Kirkkokadun varrella, sisälsi kellariiloja ja asuinhuoneita. Lupa-kuvista ei käy selville päivämääriä tai sitä toteutuiko suunnitelmat.

Tämä vanha tontti nro 57 lakkasi olemasta viimeistään vuonna 1907, kun se jaettiin vie-reisten vanhojen tonttien nrot 56 ja 58 kesken ja muodostettiin tontit 51 ja 52. Tuolloin val-mistui arkkitehti Valter Thomén suunnittelema ns. Pallas-talo tontille 52 (lupapiirustuksissa esitetty tontille "56 ja 57/2"). Vuonna 1912 valmistui Oulun kaupungin Säästöpankin lii-

Kuva 38. Tontti I/57.

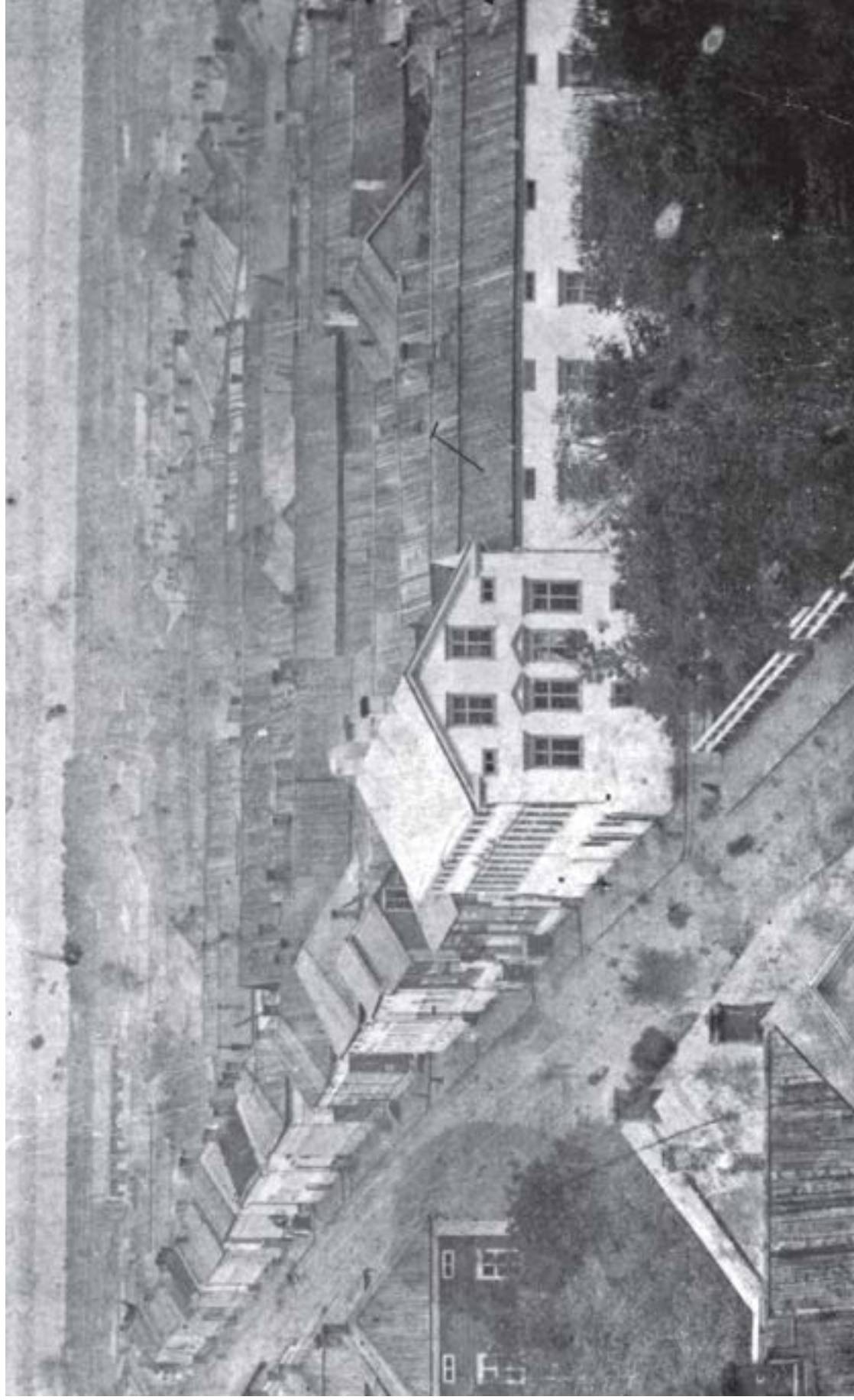
kerakennus tontille 51, jonka oli suunnitellut arkkitehti Wivi Lönn. Rakennuksista lähemmin
kohdasta 4.3.1.

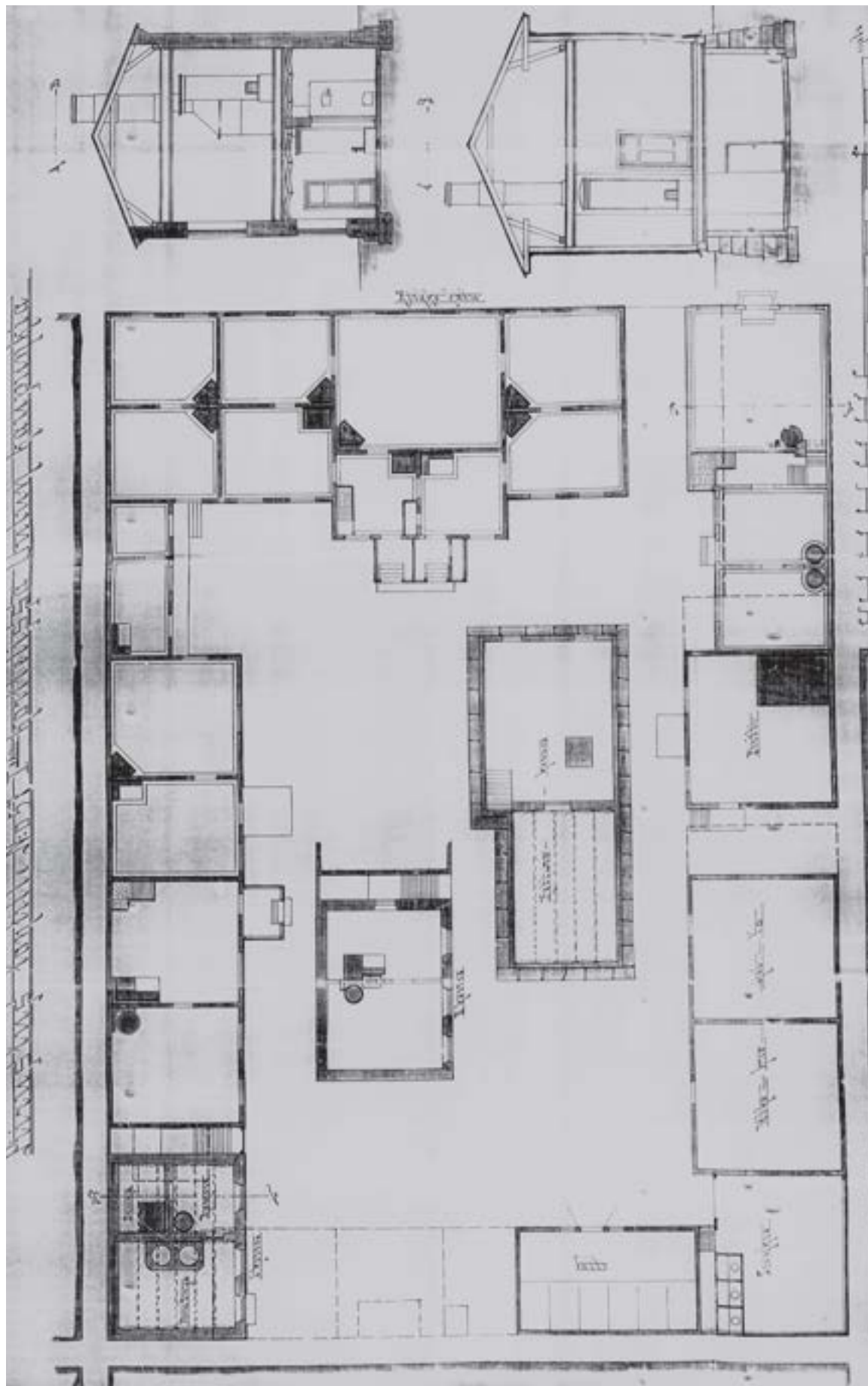
Kuva 39. Tontilla 28.1.1834 vakuutetut rakennukset.

Kuva 40. Tontilla 29.8.1865 vakuutetut rakennukset.

Kuva 41. Kuva Kirkkokatua pitkin tuomiokirkon tornista. Oikealla nykyinen kaupungintalon kortteli vibreänä puistoalueena. Korttelit olivat rakennettu täyteen 1-2-kerroksisia puurakennuksia. Kuva on ajalta ennen vuoden 1882 paloa, joka tuhosi kuvan etualan kortteleita.

Kuva 42. Kuvakooste kauppias Jaakko Illikaisen lupapirustuksista uusille piharakennuksille vuodelta 1897. Suunnitelmien toteutuksesta ei ole tietoa.

3.2.4 Tontti I/58 (nyk. osa tonttia I/16/51)

Seuraavassa tietoa tontin rakennuskannasta palovakuutusyhtiö Tarmon asiakirjoista (KA/OMA) sekä Oulun kaupunginarkiston rakennuslupa-asiakirjoista.

Päivämäärällä 10.6.1848 (vakuutusnumero 2723) vägnästaren Henrik Herman Höckert vakuutti tonttia yhteensä 13 rakennusta. Päärakennus oli vuonna 1838 rakennettu rakennus, jonka koko oli 24 x 15 kyynäriä. Muita rakennuksia tontilla olivat mm. alakööki, leivintupa ja liiteri. Niiden rakennusvuodet vaihtelivat vu. 1824–1846.

Leipurimestari Nils Åström anoi 25.3.1861 lupaa uudisrakennukselle Kirkkokadun varteen. Rakennukseen oli tarkoitus sijoittaa leipomo ja puoti myyntiä varten. Rakennus oli kivirakenteinen ja siinä oli yksi ovi kadulle. Rakennuksen kulmissa ja laajennuslohdassa oli pilasteriäiheet. Rakennuksen suunnittelijaa ei mainita. Lupa myönnettiin 6.4.1861.

Päivämäärällä 24.10.1861 (vakuutusnumero 4534) oli bagaremästaren (bagare äldermanen) Nils Åström vakuuttanut tontilta yhteensä kuusi rakennusta. Asuinrakennuksena liene toiminut edelleen vuonna 1838 toteutettu rakennustontin kulmassa. Muut tontin rakennukset olivat valmistuneet vuosina 1846 ja 1860–61 ja niitä olivat mm. kivinen leipomonrakennus sekä niin ikään kivirakenteiset navetta- ja pihatuparakennukset.

Päivämäärällä 4.10.1883 myönnettiin lupa merikapteeni Axel M. Åströmin anomukselle, jolla haluttiin muuttaa Kauppurienkadulle ulottuneen piharakennuksen päädyssä ollut makasiinibuone liikelaksiksi, jonne avattiin sisäänkäynti kadulta. Lisäksi tila varustettiin tulisjalla. Rakennus oli luultavasti kivirakenteinen.

11.10.1904 myönnettiin lupa A. Vanhalaan perikunnan suunnitelmille toteuttaa pihalle uusi piharakennus. Rakennus sijaitsi viereistä tonttia nro 57 vasten ja piti sisällään ilmeisesti asuinbuoneita. Uudisrakennuksen oli suunnitellut Heikki Roininen.

Kuva 43. Tontti I/58.

Päivämäärällä 5.8.1907 myönnettiin lupa Kauppias Adam Niskasaaren anomalle julkisivumuutokselle, joka koski kulmassa sijainneen rakennuksen Kirkkokadun puoleisen julkisivun ikkuna- ja ovimuutosta. Ikkunat suurennettiin ja sisäänkäyntiovea siirrettiin. Tällöin tontti oli lupakuvien mukaan vielä vanha nro 58.

Vuonna 1910 Kauppias Gust Hägg'in omisti uuden yhdistetyn tontin nro 51. Maaliskuun 14:nä 1910 vanhoista tonteista nro 58 ja puolikkaasta tonttia 57 yhdistetyn tontin nro 51 omistus siirtyi Oulun kaupungin säästöpankille.

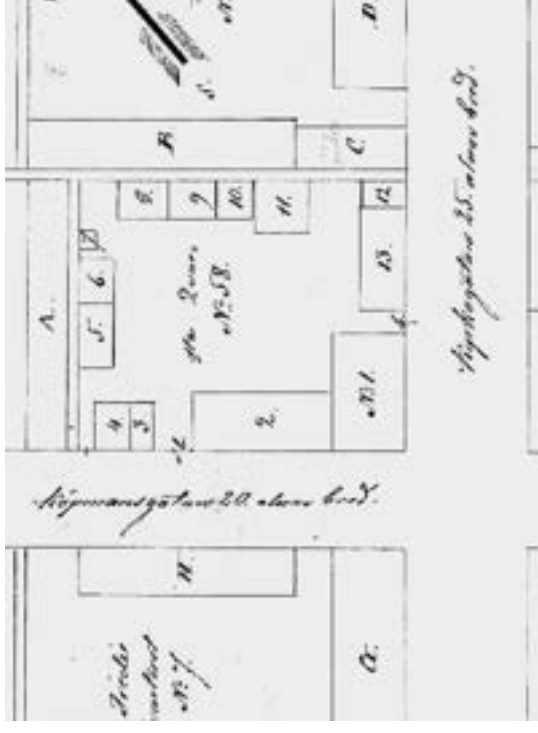
Vuonna 1912 valmistui tontin tuolloin tyhjällä osalle arkkitehti Wivi Lönnin suunnittelema liikerakennus. Rakennuksesta tarkemmin kohdassa 4.3.1.

Päivämäärällä 30.7.1915 myönnettiin lupa Oulun kaupungin säästöpankin anomalle suunnitelmalle, jossa muutettiin Kauppurienkadun puoleisen päärakennuksen sisäänkäyntijärjestelyjä ja huonetiloja sisäänkäynnin ympäristössä.

Päivämäärällä 29.11.1927 myönnettiin lupa Oulun kaupungin säästöpankin hakemalle anomukselle, jolla Kirkkokadun varrella sijaitsevaan matalaan (kivi)rakennukseen toteutettiin toinen sisäänkäynti Kirkkokadulta. Muutoksen oli suunnitellut rakennusmestari Jacob William Lillqvist.

21.3.1929 Oulun kaupungin säästöpankki haki lupaa muutostöille, joilla Kirkkokadun varrella sijaitsevan (kivi)rakennuksen suuri osa julkivun ikkunoista uusittiin suuremmiksi. Muutoksen oli suunnitellut rakennusmestari Heikki Pukinkorva.

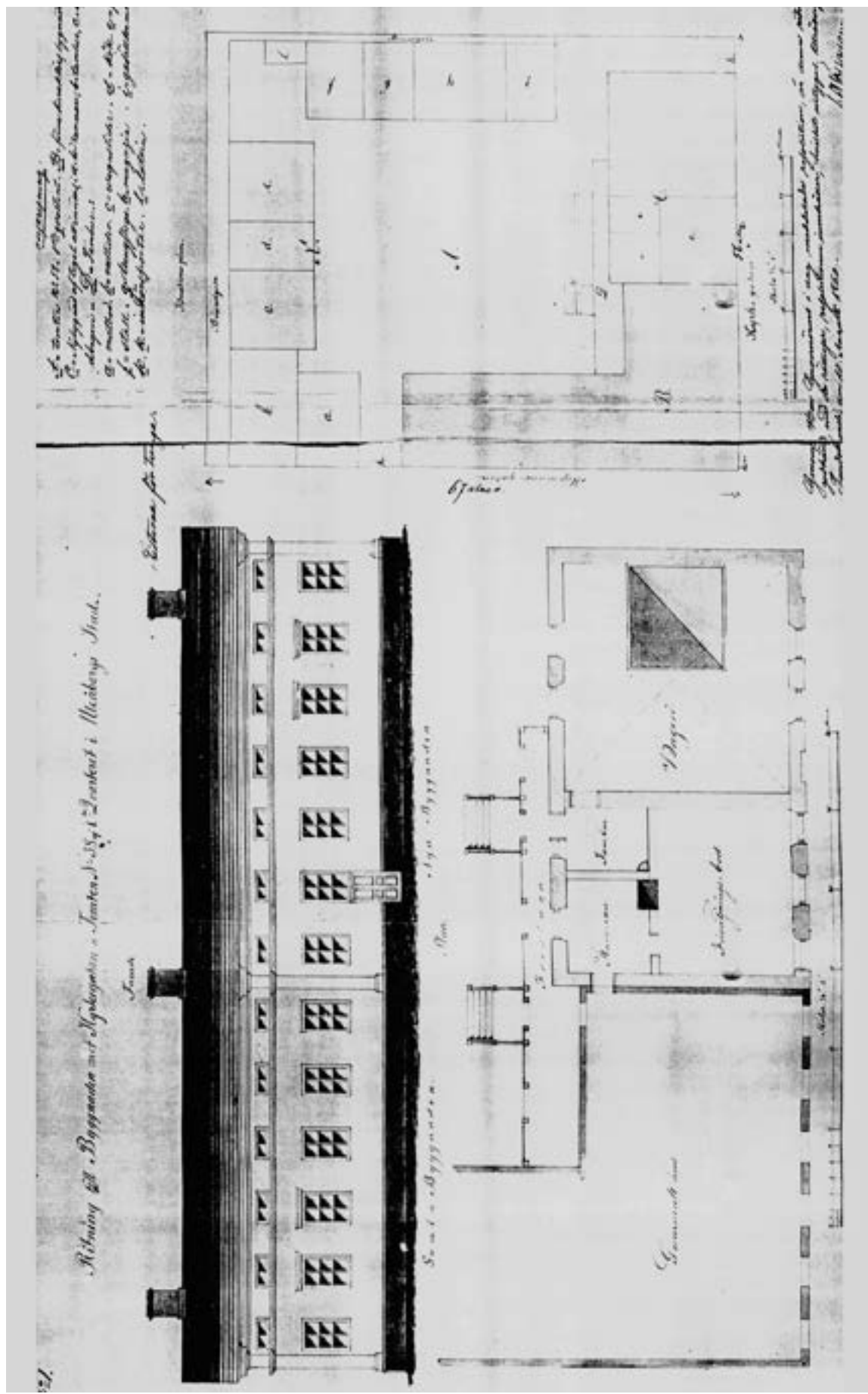
Vuonna 1932 valmistui arkkitehti W. G. Palmqvistin suunnittelema uusi liike- ja asuinrakennus. Rakennuksesta tarkemmin kohdasta 4.3.2.

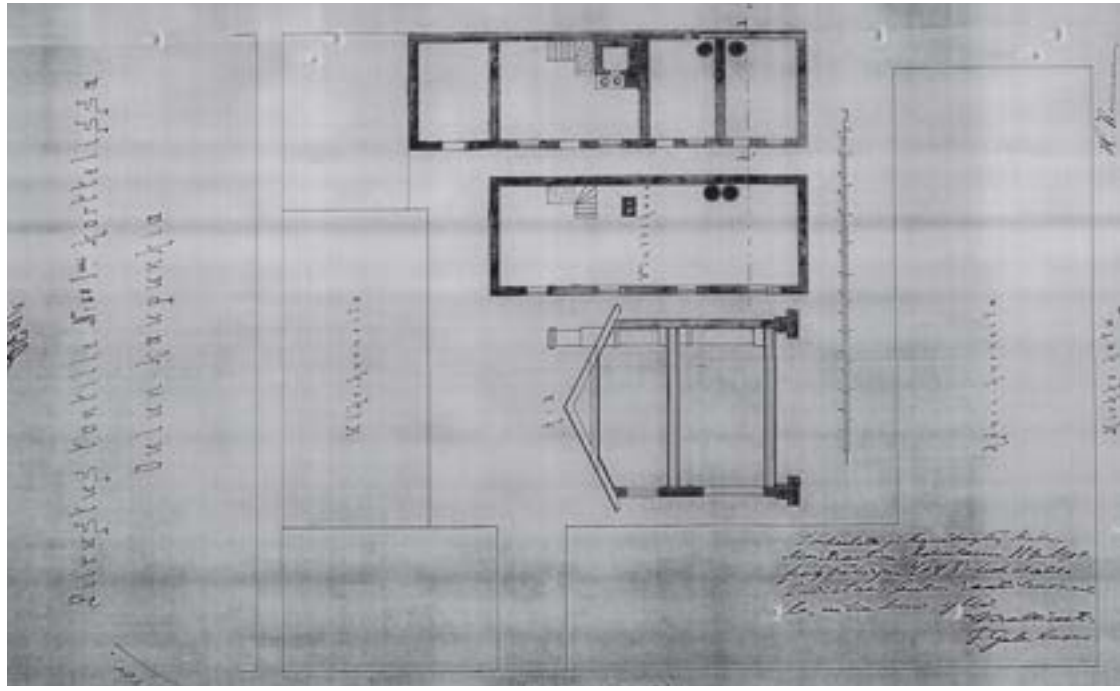
Kuva 44. Tontilla 10.6.1848 vakutetut rakennukset.

Kuva 45. Tontilla 24.10.1861 vakutetut rakennukset.

Kuva 46. Leipurimestari Nils Åströmin lupapirustus leipomokennukselle Kirkkokadun varrelle vuodelta 1861.

Kuva 47. A. Vanhalan perikunnan lupapöytäkirja uuden lämpimälle pihakennukselle vuodelta 1904.

Kuva 48. Säästöpankin tontin vanha kivirakennus. Kuva todennäköisesti 1920-luvun lopulta. Yllä kuva tontin sisäpihalta.

3.2.5 Tontti I/59 (nyk. tontti I/16/2)

Seuraavassa tietoa tontin rakennuskannasta palovakuutusyhtiö Tarmon asiakirjoista (KA/OMA) sekä Oulun kaupunginarkiston rakennuslupa-asiakirjoista.

Päivämäärällä 14.12.1844 (vakuutusnumero 2559) oli kauppaneuvos Carl Magnus Engman vakuuttanut tontilta yhteensä 12 rakennusta. Päärakennuksena toimi vuonna 1831 toteutettu rakennus, jonka koko oli 56 x 15 kyymäriä. Tontin muista rakennuksista mainittakoon ryykiköökki, pihatupa ja liiteri. Piharakennukset oli rakennettu vuosina 1822-1842.

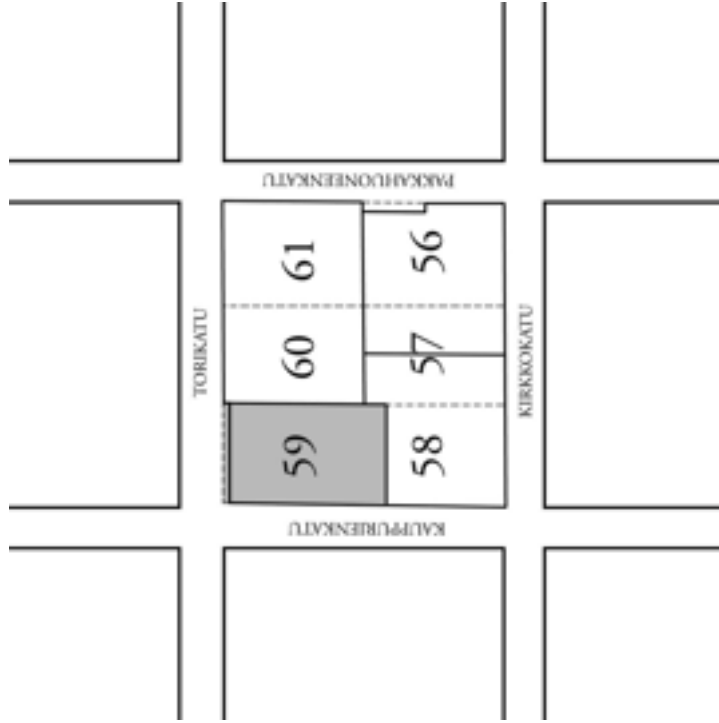
Päivämäärällä 9.1.1855 oli vakuutukseen lisätty kolme rakennusta; vinkkelirakennus, makasiini ja aitta. Täydennysrakennukset oli toteutettu vuosina 1948-1954. Näiden alta oli purettu vanhoja rakennuksia.

Päivämäärällä 13.6.1861 oli vakuutukseen lisätty Johan Candelinin toimesta vielä "pihatupa", joka oli rakennettu vuonna 1857. Rakennuksen vakuutusnumeron perusteella se oli päärakennuksen laajennus, joka sijaitsi Kauppurienkadun varressa.

Päivämäärällä 2.11.1874 (vakuutusnumero 8289) oli Johan Candelinin poika varakonsuli Leonard Candelin vakuuttanut tontilta yhteensä kahdeksan rakennusta. Päärakennuksena toimi edelleen vuonna 1831 rakennettu asuinrakennus. Tontilla sijaitsi myös kolme muuta asuinrakennusta vuosilta 1822, 1828 ja 1857. Muita tontin rakennuksia oli mm. leivintuoa, navetta ja makasiinirakennus. Leonard Candelin toimi monitoimialayrittäjänä; hänen yrityksensä käsitte liivavarustuksen, sahatoimintaa ja tervakauppaa. Hän myös toimi Oulun edustajana vahtipäivillä v. 1863-64.¹³

Päivämäärällä 26.10.1875 oli Leonard Candelin vakuuttanut uudisrakennuksen, joka oli totutettu kyseisenä vuonna puretun vanhan asuinrakennuksen paikalle.

Päivämäärällä 30.12.1876 myönnettiin lupa kauppaneuvos Leonard Candelinin piirustuk-

Kuva 49. Tontti I/59.

sille, joilla haettiin lupaa uudisrakennuksen toteuttamiselle Kauppurienkadun varrelle. Se toteutettiin vuonna 1822 rakennetun vanhan asuinrakennuksen paikalle. Rakennuksessa oli kellarikerros, yksi varsinainen kerros sekä ullakkokerros. Rakennuksessa oli vaunuliiterteitä ja asuinhuoneistoja. Katujulkisivu oli poikkeuksellisia huonetoilista huolimatta säännöllinen ja yhdenmukainen. Kivijalka oli kellarikerroksesta johtuen korkea.

Päivämäärällä 6.10.1877 oli vakuutettu L. Candelinin toimesta edellä mainittu uusi rakennus.

Päivämäärällä 18.2.1891 myönnettiin varakonsuli Leonard Candelinille lupa tontin kulmauksessa sijainneen rakennuksen julkisivumuutokselle. Muutostöissä ilmeisesti avattiin sisäänkäynti Kauppurienkadulle ja suurennettiin yhtiä julkisivun ikkunoita.

1900-luvun alussa tontin omisti hovineuvos K. Th. Sohlberg, joka oli yksi Varjakka Trävaru Aktiebolagetin perustajista. Yritys rakennutti mm. vuonna 1900 Oulunsaloon, Vähä-Varjakan saarelle, suurehkon höyrysaunan.¹⁴

Vuoden 1918 kevyällä Sohlberg möi tontin Talo-osakeyhtiö Liitolle.

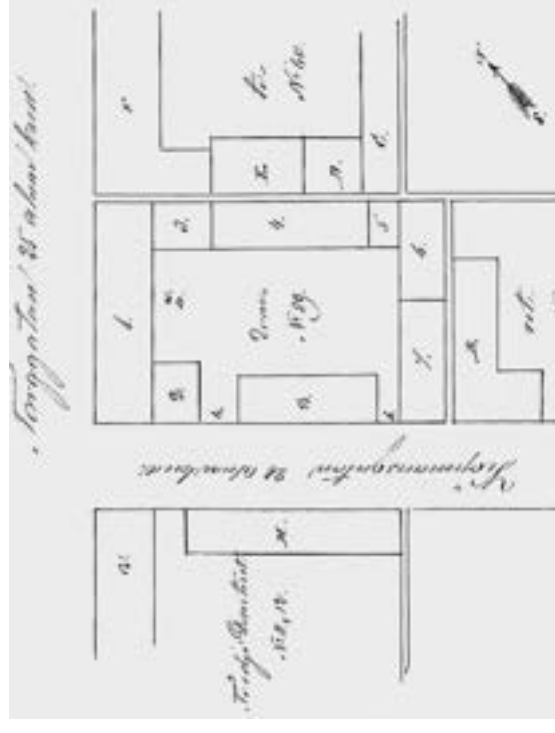
Arkitehti Karl S. Sandelinin 21.8.1918 allekirjoittamilla piirustuksilla haettiin lupaa lisärakennuksille. Rakennukset olivat luultavasti osittain kivi- ja puurakenteisia ja niissä oli mm. kirjapaino- ja latomotilat. Pihalta purettiin myös rakennuksia uusien tieltä. Lisäksi Kauppurienkadun puoleisia julkisivumuutoksia tehtiin, jossa ikkunoita suurennettiin ja sisäänkäynnin eteen lisättiin kahdenpuolin nousevat portaat kadulta. Julkisivu täydentyi kadulle lisärakennuksella kadulle päin.

Päivämäärällä 4.11.1922 hyväksyttiin Sanomalehtiosuuskunta Liiton hakemus uudelle lisärakennukselle. Kyseessä oli pieni parin neliön kokoinen huonetila tonttien väliseen palokujan ja se oli varustettu kaminalla. Piirustukset olivat rakennusmestari Kaarlo J. Kaattarin allekirjittamat.

Päivämäärällä 6.4.1923 myönnettiin lupa Sanomalehtiosuuskunta Liitolle toteuttaa sisään-

Kuva 50. Tontilla 14.12.1844 vakuutetut rakennukset.

Kuva 51. Tontilla 6.10.1877 vakuutetut rakennukset.

käynti Torikadun puoleiseen julkisivuun. Muutoksen oli suunnitellut rakennusmestari Heikki Pukinkorva.

2.9.1930 myönnettiin lupa Sanomalehti Liiton hakemalle anomukselle, jolla toteutettiin tinansulatushuone tontin rajalle olemassa olevien rakennusten taakse. Samalla purettiin aikaisemmin rakennettu pieni rakennusosa.

Vuonna 1952 Suunnitteli Arkkitehti Martti Heikura kiivirakenteisen laajennuksen pieneen, vuonna 1930 toteutettuun tinansulatushuoneeseen tonttien väliseen palosolaan. Piirustukset on päivätty kesäkuulle 1952.

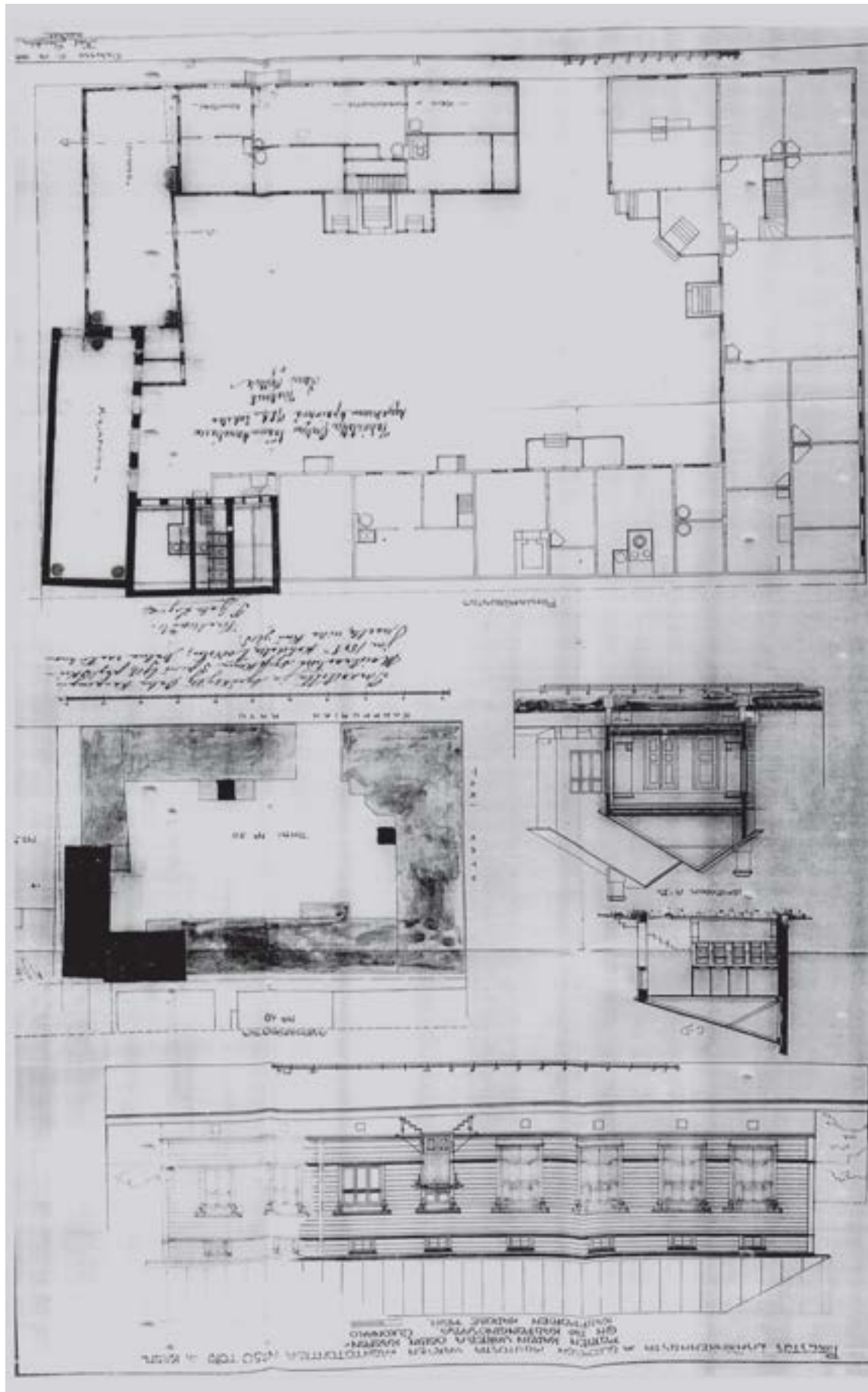
Vuonna 1960 valmistui ensimmäinen rakennusvaihe Suunnittelu Oy E. Niemelän suunnittelema Sanomalehti Liiton toimitus- ja painotalosta. Lisää rakennuksesta kohdassa 4.4.1.

Kuva 53. Sanomalehti liiton vanha puurakennus Torikadun ja Kauppuriinkadun kulmauksessa, 1950-luku.

Kuva 54. Sanomalehti liiton tontin sisäpiha, 1950-luku.

Kuva 55. Lupapöytäkirja Sanomalehti Liiton uudelle piharakennukselle vuodelta 1918. Rakennus piti sisällään kirjapaino- ja latomoilat.

3.2.6 Tontti I/60 (nyk. osa tonttia I/16/3)

Seuraavassa tietoa tontin rakennuskannasta palovakuutusyhtiö Tarmon asiakirjoista (KA/OMA) sekä Oulun kaupunginarkiston rakennuslupa-asiakirjoista.

Tontilla on sijainnut 1800-luvulle tultaessa Zachris Franzenin omistama talo, jonka oli rakentanut 1700-luvun puolella rakennusmestari Z. Bonge.¹⁵ Apteekkarin oikeudet Johan Juulinilta vuonna 1815 ostanut Daniel Skogman siirtyi pitämään apteekkia ko. rakennukseen heti samana vuonna. Rakennus paloi Oulun palossa vuonna 1822. Skogman rakennutti uuden apteekkirakennuksen vuonna 1826.¹⁶ Useassa lähteessä (mm. J. Vikstedt kirjassa "Suomen kaupunkien vanhaa rakennustaidetta") kerrotaan tämän Empire-tyyliä edustaneen uuden rakennuksen olleen Carl Ludvig Engelin suunnittelema, ainakin julkisivujen osalta.¹⁷

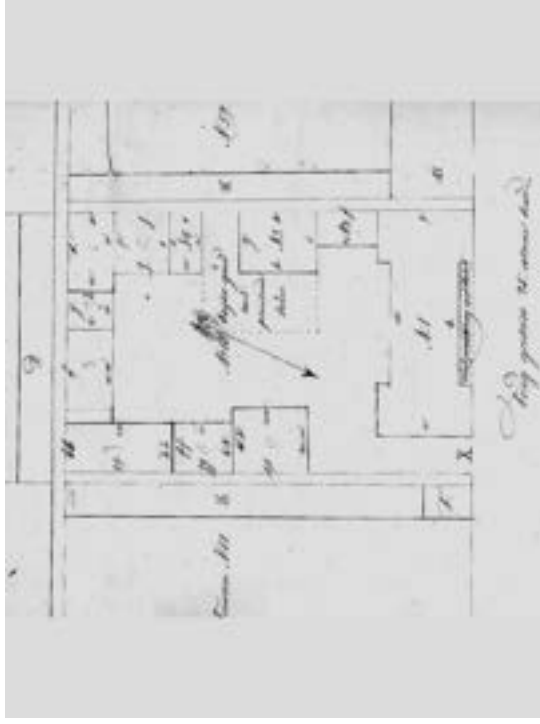
Päivämäärällä 17.1.1834 (vakuutusnumero 694) oli apteekkari D.J. Skogman vakuuttanut tontilta yhteensä yksitoista rakennusta. Päärakennus oli 1826 rakennettu yksikerroksinen laudoilla vuorattu hirsirakennus, joka piti sisällään eteisen, salin, 7 kamaria, apteekkihuoneen, 5 garderoobia ja kyökin. Talon korkeus oli 14 kynnärää, pituus 48 kynnärää ja leveys 18 kynnärää. Pihalla oli muun muassa laboratoriorakennus, panimokeittiö- ja saunarakennus, vau-nuliiteri, puotirakennus ja leipomorakennus.¹⁸

Vuonna 1837 apteekin oikeudet siirtivät Anders L. Wahlbroosille ja vuonna 1839 apteekkari Emil Westerlundille.

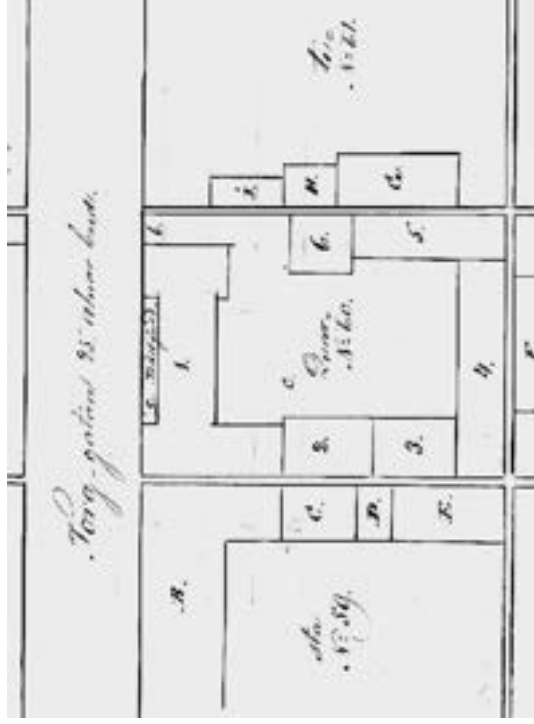
Päivämäärällä 5.5.1863 (vakuutusnumero 5189) vakuutti apteekkari Emil Westerlund tontilta yhteensä kuusi rakennusta. Päärakennuksena toimi edelleen vuonna 1826 valmistunut ja 1851 vinkkeliosalla laajennettu rakennus. Laajennuksen (vinkkeliosa) koko oli 11.5 x 9.875 kynnärää. Muita pihan rakennuksia oli mm. kolme asuntoa sisältäviä laboratoriorakennus ja kaksi asuntoa sisältänyt leivintupa. Lisäksi vakuutettiin portti ja aita sen ympärillä (staketet kring) 60 kynnärää.

Kuva 56. Tontti I/60.

Kuva 57. Tontilla 17.1.1834 vakuutetut rakennukset.

Kuva 58. Tontilla 5.5.1863 vakuutetut rakennukset.

Vuonna 1870 Westerlund haki lupaa lämpimälle lisärakennukselle.

1888 apteekin oikeudet siirtyivät Robert Emil Westerlundille.

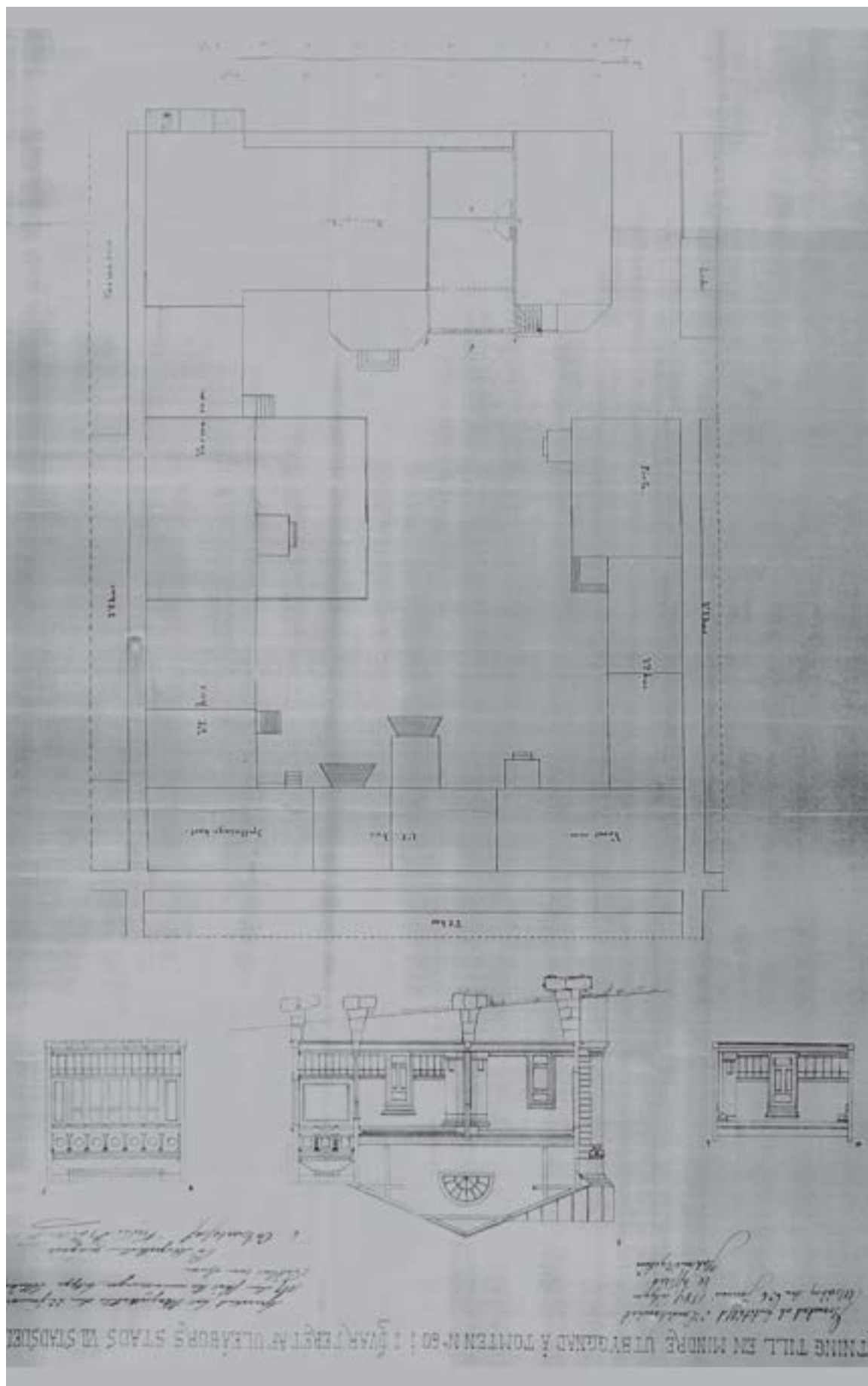
Päivämäärällä 26.1.1889 myönnettiin Robert Westerlundille lupa pienelle päärakennuksen laajennukselle pihan puolelle.

1896 apteekin oikeudet siirtyivät apteekkari Hugo Hasselblatille. Hasselblatt haki vuonna 1898 lupaa tiilirakenteiselle uudisrakennukselle, joka piti sisällään mm. makasiineja, tallin, hyyskejä ja pesutuvan. Samalla haettiin lupaa viereiselle tontille kivirakenteiselle uudisrakennukselle ja puurakenteiselle piharakennukselle. Lupa myönnettiin 9.11.1898.

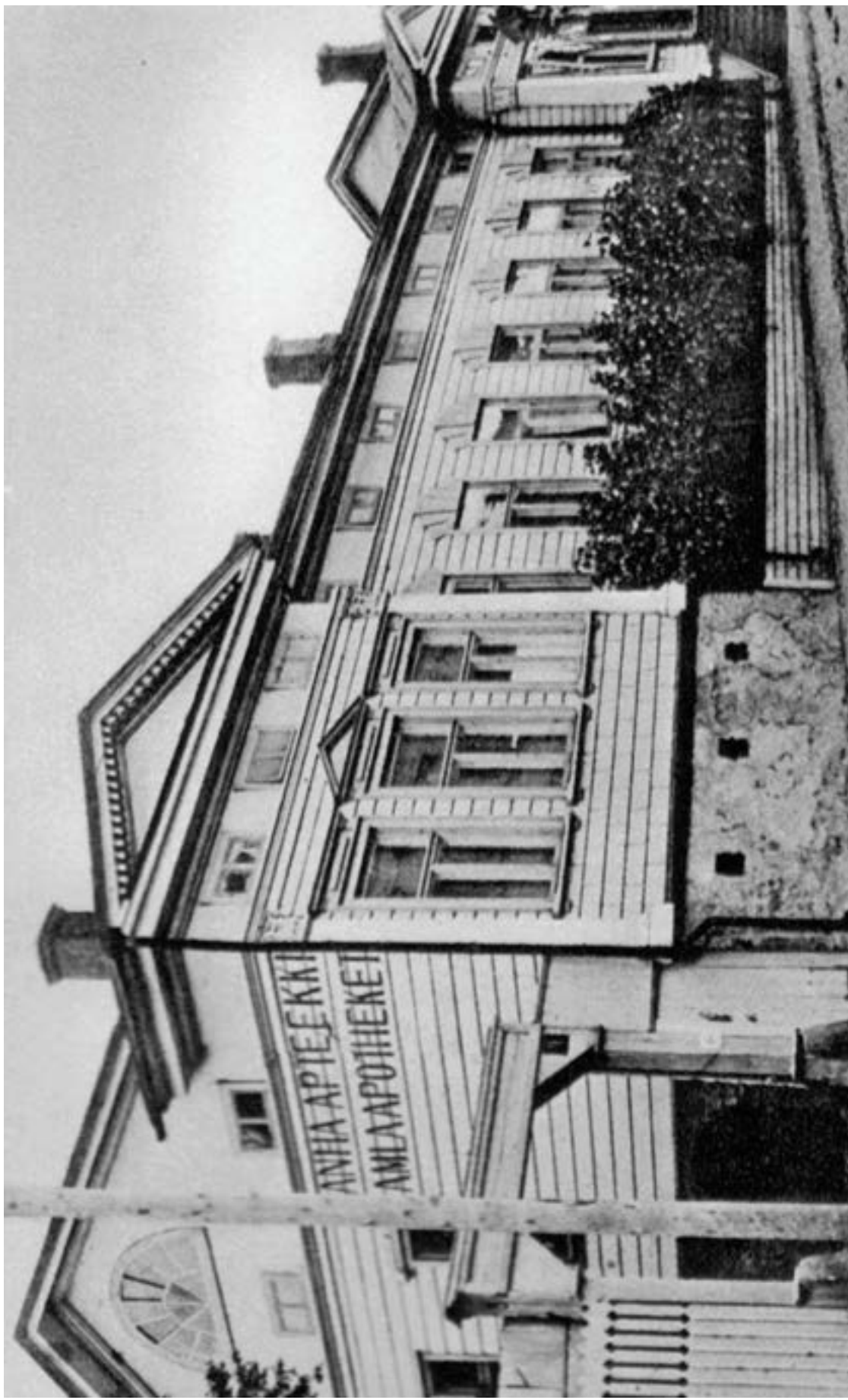
Vuonna 1918 Hasselblatt siirtyi Helsinkiin ja 1919 apteekin oikeudet ja tontin omistus siirtyi apteekkari Kaarlo Adolf Åkerstenille.

Apteekkitoiminta siirtyi vuonna 1929 viereiselle, niin ikään Åkerstenin omistamalle tontille nro 61, jolle oli valmistunut komea rakennusinsinööri Veikko Kallion suunnittelema kiivirakennus. Vanhan apteekin puurakennus purettiin kesällä 1962.¹⁹ Apteekin vanha offisiini-kalusto (asiakkaiden palvelutilan kalusto) on säilynyt ja sijaitseen nykyisin Turun apteekkimuseossa.

Tontti yhdistettiin myöhemmin viereisen tontin nro 61 kanssa ja näin muodostui nykyinen tontti nro 3.

Kuva 59. Apteekkari Westerlundin lupapöytäkirja laajennukselle vuodelta 1870.

Kuva 60. Vanha apteekki toimi tässä puurakennuksessa yli sata vuotta. Rakennuksen suunnittelijaksi on monessa yhteydessä mainittu C. L. Engel. Rakennus valmistui 1826 ja purettiin vuonna 1962.

3.2.7 Tontti I/61 (nyk. osa tonttia I/16/3)

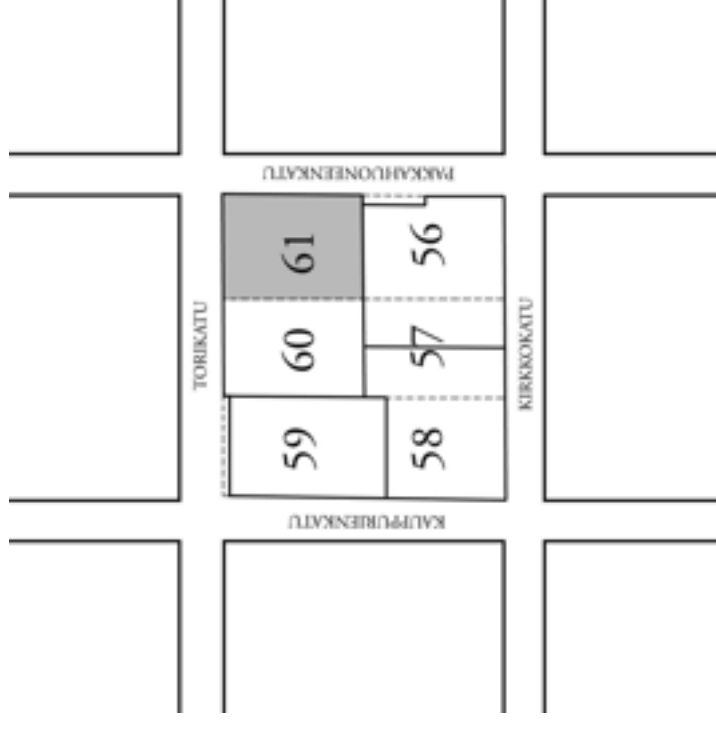
Seuraavassa tietoa tontin rakennuskannasta palovakuutusyhtiö Tarmon asiakirjoista (KA/OMA) sekä Oulun kaupunginarkiston rakennuslupa-asiakirjoista.

Päivämäärällä 24.1.1834 (vakuutusnumero 695) oli kauppias Matts Nylander vakuuttanut tontilta yhteensä 12 rakennusta. Päärakennus oli rakennettu vuonna 1828, ja sen koko oli 35 x 15 kyynäriä. Tontin muut rakennukset oli rakennettu vuosina 1826-1832. Niitä olivat mm. keittiörakennus, renkitupa ja foderlada.

Päivämäärällä 15.4.1863 (vakuutusnumero 5181) vakuutti kauppias Isac Castrén yhteensä kuusi rakennusta tontilta. Päärakennuksena toimi sama vuonna 1828 valmistunut rakennus. Muita rakennuksia oli mm. leivintupa/makasiinirakennus sekä mangelboda/matboda/hallirakennus. Lisäksi vakuutettiin kaksi porttirakennelmaa.

Päivämäärällä 30.6.1880 myönnettiin lupa assessori Emil Westerlundin anomalle rakennusmuutokselle asuinrakennukseen, joka sijaitsi Pakkahuoneenkadun varrella. Muutostyöt eivät myöhemmin samana vuonna päivättyjen vakuutusasiakirjojen mukaan toteutuneet kuitenkaan haetun luvan laajuisena. Heti samana vuonna aloitti rakennuksessa vuokralaisena Oulun ruotsalainen kansakoulu ja toimi siinä aina vuoteen 1922. Myös assessori Westerlundin omat lapset kävivät samaista koulua.²⁰ Sisäänkäynti rakennukseen oli sisäpihan puolelta. Westerlund oli omistanut jo pitempään viereisen tontin apteekkirakennuksineen. Tontit 60 ja 61 ovat siis ilmeisesti tulleet ensimmäistä kertaa samalle omistajalle 1870- ja 1880-lukujen vaihteessa.

Päivämäärällä 30.9.1880 (vakuutusnumero 11076) oli Westerlund vakuuttanut tontilta yhteensä seitsemän rakennusta sekä kaksi porttirakennelmaa. Päärakennus oli edelleen vuonna 1828 toteutettu asuinrakennus. Muut rakennukset oli rakennettu vuosina 1826-1862 ja

Kuva 61. Tontti I/61.

Kuva 62. Tonilla 24.1.1834 vakuutetut rakennukset.

Kuva 63. Tonilla 30.9.1880 vakuutetut rakennukset.

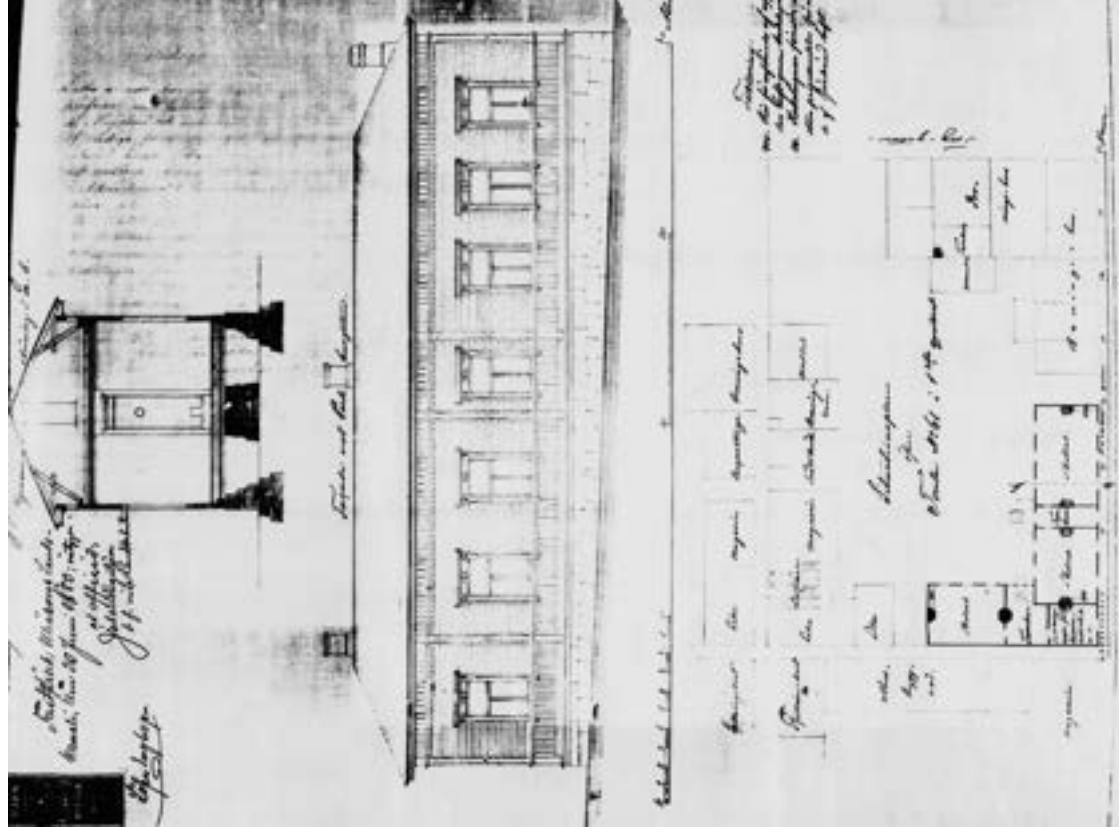
niitä olivat mm. toinen asuinrakennus, navetta ja makasiinirakennus.

Päivämäärällä 20.2.1897 annettiin lupa apteekkari Hugo Hasselblatn hakemille rakennusmuutoksille, joilla tehtiin muutoksia tontin kulmassa sijainneessa rakennuksessa seuraavasti; avattiin kaksi ovea kadulle, toinen Torikadun ja toinen Pakkahuoneenkadun puolelle puotia varten, suurennettiin kahta ikkunaa sekä erotettiin saltilasta osa uutta keittiötilaa varten.

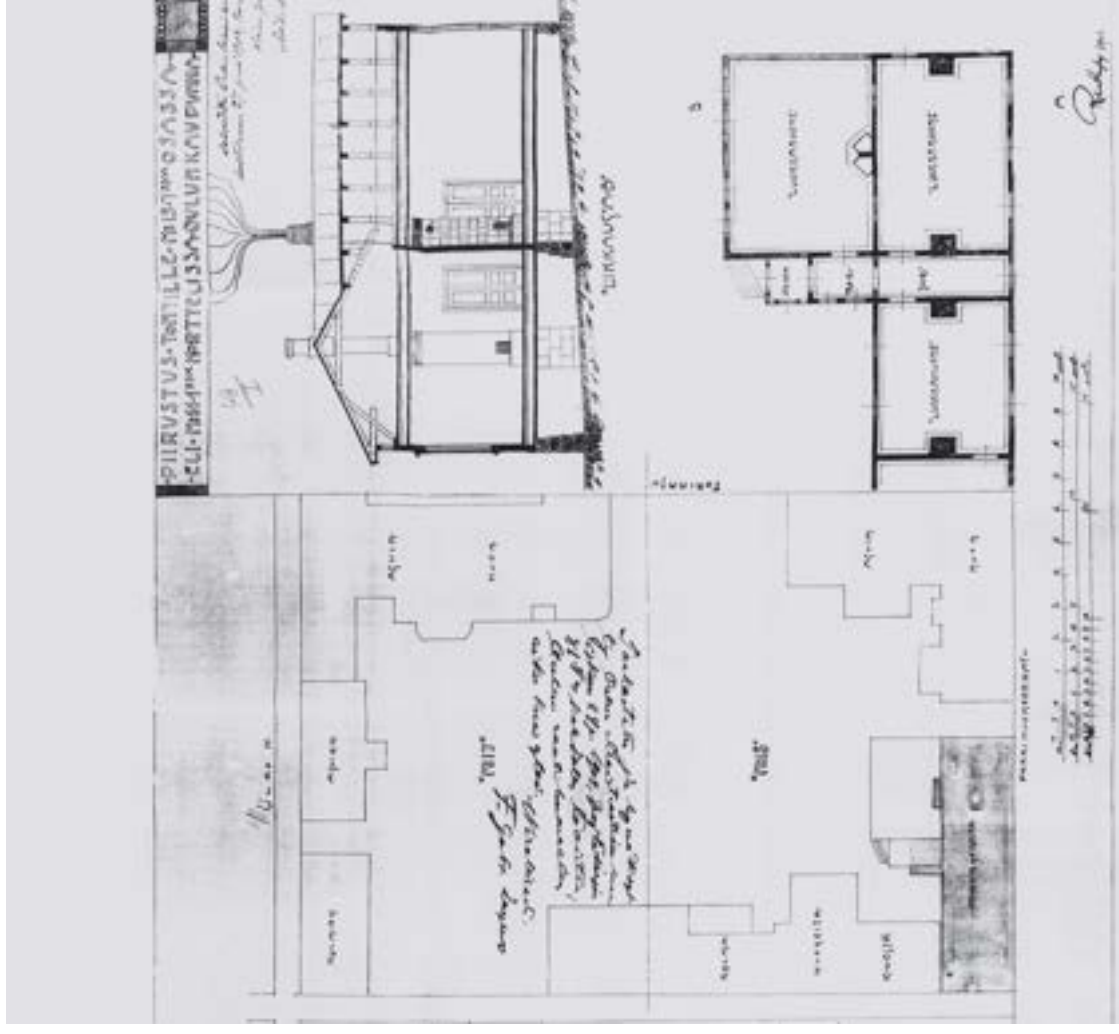
Hasselblatt haki vuonna 1898 lupaa tiilirakenteiselle uudisrakennukselle, joka piti sisällään pesutuvan, mangelihuoneen ja makasiineja. Lisäksi lupaa haettiin vielä puurakenteiselle piharakennukselle, joka piti sisällään puuliiterin, makasiinin ja jääkellarin. Lisäksi asuinrakennuksen yhteyteen oli tarkoitus toteuttaa renkien kamari (drängrum). Lupa myönnettiin 9.11.1898. Lupa-asidikirjat eivät sisällä piirustuksia.

1908 Hasselblatt anoi luvan rakennusmestari Robert Lyllyn suunnittelemaalle laajennukselle, jossa Oulun ruotsalainen kansakoulu sai uuden kolmannen luokkahuoneen. Oulun ruotsalaisen kansakoulun lopetettua rakennuksessa vuonna 1922 haki Åkersten lupaa rakennuksen muutostöille sekä uudisrakennukselle, joka liittyi laajennuksena "koulurakennukseen". Se toteutettiin vanhan kylmän piharakennuksen paikalle.

Vuonna 1928 Åkersten haki lupaa tontin kulmaukseen toteutettavalle kivirakennukselle, jonka suunnitteli rakennusinsinööri Veikko Kallio Tampereelta. Tähän kulmataloon rakennettiin kiinni Pakkahuoneenkadun varrelle arkkitehti Uki Heikkisen vuonna 1953 suunnittelema liike- ja asuinrakennus ja Torikadun varteen vuonna 1962 Suunnittelu Oy E. Niemelän suunnittelema nelikerroksinen liike- ja asuinrakennus. Enemmän ko. rakennuksista kohdassa 4.2.1.

Kuva 64. Assessori Westerlundin lupapirustus rakennusmuutoksille vuodelta 1880. Rakennuksessa aloitti toimintansa Oulun ruotsalainen koulu heti remontin jälkeen.

Kuva 65. Apiteekkari Hassellblatin lupapirustukset "koulurakennuksen" laajennukselle vuodelta 1908. Oulun ruotsalainen koulu sai laajennuksessa uuden luokkatuoneen.

Kuwa 66. Apteekkari Hassellbladin lupapiirustukset uusia piharakennuksia varten vuodelta 1898.

3.2.8 Korttelin rakennusvaiheita havainnekuvina

Seuraavassa on esitetty aksonometrisin kuvin Pallas-korttelin rakentumista vuosina 1865-2004. Pallas-korttelin muoto ja koko ei ole muuttunut ratkaisevasti vuoden 1825 asemakaavan jälkeen. Yksittäisistä tonteista on lohkottu pieniä alueita osaksi katutilaa.

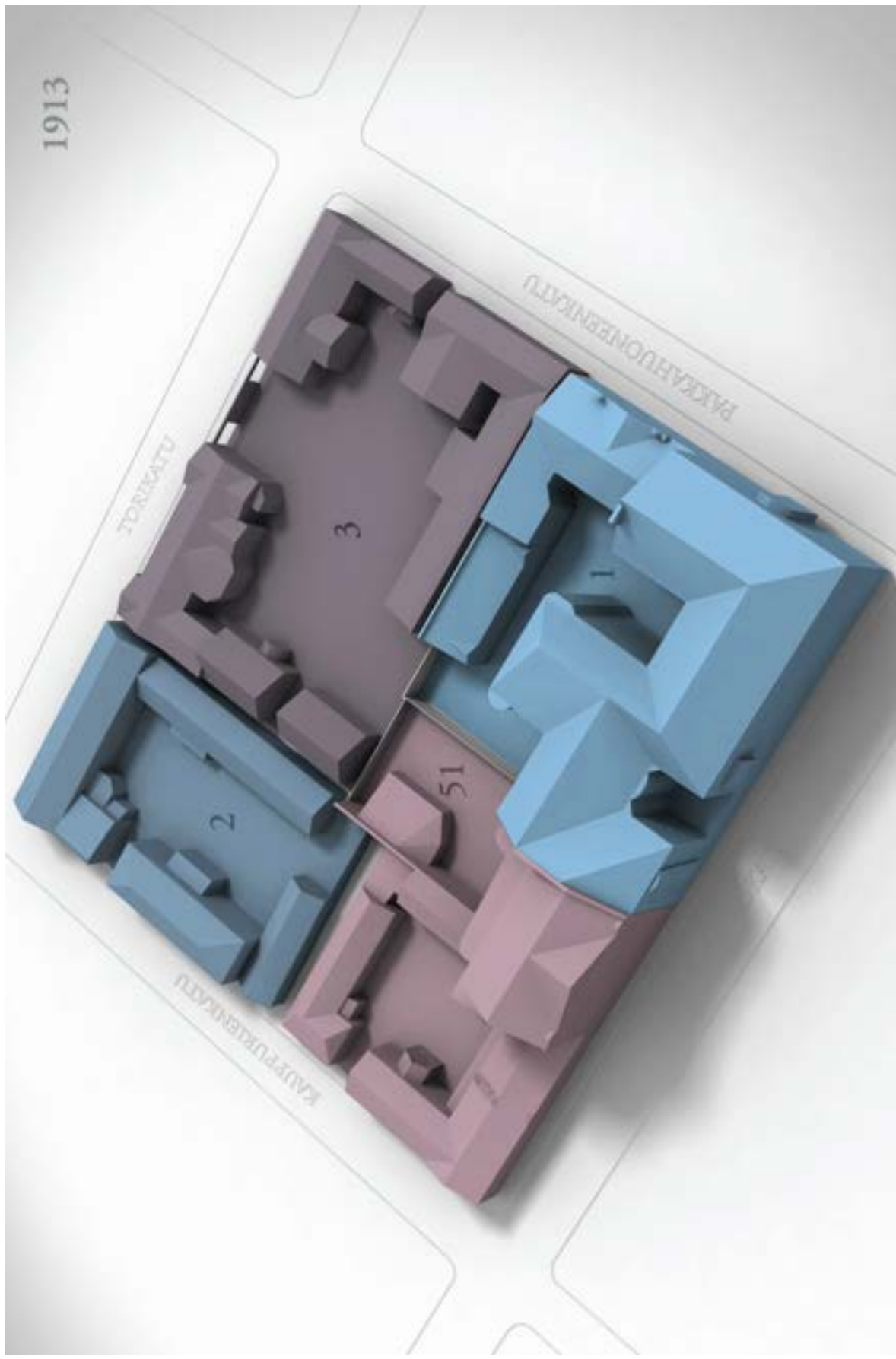
Ajan saatossa tontteja on yhdistetty suuremmiksi. Samalla värillä esitetty rakennukset kuuluvat samalle tontille.

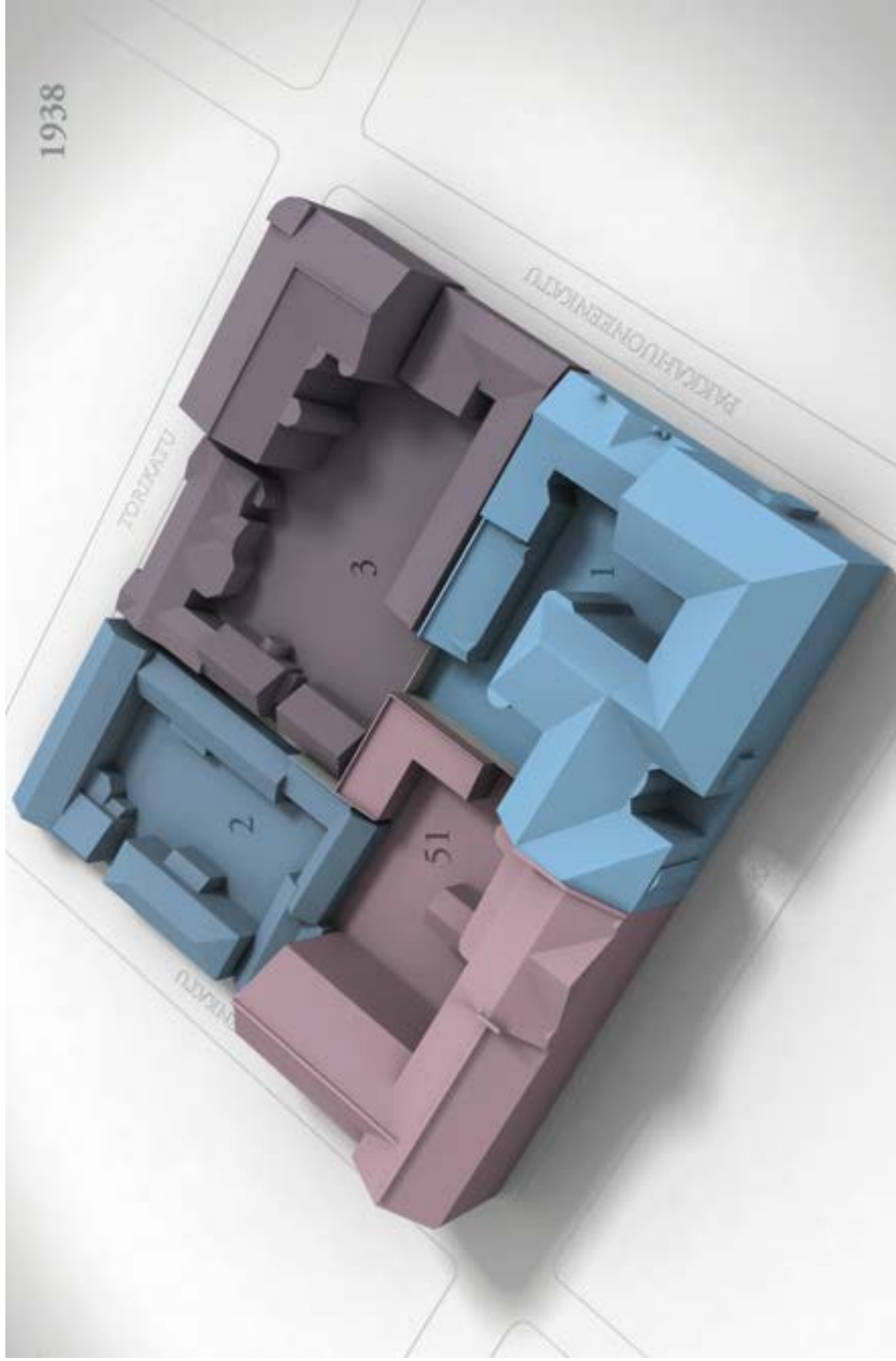
Kuva 67. Korttelin rakennuksia vuonna 1865.

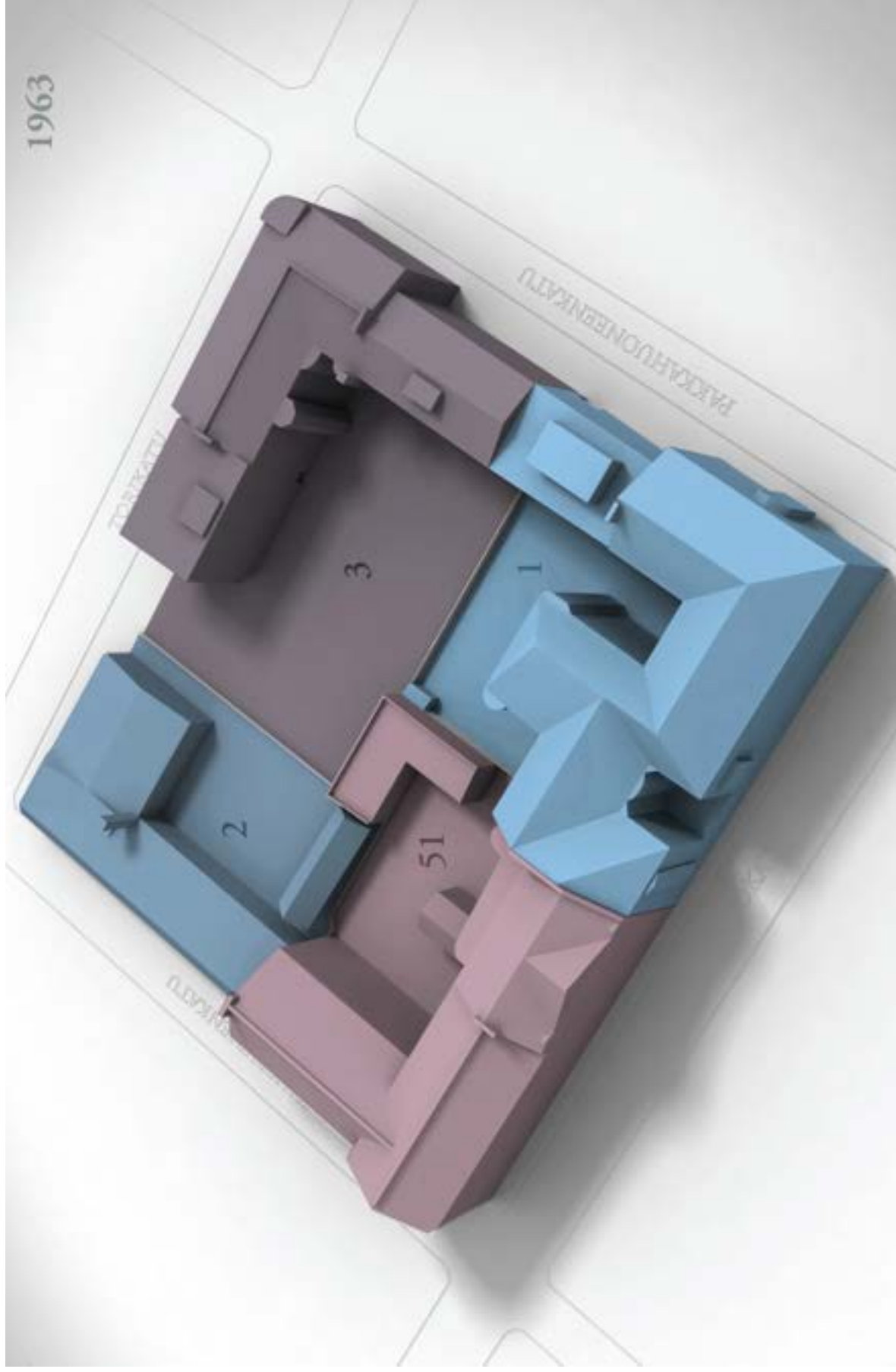
Kuva 68. Korttelin rakennuskanta vuonna 1886.

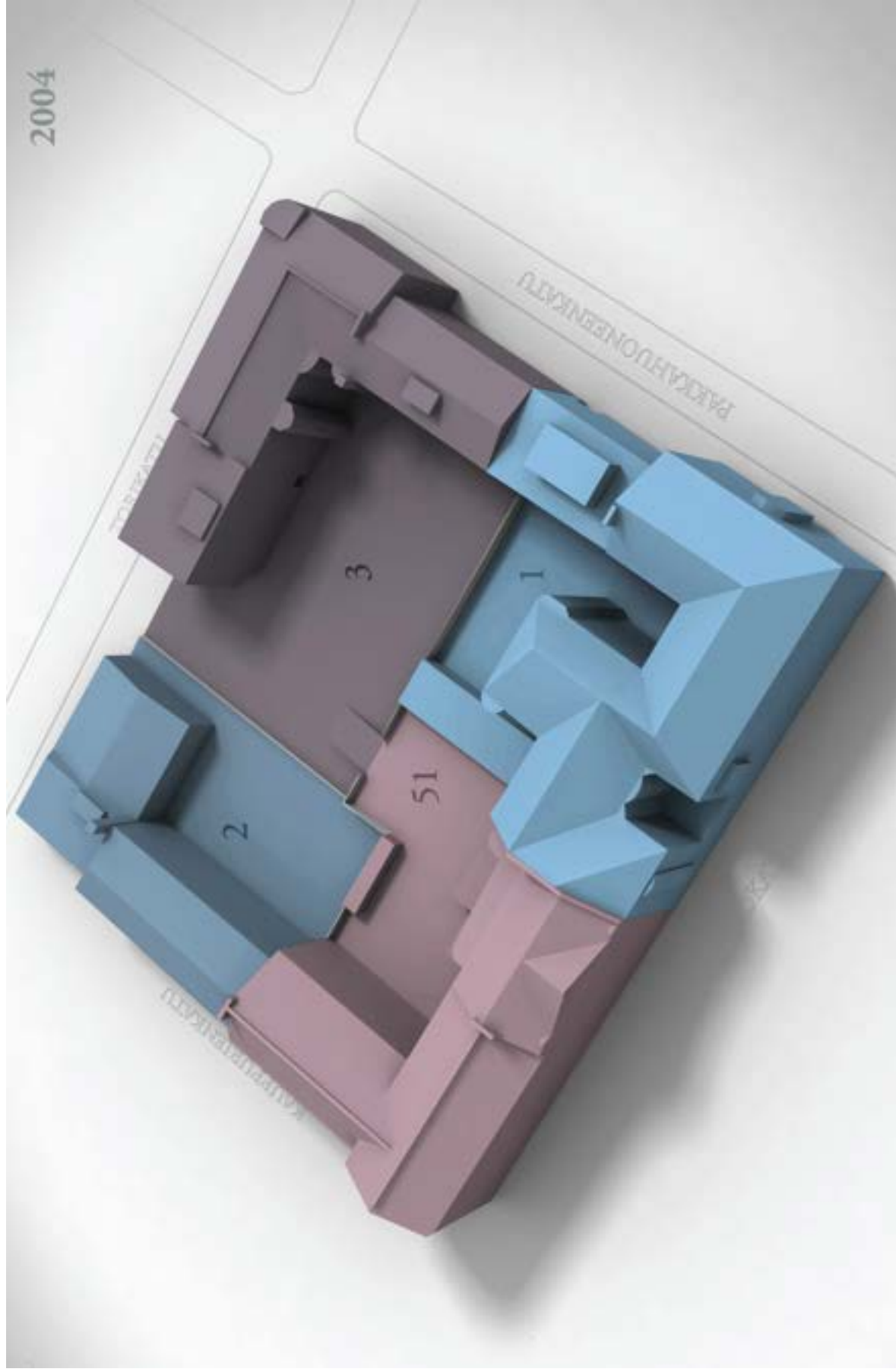
Kuva 69. Korttelin rakennuskanta vuonna 1913.

Kuva 70. Korttelin rakennuskanta vuonna 1938.

Kuva 71. Korttelin rakennuskanta vuonna 1963.

Kuva 72. Korttelin rakennuskanta vuonna 2004.

4 RAKENNUKSET

4.1 Tontti I/16/1 (Kiinteistö Oy Kirkkokatu 8)

4.1.1 Pallas-talo (Kirkkokatu 8/Pakkahuoneenkatu 12)

Oulun Rakennusmestariyhdistys oli kokouksessaan 5. marraskuuta 1906 päättänyt perustaa osuuskunnan, joka rakentaisi uuden kivitalon Oulun keskustasta Kirkkokadun varrelta varatulle tonille. Rakennuksesta sanottiin tulevan liikepalatsi, jossa olisi uudenaikaisia kauppahuoneistoja sekä yksityisille osakkeina luovutettavia asuntohuoneistoja mukavuuksilaitoksineen.²¹ Tontin omistus siirtyi Asunto-osakeyhtiö Pallakselle marraskuussa 1906.²² Nimi yhtiölle annettiin Ateenan kaupungien suojelusjumalattaren Pallas Athenen mukaan. Esille on nostettu myös viittaus Pallas-tunturiin.²³ Talo toteutettiin arkkitehti Valter Thomén suunnitelmien pohjalta. Thomén Helsingissä allekirjoittamat lupapiirustukset on päivätty 17.1.1907.

Pallas-talon valmistuttua vuoden 1907 lopulla oli Oulussa vain kaksi vastaavanlaista kivirakenteista asuinrakennusta, nk. Hammarin kivitalo Myllytullissa (purettu 1980) ja Tuomi-talo Kaajaninkatu 25:ssä.²⁴

Asunto Oy Pallaksen eräiksi perustajaosakkaiksi mainitaan Kauppias K.F. Paulamäki sekä varatuomari Torsten Lundberg, joista ensiksi mainittu toimi pitkään vaatekauppiaana yhdessä Pallas-talon liikehuoneistoista. Jälkimmäinen mainitaan toisaalla tässä tutkielmassa Säästöpankin liike- ja asuinrakennuksen rakennuttamista ohjanneen rakennusjaoston puheenjohtajana. Pallas-talo oli silloisessa Oulun kaupungin katukuvassa erikoinen ilmentys; korkea ja kooltaan ylivoimainen kivirakennus verrattuna kaupungin silloiseen matalaan puurakennuskantaan.

Pohjolan Osake-Pankki osti koko Pallas-talon vuonna 1917, johon yritys sijoitti uuden pää-

Kuva 73. Pallas-talo oli valmistuttuaan oululaistuin ainulaatuinen.

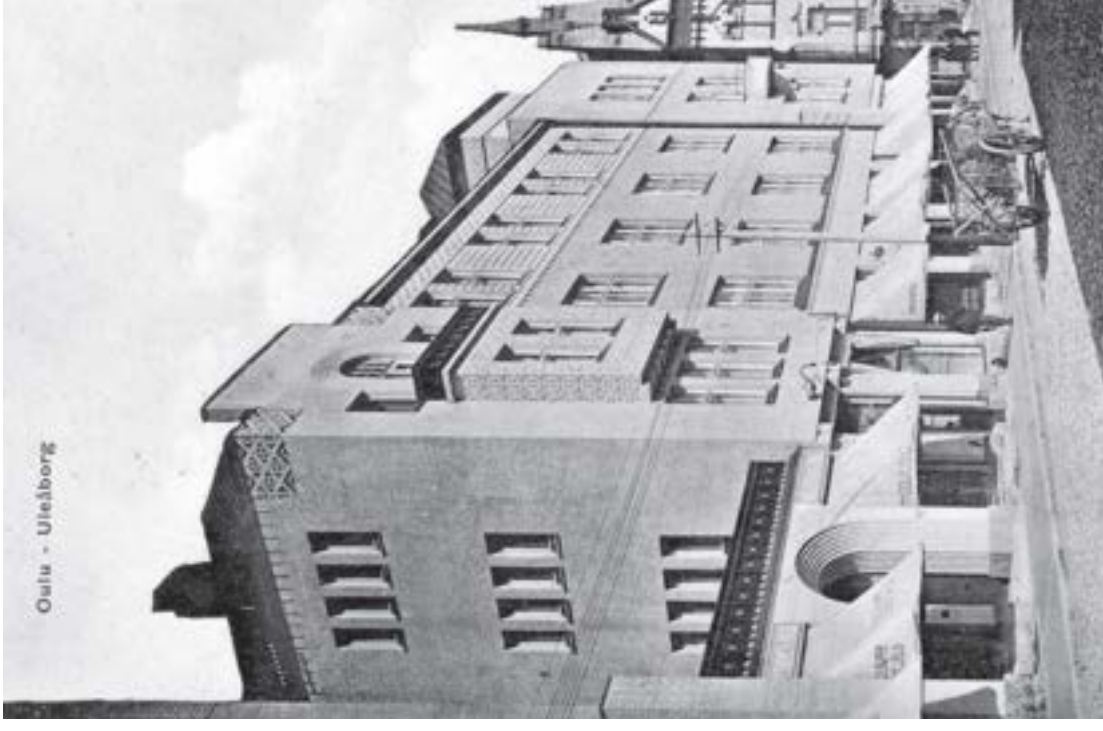
konttorinsa. Pohjolan Osake-Pankki liittyi Kansallis-Osake-Pankkiin vuonna 1948 ja hieman myöhemmin KOP luopui kiinteistöistä. Vuonna 1950 talon otti haltuun taloa hallinnoimaan perustettu Kiinteistö Oy Kirkkokatu 8.

Pallas-talo on korttelin vanhin nykypäiviin säilyneistä rakennuksista. Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuksen suurin sallittu kerrosluku on viisi (V). Tontti on asuin-, liike- ja toimitorakennusten korttelialueella (kaavamerkintä AL). Rakennus on merkitty julkaisussa "Oulun rakennushistoriallisesti merkittävät kohteet" merkinnällä B, jonka mukaan "*Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa tai sen lähiympäristössä tehtävät muutokset sekä lisä- ja uudisrakentaminen on tehtävä rakennuksen kulttuurihistoriallinen, rakennustaiteellinen ja ympäristöllinen arvo huomioiden ottaen.*" ²⁶

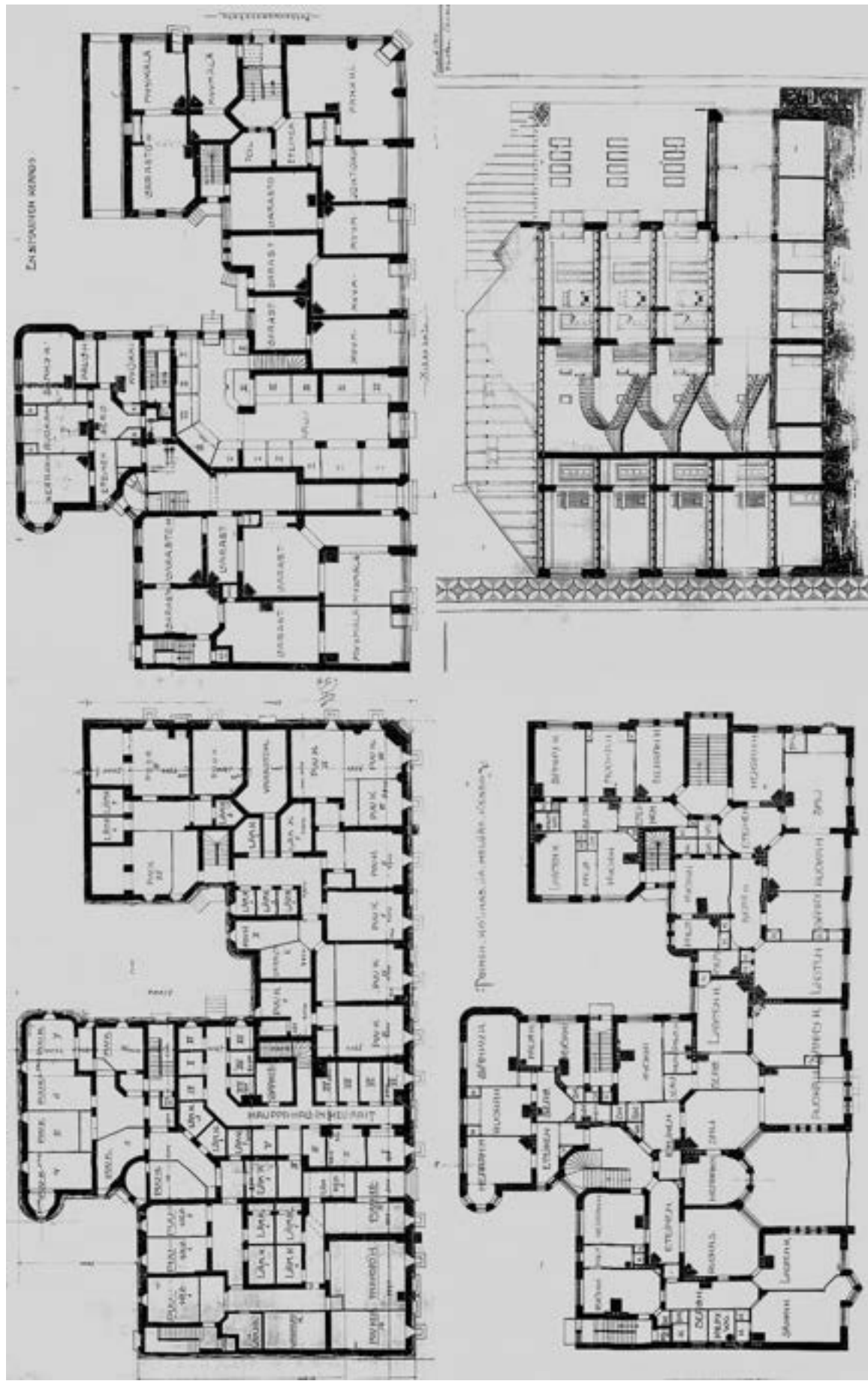
Rakennuksen kuvaelma

Rakennuksessa on neljä maanpäällistä kerrosta, kellarikerros sekä kylmä ullakkokerros. Rakennuksen katutasossa oli alkuperäisten piirustusten mukaan yhteensä 16 myymälää sisältävä kaupapahalli, yhteensä kahdeksan erillistä liikehuoneistoa sekä yksi asuinhuoneisto sisäpihan puolella. Varsinaisissa asuinhuoneistokerroksissa (kerrokset 2-4) oli kussakin viisi tilavaa huoneistoa. Huoneistot sisälsivät tilat palvelijoille. Kellarikerroksessa sijaitsi myymälöiden ja liikehuoneistojen varastoja sekä teknisiä tiloja. Rakennus lämmitettiin alunperin puulla. Asuinhuoneistot oli varustettu kakluuneilla, sisäklöseteilla ja juoksevalla vedellä. Rakennuksessa on yhteensä viisi porraskäytävää. Niistä kolme on toiminut alunperin nk. palvelijain porrashuoneina tuuletusparvekkeineen.

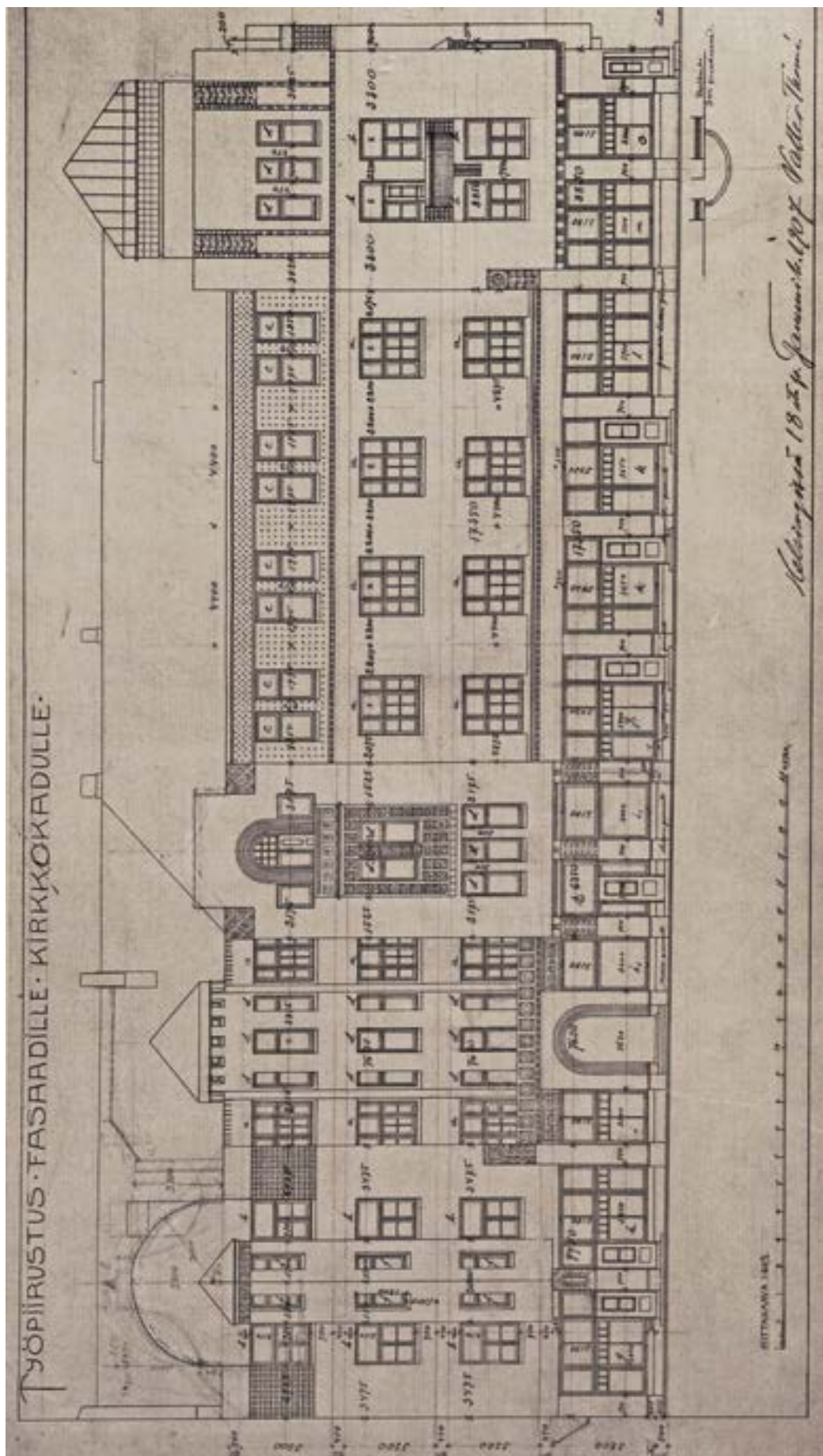
Rakennuksen alin kerros avautui katutilaan suurina, avoimina näyteikkunoina. Tämän päälle asettuivat suljetummat asuinkerrokset. Ylempien kerrosten ikkunat olivat kaikki suorakaiteen muotoisia, mutta poikkesivat kooltaan ja puitejaoiltaan toistaan. Sisäpihalle johti porttikäytävä

Kuva 74. Pallas-talo, mahdollisesti ennen vuotta 1930. Vasemmalla sisäänkäynti kauppahallin. Taustalla vanha KOP:n kivirakennus.

Kuva 75. Väster Thomén Pallas-talon lupapirustuksia 17.1.1907.

Kuva 76. Valter Thomén Pallas-talon Kirkkokadun puoleisen julkisivun pyörirustus mitoituksineen. Thomé on vielä luomostellut eri vaihtoehtoja vasemmanpuoleisen frontonin muodolle. Kuvassa esitetty kaareva muoto ei kuitenkaan ollut lopullinen. Katutasossa näyteikkunoiden osuus oli alunperin suurempi kuin nykyisin.

Kuva 77. Lastenkamari Walter J. Snellmanin huoneistosta 1910-luvulla.

Kuva 78. Ruokahuone Walter J. Snellmanin huoneistosta 1910-luvulla.

Pakkahuoneenkadun puolelta, joka nykyisin on muutettu liikehuoneistoksi. Kirkkokadun puoleinen pääsisäänkäynti (portaali) asuinhuoneistoihin on koristeltu yksinkertaisella kaariaiheella. Rakennuksen julkisivuissa on useita erikokoisia ja -muotoisia erkkereitä. Alkuperäinen parveke (balkonki) rakennuksen kolmannen kerroksen kulmauksessa Kirkkokadun puolella näkyy vielä ainakin vuoden 1960 valokuvassa. Parveke ei sisältynyt Thomén alkuperäisiin lupapiirustuksiin, mutta työpiirustuksiin se oli lisätty. Pakkahuoneenkadun puolella on heti kulmauksen vieressä toisessa kerroksessa on julkisivusta ulkoneva kapea torniaihe (turelli). Erikoiseksi rakennuksen teki myös Kirkkokadun puoleinen julkisivun sisäänveto 2-4 kerroksien osalta. Ullakkokerroksen kulmauksessa sijaitseva todennäköisesti rakennuksen alkuperäinen vesisäiliö, jonne vesi pumattiin käsivoimin.

Rakennuksen alkuperäisen, kulmauksessa sijainneen ullakkokerroksen "torniaiheen" ja frontonien poistamisen takia rakennus on menettänyt paljon alkuperäisestä hengestään. Rakennuksessa on nykyisin satulakatto, joka noudattelee monimuotoista rakennusmassaa.

Jugendin eräänä tavoitteena oli hylätä 1800-luvun lopun historiallisiin tyylihin perustuva arkitekhtuuri ja luoda tilalle uusi muutokielinen uusin koristelutyyli. Suomessa tyyliin sekoitettiin aiheita kansallisesta ja paikallisesta perinteestä. Tyypillistä jugendille oli epäsymmetrisyys ja kaarevat linjat. Kasvi- ja eläinaiheet sekä ruudutus olivat yleisiä koristelussa.²⁷

Pallas-talossa on havaittavissa vielä tänäkin päivänä tyypillisiä suomalaisen jugendin piirteitä; vaalea rappauspinta, julkisivujen epäsymmetrinen jäsentely, yksityiskohtien pehmeä mutta raskas muotoilu sekä erikokoiset ja -muotoiset erkkerit ja avoparvekkeet. Rakennuksen alkuperäistä rikkaa ja runsasta koristelua on säilynyt lähinnä ylimmän kerroksen julkisivussa. Alempana alkuperäiset koristelut ovat osittain jäljellä, mutta ne on peitetty huolimattomasti samansävyisellä rappauksella kuin julkisivu.

Tontin piha-alue on yhteinen kiinteistön toisen liike- ja asuinkerrostalon kanssa. Piha-alue on kokonaisuudessaan asfaltoitu ja aidattu erilleen korttelin muista tonteista. Pihalla sijaitsee

vaatimaton autokatos.

Muutos- ja korjaustöitä

Seuraavassa tietoja rakennukseen kohdistuneista tärkeimmistä luvanvaraista muutos- ja korjaustöistä. Tiedot on kerätty Oulun kaupungin rakennusvalvontavirastosta löytyvistä lupa-asia-
kirjoista.

*Pallas-talon valmistumisen aikeihin tontilla oli toinen kaksikerroksinen kivirakennus sekä piharakennus. Jo seuraavana vuonna Pallaksen valmistumisen jälkeen haettiin lupa uudelle piharakennukselle. Se oli kaksikerroksinen ja sisälsi mm. ulkokäymälät, tallitilat, vaunuva-
raston ja jääkellarin.*

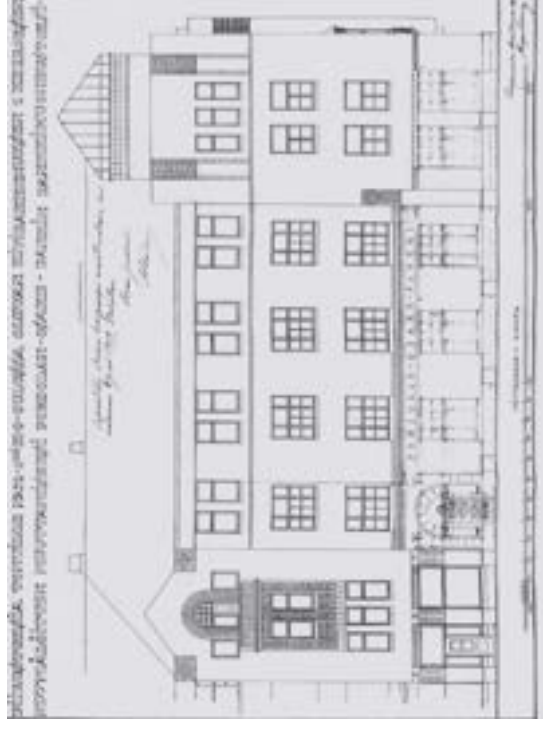
*Vuonna 1919 Pallas-talo sai luvan arkkitehti Birger Federleyn suunnittelemiin rakennus-
muutoksiin. Rakennus oli siirtynyt hiljattain Pohjolan-osake-pankin omaisuudeksi. Muutos
koski rakennuksen kulmassa sijaitsevien myymälä- ja pankkihuoneistojen yhdistämisistä POP:
n käyttöön sekä keskuslämmityksen järjestämiseksi ko. tiloihin. Kellariin toteutettiin uudet
portaat, tilat keskuslämmitykselle ja uusi pankkiholvi. Muutospäätökset ovat päivätty Tam-
pereella kesäkuussa 1919. Julkisivumuutokset olivat puolestaan varsin radikaaleja; katutason
ikkunoita pienennettiin ja pankkiin järjestettiin uusi pääsisäänkäynti Kirkkokadulta.*

*Vuonna 1935 anottiin lupaa Pakkahuoneenkadun puoleisten huoneitilojen muutoksille. En-
simmäisen kerroksen liikeilat ja toisen kerroksen asuinhuoneisto toimivat tuolloin kontto-
ritiloina, ja kerrosten välille toteutettiin uudet kevytrakenteiset portaat. Suunnitelmat oli
allekirjoittanut Gustaf Srandberg huhtikuussa 1935.*

*Suurimman muutoksensa rakennus koki 29.5 1946 päivättyjen arkkitehti Uki Heikkisen
suunnitelmien seurauksena. Pohjolan osake-pankki teki muutoksia ullakkokerroksessa, jonka*

Kuva 79. Muutospäätökset POP:n pankkihuoneistolle. Birger Federley 1919.

Kuva 80. Muutospäätökset POP:n pankkihuoneistolle. Birger Federley 1919.

Kuva 81. Arkkitehti Uki Heikkinen muutossuunnitelmat vuodelta 1946.

seurauksena rakennuksen kattomaailma muuttui täysin. Kaikki alkuperäisen ilmeen kannalta oleelliset arkkitehtoniset ratkaisut vesikaton osalta poistettiin. Rakennus sai nykyisen satulakattoisen ilmeensä ja ilmeisesti samassa yhteydessä rakennuksen peltinen vesikatto korvattiin tiilikatteella. Rakennuspiirustuksissa todetaan julkisivujen osalta seuraavaa "julkisivu korjataan, vanhoista rappauskoristeista säilytetään kauneimmat ja paraiten säilyneet". Lisäksi rakennuksen ullakkokerrokseen oli suunniteltu saunasasto kattoterassineen, mutta suunnitelmaa ei toteutettu.

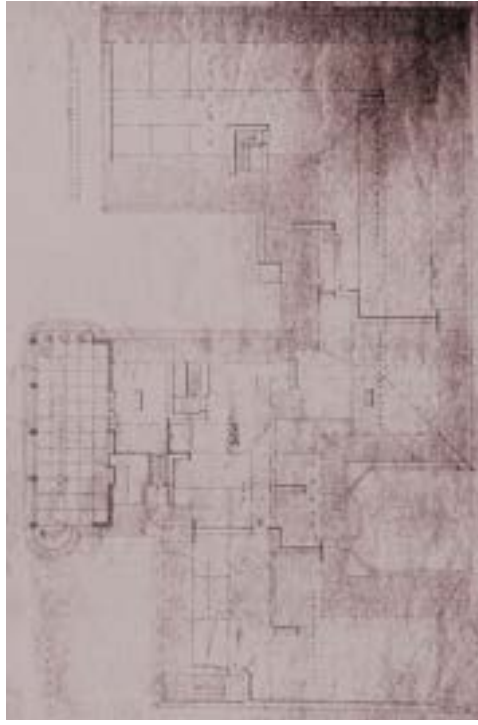
Ainakin vielä vuonna 1946 oli Pakkahuoneenkadun puoleinen sisäänkäynti sisäpihalle käytössä. Myöhemmin tämä portillinen sisäänkäynti muutettiin osaksi lämmintä liikehuoneistoa.

Vuonna 1953 arkkitehti Uki Heikkinen suunnitteli myymälän muutoksen K. F. Paulamäen liiketiloissa. Muutostoissa liiketilan pieneköjä myymälä- ja varastotiloja yhdistettiin suuremmiksi liiketiloiksi 1. ja 2. kerroksissa. Lupakuva on päivätty 20.10.1953.

Vuonna 1955 suunnitteli rakennusinsinööri M. Härö sisäänkäyntimuutoksen yhteen liikehuoneistoista. Muutostoissa yksilehtinen ovi, jonka molemmin puolin oli ikkunat, muutettiin kaksilehtiseksi. Rakenteisiin ei tullut muutoksia. Piirustus on päivätty toukokuulle 1955.

Vuonna 1955 Autoliike Vinha teetti muutossuunnitelmat rakennusinsinööri M. Häröllä. Muutokset koskivat myymälätiloja Pakkahuoneenkadun puolella; liiketiloihin avattiin kaksi tuulikaapillista sisäänkäyntiä kadulta. Julkisivuaukoitus muuttui huomattavasti muutostöiden seurauksena. Piirustukset oli päivätty syyskuulle 1956.

Vuonna 1962 sai rakennusluvan arkkitehti Veijo Kerolan suunnittelema uudisrakennus Pallas-talon viereen Pakkahuoneenkadulle. Tämän maantasokerroksen liikehuoneisto yhdistettiin Pallas-talon laitimmaiseen liikehuoneistoon, joka oli muodostettu vanhasta pihan sisäänajo-

Kuva 82. Arkkitehti Uki Heikkinen muutossuunnitelmat vuodelta 1946.

Vuonna 1963 Pakkahuoneenkadun puoleiset liikehuoneistot yhdistettiin arkkitehti Veijo Kerolan suunnitelmien mukaisesti isommaksi liikehuoneistoksi. Samalla julkisivuun tehtiin ikkuna- ja ovimuutoksia. Piirustus on päivätty 2.2.1963.

Vuonna 1964 arkkitehti Veijo Kerola suunnitteli Urheilu & Kalastus -liikkeen konttorin laajennuksen liikehuoneistossa Kirkkokadun puolella. Muutostyöt koskivat ensimmäisen kerroksen liiketilaa ja sen pihan puolella olleita huonetiloja.

Vuonna 1968 Pakkahuoneenkadun puoleisia liikehuoneistoja muutettiin jälleen; sisäänkäynnit muutettiin nykytilannetta vastaavaksi.

Vuonna 1970 haki Urheilu & Kalastus -yhtiys muutoslupaa liikehuoneistoonsa. Huonetiloja oli tarkoitus yhdistää suuremmiksi. Lupakuviin oli tehty merkintä "aloittaa työt 1972". Lupa oli annettu 24.7.1970.

Vuonna 1984 Suomen Työväen Säästöpankki toteutti kevyin väliseinien erotettun sisätilan pikapankkia varten. Huonetilaa oli erotettu kulmauksen liikehuoneistosta. Muutos edellytti uuden oven toteuttamista vanhaan ikkuna-aukkoon. Rakennusliike Insinöörirakentajat Oy:n tekemät muutospäätökset on päivätty 21.2.1984.

Vuonna 1990 suunnitteli arkkitehtitoimisto Pekka Lukkaroinen Ky Osuuskunta Eka-Yhtymä Restelin ravintolan toteutuspiirustukset Kirkkokadun puoleiseen liikehuoneistoon (alkuperäisen kauppahallin tilat). Laajoja muutoksia tehtiin niin kellaritiloissa kuin myös katutasossa. mm. uusien portaiden toteutus vanhojen paikalle kellaritiloihin. Kirkkokadun puolelle katutilaan järjestettiin terassi anniskelua varten. Lisäksi sisäpihan puolelle toteutettiin pieni laatikkovarasto ja sisäänkäyntijärjestelyjä muutettiin. Lupakuvia oli päivätty 21.6.1990 ja 16.4.1991.

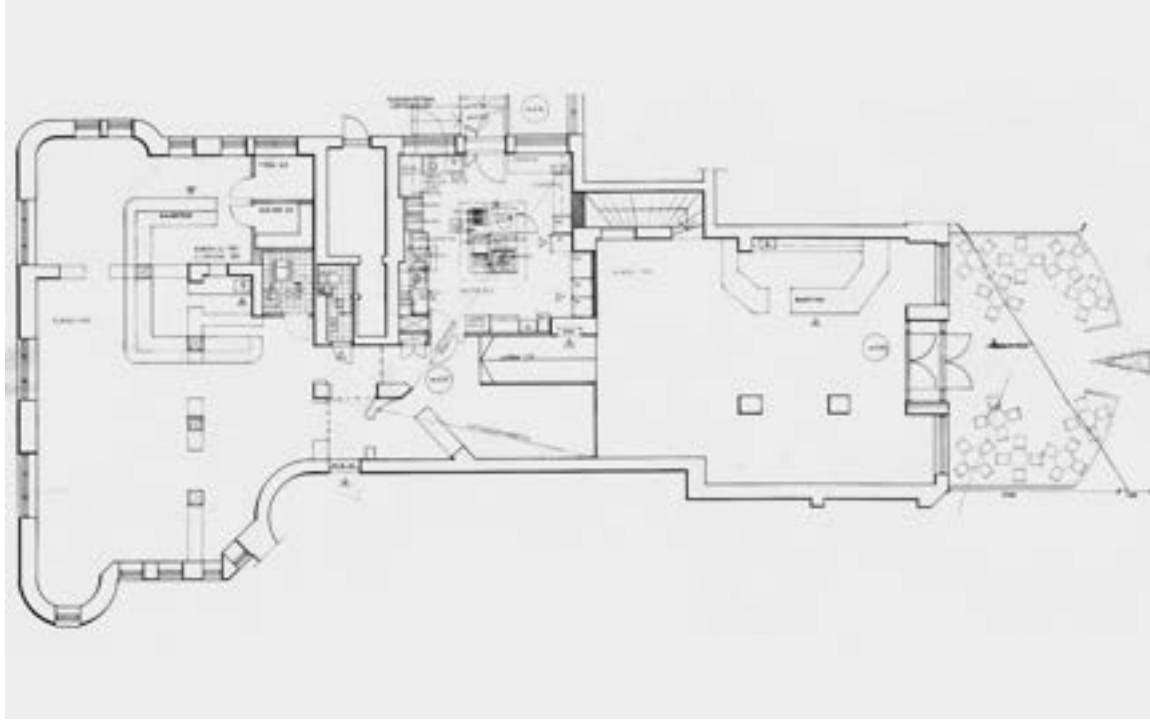
Vuonna 1995 päivättyjen lupakuvien mukaisesti Pallas-talossa toteutettiin kattava julkisivujen maalaus. Maalaustyöt olivat alkuperäisten rappauskoristeiden osalta osittain palauttavia.

Kuva 83. Pallas-talo vuonna 1966.

Kuva 84. Pallas-talo vuonna 1972.

Kuva 85. Osuuskunta Eka-yhtymä Restelin muutospäätökset vuodelta 1990.

Maalaustyöi suunnitteli Arkkitehtitoimisto Laatio Oy. Maalaustöiden lisäksi Pallaksen talolla oli myös remonttisuunnitelma, joka koski ullakkokerrosten muuttamista asuinkäyttöön. Tämän suunnitelman toteuttaminen ei ollut vuonna 1995 kuitenkaan vielä ajankohasta.²⁸ Lupakuvat on päivätty 31.7.1995.

Vuonna 1997 suunnitteli Arkkitehtitoimisto Laatio Oy huoneistossa nro 11, muutostyöt, joissa huoneistoon toteutettiin uudet pesuhuone-, sauna- ja kodinhoitohuoneetilat.

Vuonna 1998 dipl. ins. Mika Mäkelä haki muutoslupaa yhden Kirkkokadun puoleisen liikehuoneiston muutostöihin. Liiketila jaettiin kahdeksi erilliseksi liiketilaksi, ja toiseen toteutettiin uusi sisäänkäynti.

Vuonna 2002 Arkkitehtitoimisto Seppo Valjus Ky suunnitteli Marimekko Oy:lle liiketilojen laajennuksen. Samassa yhteydessä julkisivun pankkiautomaatti ja vieressä ollut sisäänkäynti poistettiin. Muutoksia palautettiin viereisiä ikkunoita vastaviksi.

Liikehuoneistoihin on ajan saatossa tehty sisäänkäyntien osalta joitain muutoksia, lähinnä tuulikaappien lisäyksiä.

Rakennusteknisiä tietoja

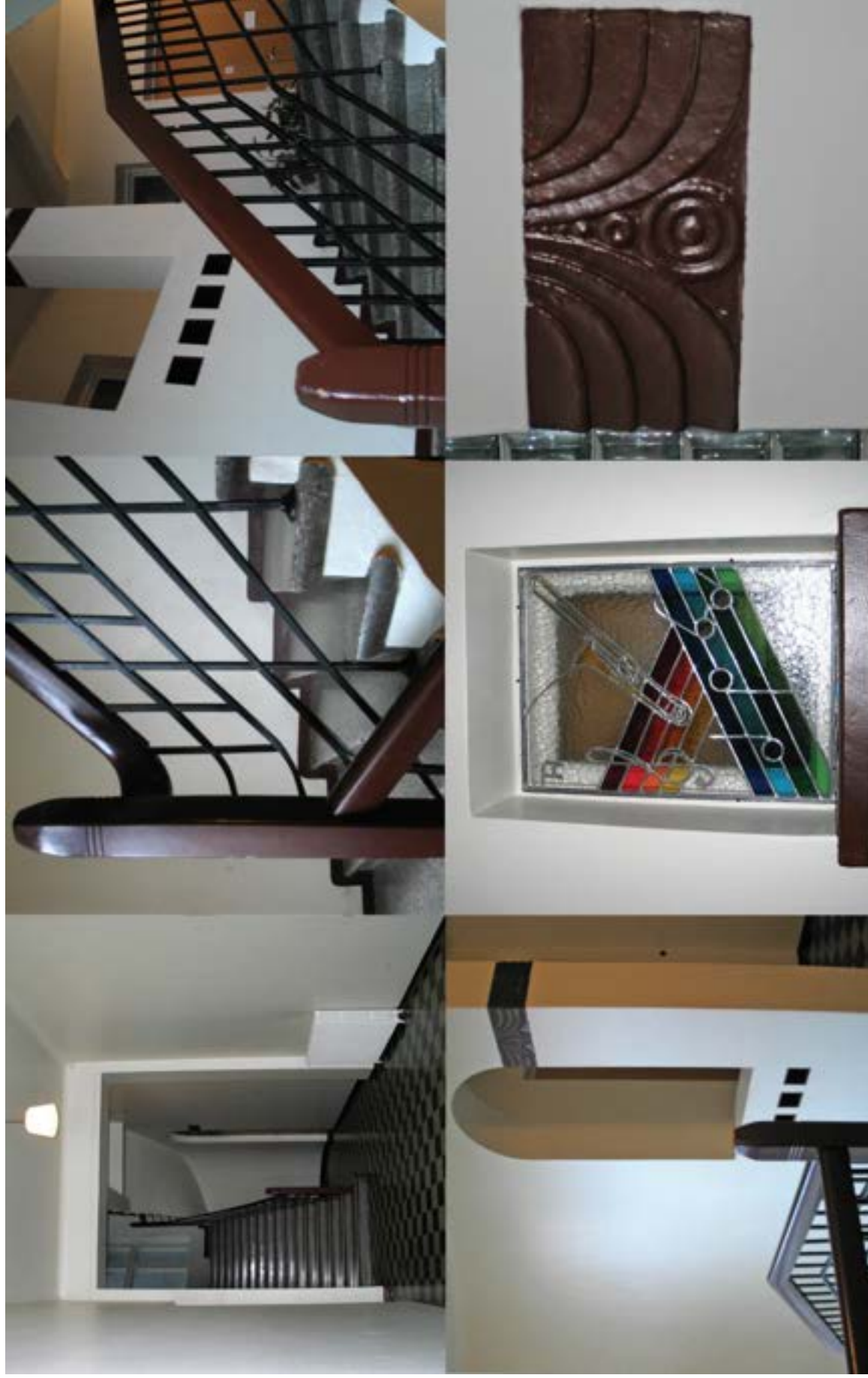
- perustukset luonnonkiveä ja betonia
- julkisivut muurattua tiiltä, pintäkäsittely rappaus
- vesikattorakenteet puuta ja vesikate tiiltä (alunperin pelti)
- välipohjarakenteissa käytetty betonia ja puuta
- huonetilakorkeus 1. kerroksessa 3800mm, asuinkerroksissa 3300mm

Kuva 86. Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Ky:n muutospinrustuksia Marimekko Oy:n liiketiloihin vuodelta 2002.

Kuva 87. Pallas-talo syksyllä 2004.

Kuva 88. Pallas-talon Kirkkokadun puoleisessa porraskäytävässä on paljon vanhaa tunnelmaa.

4.1.2 Konttori- ja liiketalo (Pakkahuoneenkatu 12)

Tämän konttori- ja liiketalon suunnitteli arkkitehti Veijo Kerola. Lupakuvia on päivätty useaan eri kertaan. Varhaisimmat päiväykset ovat 7.9.1961 ja viimeiset 29.5.1962.

Rakennus täydensi Pallas-kortelin nykyiseen julkiasuunsa Pakkahuoneenkadulle. Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuksen suurin sallittu kerrosluku on neljä (IV).

Rakennuksen kuvaelma

Rakennuksessa on neljä varsinaista maanpäällistä kerrosta, sisäänvedetty ullakkokerros ja kellarikerros. Katutasoon on alunperin suunniteltu kaksi liikehuoneistoa, josta toinen täydensi vie- reistä Pallas-talon liiketilaa, joka oli aikaisemmin muodostettu vanhasta sisäpihalle johtaneesta porttikäytävästä. Liikehuoneistojen varasto- ja sosiaalitilat sijaitsivat kellarikerroksessa. Rakennuksen 2-4 kerrokseen suunniteltiin toimisto- ja vastaanottotiloja mm. lääkärikeskusta varten. Näihin ylempiin kerroksiin johti yksi porraskäytävä, johon oli sijoitettu myös henkilöhissi. Ulakolla sijaitisi saunatilat kattoterasseineen.

Katutasossa johtaa porttikäytävä sisäpihalle. Pallas-talon kanssa yhteiselle piha-alueelle oli rakennuksen alkuperäisten suunnitelmien mukaan järjestetty peräti 22 autopaikkaa. Rakennus on vedetty sisään vanhasta katulinjasta 3.0 metriä. Katu viettää rakennuksen kohdalla loivasti Torikadulle päin.

Katurason liikehuoneisto avautuu kadulle suurten näytreikkunoiden kautta. Sisäänkäynti kerroksiin on vedetty sisään ja se on nykyisin rajattu katutilasta lasisella portilla. Muu julkisivu on jäsennelty voimakkaalla säännöllisellä kuparisella pystyjaolla, joka jakaa julkisivun 16:een osaan. Ikkunat kulkevat kerroksissa nauhamaisesti. Julkisivumateriaaleina hallitsee tummunut kupari ja lasi.

Rakennus on suunniteltu liike- ja konttorirakennukseksi ja tämän johdosta tilat ovat muunto-

Kuva 89. Julkisivu Pakkahuoneenkadulle.

Kuva 90. Julkisivu sisäpihalle.

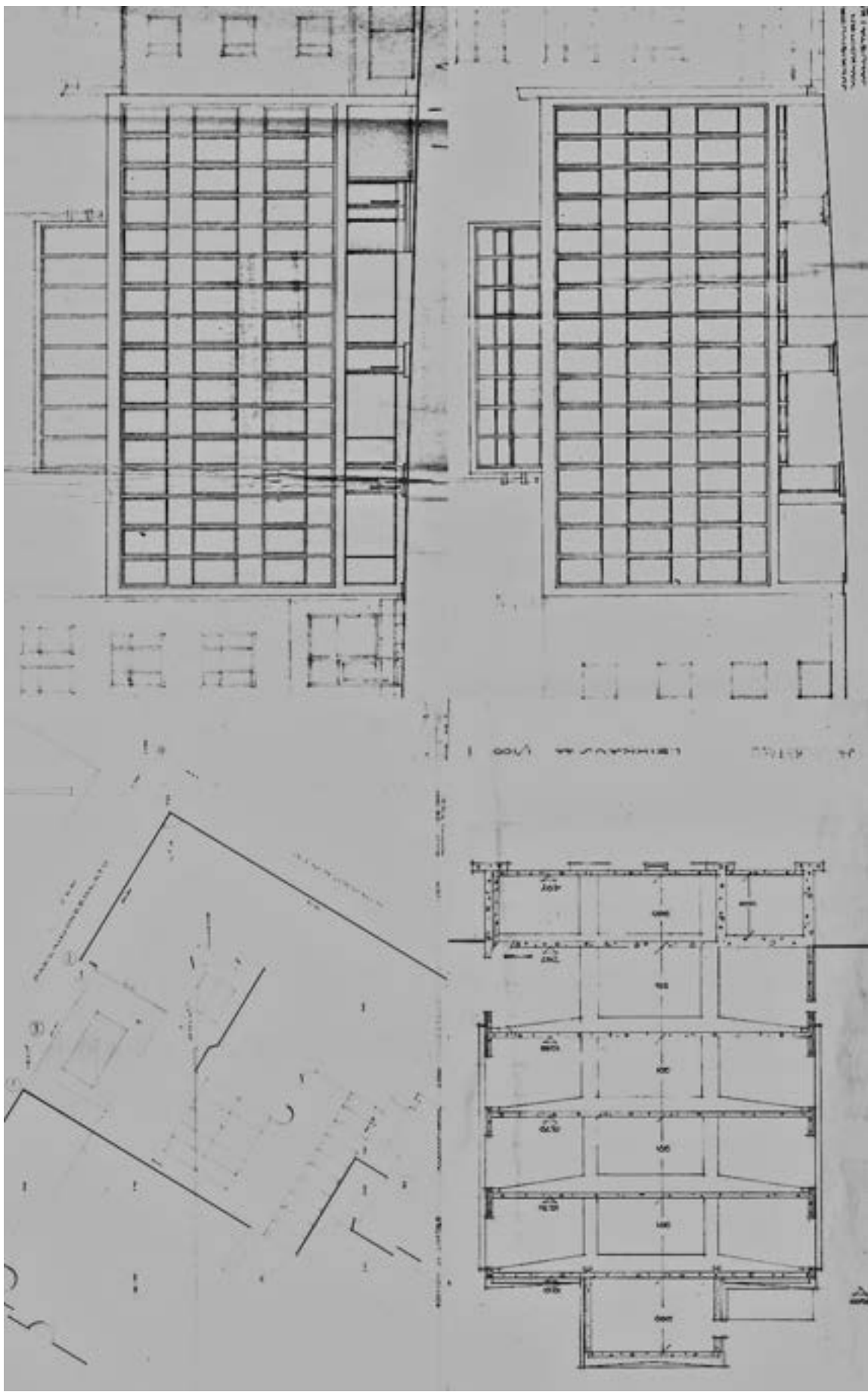
joustavia. Väliseinät ovat kaikki kevytrakenteisia. Kantava rakenne muodostuu rakennusmassan sisällä olevasta teräsbetonisesta pilarilen kannattelemaasta laattapalkistosta.

Muutos- ja korjaustöitä

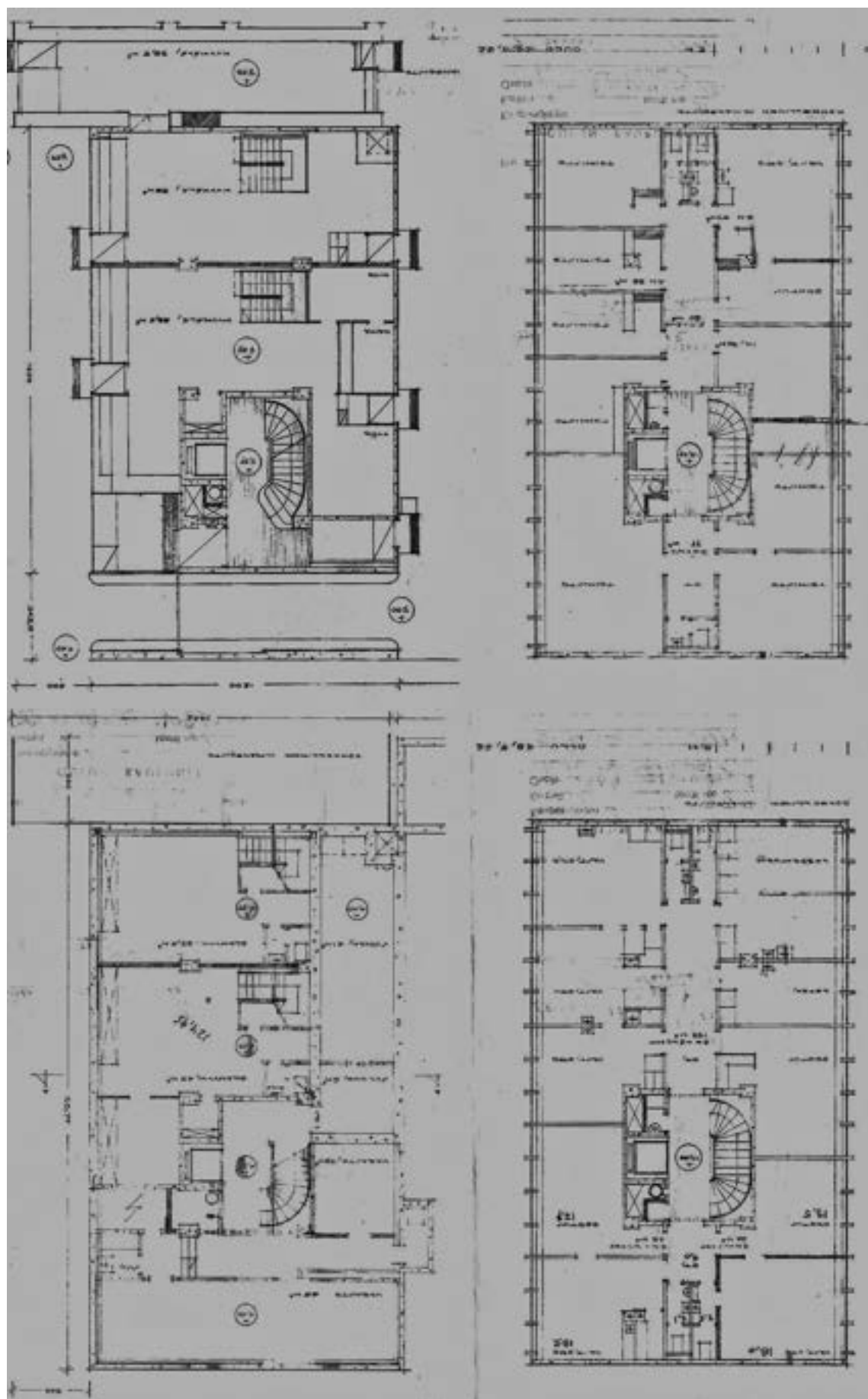
Oulun kaupungin rakennusvalvonnan arkistoista ei lupakuvien lisäksi löytnyt muita rakennusta koskevia piirustuksia. Rakennuksessa ei ulkopuolisen inventoinnin perusteella ole tapahtunut muita luvanvaraisia julkisivumuutoksia kuin lasisen portin toteuttaminen sisäänkäyntiin. Sisällä liike- ja toimistuhuoneistoissa on sen sijaan tehty muutoksia. Taloteknisistä muutos- ja korjaustöistä ei ole tietoa, mutta todennäköisemmin kattavia talotekniikan korjaustöitä ei ole tehty.

Rakennusteknisiä tietoja

- rakennuksen kantavan rungon muodostaa teräsbetoninen pilarien kannattelema laattapalkisto rakennuksen sisällä, ulkoseinät täyte- ja verhorakennetta
- välipohjat ovat teräsbetonilaattaa
- julkisivumateriaaleiksi mainitaan kuparilevy ja valkoinen julkisivulasi
- jalustassa käytetty kuparilevyä, pesubetonia, ja laattoja
- rakennuksessa on väestönsuoja kellarikerroksessa
- normaali kerroskorkeus 2,91 metriä, maantasokerroksessa 3,31 metriä.
- lattian korkeusasema maantasokerroksessa +7,57. Rakennuksen päämitat 12,0 x 20,77 metriä
- sisäpuolinen vedenpoisto

Kuva 91. Veiho Kerolan lupapiirustuksia vuodelta 1962.

Kuva 92. Vėjo Kerolan lupapitirustuksia vuodelta 1962.

Kuva 93. Kuvia rakennuksen aulailoista ja yksityiskohdista 2004.

4.2 Tontti I/16/3 (As Oy Oulun Liiketalo)

4.2.1 Nrk. Vanhan apteekin talo (Pakkahuoneenkatu 10/Torikatu 7)

Tämän liike- ja asuinrakennuksen rakennutti apteekkari Kaarlo A. Åkersten. Lupakuvat on signeerannut Tamperelainen rakennusinsinööri Veikko Kallio kesäkuussa 1928. Rakennuksen valmistuttua Åkersten asui itse rakennuksen toisen kerroksen kulkahuoneistossa ja hoiti kulma-liikehuoneistossa sijainnutta apteekkia. Rakennuksen muut liikehuoneistot sekä asuinhuoneistot olivat vuokrattuja ulkopuolisille.

Åkerstenin jälkeen apteekin oikeudet siirtyivät vuonna 1938 apteekkari Frans Bernhard Knifsdunille. Hän osti koko kiinteistön ja perusti Asunto Oy Oulun Liiketalon vuonna 1939. Hänen toimestaan rakennuksen pohjaratkaisuja muutettiin niin, että rakennukseen muodostui enemmän vuokrattavia huoneistoja.

Tammikuun 1944 pommituksessa taloon osui palopommi. Talon nurkka ja Pakkahuoneenkadun puolella sijainnut viereinen puurakennus paloivat. Vanha Apteekki oli suljettuna 21.2-1.7.1944 välisen ajan. Tontin tuhoilta säilyneessä osassa pidettiin kuitenkin tuona aikana miniapteekkia.²⁹ Rakennuksesta jouduttiin uusimaan ikkunoita ja ovia. Sotavahinkoyhdistykseltä haettiin korvauksia rakennuksen tuhoille.

Tontti ja rakennukset olivat edelleen 1950-luvulla apteekkari Knifsdunin lesken Maiju Knifsdunin ja hänen tyttärensä omistuksessa. Myöhemmin asunto-osakeyhtiön osakkeita myytiin muille yksityisille omistajille. Apteekkitoiminta rakennuksesta loppui vuonna 1986.

Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuksen suurin sallittu kerrosluku on kolme (III).

Rakennus on suojeltu asemakaavassa sr-1 merkinnällä 29.9.1998. Tämän lisäksi rakennus on luokiteltu "Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet" luettelossa vuodelta 1986 merkinnällä C, jonka mukaan "Rakennus on pyrittävä säilyttämään. Rakennuksessa tai sen lähiympä-

Kuva 94. Nrk. Vanhan apteekin talo juuri valmistumisen jälkeen.

Kuva 95. Jussi Hietasen alkuperäiset patsaat olivat säilyttäneen tummat.

Kuva 96. Nk. Vanhan apteekin talo valmistuttuaan 1930-luvulla. Vieressä vasemmalla nähtävissä puurakennus sekä kauempana kivirakennus, molemmat tuboutuivat sodan pommituksissa.

Kuva 97. Nk. Vanhan apteekin talo vuonna 1972.

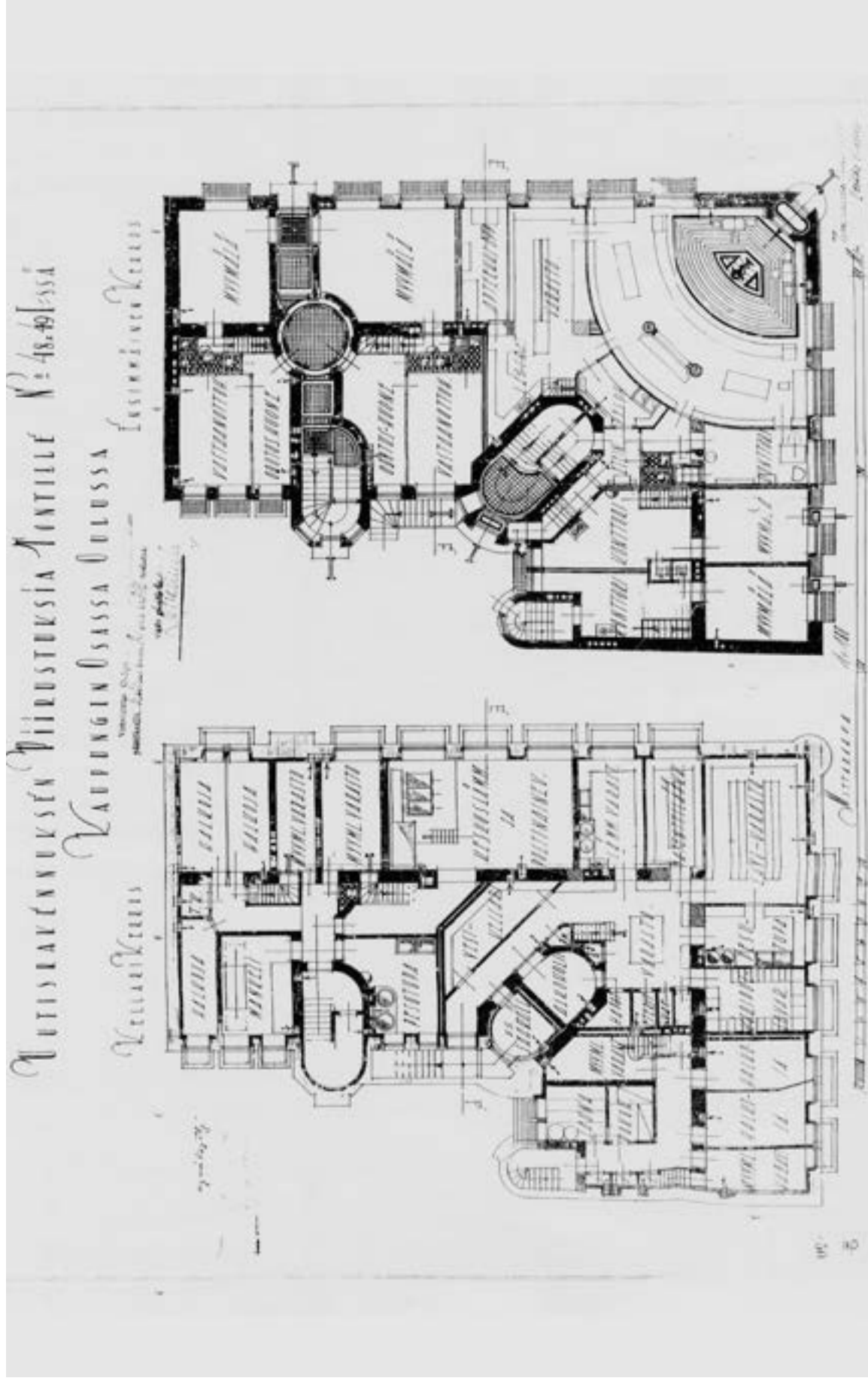
ristössä tehdyt tyyliä rikkovat ja kulttuurihistoriallista, rakennustaiteellista tai ympäristöllistä arvoa alentavat muutokset on pyritävä korjaamaan enistään tai muulla rakennukseen ja ympäristöön sopivalla tavalla”.³⁰

Rakennuksen kuvaelma

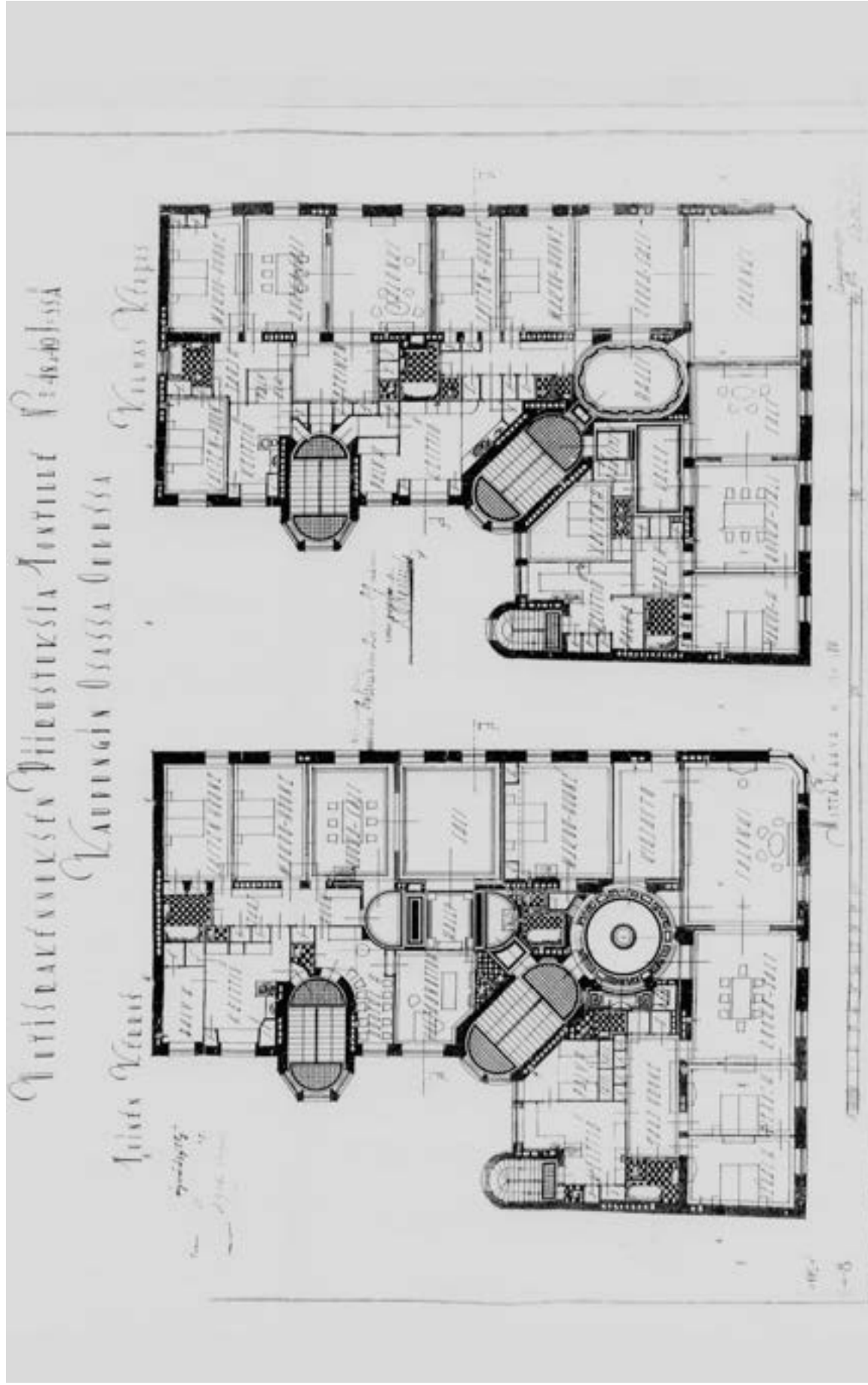
Rakennuksessa on kolme maanpäällistä kerrosta, kellarikerros sekä kylmä ullakkokerros. Alkuperäisten piirustusten mukaisesti ensimmäisessä kerroksessa oli liiketilat apteekille, kahdelle myymälälle konttoritiloihin sekä kahdelle lääkärin vastaanottohuoneelle. Asuinkerroksissa (2-3. krs) oli yleellisiä asuinhuoneistoja yhteensä viisi.

Kellariin oli sijoitettu varastotiloja, pesutilat saunoineen, pyykkitupa, halkovarastoja sekä keskuslämmityksen vaatimat tekniset tilat. Ullakolla oli ullakkovarastot ja pyykinkuivaustilat. Rakennuksessa oli yhteensä kolme porraskäytävää, joista yksi oli pelkästään palvelusväen käytössä. Huoneistot näyttäivät olevan keskenään niin erilaisia, että ne on täytynyt suunnitella tiettyjä perheitä silmälläpitäen, vaikkakin huoneistot tulivat vuokrauskäyttöön. Suurimmissa huoneistoissa oli jopa kahdeksan huonetta. Osassa huoneistoja oli varsin edustavat aula- ja edustustilat.

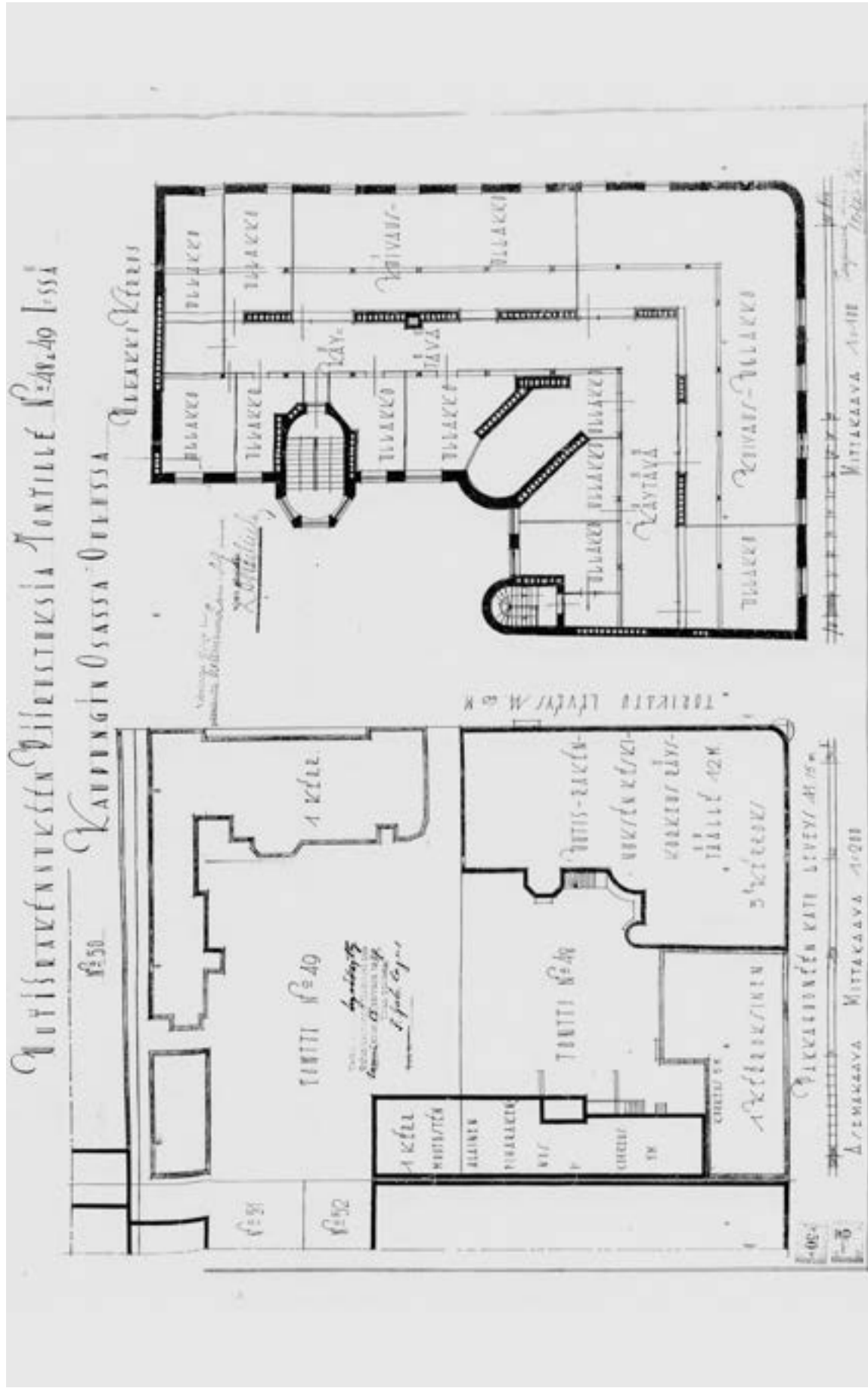
Rakennuksen näkyvä sokkeli on luonnonkiveä. Ensimmäisen kerroksen julkisivua hallitsee liikehuoneistojen suuret näyteikkunat. Muuten julkisivut ovat ensimmäisen kerroksen osalta vaaka-ritettua rappauspintaa. Ensimmäinen kerros on erotettu muista kerroksista reilusti ulkonevalla kerroslistalla. Tämän päältä nousevat julkisivun kahden kerroksen korkeiset pilasteriäiheet. Toisen kerroksen ikkunat ovat erittäin koristeltuja. Kolmannen kerroksen ikkunat ovat huomattavasti pelkistetympät. Toisen ja kolmannen kerroksen ikkunoiden välissä on koristeaiheina riippuvat nauha-aiheet. Ullakkokerroksen matalat ikkunat ovat osa peilaiheidten koristelemää attikakerrosta. Ikkunat koristeaiheineen toistuvat samanlaisina säännöllisesti rakennuksen katujulkisivuissa.

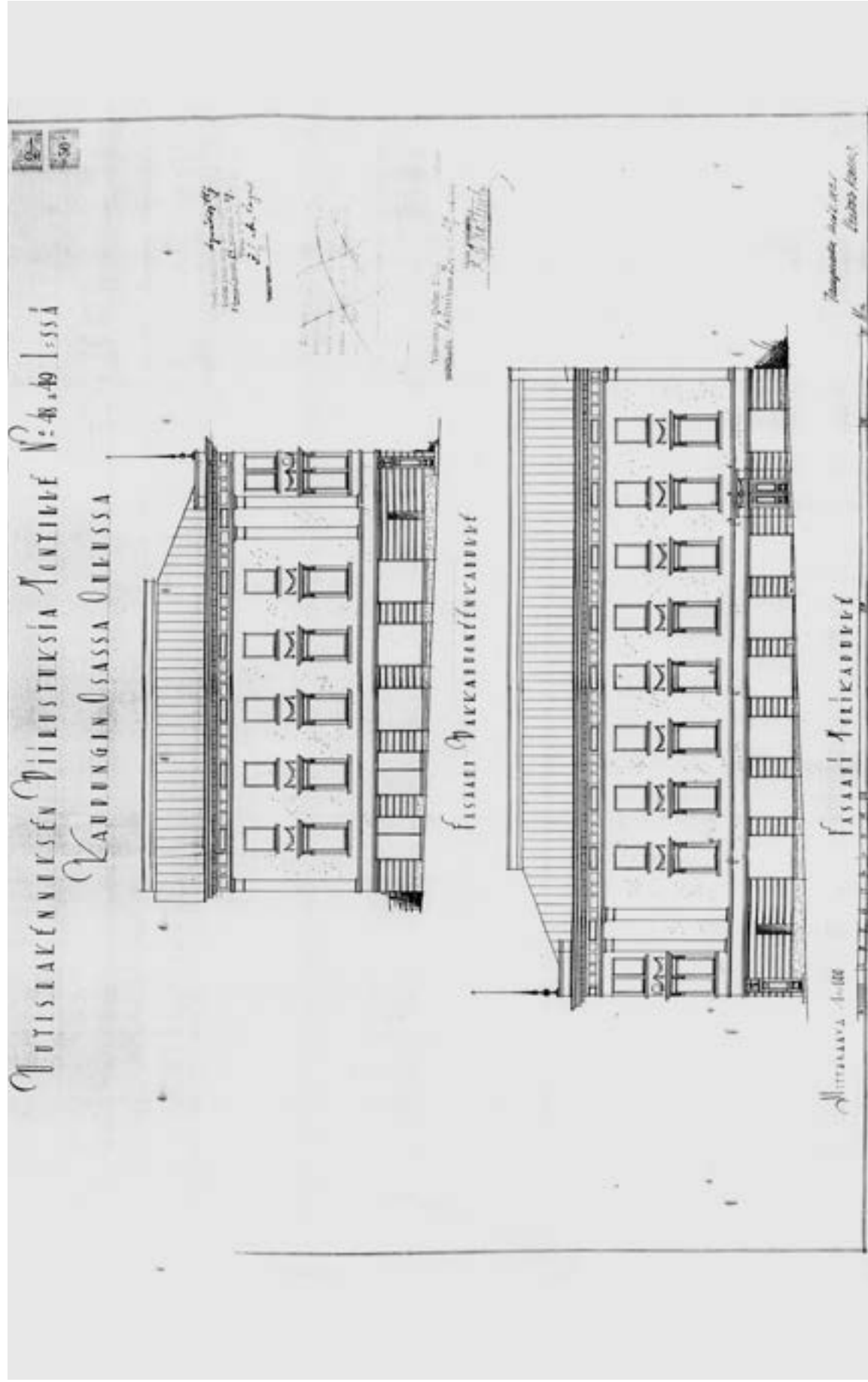
Kuva 98. Veikko Kallion paperitehdas vuodelta 1928.

Kuva 99. Veikko Kallion lupapöytäkirjasto vuodelta 1928.

Kuva 100. Veikko Kallion lupapiirustuksia vuodelta 1928.

Kuva 101. Veikko Kallion paperitehdas vuonna 1928.

Räystääs työntyy ulospäin noin 60 cm:ä ja se on profiloitu voimakkaasti mm. hammaslistoin. Rakennuksen pyörästetyn kulmauksen molemmin puolin on julkisivun syvennyksissä tamperelaisen kuvanveistäjän Elis Johannes "Jussi" Hietasen (1903-1941) toteuttamat lääkäintäiden Jumalan Aesculapiuksen ja hänen tyttären terveyden Jumalatar Hygieian patsaat. Patsaat jou-
tuivat ilkvallan kohteeksi 80-luvun lopulla, mutta ne palautettiin ennalleen Maiju Knifundin toimesta vuonna 1994. Alun perin patsaat näyttävät olleen väriltään lähes mustat, nykyisin ne ovat valkoiset.

Rakennuksen julkisivujen voimakkaita klassismia vaikutteita selittää varmasti rakennuksen alkuperäinen toiminta apteekkirakennuksena. Antiikin lääketieteen kautta ymmärrettävä klassismin käyttö rakennuksen käyttötarkoitusta kuvaamaan on ilmeistä.

Yllättävää kyllä, alkuperäiset piirustukset ja valokuvat vahvistavat rakennuksen ikkunoiden olleen alkujaan täysin ilman jakopuitteita. Useista vanhoista valokuvista voi todeta ikkunoiden jakopuitteiden tulleen rakennukseen myöhemmin. Puitejaot ovat vaihtuneet pariin otteeseen.

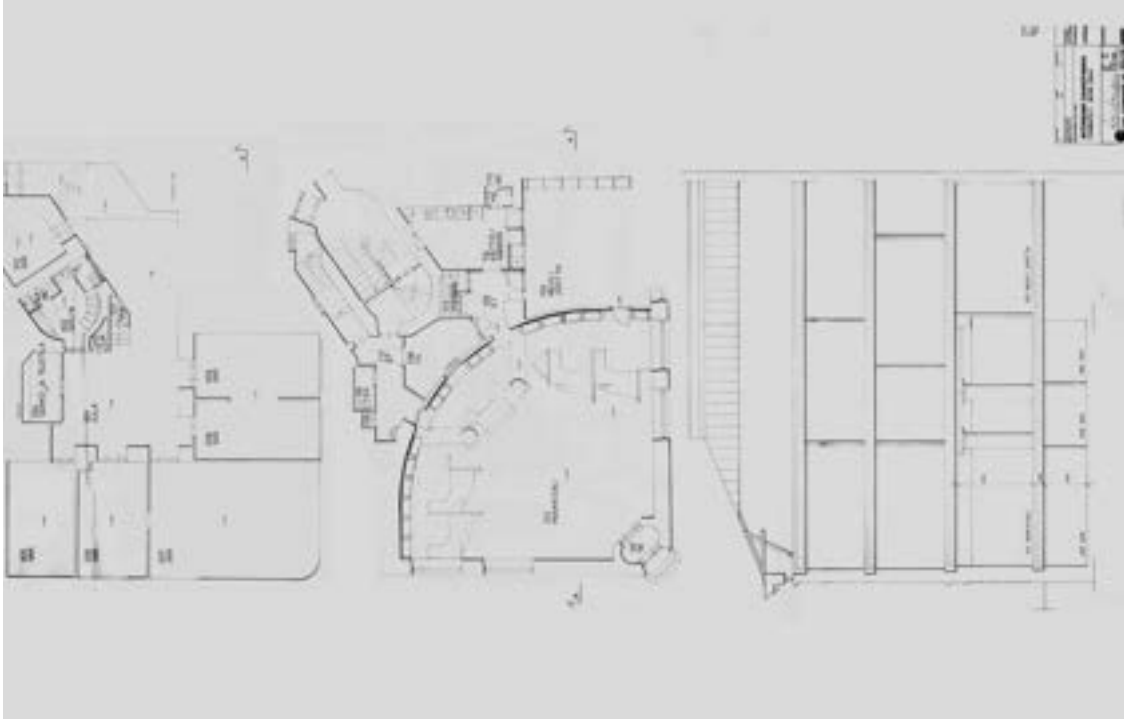
Sadevesi johdetaan katolta rakennuksen ulkopuolisin syöksytorvin kadulle. Korttelia ympäröivien katuosuuksien matalin kohta sijaitsee Torikadun ja Pakkahuoneenkadun risteyksessä. Katutaso on tällä kohtaa kolmisen metriä alempana, mitä korkeimmassa kohdassa vastakkaisessa Kauppurienkadun ja Kirkkokadun kulmauksessa. Piha-alue on yhteinen tontin muiden rakennusten kanssa. Verrattain laaja piha on asfaltoitu parkkipaikoiksi. Korttelin ainoat puut ja istutukset ovat tällä tontilla. Tontti on rajattu aidoilla viereistä tonteista. Sen kautta kulkee pihanajo tontille nro 51.

Muutos- ja korjaustöitä

Seuraavassa tietoja rakennukseen kohdistuneista tärkeimmistä luvanvaraista muutos- ja korjaustöistä. Tiedot on kerätty Oulun kaupungin rakennusvalvontavirastosta löytyvistä lupa-asia-

Kuva 102. Nk. Vanhan apteekin talo on kokenut hyvin vähän julkisivumuutoksia olemassaolonsa aikana.

Kuva 103. Arkkitehtitoimisto Kari Haimainen Oy:n laatimat muutospirustukset Optia-pankille vuodelta 1994.

kirjoista sekä isännöitsijän hallinnassa olevista asiakirjoista.

Päärakennuksen rakennusluvan lisäksi vuonna 1928 haettiin lupa piharakennuksen muutostöille, joiden jälkeen kaksikerroksinen piharakennus piti sisällään yhteensä kuusi auto-tallia, yhden uuden vaatimattoman asuinhuoneiston sekä toisen kerroksen jo olemassa olleet asuinhuoneistot.

1940- ja 50-luvulla huoneistojakoja muutettiin niin, että vuokrattavia huoneistoja muodostui enemmän. Rakennuksen sisäkulmauksessa sijaitsevaan porrashuoneeseen tehtiin mutama huoneistoon johtava sisäänkäynti lisää.

Vuonna 1967 oli Maiju Knifund ilmoittanut kaupungille ongelmista kaupungin viemäriverkostossa. Rakennuksen kellaritiloihin oli noussut tulva. Kaupungin insinöörit arvelivat rakennuksen liittymäviemärien vanhentuneiksi ja mahdollisesti rikkoutuneen. Liittyminen kaupungin viemäriverkoston liene uusittu tuolloin.

Vuonna 1980 rakennus liitettiin kaukolämpöön.

Vuonna 1984 suunniteltiin rakennukseen kattava sähkösaneraus. Saneerauksessa uusittiin mm. puhelin-, antenni- ja sähköverkosto. Rakennus liitettiin yhteisantennijärjestelmään.

Vuonna 1986 uusittiin vesikaton katujen puoleisten lappeiden peltikate.

Vuonna 1987 toteutettiin julkisivujen maalaustyöt. Julkisivujen käsitteilyyn käytettiin Saku-, Kivitex-, Teho-, Valticolor- ja Pansari-maaleja. Suunnitelmista vastasi arkkitehtuuritoimisto Anja Allas. Lupapiirustukset on päivätty 15.6.1987.

Vuonna 1991 tehtiin suunnitelmat ikkunoiden uusimiseksi. Ikkunat saivat nykyisen puuteja-konsa 2. ja 3. kerroksen osalta. Saman aikaisesti uusittiin ikkunoita myös tontin muissa rakennuksissa. Katutason näyteikkunoita ei uusittu suunnitelmien mukaisesti. Suunnittelusta vastasi arkkitehtuuritoimisto Anja Allas.

1990-luvun alussa julkisivupatsaat joutuivat ilkiavallan kohteeksi. Alkuperäiset patsaat korjattiin vuonna 1994.

Vuonna 1994 arkkitehtitoimisto Kari Haimainen Ky suunnitteli Interbank Osakepankille muutostöitä kulmauksen liikehuoneistoon. Muutokset olivat suhteellisen pieniä; liiketiloihin toteutettiin keittiö/laukuhuone ja kellaritiloihin toteutettiin henkilökunnan sosiaalitilat.

Vuonna 1996 uusittiin pihan viemäriöintejä.

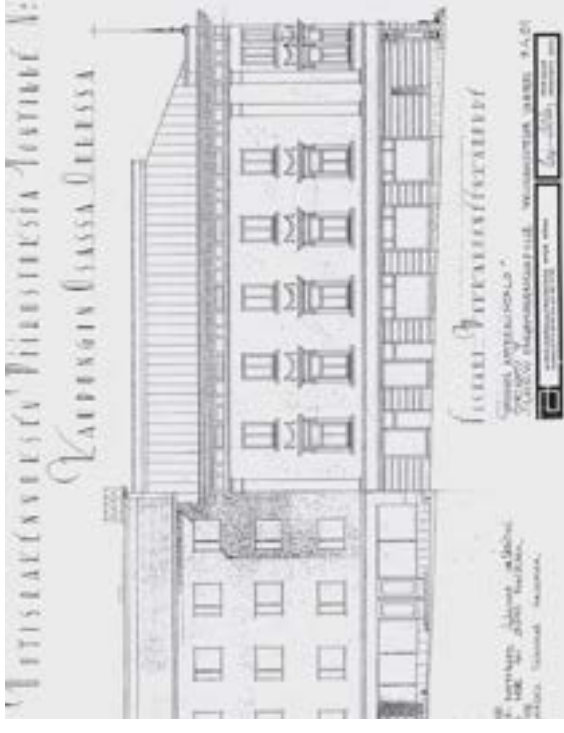
Vuoden 2002 aikana rakennuksen yläpohja (ullakon lattia) lisälämmönieristettiin.

Vuonna 2003 tehtiin aukkomuutos rakennuksen kulmassa sijaitsevassa liikehuoneistossa. Kulmaukkoa salitilasta viereiseen huonetilaan suurennettiin. Lupakuvaan oli allekirjoittanut rakennusinsinööri Olli Heiskari 11.2.2003.

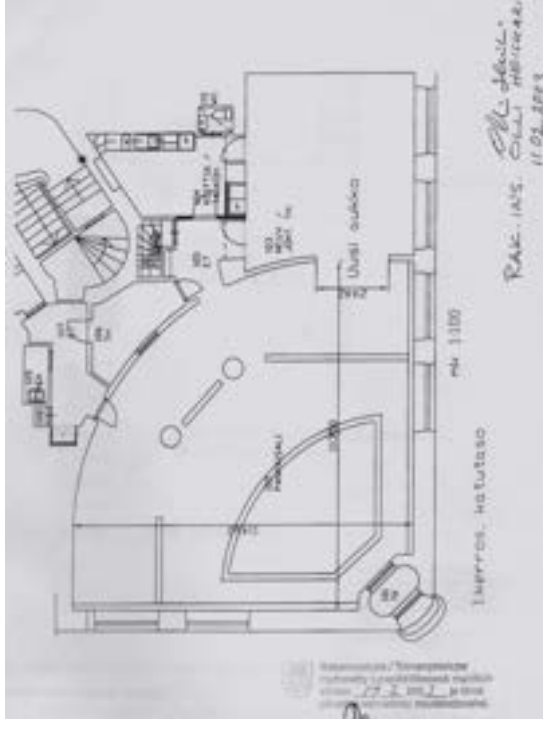
Vuosina 2004 ja 2005 taloyhtiössä korjataan/luusitaan huoneistojen ulko-ovet porraskäytävissä.

Rakennusteknisiä tietoja

- perustus luonnonkiviharkkoa ja betonia
- katto on satulakatto ja kate peltiä
- julkisivut rapattua tiiltä
- välipohjat ilmeisesti raudoitettua ontelobetonia

Kuva 104. Lupapiirustus ikkunamuutosta varten vuodelta 1991.

Kuva 105. Lupapiirustus aukkomuutosta varten vuodelta 2003.

Kuva 106. Nk. Vanhan apteekin talo syksyllä 2004.

Kuva 107. Nk. Vanhan apteekin talo syksyllä 2004.

Kuva 108. Nk. Vanhan apteeikin talon porraskäytävää syksyllä 2004.

4.2.2 Liike- ja asuinrakennus (Pakkahuoneenkatu 10)

Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Uki Heikkinen. Lupakuvat on päivätty 20.2.1953. Rakennuttajana toimi Majju Knifsund, joka omisti kiinteistön. Rakennuksen paikalta oli tuhoutunut sodan pommituksissa puurakenteinen asuinrakennus. Uuden rakennuksen tarpeellisuutta perusteltiin kaupungin suurella asuntopulalla ja vaikealla työttömyystilanteella. Knifsund oli edellisenä vuonna anonut rakennusoikeuteen muutosta niin, että sallittu kerros-luku olisi muuttettu neljästä viiteen. Anomus ei johtanut asemakaavamuutokseen. Rakennus valmistui vuoden 1953 loppupuolella.

Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuksen suurin sallittu kerros-luku on neljä (IV).

Rakennuksen kuvaus

Rakennuksessa on neljä maanpäällistä kerrosta, matala ullakotila ja kellarikerros. Alkuperäisten lupapiirustusten mukaisesti katutasoon suunniteltiin kolme erikokoista liiketilaa kahdelle myymälälle sekä matkatoimistolle. Liikehuoneistojen varasto- ja sosiaalitilat sijaitsivat samassa kerroksessa lukuunottamatta suurimman liikehuoneiston varastoa, joka sijaitsi kellarissa. Toisessa kerroksessa oli yksi asuinhuoneisto sekä yksi toimistohuoneisto. Kolmannessa ja neljännessä kerroksessa oli molemmissa neljä asuinhuoneistoa, joiden huoneistoalat vaihtelivat 24-86 m²:n välillä. Lupakuvia päivitettiin kellarin osalta 1.2.1954 päivätyllä kuvalla, jossa kellarin tilajärjestelyjä oli muutettu.

Katutason liikehuoneistot avautuvat kadulle suurten näyteikkunoiden kautta. Sisäänkäynti varsinisiin kerroksiin on sisäänvedetty. Sisäänkäynnin molemmin puolin ovat hienot kaarevat näyteikkunat. Askeltaso on päällystetty luonnonkivilaatoitin.

Ensimmäinen kerros on erotettu muista kerroksista noin 30 cm:ä ulkonevalla ulokelistalla. Ylempien kerrosten julkisivu on yksinkertaisten, säännöllisten ikkunoiden jäsentämä. Julkisivu

Kuva 109. Rakennus heti 1950-luvun puolen välin jälkeen. Vasemmalla näkyy väliaikaiseksi luonnehdittu parakkirakennus, joka rakennettiin sodassa tuhoutuneen kivirakennuksen paikalle.

Kuva 110. Sisäänkäynti nykyisessä, alkuperäisenä säilyneessä asussaan.

Kuva 111. Julkisivu Pakkahuoneenkadulle.

Kuva 112. Julkisivu sisäpihalle.

on näiltä osin rapattu.

Rakennus on vedetty sisään vanhasta katulinjasta 3.0 metriä. Vedenpoisto on ulkopuolisin syöksytorvin suoraan kadulle. Katu viettää rakennuksen kohdalla lievästi Torikadun suuntaan. Pihalue on yhteinen kiinteistön muiden rakennusten kanssa.

Muutos- ja korjaustoimia

Seuraavassa tietoja rakennukseen kohdistuneista tärkeimmistä luvanvaraista muutos- ja korjaustoimista. Tiedot on kerätty Oulun kaupungin rakennusvalvontavirastosta löytyvistä lupa-asia-kirjoista sekä isännöitsijän hallinnassa olevista asiakirjoista.

Vuonna 1980 rakennus liitettiin kaukolämpöön.

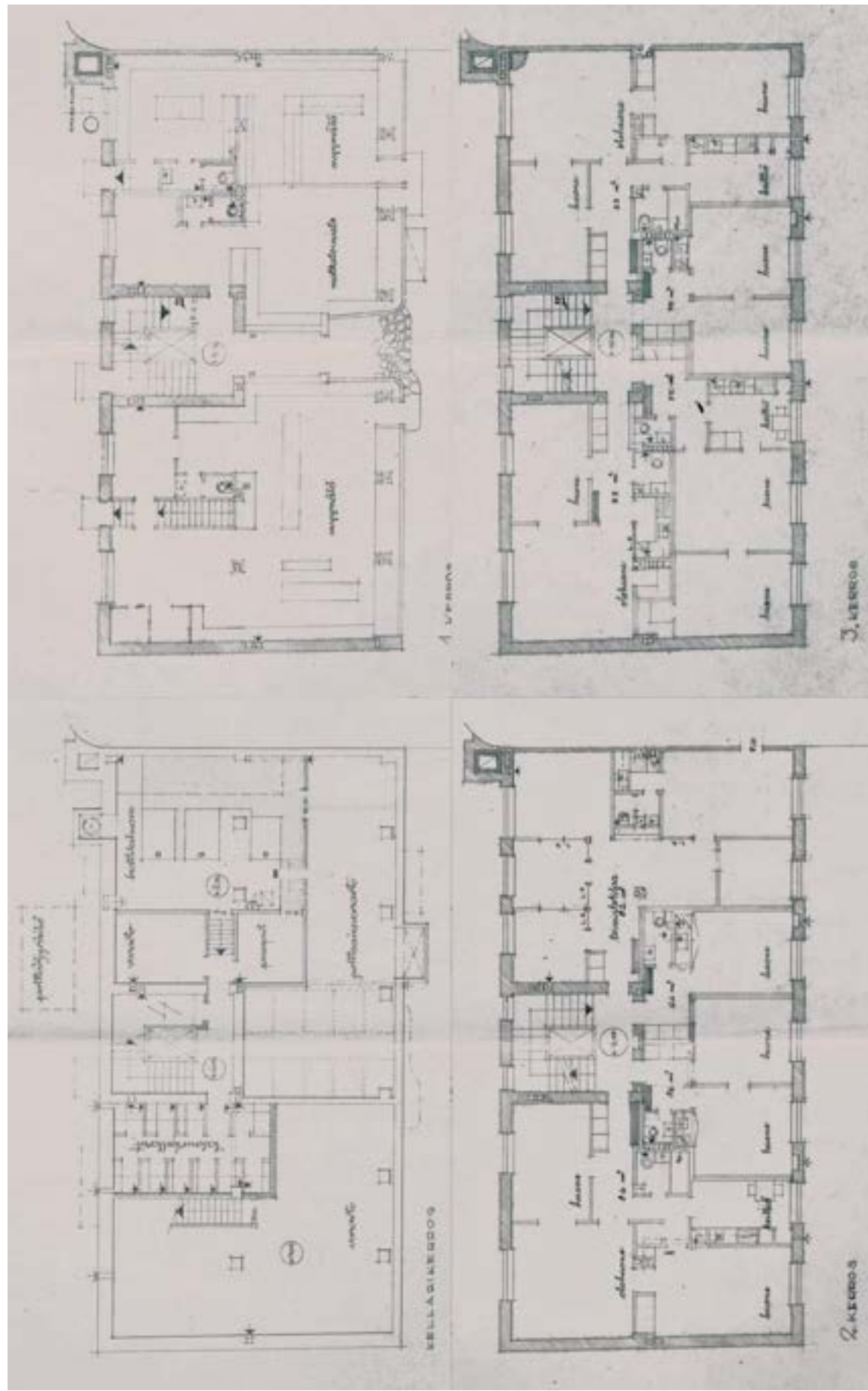
Vuonna 1982 haettiin lupaa katutason toisen liikehuoneiston muutostöille. Muutoksessa katutasossa sijainnut toimistohuone liitettiin myymälätilaan, wc-tila purettiin ja kellarin johtavan portaan ympäriltä poistettiin umpinaiset seinät, joka korvattiin kaiderekennelmällä. Lisäksi kellaritilaan toteutettiin henkilökunnan taukotila. Lupapiirustukset on päivätty 24.5.1982, suunnittelijana arkkitehti yo Juha Haapala.

Vuonna 1987 suoritettiin julkisivujen maalaus samanaikaisesti nk. Vanhan apteekin talon kanssa.

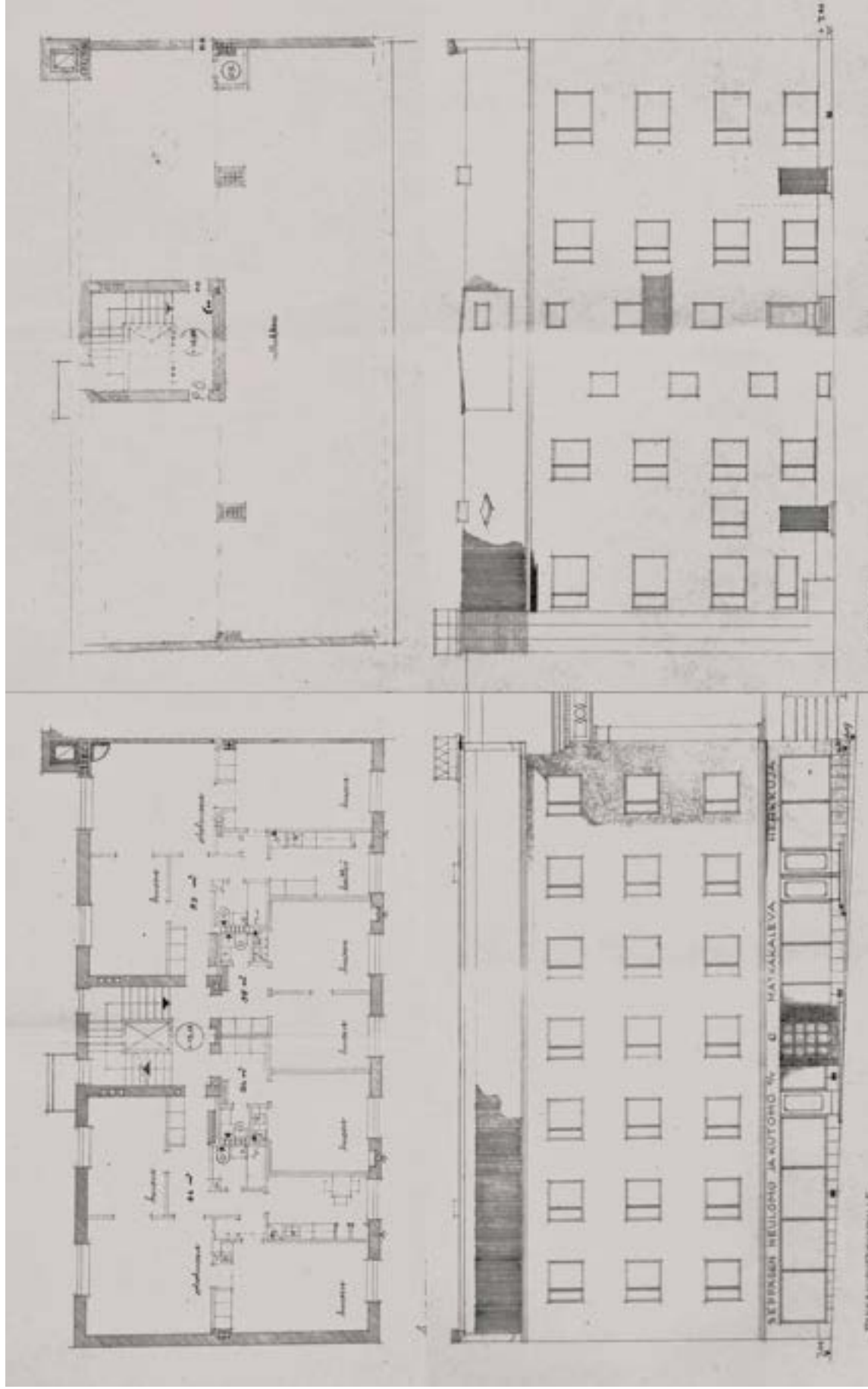
Vuonna 1990 uusittiin rakennuksen alkuperäinen hissi.

Vuonna 1991 uusittiin asuinhuoneistojen ja porraskäytävien ikkunat samanaikaisesti kiinteistön muiden rakennusten kanssa.

Vuonna 1997 toteutettiin porrashuoneen maalaus- ja kunnostustyöt.

Kuva 113. Uki Heikkisen lupapiirustuksia vuodelta 1953.

Kuva 114. Uki Heikkisen lupapirustuksia vuodelta 1953.

Kuva 115. Kuvia rakennuksen porraskäytävästä 2004.

Rakennusteknisiä tietoja

- rakennusala 285 m², tilavuus 4350 m³
- perustukset säästö- ja teräsbetonia, jalusta graniittia, julkisivu poltettua tiiltä ja lasivillaa, välipohja ja teräsbetonia
- runko nk. sekarunko, jossa kantavan pystyrakennesijustelmän muodostaa massiivinen tiilimuurattu julkisivu ja porraskäytävä sekä rungon sisällä sijaitsevat betonipilarit
- polttoainesäiliöt alunperin sisäpihalla maahan upotettuna
- puurakenteinen yläpohja ja tiilikate, räystäs betonirakenteinen
- julkisivun käsittelyt: yläosassa rappaus ja 1. kerroksessa pesuteräsi
- rakennuksessa ei ole väestönsuojaa

4.2.3 Asuin- ja liikerakennus (Torikatu 9)

Rakennuksen on suunnitellut Suunnittelu Oy E. Niemelä. Talon rakennutti Majju Knifssund, joka omisti kiinteistön. Rakennuslupapiirustukset on päivätty huhtikuulle 1962. Rakennus valmistui vielä samana vuonna.

Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuksen suurin sallittu kerrosluku on neljä (IV).

Rakennuksen kuvaelma

Rakennuksessa on neljä maanpäällistä kerrosta sekä ullakko- ja kellarikerros. Alkuperäisten lupapiirustusten mukaisesti katutasoon suunniteltiin alunperin kolme pienehköä liikehuoneistoa, joiden varasto- ja sosiaalitilat olivat kellarikerroksessa. Liiketiloiesta johti jokaisesta oma kierreporras kellarikerrokseen. Lisäksi kellarissa sijaitsi taloyhtiön pesutilat saunoinen, kylmäkellarit ja väestönsuojajä. Asuinhuoneistokerroksissa on jokaisessa neljä 40-57 m²:n huoneistoa. Kerrokset ovat keskenään samanlaiset. Ullakkokerroksessa on huoneistovarastot.

Katutason liikehuoneistot avautuvat kadulle isojen näyteikkunoiden takaa. Julkisivun päämateriaali on kellertävä tiili. Kupaaria on käytetty koristeaiheena rakennuksen kulmissa, ikkunoiden yläpuolella vaaka-aiheena sekä rakennuksen korkeissa otsapinnoissa. Nauhaikkunat muodostavat voimakkaan vaaka-aiheen, joskin huoneistojen olohuoneiden ikkunat laskeutuvat muita ikkunoita alemmaksi jäsentäen julkisivua pystysuunnassa. Kadun puoleiseen rakennuksen otsapintaan on toteutettu sisäänvedetty vaaka-aihe rakennuksen ilmettä keventämään. Kattomuoto on pulpettikatto, joka kalistuu sisäpihalle.

Rakennus on vedetty sisään katulinjasta 3.0 metriä. Katutasossa nk. Vanhan apteekin taloa vasten on porttikäytävä korttelin sisäpihalle. Piha-alue on yhteinen kiinteistöjen muiden rakennusten kanssa.

Kuva 116. Julkisivu Torikadulle.

Kuva 117. Rakennus on vedetty sisään vanhasta katulinjasta kolme metriä.

Kuva 118. Pihä on varattu autopaikoitukselle.

Kuva 119. Rakennuksen porttikäytävä sisäpihalle.

Muutos- ja korjaustöitä

Seuraavassa tietoja rakennukseen kohdistuneista tärkeimmistä luvanvaraista muutos- ja korjaustöistä. Tiedot on kerätty isännöitsijätoimistolta löytyvistä asiakirjoista.

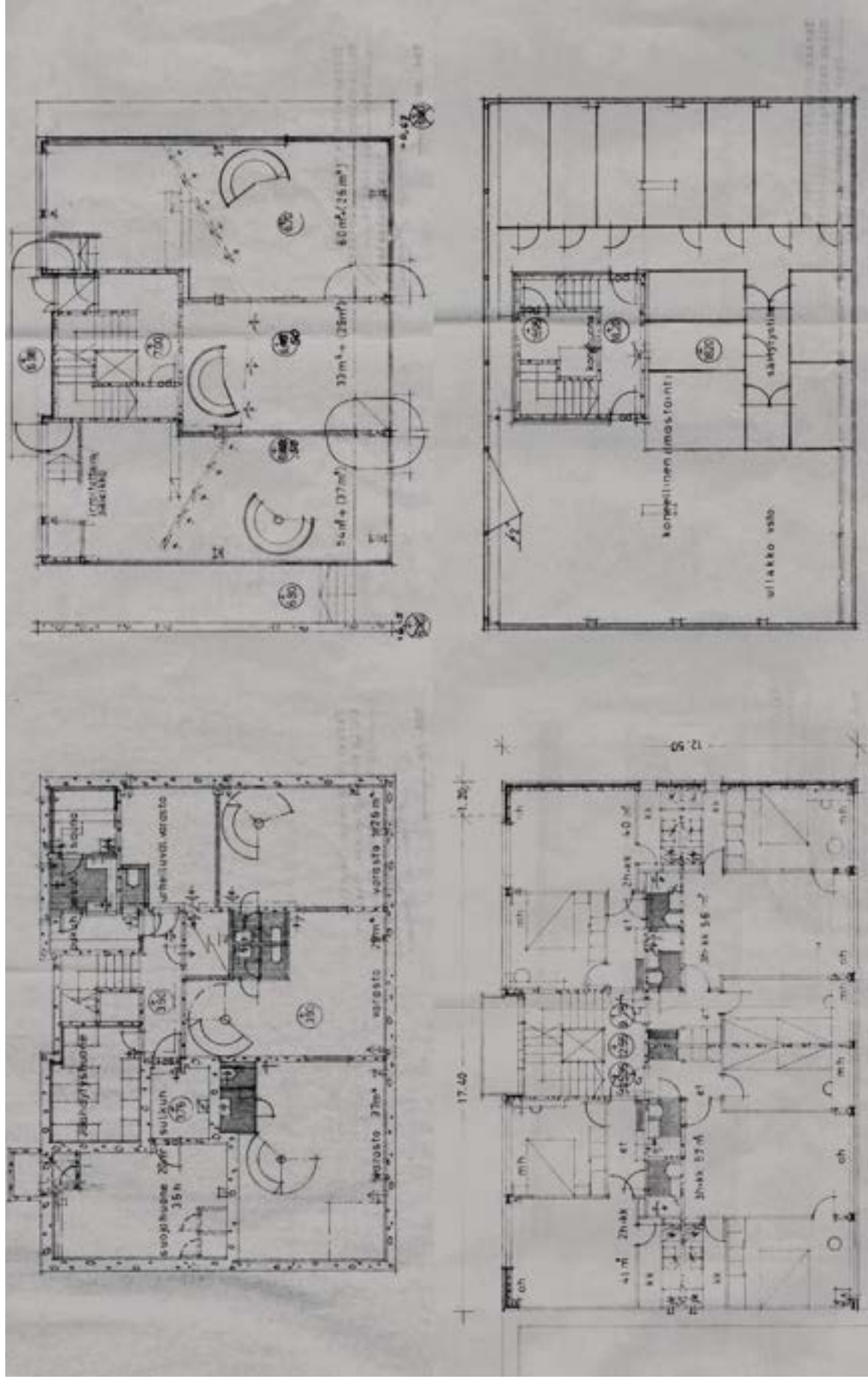
Vuonna 1980 rakennus liitettiin kaukolämpöön.

Vuonna 1991 uusittiin asuinhuoneistojen ja porttikäytävien ikkunat samanaikaisesti tontin muiden rakennusten kanssa.

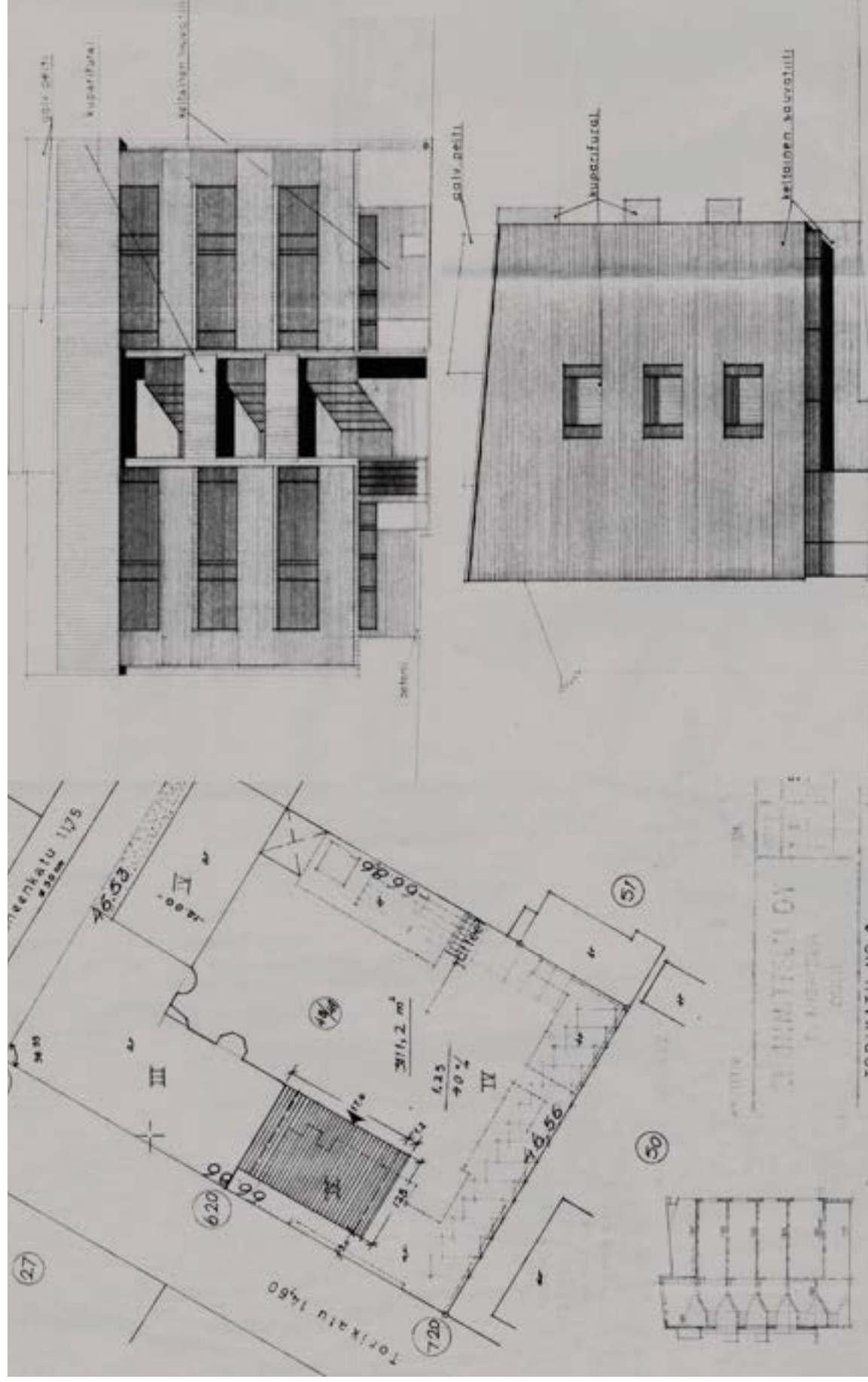
Vuonna 1997 toteutettiin porrashuoneen maalaus- ja kunnostustyöt.

Rakennusteknisiä tietoja

- rakennus perustettu betoniperustuksin hiesumoreenille
- sekarunko, jossa betoniseinärakenteen lisäksi on käytetty betonipilareita, porrashuoneen seinät betonia
- keskuslämmitys ja koneellinen ilmastointi
- välipohjat toteutettu massivisen laatan tapaan
- puiset vesikattorakenteet, galvanoitu pelti
- asennettu 3 hengen hissi
- rakennuksessa on väestönsuoja kellarikerroksessa
- asuinhuoneistojen kerroskorkeus 2,8 metriä. Maantasokerroksen korkeus sama liikehuoneistosta riippuen +6,4 - +6,7 ja huonekorkeus 3,05-3,35 metriä.
- rakennuksen päämitat 12,5 x 17,4 metriä

Kuva 120. Suunnittelu Oy E. Niemelän lupapiirustukset vuodelta 1962.

Kuva 121. Suunnittelu Oy E. Niemelän lupapiirustukset vuodelta 1962.

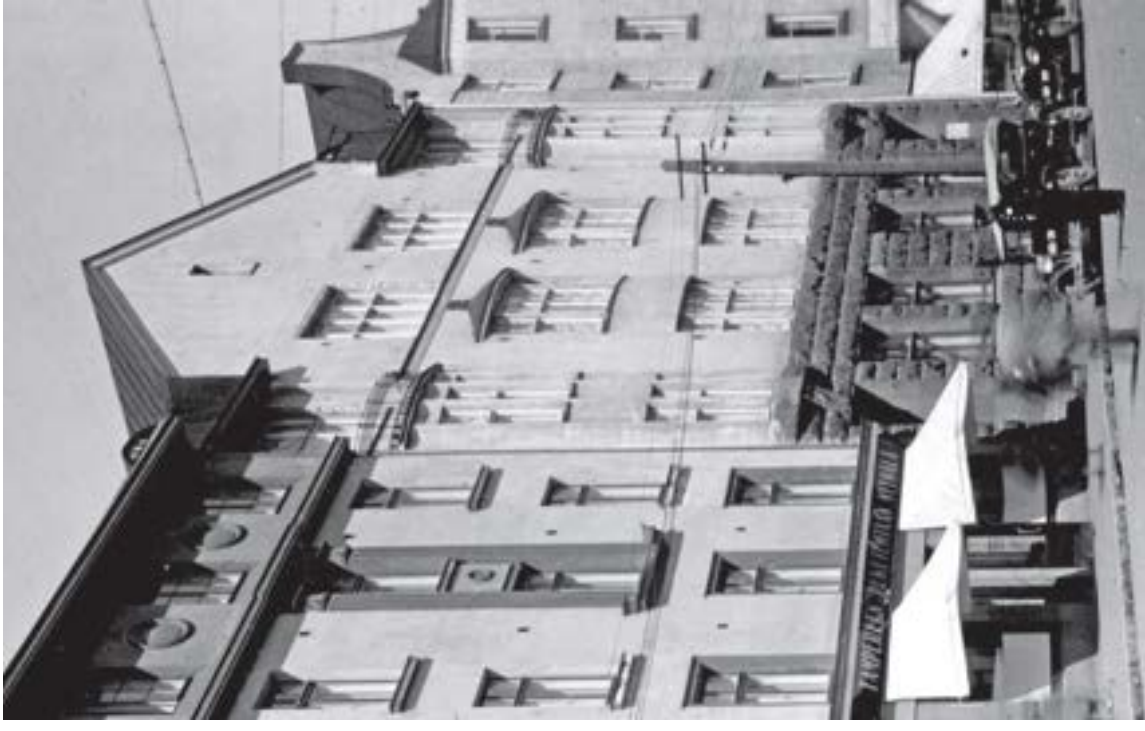
4.3 Tontti I/16/51 (Kiinteistö Oy Oulun Kymppi)

4.3.1 Oulun kaupungin säästöpankki (Kirkkokatu 10)

Oulun kaupungin säästöpankki perustettiin vuonna 1845. Perustajana oli kaupunginlääkäri professori Gustaf Toppelius. Pankki toimi ensimmäiset viisikymmentä vuotta useassa eri osoitteessa ennen omien toimitilojen rakentamista Kirkkokatu 10:een.

Säästöpankin hallitus esitti ensimmäisen kerran 4. joulukuuta 1906 pankin isännistön kokoukselle kirjelmän oman tontin hankinnasta uudenaikaisten ja riittävien toimitilojen rakentamista varten. Asian käsittely lykkäytyi vuoteen 1910, jolloin asianajaja, vankilanjohraja V.O. Juvelius esitti kirjallisen tarjouksen kauppias Gust Hägg'in omistaman tontin I/51 myymiseksi pankille. Tontti sijaitisi varsin edustavalla ja vilkasliikenteisellä paikalla Oulun kaupungin keskustassa ja osa siitä (Kirkkokadun varrella) oli rakentamatta. Kauppahinta oli 87 750 markkaa.³¹ Hankkeen kustannuksia ja kannattavuutta ryhdyttiin selvittämään ja useiden neuvottelujen jälkeen *"oli nyt vihdoinkin pitkien ja useiden kiivaidenkin keskustelujen sekä monien huopauksien ja soutuksien jälkeen saatu lopulliseen päätökseen nuo kaksi pankin kehitykselle ja vartumiselle niin tärkeää seikkaa, oman talon ostaminen ja oman toimistohuoneiston rakentaminen, mutta lähes viisi vuotta oli kulunut siitä, kun asia tuli ensi kerran hallituksessa esille"*.³² Kauppa solmittiin 14.3.1910. Jo seuraavana päivänä pankin hallitus asetti rakennuslautakunnan huoltamaan rakennusasiaa. Samalla päätettiin, että talo tulotisiin rakentamaan pankin omaan laskuun eikä urakalla. Rakennuksen suunnitteli Arkkitehti Wivi Lönn. Lupakuvat on päivätty Tampereella huhikuussa 1911 ja rakennuslupa myönnettiin 27.4.1911. Rakennustyöt alkoivat 14.2.1911 ja johtavana rakennusmestarina toimi rakennusmestari Viktor Vikkula. Pankki avasi ovensa uutukaisissa tiloissa kesäkuun 12. päivänä 1912.³³

Uusi rakennus liitettiin kahteen tontilla sijainneeseen vanhempaan kivirakennukseen. Toisesta

Kuva 122. Rakennus 1930-luvun alkupuolelta.

Kuva 123. Pankkisali mahdollisesti vuodelta 1935.

Kuva 124. Säästöpankin johtokunnan kokoustila. Ikkunat avautuvat sisäpihalle. Kokoustila on myöhemmin poistunut sisäpihan laajennuksen myötä.

on vielä jäljellä kaksikerroksinen harjakattoinen osa pihan puolella. Tälle piharakennukselle oli haettu lupa vuonna 1904. Näin ollen tämä rakennusosa on korttelin vanhin. Tontilla oli lisäksi useampia yksikerroksisia puurakennuksia. Säästöpankki vuokrasi vanhojen rakennusten asuinhuoneistoja edelleen, kunnes rakennukset purettiin uuden rakennuksen tieltä (W. G. Palmqvist 1932).

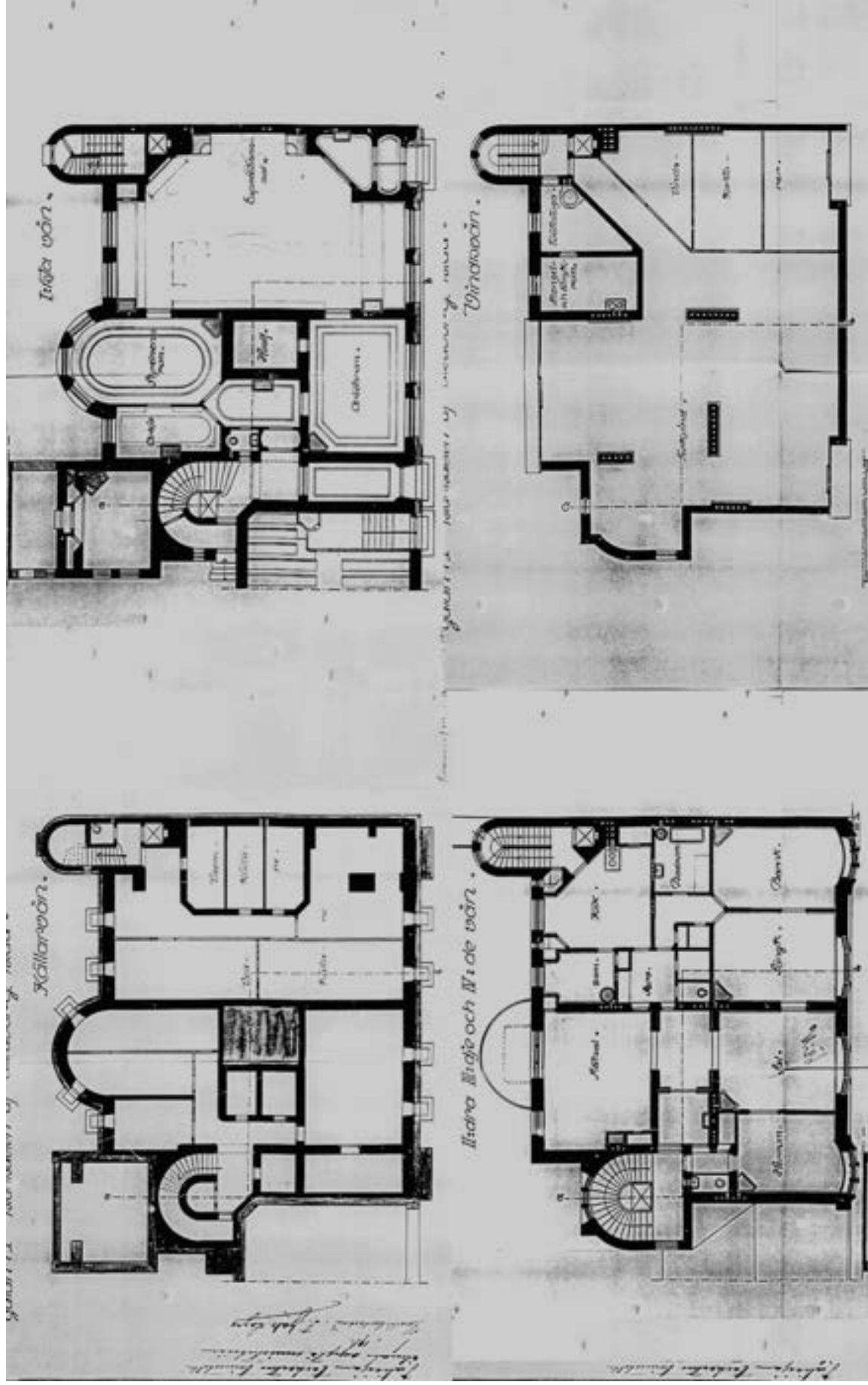
Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuksen suurin sallittu kerrosluku on viisi (V). Rakennus on luokiteltu "Oulun kulttuurihistoriallisti merkittävät kohteet" luettelossa vuodelta 1986 merkinnällä C, jonka mukaan *"Rakennus on pyrittävä säilyttämään. Rakennuksessa tai sen lähiympäristössä tehdyt tyylisiä rikkovat ja kulttuurihistoriallista, rakennustaitteellista tai ympäristöllistä arvoa alentavat muutokset on pyrittävä korjaamaan entistään tai muulla rakennukseen ja ympäristöön sopivalla tavalla"*.³⁴

Rakennuksen kuvaelma

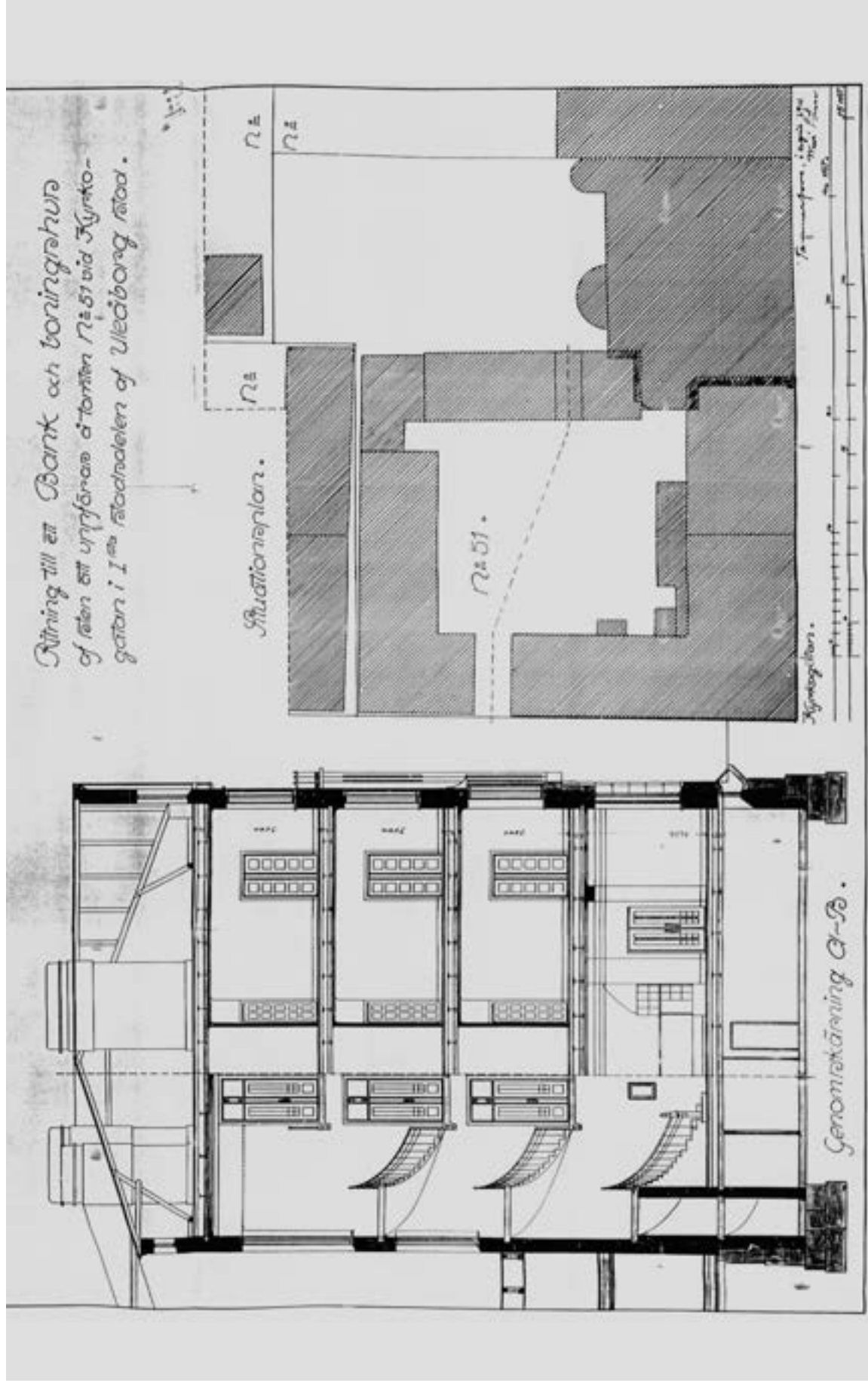
Rakennuksessa on neljä varsinaista maanpäällistä kerrosta, kellarikerros sekä kylmä ullakkokerros. Ensimmäinen kerros on noin metrin ylempänä katutasoa. Alkuperäisten lupapiirustuksien mukaisesti ensimmäisessä kerroksessa oli pankin toimitilat. Ylempiin kerroksiin oli suunniteltu yleellisiä, kaikilla mahdollisilla mukavuuksilla varustettuja asuinhuoneistoja, joita oli vain yksi kerrosta kohti. Huoneistot olivat vuokrahuoneistoja.³⁵ Kellarikerroksessa oli sekä pankin että asuinhuoneistojen taloustiloja. Ullakkokerroksessa sijaitsi taloudenhoitoon tarkoitettuja tiloja sekä ullakkovarastoja (vindskontorer), joihin oli yhteys nk. palvelijain portaskäytävästä.

Rakennuksen kadun puolelle oli sijoitettu käytönsä arvokkaimmat asuinhuoneet ja pihan puolelle keittiöt, kylpyhuoneet, palvelijain huoneet sekä muut toisarvoiset tilat.

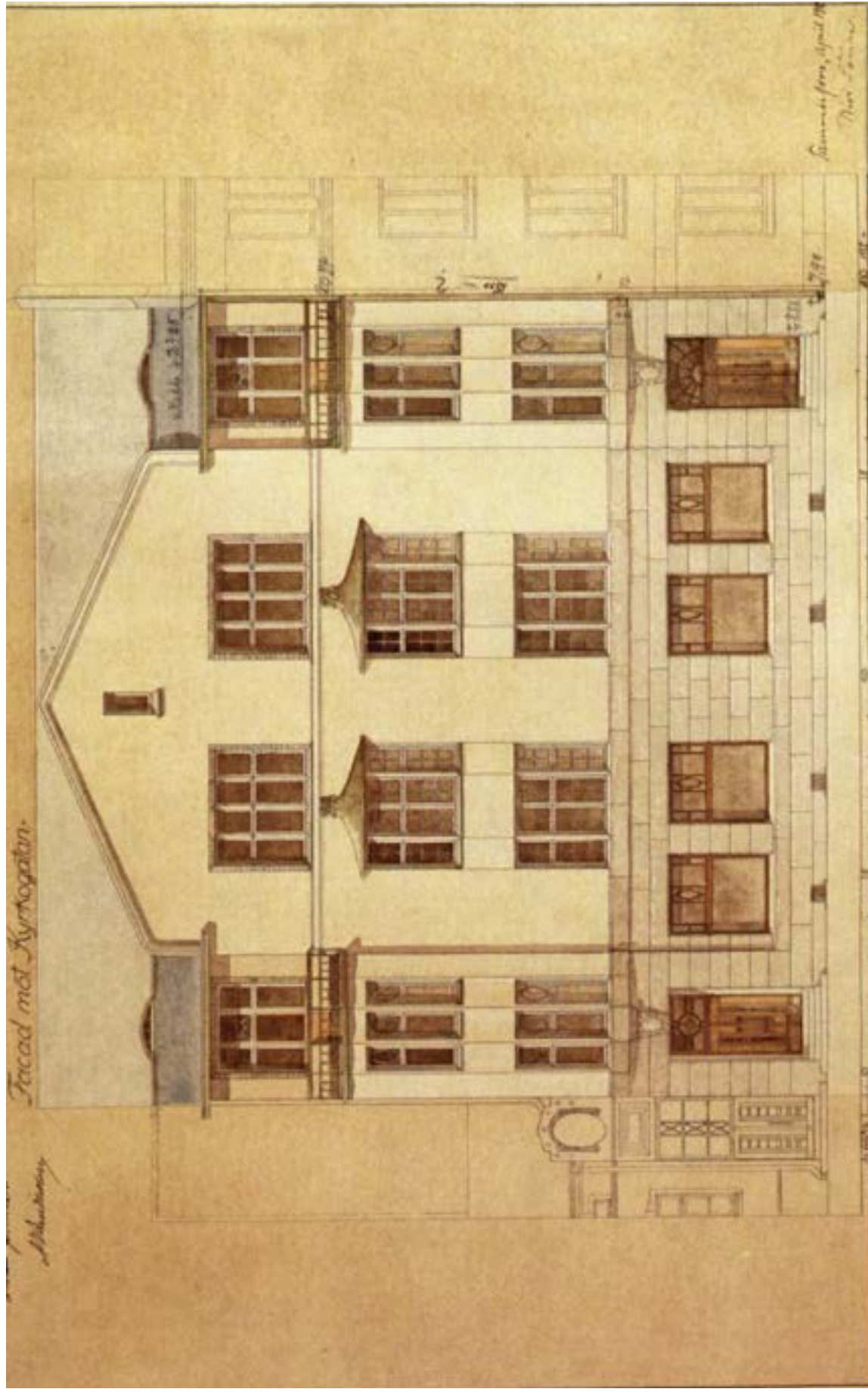
Rakennuksen julkisivun voimakkaan ilmeen muodostaa kookas frontoni, rakennuksen varsinaista harjasuuntaa nähden kohtisuora poikkipääty. Tämän keskellä on pieni suorakaiteen

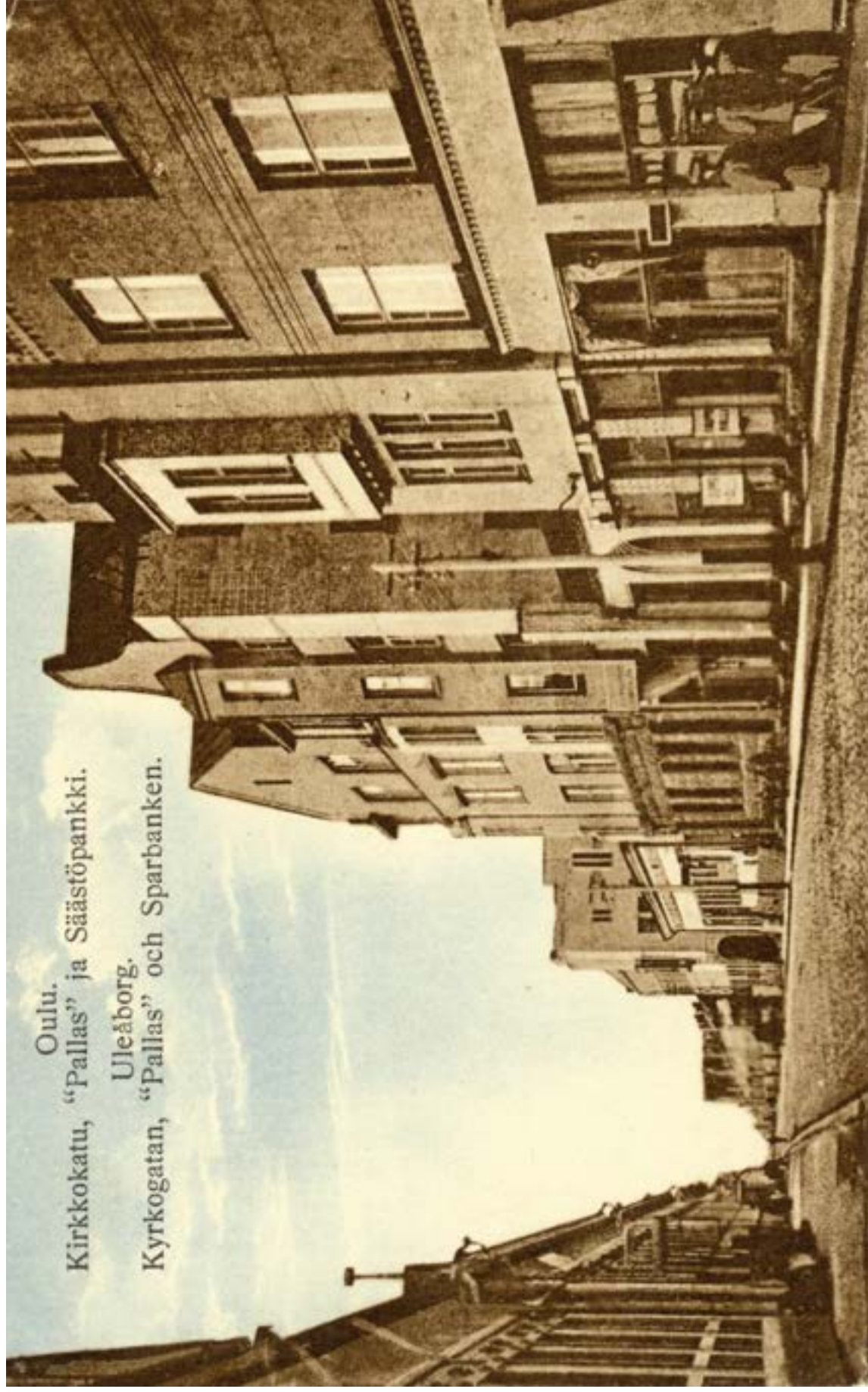
Kuva 125. Wivi Lönnin lupapiirustukset vuodelta 1911.

Kuva 126. Wivi Lönnin lupapirustuskuuset vuodelta 1911.

Kuva 127. Wiwi Lönnin väritytty Kirkkokadun julkisivupiirros.

Oulu.
Kirkkokatu, "Pallas" ja Säästöpankki.
Uleåborg.
Kyrkogatan, "Pallas" och Sparbanken.

Kuva 128. Postikortti ennen vuotta 1918. Säästöpankin asuin ja liikenäkemyksen paikalla on vielä yksikerroksinen kivinäkemyks.

muotoinen ikkuna. Ensimmäinen kerros on erotettu muusta julkisivusta voimakkaan rosoisella graniitikivellä. Graniitin käyttö rakennuksen pohjakerroksessa viittaa kansallisromantiikkaan, vaikkakin rakennuksen muu ilme pyrkii ehkä mielummin pois kansallisromantiikasta. Julkisivun molemmat laidat ovat voimakkaammin koristeltu hillitympään keskiosaan nähden. Julkisivu jakautuu molempien laitojen lievästi ulkoneivien, kaarevien erkkeiraiheiden ansioista kolmeen osaan. Erkkereitä kannattelee tyylitellyt konsolit, joihin on kuvattu kaarevia aiheita. Erkkerien päällä on takorautaisilla kaideaiheella varustetut "koristeparvekkeet".

Suorakulmaiset ikkunat ovat pieniruutuiset, ja osassa ikkunoita on soikeita koristeaiheita. Neljännen kerroksen ikkunoiden smygit on koristeltu jugendille tyypillisesti ornementtikuvioin. Ensimmäisen kerroksen graniittiin ikkunoiden yläpuolelle on kaiverrettuna edelleen näkyvä teksti "Uleåborgs Stads Sparbank".

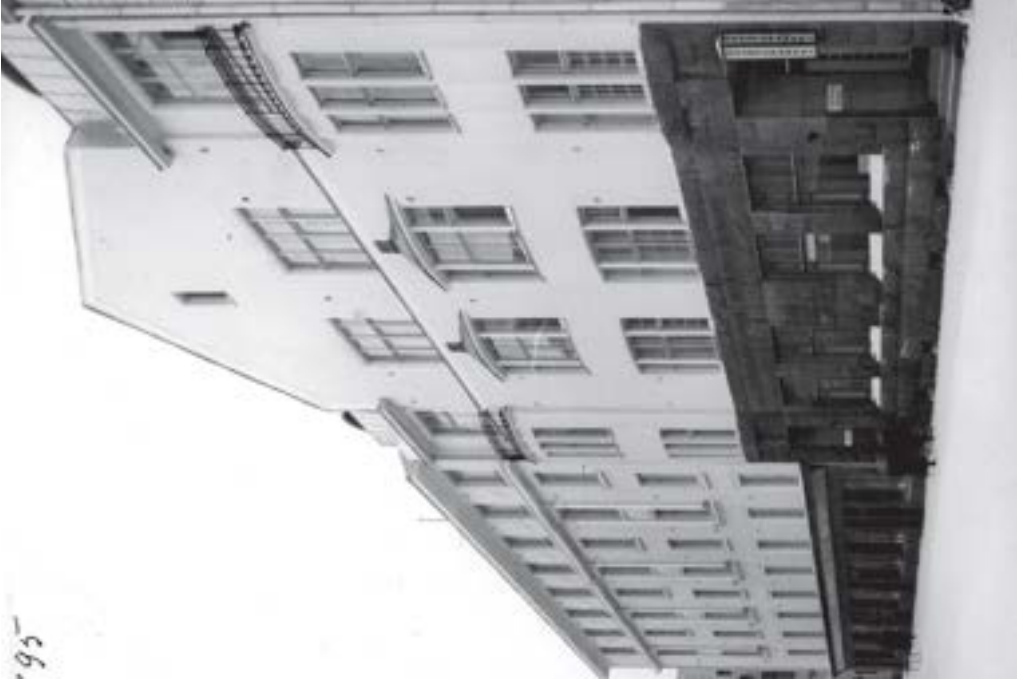
Rakennuksen kokonaisilme on keveä, koruttoman asiallinen. Ensimmäisen kerroksen graniittijulkisivu korostaa rakennuksen yläosan keveyttä. Julkisivu on nykyisin edelleen täysin symmetrinen, lukuun ottamatta ensimmäisen kerroksen sisäänkäyntien erilaisia katoksia sekä inva-luiskaa.

Kiinteistön piha on yhteinen tontin toisen rakennuksen kanssa. Piha-alue on asfaltoitu autopaikoitusta varten. Pihalle liikennöinti hoidetaan Torikadulta tontin nro 3 pihan kautta.

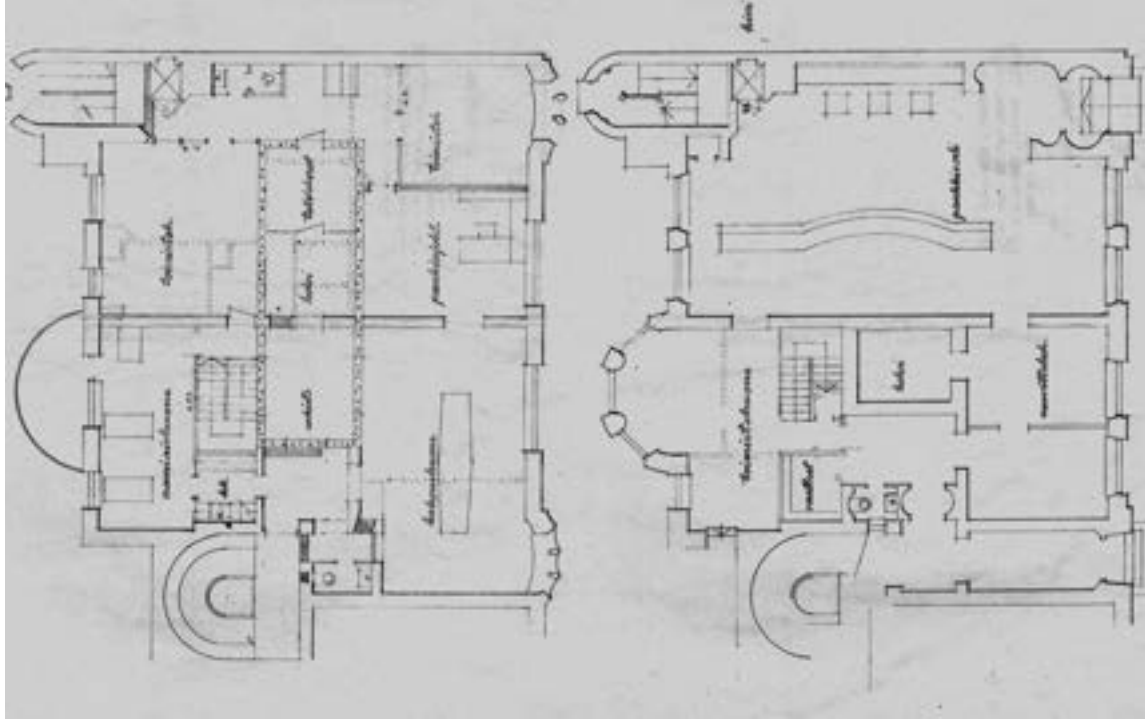
Muutos- ja korjaustöitä

Seuraavassa tietoja rakennukseen kohdistuneista tärkeimmistä luvanvaraista muutos- ja korjaustöistä. Tiedot on kerätty Oulun kaupungin rakennusvalvontavirastosta löytyvistä lupa-asiakirjoista.

Pankkitali varustettiin keskuslämmityksellä vuonna 1929. Myöhemmin koko rakennus varustettiin keskuslämmityksellä ja lämpimällä vedellä sekä henkilöihissi asennettiin pääportaitten yhteyteen (todennäköisesti vuosina 1932-34).

Kuva 129. Säästöpankin talo vuonna 1952.

Kuva 130. Uki Heikkisen muutospiirustuksia vuodelta 1958.

Oulun pommituksissa tammikuun 21. päivänä 1940 osui rakennukseen neljä palopommiä ja yksi räjähdyspommi, jotka saivat aikaan uhkaavan tulipalon Kauppurienkadun puolella sekä sortumisen ja ikkunoiden särkymisen pihan puolella".³⁶ Kiinteistön tuboiksi arvioitiin tuolloin 230 000 markkaa. Myöhemmin sotavuosina Kirkkokatu 10:n kiinteistö joutui vielä kahdesti kärsimään pommituksissa.

Lokakuulle 1947 päivätyillä piirustuksilla haettiin lupaa kylmän ullakotilan muutoksille. Ullakko oli tarkoitus muuttaa asuinhuoneistoksi. Katon frontoni oli suunniteltu poistettavaksi. Suunnitelma oli saanut luvan mutta sitä ei toteutettu. Lupapiirustukset oli allekirjoittanut arkkitehti Gustaf Strandberg.

Vuonna 1958 tehtiin rakennuksessa perusteellisia muutoksia. Arkkitehti Uki Heikkinen suunnitteli muutostyöt, joissa toteutettiin sisäportaat ensimmäisen ja toisen kerroksen välille, lisättiin wc-tiloja ja muutettiin kevyiden väliseinien jakamia huonetiloja. Lisäksi rakennukseen toteutettiin ilmeisesti tavarahissin paikalle henkilöhissi. Rakennuksen toiseen kerrokseen toteutettiin osittain vanhoja kivirakenteisia seinärakenteita mukaillen betoninen paketti, joka piti sisällään arkiston, holvin ja tallelokerot. Muutostyöt koskivat ilmeisesti vain kolmea alinta kerrosta (kellari ja 1. ja 2. kerros). Piirustukset on päivätty 14.4.1958.

Vuonna 1960 suunnitteli arkkitehti Uki Heikkinen sisäpihan puolelle yksikerroksisen laajennusosan. Alkuperäisissä lupakuvisa laajennuksen verhoismateriaalit ovat kupari, lasi ja rappaus. Laajennuksen takia takapihan yksikerroksinen, puolipyöreä ulokeosa poistui. Laajennus sai tilapäisen luvan, koska tontin rakennusoikeus oli tuolloin jo käytetty. Vakinainen lupa haettiin vuonna 1971, kun pihan perällä sijainesta piharakennuksesta purettiin osa pois.

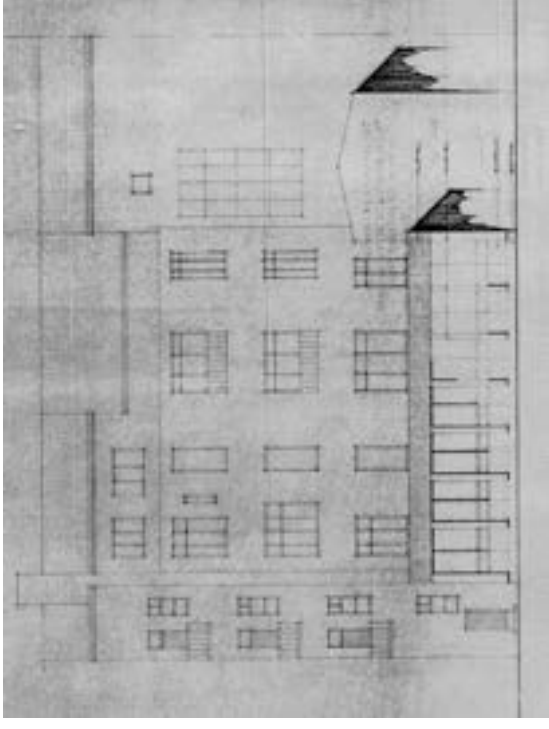
Vuonna 1968 suunnitelti arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen rakennuksen muutostyöt. Huonetilajakoihin tehtiin muutoksia ja rakennukseen toteutettiin kaksi hissiä. Muutospiirustukset on päivätty 26.2.1968.

Vuonna 1971 suunniteltiin rakennukseen uusi valomainos Oulun Säästöpankille. Suunnittelusta vastasi Suunnitteluryhmä Heikkinen-Tuomala. Piirustukset on päivätty 12.3.1971.

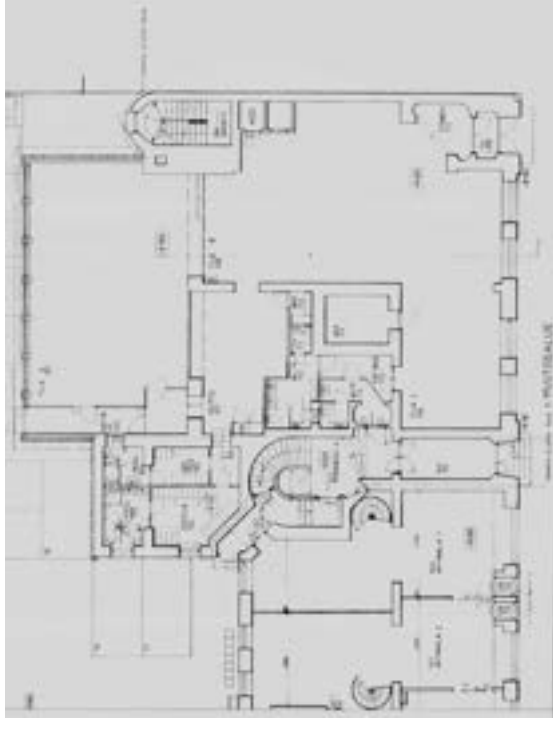
Vuonna 1988 suunnitteli arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Ky rakennuksen laajan saneeraus Oulun Aluesäästöpankille. Talotekniikka uusittiin ja rakennus varustettiin koneellisella ilmanvaihdolla. Tätä varten toteutettiin ullakolle ilmanvaihtokonehuone. Sisäpihan laajennuksen lämmöneneriäykset ja verbous uusittiin sekä toteutettiin uusi huoltosäännökynti. Ensimmäinen kerros muutettiin kahvila-ravintolaksi (Osuskauppa Arina). Lähes kaikkien tilojen seinäpinnat pinnoitettiin lasikuitutapetilla. Vuodelta 1968 olevia ikkunoita uusittiin ja kunnostettiin mahdollisuuksien mukaan. Katutason liikehuoneiston ikkunat varustettiin alumiinisilla "etuikkunoilla", joilla palautettiin ikkunoiden alkuperäinen puitejako. Ullakolla olleita vanhoja ovia kunnostettiin ja palautettiin "erikoiskohteissa". Rakennuksen julkisivut kunnostettiin ja ohutrapattiin. Sisäpihan puoleiset parvekkeet poistettiin ja parvekeovet korvattiin ikkunoilla. Piirustukset on päivätty 27.5.1988.

Myöhemmin samana vuonna toimitti arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Oy muutostöistä uusia lupapiirustuksia. 1. kerroksessa oli wc-tilojen määrää vähennetty ja 2. kerroksen huonetilajako oli uusittu. Ullakolla ilmanvaihtokonehuoneen sijainti oli muuttunut. Piirustukset on päivätty alkuperäisten piirustusten mukaisesti 27.5.1988 ja lupa on myönnetty 2.5.1989.

Vuonna 1999 suunnitteli Uki arkkitehdit Oy muutostöitä rakennuksen 1. ja 2. kerrokseen. Tilat muutettiin Säästöpankki Optian toimitiloiksi. Optia toimii nykyisinkin tiloissa. Edellisen toimijan ravintolan tarvitsemat muutokset purettiin ja huonetilat muutettiin palvelemaan pankin tarpeita. Sisäpihan laajennuksen sisäänkäynti poistettiin ja laajennus verhoiltiin nykyisellä puhtaaksimuuratulla keltaisella tiilellä. Kellarikerrokseen toteutettiin kaksi varastotilaa pankin käyttöön. Piirustukset on päivätty 22.12.1999. Pankkitilojen sisustus suunniteltiin teki Equator Helsingistä. Rakennus koki myös julkisivujen osalta muutoksia. Julkisivua pa-

Kuva 131. Uki Heikkisen laajennuspiirustus vuodelta 1960.

Kuva 132. Vuoden 1982 laajan saneeraus katutasokerroksen lupapiirustus.

Kuva 133. Rakennuksen porraskäytävä syksyllä 2004.

Kuva 1.34. Kuvakooste julkisivun yksityiskohdista syksyllä 2004.

lautettiin korjaustoissa alkuperäisemmäksi mm. sisäänkäynnin ulko-ovi palautettiin vanhaa vastavuksi. Lisäksi liiketilan sisäänkäyntiin toteutettiin inva-luiska.

Rakennusteknisiä tietoja

- julkisivut rapattua tiiltä
- graniittijulkisivu ei ole kantava, kantava seinärakenne on graniittiverhouksen takana
- liiketilojen (1.krs) huonekorkeus 3600mm, asuinkerrokset 3000mm
- välipohjissa on käytetty teräspalkkeja kantavana rakenteina
- rakennuksen kuutiotilavuus oli 5 700 m³

Kuva 136. Rakennuksen alkuperäinen julkisivuväritys poiktee selkeästi nykyisestä hillitystä. Viidennen kerroksen julkisivunurppaus ja pilasteritaiheet olivat selvästi tummemmat kuin nykyisin. Kuva vuodelta 1932.

Kuva 137. Säästöpankin liike- ja asuinrakennus vuonna 1952.

4.3.2 Säästöpankin liike- ja asuinrakennus (Kauppuriinkatu 11/Kirkkokatu 12)

Tontin ja Oulun kaupungin Säästöpankin vaiheista voi lukea tarkemmin Kirkkokatu 10:n esitelystä.

Tasaisin väliajoin Säästöpankin hallitukselle esitettiin kysymys, olisiko vanhat rakennukset syytä purkaa, ja tilalle rakentaa suurempi asuin- ja liikerakennus. Pankin hallituksen kokouksessa 28.4.1928 päätettiin tilata luonnospiirustukset, summittainen kustannusarvio ja kannattavuuslaskelma arkkitehti Ernst Hedman'ilta ja perustaa rakennusjaosto asiaa ajamaan.³⁷ Pankin silloisen toimitusjohtajan ja rakennusjaoston puheenjohtajan Torsten Lundbergin äkillisen kuoleman johdosta hanke keskeytyi. Vajaan vuoden kuluttua hallitus asetti uuden jaoston viemään rakennushanketta eteenpäin. Hallitus antoi jaokselle ohjeet tilata uudet luonnossuunnitelmat "jollain" arkkitehdiltä. Luonnokset tilattiin arkkitehti W. G. Palmqvistiltä. Pankin isännistö päätti 12. joulukuuta 1930 luonnospiirustukset nähtyään ryhtyä hankkeeseen, ja määräsi urakkatarjousten kilpailuttamisen käynnistettäväksi. Urakoitsijaksi valittiin Oy Urakoitsijat Tampereelta. Lopulta urakka kuitenkin päätettiin antaa oululaiselle toimimmi Ollakka & Valjukselle. Päätöstä perusteltiin urakan kokonaisedullisuudella ja paikallisuudella. Asiasta käytiin kiistelyä Säästöpankkien tarkastajan kanssa, joka näki asiassa menetellyn väärin. Lopulta urakan sai rakennusmestarit Ollakka & Valjus 4 284 000 markalla.³⁸

Työt aloitettiin maaliskuun 23. päivänä 1931 ja vastaavana rakennusmestarina toimi Johannes Ollakka. Töiden valvojaksi Säästöpankin puolelta hallitus valitsi insinööri K.I. Junneliuksen. Kaupungin rakennuslautakunnan lopputarkastus pidettiin 27.4.1932 ja Säästöpankki otti rakennuksen haltuunsa urakoitsijalta toukokuun 25. päivänä.

Kiinteistö vakuutettiin Kaupunkien Yleisessä Paloapuyhdistyksessä 7 800 100 markan arvosta.³⁹

Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuksen suurin sallittu kerrosluku on viisi (V). Rakennus

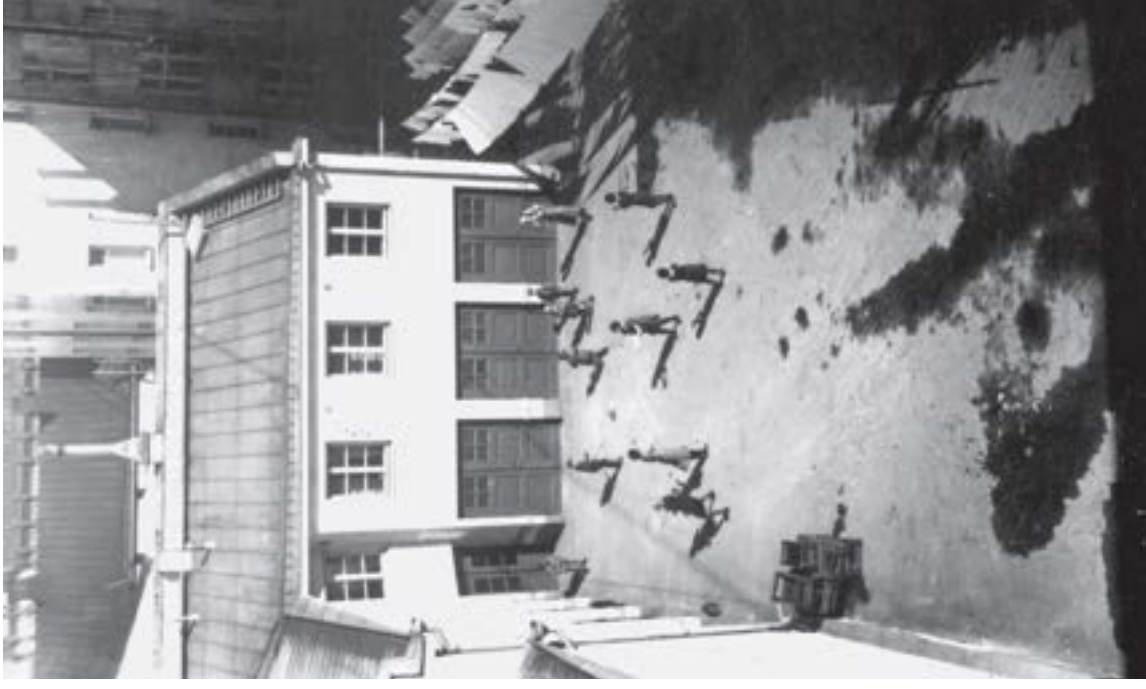
on luokiteltu "Oulun kulttuurihistoriallisti merkittävät kohteet" luettelossa vuodelta 1986 merkinnällä C, jonka mukaan *"Rakennus on pyrittävä säilyttämään. Rakennuksessa tai sen lähiympäristössä tehdyt tyyliä rikkovat ja kulttuurihistoriallista, rakennustaiteellista tai ympäristöllistä arvoa alentavat muutokset on pyrittävä korjaamaan entisiään tai muulla rakennukseen ja ympäristöön sopivalla tavalla."*⁴⁰

Rakennuksen kuvaelma

Rakennuksen voi jakaa kahteen selkeästi erillaiseen osaan; Kirkkokadun puoleiseen päämassaan ja kerrosta matalampaan Kauppurienkadun puoleiseen siipiosaan. Rakennuksessa on maanpäällisiä kerroksia 4-5, kellarikerros sekä kylmä ullakkokerros. Ensimmäisessä kerroksessa oli alkuperäisten lupapiirustusten mukaisesti peräti 11 liikehuoneistoa varastohuoneineen. Näiden lisäksi rakennuksen asuinkerroksissa oli 3 kpl yhden huoneen ja keittiön huoneistoa, 9 kpl kahden huoneen ja keittiön huoneistoa, 3 kpl kolmen huoneen ja keittiön huoneistoa, 4 kpl neljän huoneen ja keittiön huoneistoa sekä 4 kpl viiden huoneen ja keittiön huoneistoa. Rakennus varustettiin neljällä henkilöhissillä.

Rakennus liittyi Wivi Lönnin pari vuosikymmentä aikaisemmin suunnittelemaan viereiseen rakennukseen. Liittymäkohdassa tehtiin pieniä muutoksia vanhempaan rakenteeseen mm. porraskäytävässä. Samaan aikaan uudisrakennuksen kanssa pihan perälle toteutettiin kaksikerroksinen piharakennus. Se sisälsi asuinhuoneiston, pesutuvan, mankeli- ja kuivaushuoneen, seitsemän autotallia sekä varastohuoneen.

Rakennuksen sokkeli on hakattua luonnonkiveä. Katutasokerros on erotettu muista kerroksista erilaisella pintakäsittelyllä ja kerroslistalla, joka ulkonee julkisivusta noin 20 senttimetriä. Pilasteriä koristavat ja yhdistävät 3. ja 4. kerroksen ikkunoita. Julkisivu jäsentyy näillä rytmikkäillä vertikaaleilla pilastereilla. Kolmannen kerroksen ikkunoissa on lisäksi merkilläpantavaa

Kuva 138. Pihearakennus, jossa oli asuntoja ja autotalleja.

Kuva 139. Kuva vuodelta 1972.

niiden alakulmissa olevat lehti-aiheet. Viidennen kerroksen ikkunat muodostavat attikakerroksen yhdessä pyöreiden, koristelemattomien medaljonkiaiheiden kanssa. Alunperin tämä matalan siipiosan räystääslinjan jakava yläosa oli väriltään hyvin tumma, kuten myös ikkunoita ympäröivät koristeaiheet ja pilasterit. Nykyisin ne ovat hillityn vaaleat. Päämassan Kauppurienkadun puoleista päätykolmiota koristaa puolipyöreä ikkuna.

Rakennuksen julkisivut edustavat kokonaisuutena kansallisromanttisen ajan jälkeistä 1920-luvun lopun klassismia koristeaiheiden hillityssä ja harkitussa käytössä ja selkeydessä. Rakennuksen voidaan toisaalta nähdä edustavan nk. esifunktionalismia, muutosta, joka tapahtui siirtäessä klassismista funktionalismiin 1920–1930 lukujen aikana.

Sisäpihalle on porttikäytävä Kauppurienkadun puolelta. Nykyisin autoliikenne tontille on järjestetty Torikadun puolelta tontin nro 3 kautta. Piha-alue on yhteinen tontin toisen rakennuksen kanssa.

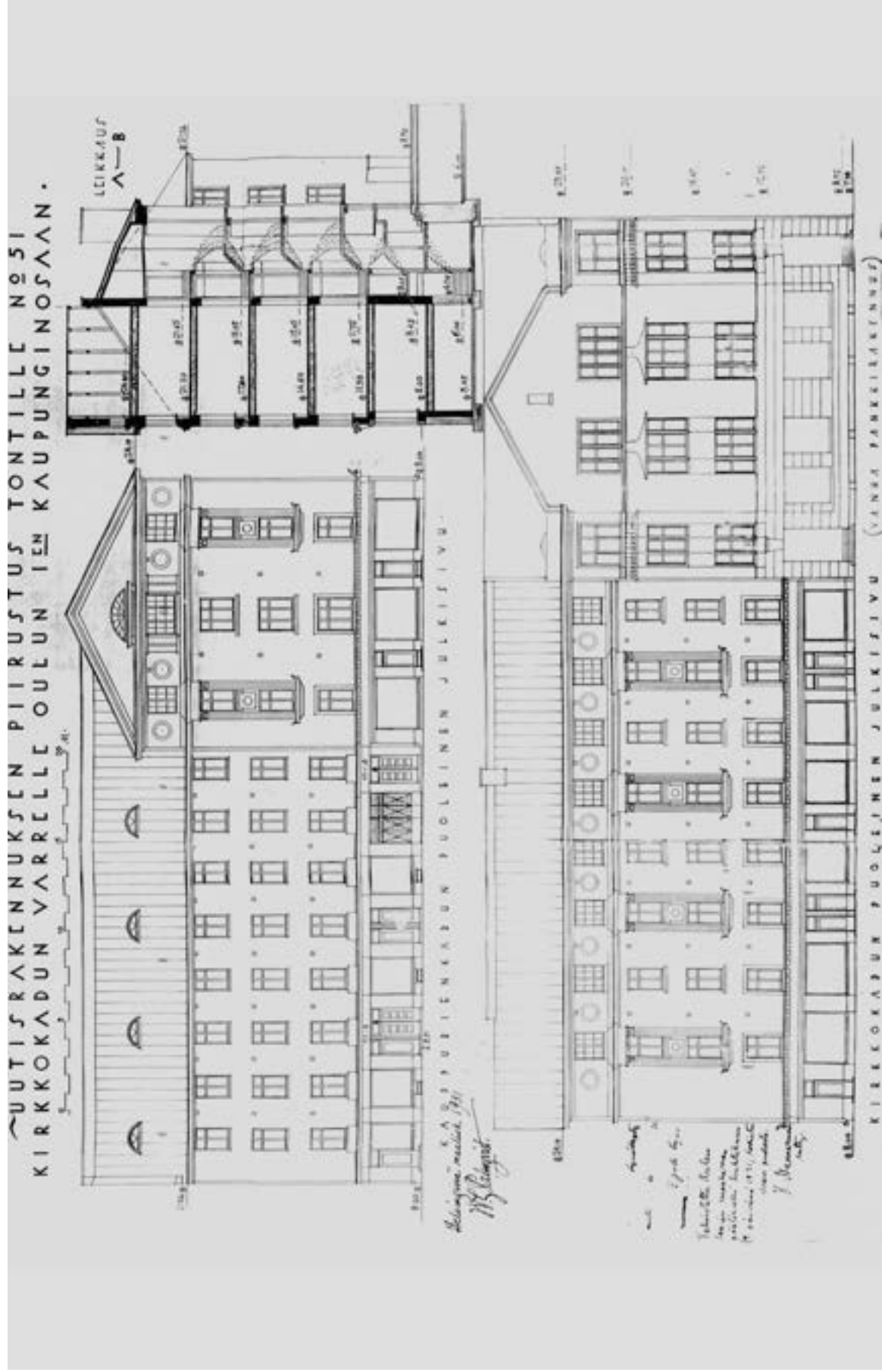
Muutos- ja korjaustöitä

Seuraavassa tietoa rakennukseen kohdistuneista tärkeimmistä luvanvaraista muutos- ja korjaustöistä. Tiedot on kerätty Oulun kaupungin rakennusvalvontavirastosta löytyvistä lupa-asia-
kirjoista.

Vuonna 1932 myönnettiin lupa rakennuksen 2.-5. kerroksen kulmahuoneistojen muutoksele, jossa kylpyhuoneita suurennettiin ja huoneistojen sisäisiä ovia-aukkoja muutettiin. Lupa on päivätty 29.4.1932.

Vuonna 1934 pihamaan alle Lönnin suunnitteleman rakennuksen kellarin yhteyteen, toteutettiin laaja koksipolttoaineen säilytysbuone. Lisäksi huoneistoihin asennettiin korkkimatot.

Vuonna 1967 tehtiin piharakennuksessa muutos- ja korjaustöitä. Osa rakennuksesta puret-

Kuva 142. W. G. Palmquistin lupapiirustukset vuodelta 1931.

tiin. Korjauksen suunnitteli Harju & Karjalainen.

Vuonna 1982-83 suunnitteli Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Ky laajat saneeraustyöt rakennuksessa. Lupakuvat ovat päivätty 15.11.1982 ja 30.11.1982. Talotekniikka uusittiin kokonaisuudessaan ja rakennus varustettiin koneellisella ilmanvaihdolla ja sitä varten ullakotilaan toteutettiin ilmanvaihtokonehuone. Kellariin toteutettiin uudet sosiaali- ja liiketilat liikehuoneistoista toteutettiin kierreportaat kellaritiloihin. Vanhat puukellari- ja kellaritilat muutettiin yläkerroksissa olleiden toimistojen ajankäytöksi arkistotiloiksi. Katutason liikehuoneistot avattiin toisiinsa liukuovien välityksellä, näin muodostettiin avoin "kauppiastavaratalo". Toisen, kolmannen ja neljännen kerroksen osalta huoneistojako oli selkeä; Kauppuriinkadun puoleisessa rakennuksessa oli asuinhuoneistoja ja Kirkkokadun puoleisessa osassa oli toimistotiloja. Niin asuinhuoneistot kuin toimistohuoneistotkin uudensuunniteltiin. Vanha pesutila sisältyi piharakennukseen purettiin ja sen takia asuinhuoneistot uudensuunniteltiin. Pihalle toteutettiin uusi vaatimattomampi piharakennus, johon sijoitettiin jätteenkeräys sekä vanha käynti pihan alla sijaitseviin kellaritiloihin. Pihalle järjestettiin istuskeluryhmä, hieman nurmea ja laatoitettuja kulkuväyliä. Pihalle mahdutettiin yhteensä 17 autopaikkaa. Alunperäisissä luonnossuunnitelmissa oli tutkittu mahdollisuutta toteuttaa parkkipaikkoja pihakannen alle, mutta suunnitelmista luovuttiin myöhemmin. Rakennuksen julkisivut kunnostettiin myös; seinäpinnat rapattiin ja maalattiin sekä ikkunat ja osa ovista uusittiin. Vanha peltikatto kunnostettiin.

Vuonna 1996 haki Tapio Nurmela lupaa yhden toimistorakennuksen muutokseen asuinhuoneistoksi. Kysessä oli huoneisto B33 kolmannessa kerroksessa. 28m²:n huoneistossa purettiin joitain väliseiniä ja järjestettiin suihku. Pöytä on päivätty 21.11.1996.

Vuonna 1997 koruliike Caratia haki muutoslupaa rakennuksen kulkunäkökulmaa sijaitsevaan liikehuoneistoon. Muutostöissä toteutettiin kierreportaat ensimmäisestä kerroksesta toiseen kerrok-

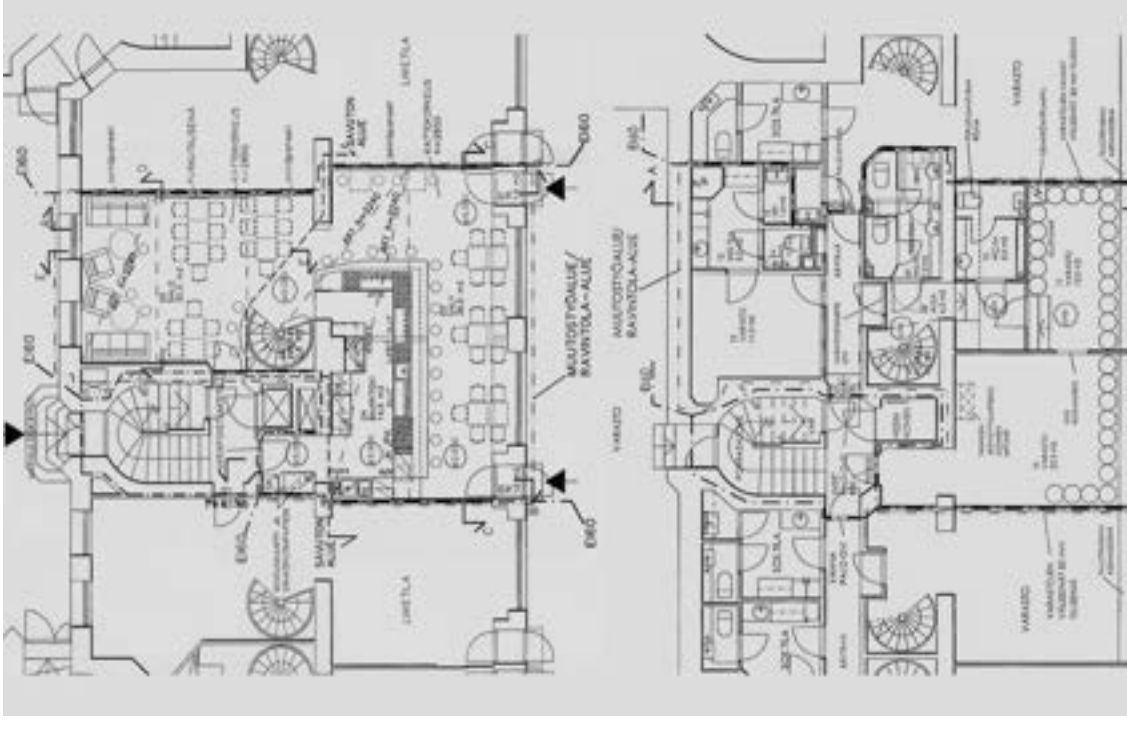
seen, jossa sijaisi liikkeen toimistotiloja. Myös liikkeen julkisivut ebosteettiin. Muutostyöt oli suunnitellut Studio Metzi Ky. Piirustukset on päivätty 8.4.1997.

Vuonna 2001 haki Ravintola Istanbul Oriental muutoshupaa liikehuoneistoon Kauppurienkadun puolella. Muutoshupaa haettiin kellarissa sijaitsevan varaston muuttamiselle kabinettitilaksi. Piirustukset on päivännyt Sisustusarkkitehtitoimisto Vesa Ervasti Ky 11.1.2001.

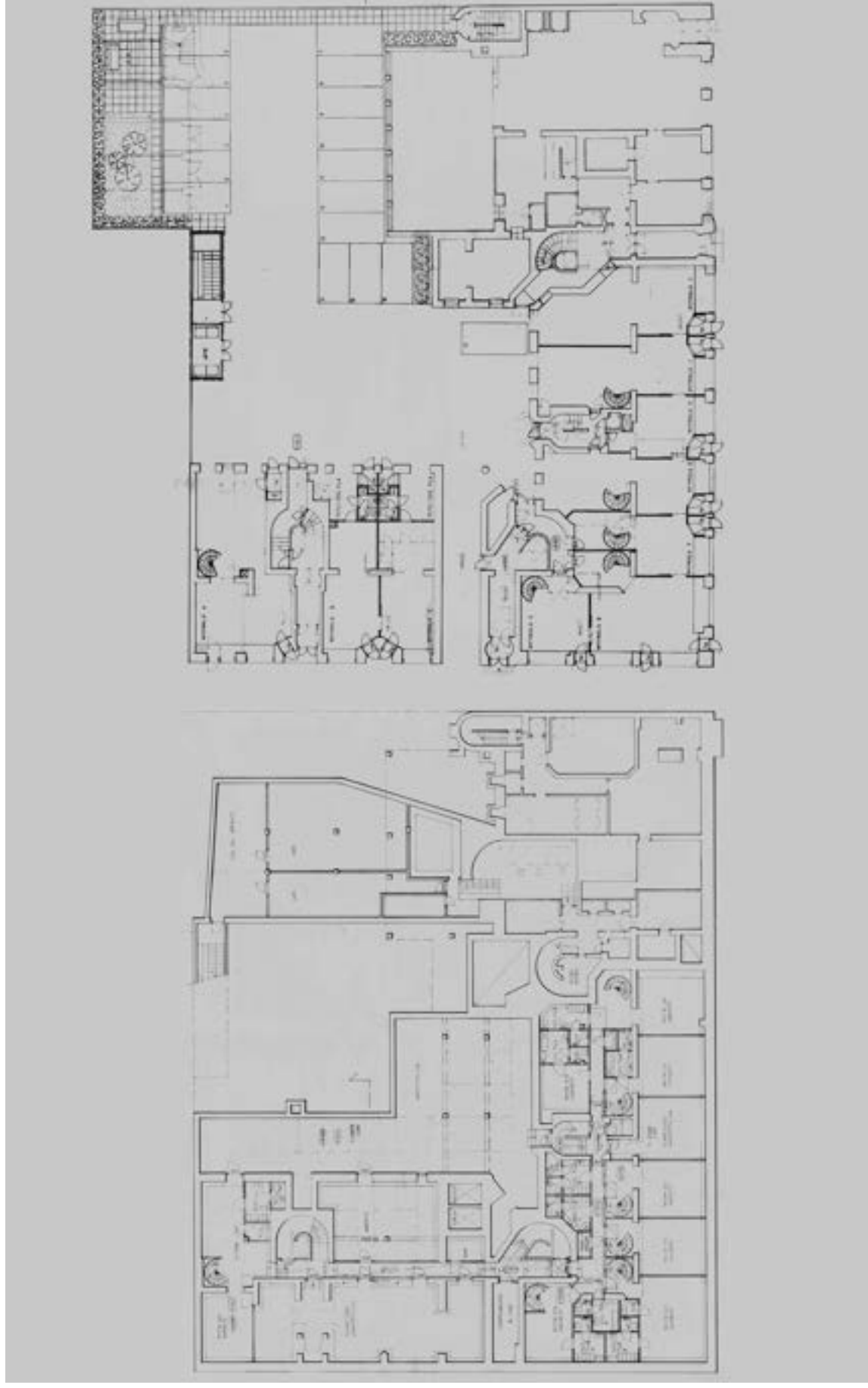
Vuonna 2003 haki Oluhuone Leskinen muutoshupaa Kirkkokadun puolella olevaan liikehuoneistoon. Muutostöissä liiketila muutettiin ravintolakäyttöön. Kellaritiloihin järjestettiin asiakkaiden wc-tilat, henkilökunnan sosiaali-tilat ja varastotiloja. Sisäpihan puoleiseen julkisivuun tuli ravintolan tarvitseman jäähdytyskoneen piippu, joka nousee julkisivun pinnassa katolle asti.

Rakennusteknisiä tietoja

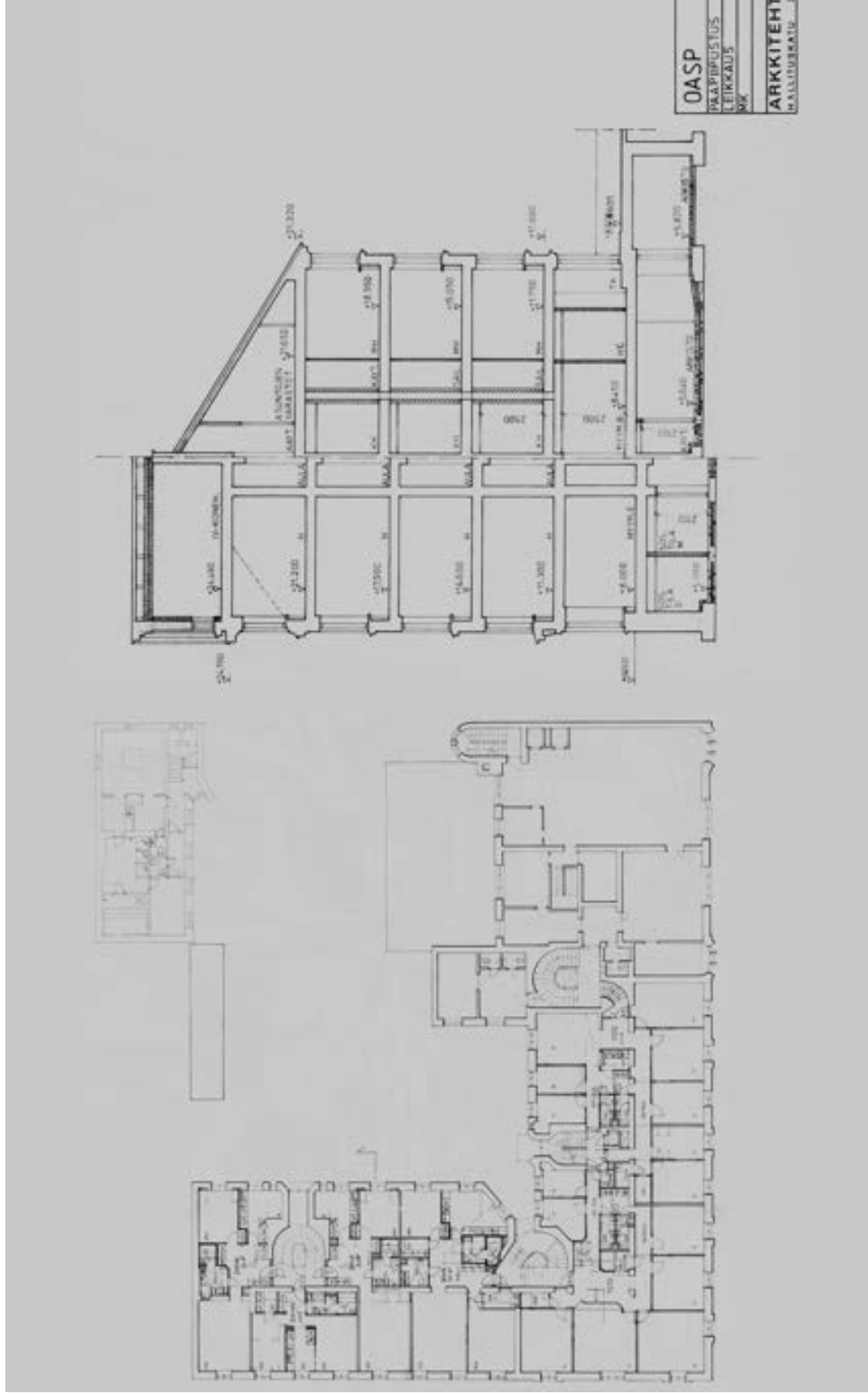
- rakennuksen kantavat ulkoseinät tiilimuurattuja
- kerroskorkeus katutasossa ja kerroksissa 3300mm, kellarissa 2550 mm
- välipohjan paksuus 450mm
- rakennuksen kuutiotilavuus 14 200 m³
- vedenpoisto on ulkopuolinen, syöksytorvet upotettu julkisivuun

Kuva 143. Oluhuone Leskinen lupapiirustukset, kellarin ja 1.kerran pohjapiirustukset. Juha Pekka Mikkonen 2003.

Kuva 144. Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valtio Kyn vuonna 1982 suunnittelema saneeraus. Kuvassa kellarikerroksen ja 1. kerroksen pohjapiirustukset. Kuvista näkyy myös suunnitellut pihajärjestelyt.

Kuva 145. Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Ky:n vuonna 1982 suunnittelema saneeraus. Kuvassa 2. kerroksen pohjapiirros ja leikkauspiirustus.

Kuva 146. Rakennus syksyllä 2004.

Kuva 147. Rakennus syksyllä 2004.

Kuva 148. Rakennuksen porusikäytävät syksyllä 2004.

4.4 Tontti I/16/2 (Kiinteistö Oy Oulun Kauppurienkatu 9)

4.4.1 Nlk. Sanomalehti Liiton rakennus (Kauppurienkatu 9/Torikatu 11)

Sanomalehti Liiton perustaminen liittyy läheisesti maalaisliittolaisen puolueen syntyyn, jonka alulle panijoita olivat Santeri Alkio ja Otto Karhi. Karhin toimeenpanema Oulujoen maalaisseura koollekursui 18-19.9.1906 tilaisuuden, jossa lausuttiin puolueen syntysanat ja myöhemmin seuraavassa kokouksessa päätettiin lehden perustamisesta.⁴¹

Uusi lehti paini pitkään rahaongelmien kanssa. Kyösti Kallion ja usean muun oululaisen vaikuttajan päätöksestä perustettiin 3.3.1917 Talo-osakeyhtiö Liitto, jonka tarkoituksena oli ostaa kiinteistö Liitto-lehden toimintaa varten. Keväällä 1918 Talo-osakeyhtiö Liitto osti Kauppurienkadun ja Torikadun kulmauksesta tontin hovineuvos Th. Sohlbergilta. Tontin rakennuksissa oli toiminut jo Teuvo Pakkalan alulle paneman Louhi-lehden toimitus ja painotilat.

Lehtä painaneen Sanomalehtiosuuskunta Liiton liittyä Talo-osakeyhtiö Liittoon vuonna 1922 perustettiin Osakeyhtiö Liitto.

Uuden rakennuksen suunnitteli Suunnittelu Oy E. Niemelä useammassa rakennusvaiheessa vuosina 1959-1967. Ensimmäisessä rakennusvaiheessa toteutettiin nykyinen kaksikerroksinen osa. Piirustukset on päivätty huhti-, touko- ja joulukuulle 1959. Toisessa rakennusvaiheessa jo vuonna 1960 toteutettiin Kauppurienkadun varren rakennus aluksi kaksikerroksisena. Piirustukset on päivätty tammi- ja helmikuulle 1960. Kolmannessa vaiheessa Kauppurienkadun kaksikerroksinen rakennusosa korotettiin nelikerroksiseksi. Piirustukset oli päivätty maaliskuu- ja lokakuulle 1967. Piirustuksia päivitettiin vielä marraskuussa 1967 vastaamaan olemassaolevaa tilannetta.

Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuksen suurin sallittu kerrosluku on kaksi ja neljä (II

Kuva 149. Ensimmäinen rakennusvaihe vuonna 1960 on juuri valmistunut.

Kuva 150. Toinen rakennusvaihe valmistui jo samana vuonna.

Kuva 151. Kolmas rakennusvaiheen lupakuva on päivätty 1967.

Kuva 152. Kolmas rakennusvaihe valmiina.

ja IV). Tontti on merkitty yhdistettyjen liike- ja asuunkerrostalojen korttelialueeksi (kaava-merkintä ALK).

Rakennuksen kuvaelma

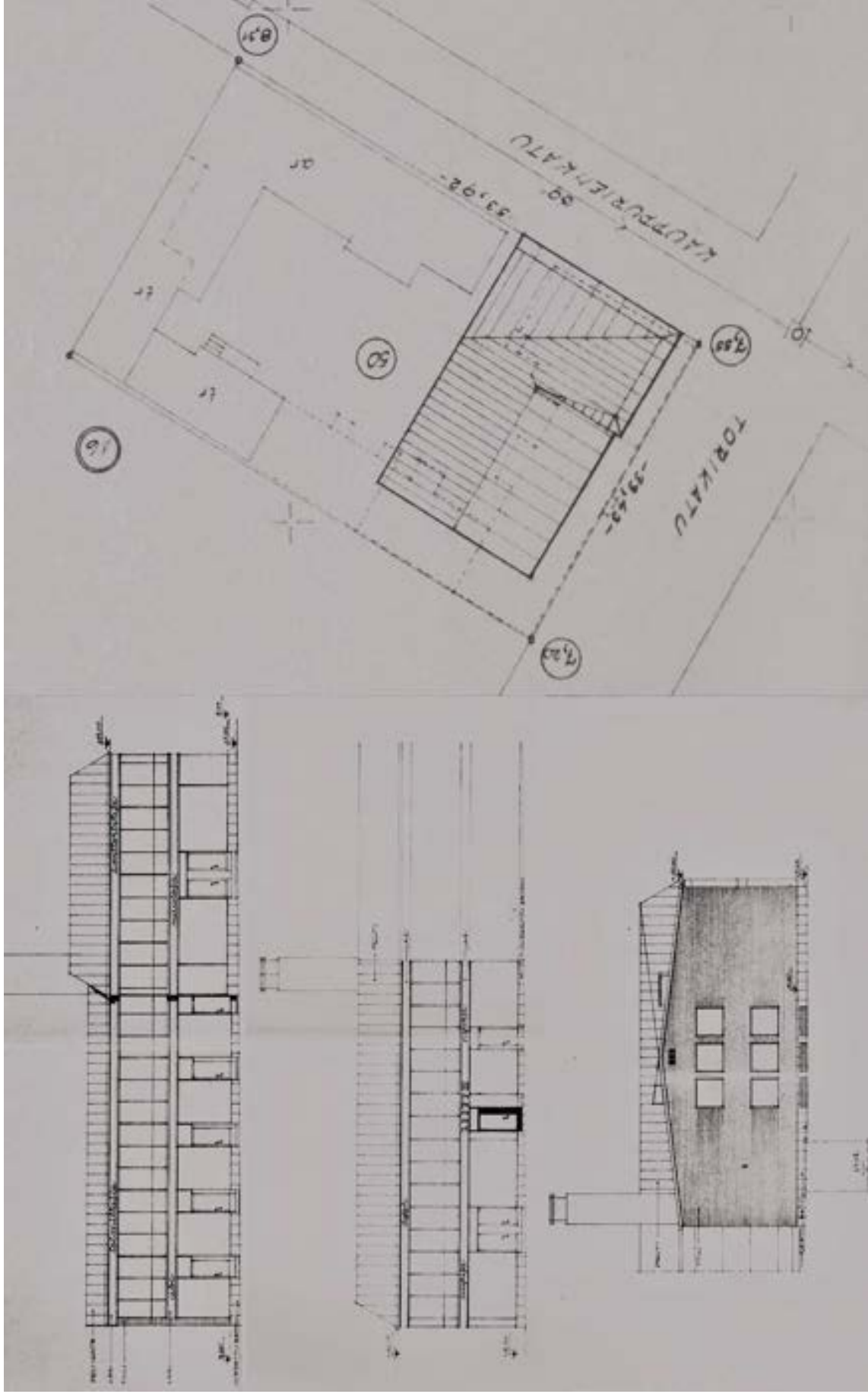
Ensimmäisessä rakennusvaiheessa toteutettiin nykyinen kaksikerroksinen osa. Siinä on kaksi maanpäällistä kerrosta sekä kellarikerros. Se suunniteltiin lehden painotaloksi ja toimituksen tilaksi. Alkuperäisten lupapiirustusten mukaisesti maantasokerroksessa oli neljä myymälätilaa ja lehden rotatiosali. Kellarissa sijaitsi myymälöiden varastoja ja lehden sivilipaino, sitomo ja lähettämö. Toisessa kerroksessa oli lehden toimitustiloja ja latamot.

Toisessa rakennusvaiheessa jo vuonna 1960 toteutettiin Kauppurienkadun varsi kaksikerroksisena. Katutasossa oli viisi myymälätilaa. Myymälätiloissa oli wc-tilat ja portaat kellarissa sijaitseviin varastotiloihin. Lisäksi kellarissa oli polttoainevarasto ja väestönsuoja. Toisessa kerroksessa oli toimisto- ja konttoritilaa sekä talonmiehen asunto. Rakennuksen tulevaa korotusta varten toteutettiin valmiiksi portaat silloisen yläpohjan tasolle.

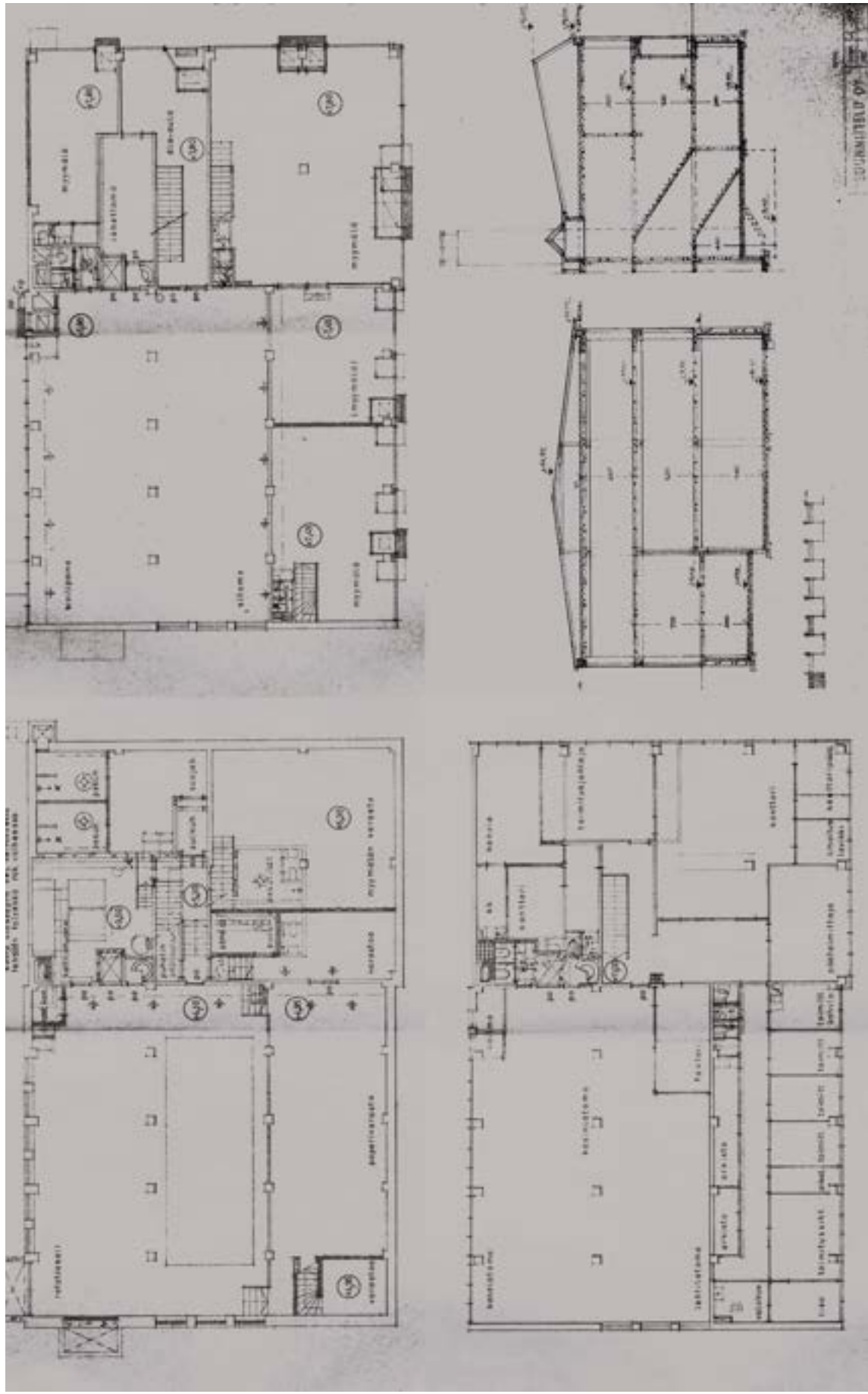
Kolmannessa vaiheessa Kauppurienkadun toisessa rakennusvaiheessa toteutettu rakennusosa korotettiin nelikerroksiseksi. Lisäkerrokset palvelivat kokonaisuudessaan sanomalehden toimistusta. Piirustukset oli päivätty maaliskuu- ja lokakuulle 1967. Piirustuksia päivitettiin vielä marraskuussa 1967 vastaamaan olemassaolevaa tilannetta.

Rakennuksen katutason julkisivut ovat eläneet kiinteistössä toimivien liikeyritysten mukaan. Ensimmäistä kerrosta hallitsee näyteikkunat, joita on teippattu ja pinnoitettu umpeen. Ylempiin kerrosten ikkunat ja niiden välissä olevat levyipinnat muodostavat molemmat selkeät horisontaali-aiheet. Katutasosta katsottuna selvän aiheen muodostaa myös voimakkaasti nouseva, jyrkkä vesikatto rakennuksen kaksikerroksisessa osassa.

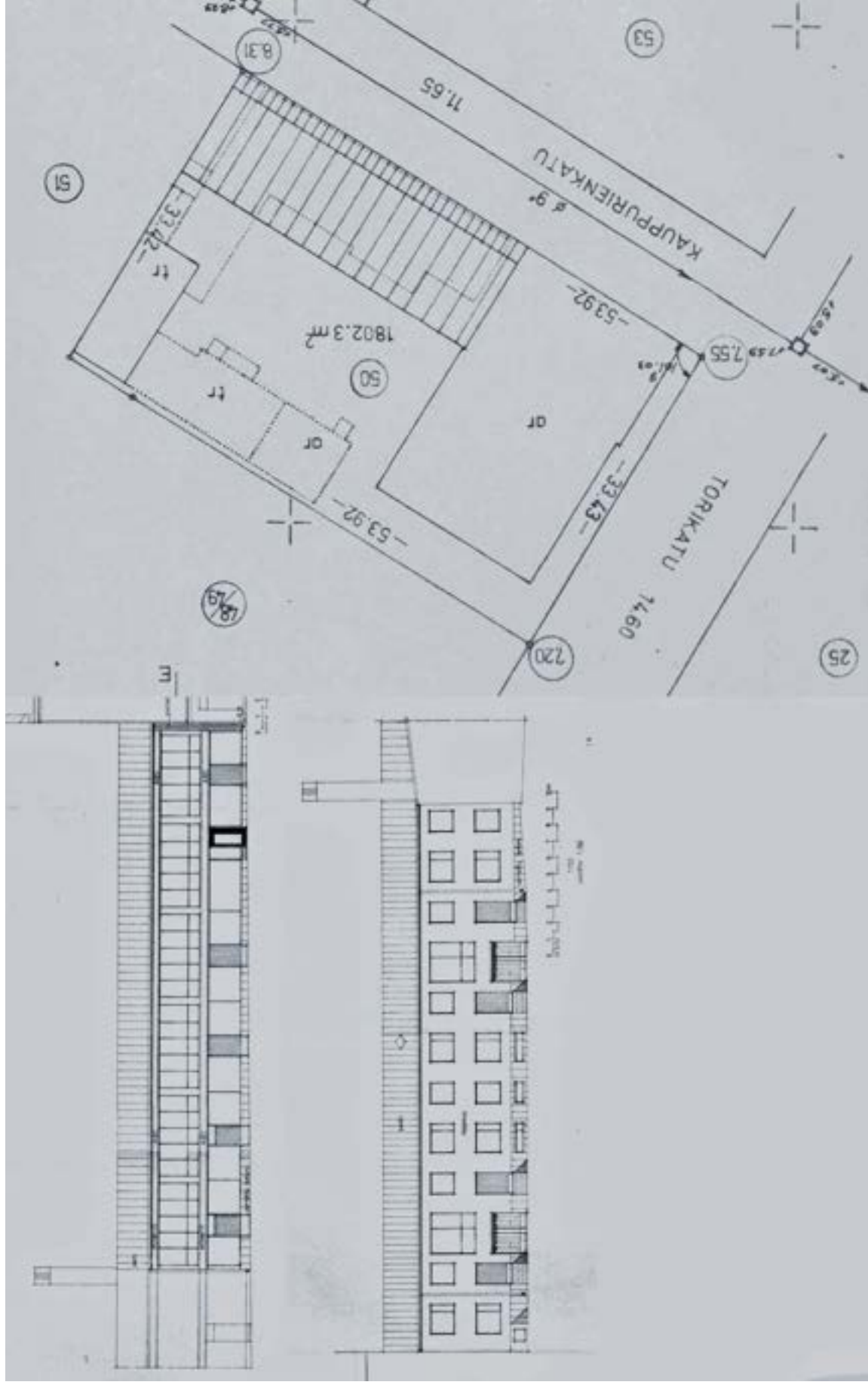
Tontin piha on kokonaisuudessaan asfaltoitu. Pihalle on osoitettu joitain satunnaisia parkki-

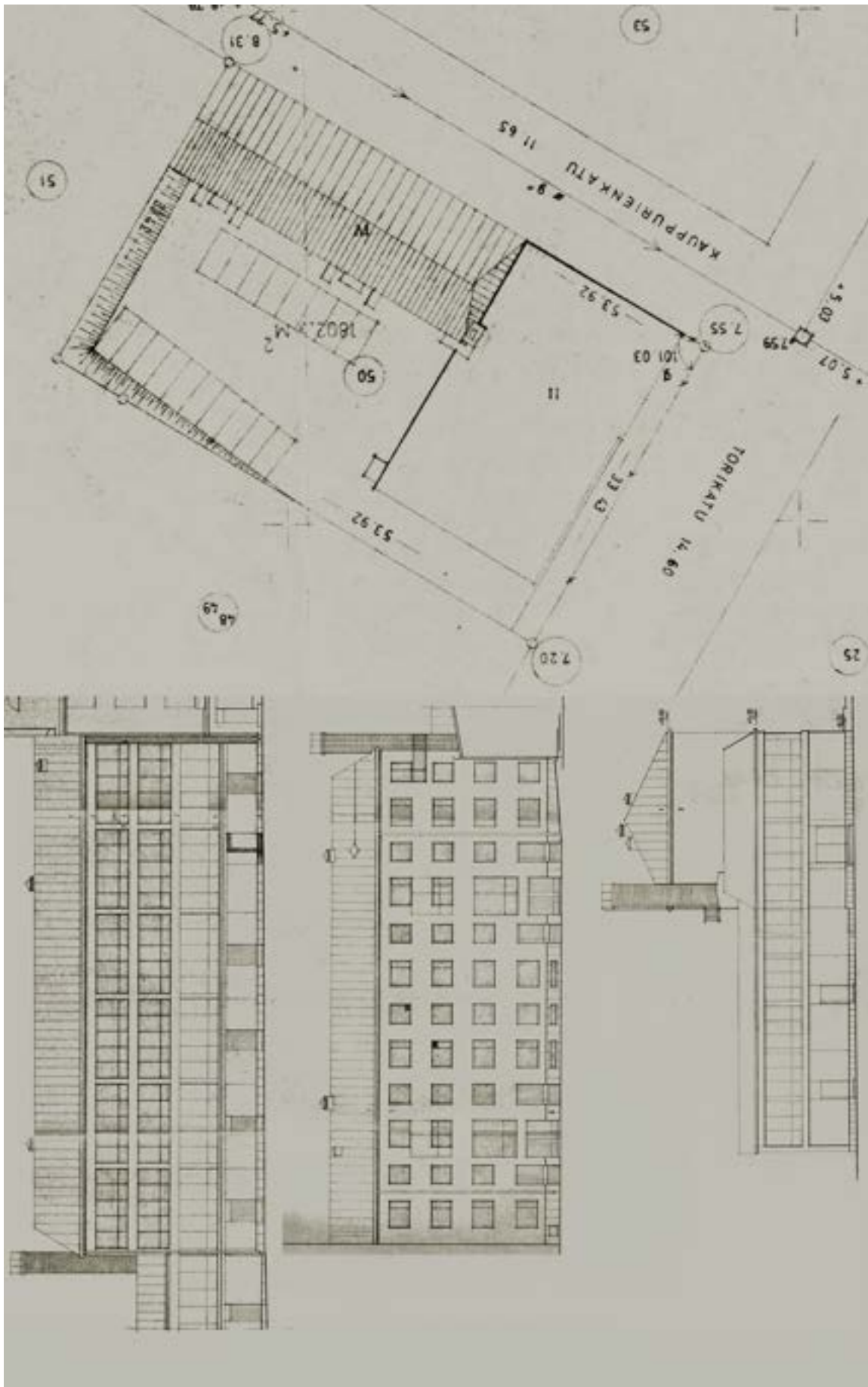
Kuva 153. Suunnittelu Oy E. Niemelän lupapirustukset, vaihe I vuodelta 1959.

Kuva 154. Suunnittelu Oy E. Niemelän lupapirustukset, vaihe I. vuodelta 1959.

Kuva 155. Suunnittelu Oy E. Niemelän lupapirustukset, vaihe II vuodelta 1960.

Kuva 156. Suunnittelu Oy E. Niemelän lupapirustukset, vaihe III vuodelta 1967.

paikkoja kiinteistön liikeyritysten käyttöön, mutta muuten piha toimii liikeyritysten huoltopihana. Piha on rajattu muista tonteista aidoin ja pengerryksin.

Rakennuksessa on toteutettu ainoastaan välttämättömiä käyttöikää pidentäviä huolto- ja korjaustöitä. Tämän keskeisellä paikalla sijaitsevan liikerakennuksen vuokratiloista osa on tyhjillään. Kaikki katutason liiketilat ovat käytössä ja hyväkuntoisen oloisia.

Muutos- ja korjaustöitä

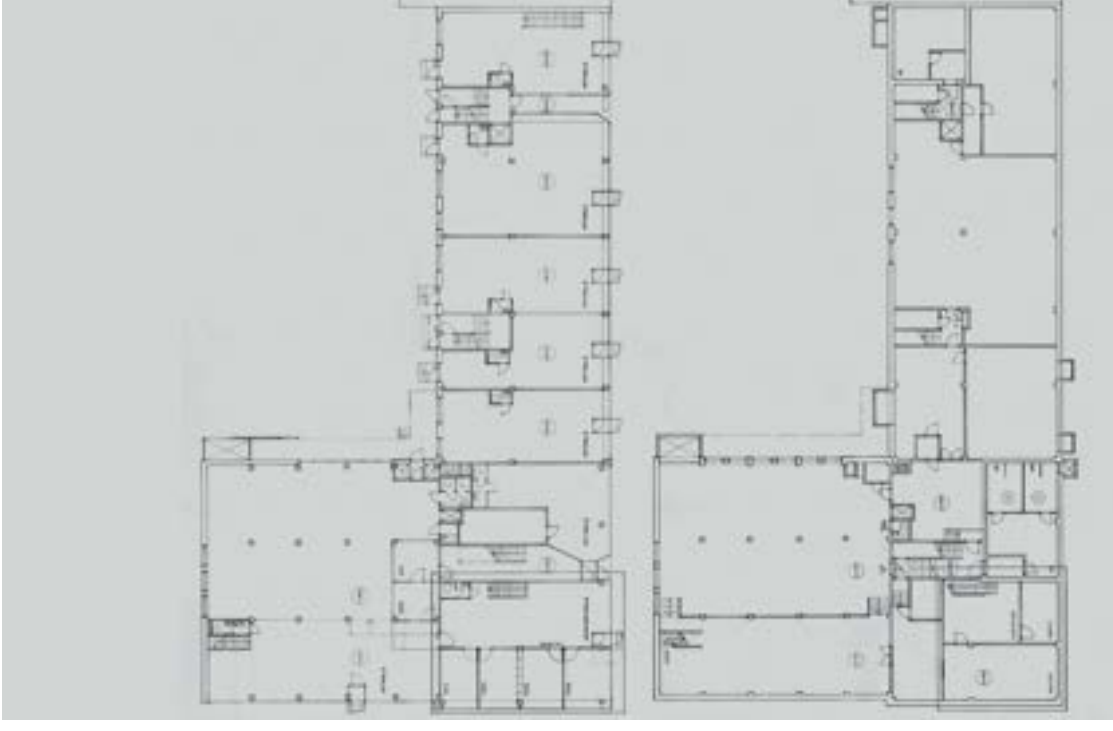
Seuraavassa tietoja rakennukseen kohdistuneista tärkeimmistä luvanvaraista muutos- ja korjaustöistä. Tiedot on kerätty Oulun kaupungin rakennusvalvontavirastosta löytyvistä lupa-asiakirjoista.

Vuonna 1961 suunniteltiin kellarilaajennus piha-alueen alle. Tätä jo luvan saannutta rakennushanketta ei kuitenkaan koskaan toteutettu. Laajennuksen suunnitteli insinööritoimisto Matti Ojala. Kellariin oli tarkoitus sijoittaa lehtitalon varastoja ja eriskummallinen kolmen auton autotalli. Rakenteet olivat betonivalua ja kosteuseristetty. Pihä-alue oli tarkoitus pinnoittaa betonilaatalla ja sinne oli mahduttu 13 autopaikkaa. Suunnitelmat on päivätty 5.12.1961.

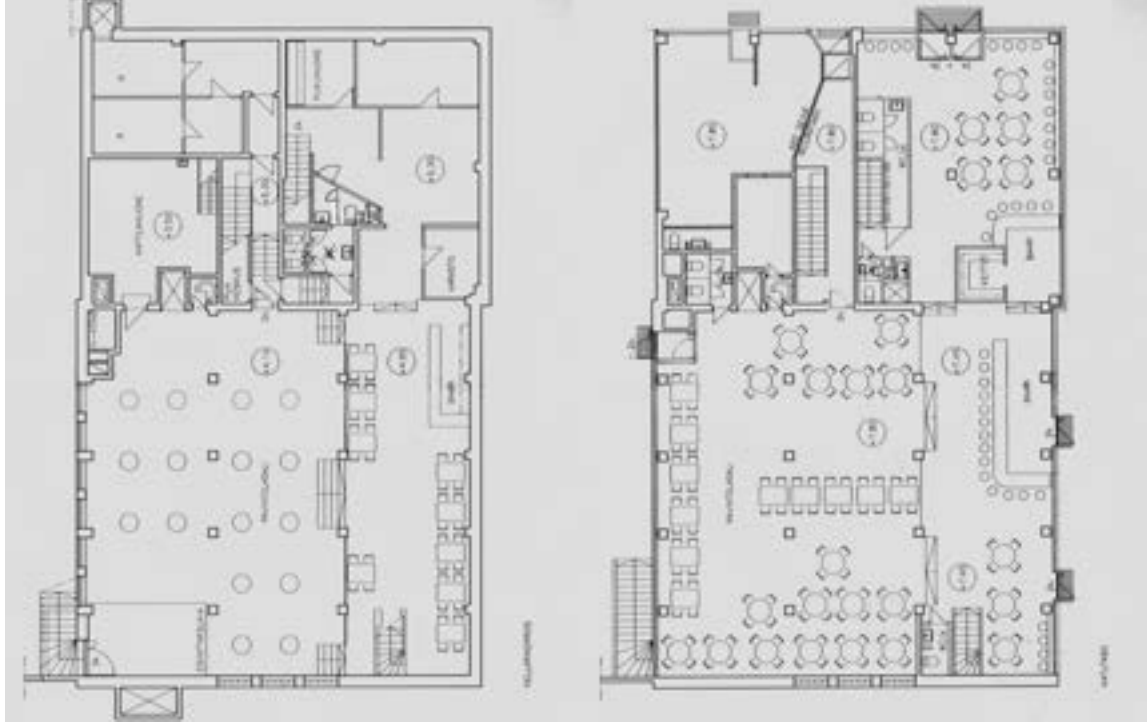
Vuonna 1970 suunnitteli Suunnittelu Oy E. Niemelä sanomalehti Liiton rakennukseen ulkokerroksen saunasaston, jossa oli neuvotteluhuone ja pesutilat. Piirustukset on päivätty helmikuulle 1970.

Vuonna 1974 suunniteltiin rakennuksen kellarikerrokseen henkilökunnan ruokala ja siihen liittyvä keittiö. Tilat olivat varustettu koneellisella ilmastoinnilla. Piirustukset on päivätty 10.4.1974.

Vuonna 1986 haki Farkkukauppuri niminen yritys muutoslupaa, jolla yhdistettiin kaksi lii-

Kuva 157. Arkkitehti toimisto Veikko Juntunen Ky:n muutospirustukset vuodelta 1986.

Kuva 158. Ravintola Wäinön lupapiirustukset vuodelta 1997.

ketilaa toisiinsa, purkamalla osa huoneistojen välisiä kevytrakenteista seinää. Piirustukset on päivätty 29.8.1986.

Vuonna 1986 suunnitelti arkkitehtitoimisto Veikko Juntunen Ky (kiinteistön silloinen omistaja) tiloihin muutostöitä. Rakennuksen kulmassa sijainnut liikehuoneisto muutettiin sopivaksi asutonyymymälää varten. Maantasokerrokseen toteutettiin myymälän lisäksi erillisiä toimistohuoneita ja kellarikerrokseen järjestettiin arkistotila ja henkilökunnan kahvio. Piirustukset on päivätty 16.12.1986.

Vuonna 1997anoi Timo Nousiainen liiketilojen muutosta varten lupaa ravintola Wäinön liiketiloiksi. Muutoksen alaiset tilat käsittivät lähes koko kaksikerroksisen rakennusosan kellaritilat ja katutason. Ravintolan tilat sisälsivät väljät salitilat kahdessa kerroksessa esiintymislavoiheen. Piirustukset on päivätty 19.5.1997.

Vuonna 2000 suunnitelti DNA design&Architecture muutospiirustukset Snooker Time -yhtykselle. Liiketila sijaitsi toisessa kerroksessa rakennuksen kulmauksessa. Tilat piitivät sisälään avarat ravintolatilat ja pelisalit sekä kabinettitilat saunoineen. Piirustukset on päivätty 16.5.2000.

Rakennusteknisiä tietoja

- perustus teräsbetoniantureiden päälle routarajan alapuolella
- kantava runko teräsbetonipilaristo, rungon sisäiset betoniseinät sekä porrashuoneiden betoniseinät
- kivijalka uritettu betoni
- välipohjat yläpuolinen laattapalkkisto
- julkisivu puhtaaksimuurattu tiili (osittain rappaus), mineriittilevy ja lasi
- puurakenteinen yläpohja ja maalattu galvanoitu peltikatto

Kuva 159. Rakennus syksyllä 2004.

Kuva 160. Rakennus syksyllä 2004.

- rakennus kokonaisuudessaan varustettu koneellisella ilmanvaihhdolla
- kattomuoto satulakatto sekä epäsymmetrinen satulakatto
- nykyisin rakennus on liitetty kaukolämpöön

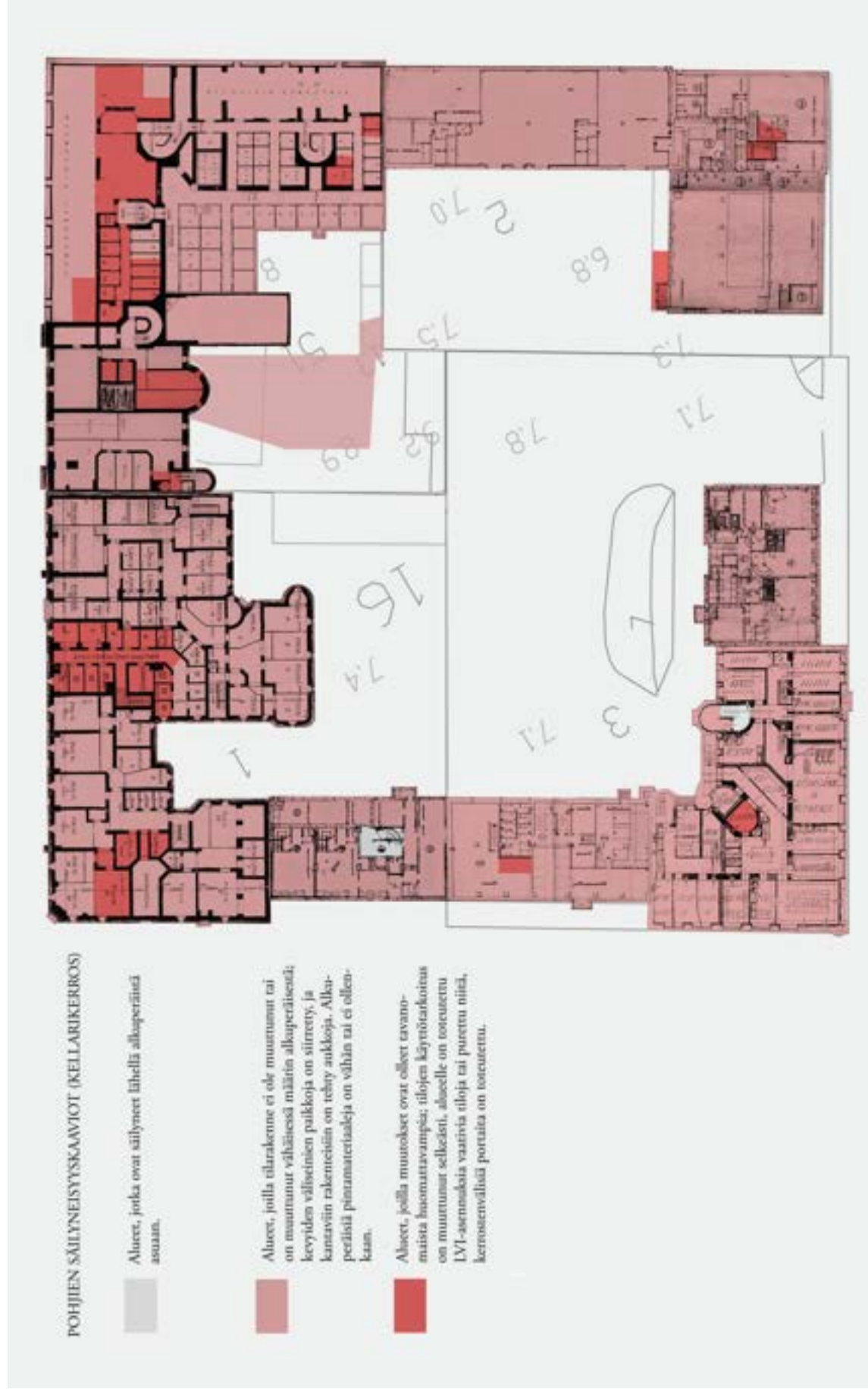
5 YHTEENVETO

5.1 Korttelin säilyneisyyskaaviot

Rakennuksien alkuperäisistä pohjapiirrokista on koottu koko korttelia esittävät pohjien säilyneisyyskaaviot kellarikerroksesta, ensimmäisestä ja toisesta kerroksesta. Kaavioissa on esitetty tilalliset muutosalueet. Katutason liikehuoneistojen tilaratkaisut ovat poikkeuksetta muuttuneet alkuperäisestä. Liiketiloija on yhdistetty isommiksi kokonaisuuuksiksi ja sisäänkäyntijärjestelyjä muutettu useampaan otteeseen. Sen sijaan ylemmissä kerroksissa tilamuutoksia on vähemmän. Huoneistojen käyttötarkoitus on useassa tapauksessa muuttunut asuinhuoneistosta toimistokäyttöön. Ylempien kerrosten toimisto- ja asuintiloihin ei ole suoritettu inventointikäyntejä.

Rakennusten alkuperäisistä julkisivupiirustuksista on koottu katukohtaiset koko korttelia esittävät säilyneisyyskaaviot. Katutason liikehuoneistojen näyteikkuna- ja sisäänkäyntijulkisivut ovat kokeneet eniten muutoksia. Myös ikkunoiden puitejakoihin tehdyt muutokset ovat yleisiä. Pallas-talon ullakko- ja kattokerros on muuttunut huomattavasti alkuperäisestä.

Julkisivujen värimuutoksia ei kaavioissa ole esitetty. Usean vanhemman rakennuksen osalta alkuperäiset julkisivuvärit eivät ole tarkkaan tiedossa.

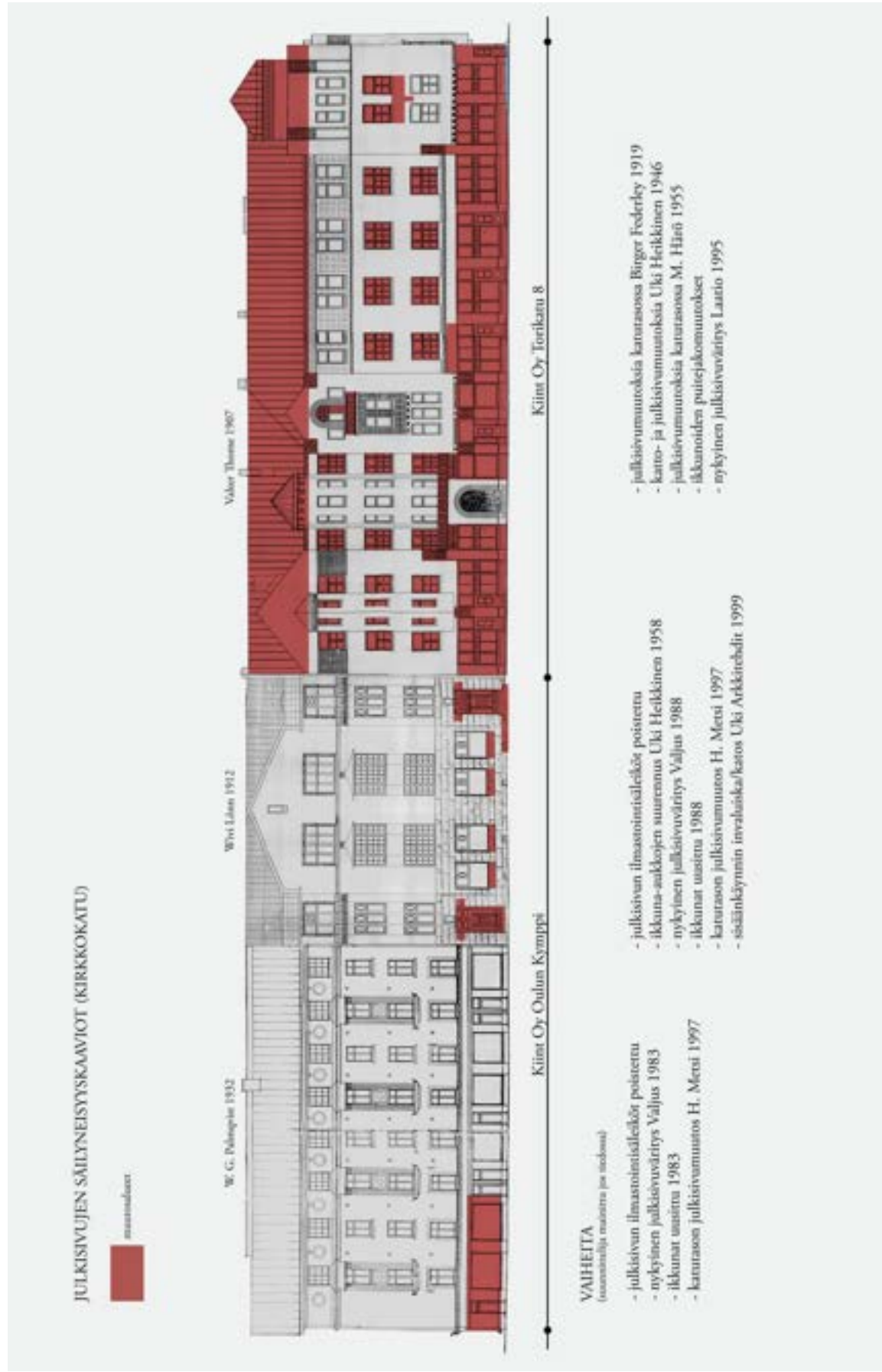
Kuva 161. Pohjien säilyneisyyskaavio (Kellarikerros).

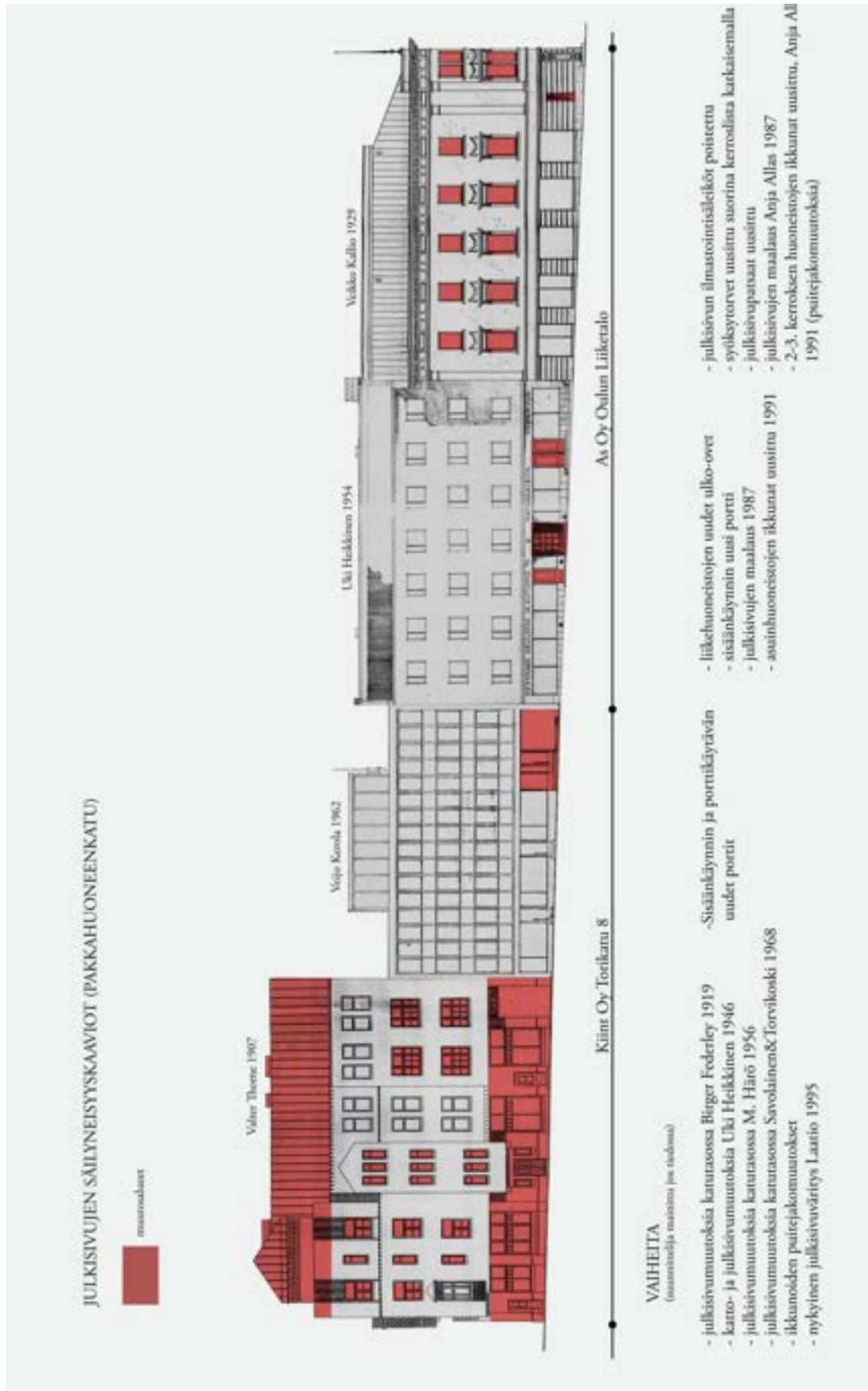
Kuva 162. Pohjien säilyneisyysskaaviot (1. kerros).

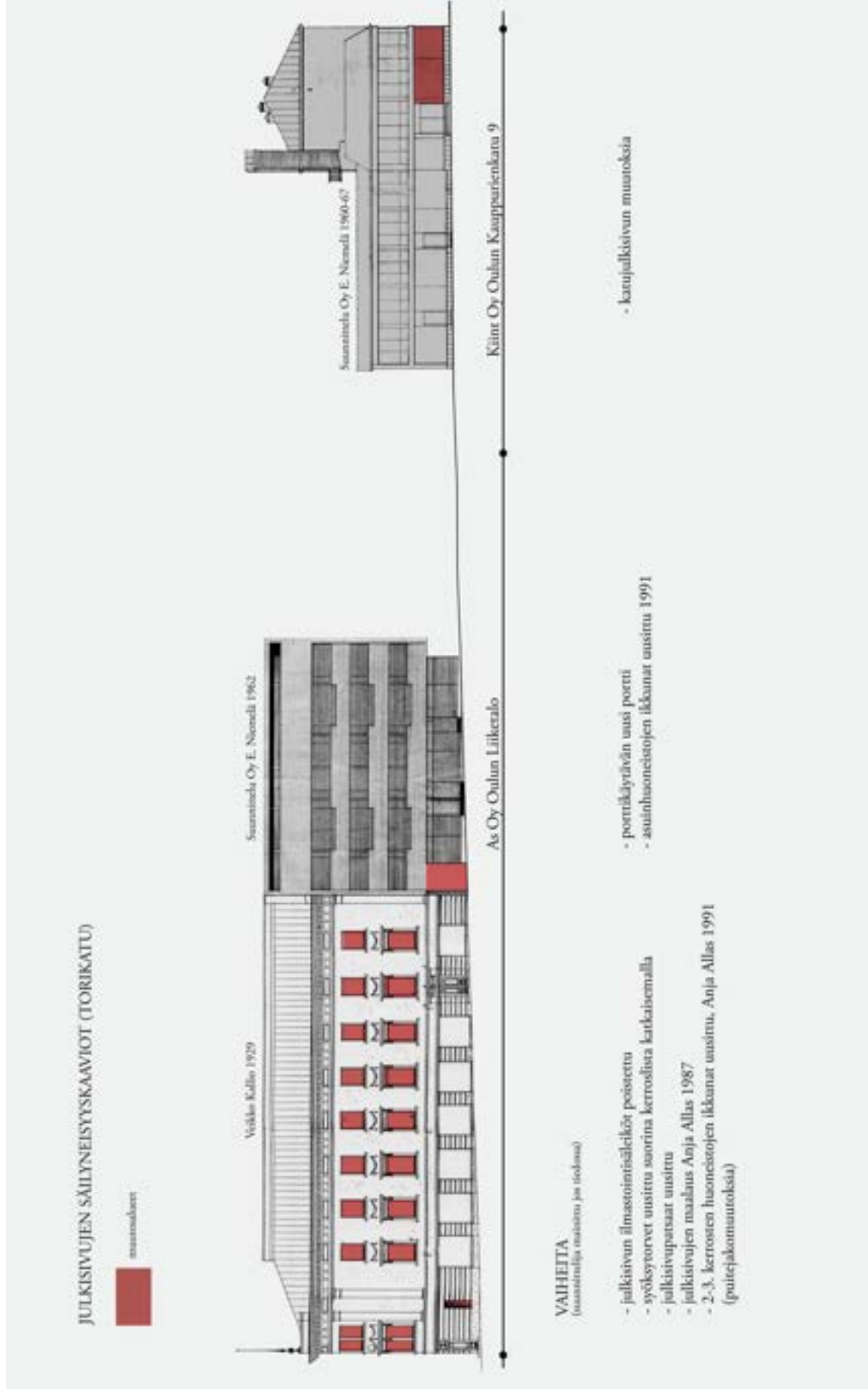
Kuva 163. Pohjien säilyneisyyskaavio (2. kerros).

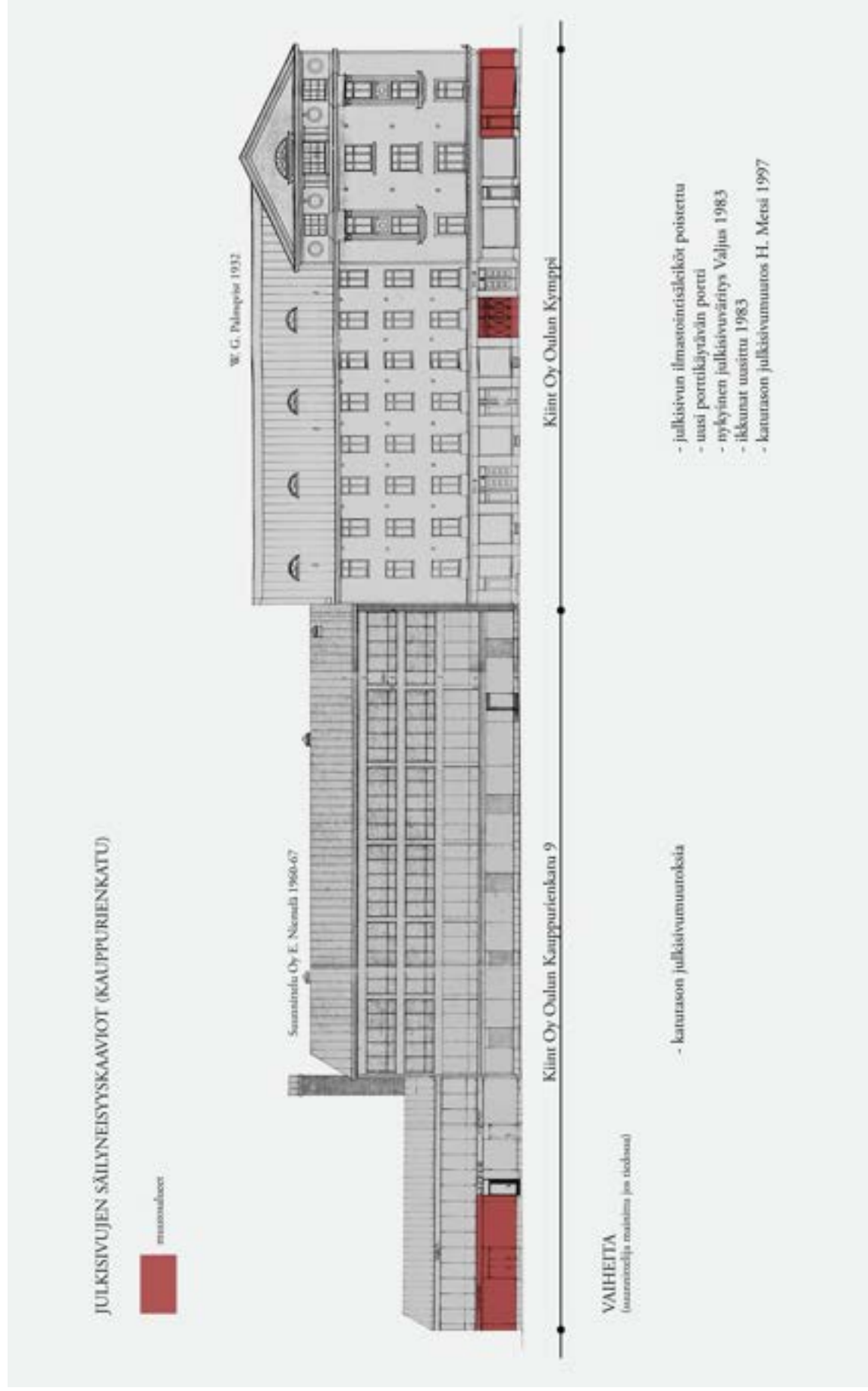
Kuva 164. Julkisivujen säilyneisyyskaavio (Kirkkokatu).

Kuva 165. Julkisivujen säilyneisyyskaavio (Pakkahuoneenkatu).

Kuva 166. Julkisivujen säilyneisyyskaavio (Torikatu).

Kuva 167. Julkisivujen säilyneisyyskaavio (Kauppurienkatu).

5.2 Yhteenveto

Yleistä

Keskeisestä sijannistaan johtuen Pallas-kortteli on toiminut koko kaavoitetun historiansa ajan kaupunkilaisasuntojen sekä liike- ja kaupparakennusten korttelina. Rakennukset olivat 1700- ja 1800-luvuilla matalia, pääsääntöisesti yksikerroksisia puurakennuksia. Korttelin rakennuskanta paloi kuitenkin kokonaisuudessaan vuoden 1822 palossa. Korttelin ensimmäiset kivirakennukset rakennettiin 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Rakennukset muodostivat umpikorttelin, joka piti sisällään tontikohtaiset avoimet, rajatut sisäpihat. Tonttien lukumäärä on vähentynyt vuosisatojen aikana yhdestätoista neljään.

Oulun uusrenessanssikeskus rakentui vuoden 1882 kaupunkipalon jälkeen pääasiassa kaksikerroksista puu- ja kivitaloista Rantakadun ja Hallituskadun kortteleihin. Kirkkokadun varrella sijaitseva Pallas-kortteli on puolestaan merkittävin osa Oulun kulttuuri- ja rakennushistoriallista useampikerroksista kivikaupunkikeskusta. Tämä on todettu useassa asiaa käsittelevässä selonteossa. Korttelissa ei ole säilynyt ainoatakaan puurakennusta. Viimeisin niistä, vanha apteekkirakennus, purettiin uudisrakennuksen tieltä vuonna 1962. Korttelin nykyinen rakennuskanta on kokonaisuudessaan 1900-luvulta. Karkean arvion mukaan ennen vuotta 1921 valmistuneita rakennuksia on Suomessa jäljellä noin viisi prosenttia nykyisten rakennustemme lukumäärästä.⁴² Tähän nähden korttelin vanhimpien rakennusten ikäisiä rakennuksia on Suomessa todella vähän. Ennen itsenäistymistä (1917) rakennettuja taloja ovat Pallas-talo ja Oulun kaupungin Säästöpankin liikerakennus sen vieressä. Ennen toista maailmansotaa valmistuneita rakennuksia on niin ikään kaksi, nk. Vanhan apteekin talo ja Oulun kaupungin säästöpankin liike- ja asuinrakennus. Loput korttelin rakennuksista edustavat 1950- ja 1960-lukuja.

Rakennuksien kaduntasokerroksissa on poikkeuksetta liikehuoneistoja. Liikkeet avautuvat isojen näyteikkunoiden kautta katutilaan. Rakennusten alkuperäiset verrattain pienet liikehuoneistot eivät

sellaisenaan ole sopeutuneet enää pitkään aikaan liike-elämän vaatimuksiin. Ylemmät kerrokset ovat alunperin olleet pääasiassa asuinkäytössä. Ainoastaan Veiho Kerolan suunnittelemassa konttori- ja liikerakennuksessa (Pakkahuoneenkatu 12) ei ole ollut alunperinkään asuinhuoneistoja. Myöhemmin asuinhuoneistoja on muutettu toimisto- ja konttoritiloiksi. Vuonna 1997 korttelissa on ollut 77 asukasta.⁴³ Vuonna 1978 korttelissa oli vielä 118 asukasta, kun vielä 1950-luvulla vastaava luku on ollut lähes 250.⁴⁴ Asukasmäärä on pienentynyt noin 200 henkeä viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. Kaupungin ydinkeskustan kannalta olisi tärkeää, että myös Pallas-korttelissa säilyisi tulevaisuudessa asuintoimintaa.

Rakennuksista nk. Vanhan apteekin talo on suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr-1.

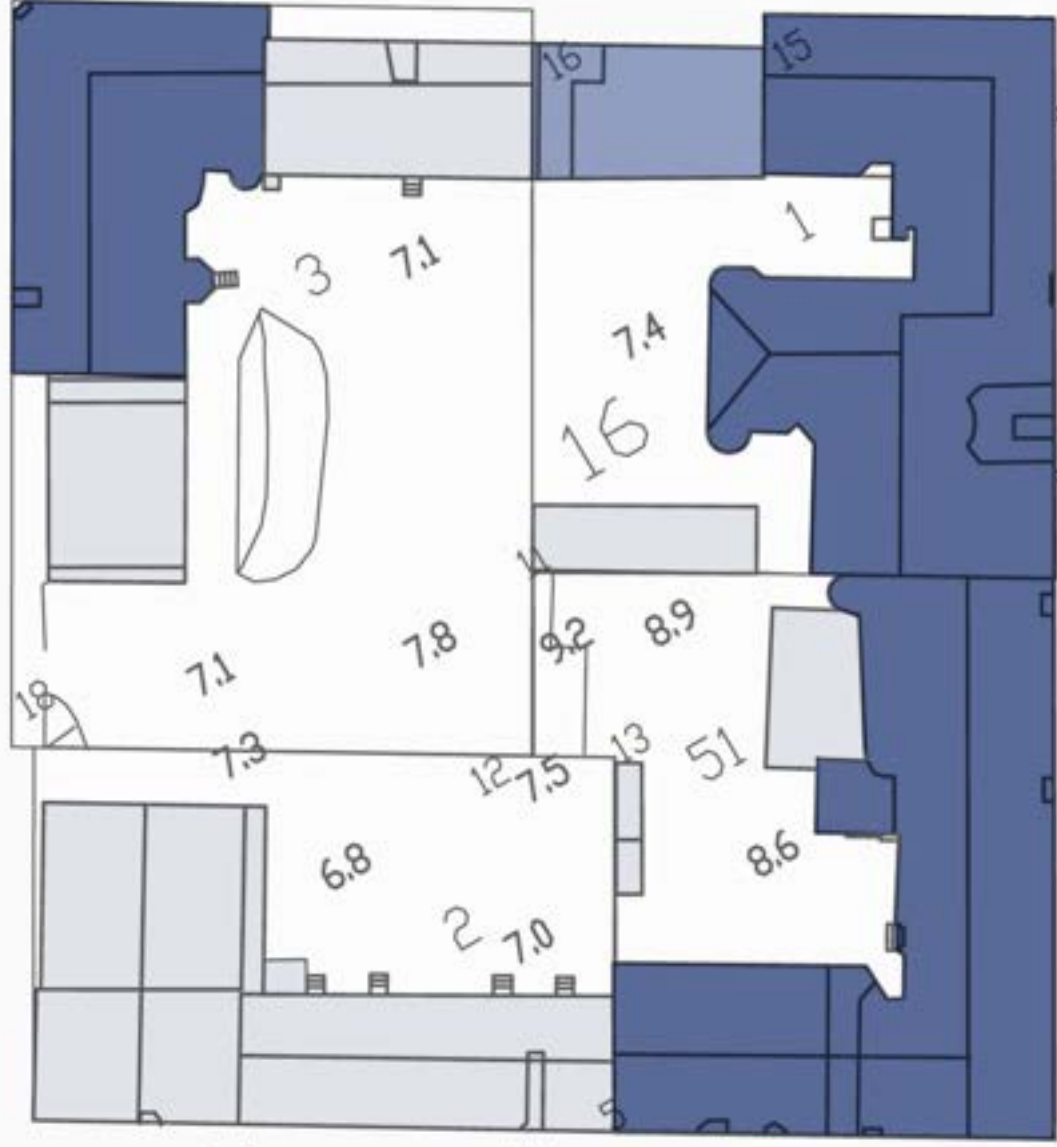
Täydennysrakentaminen

Korttelin täydennysrakentaminen on mahdollista toteuttaa korttelin sisään niin, ettei olemassaoleviin rakennuksiin tarvitse koskea. Kerroskorkeutta säätelemällä on täydennysrakentaminen sopeutettavissa vanhaan rakennuskantaan, jonka huomioon ottaminen edellyttää riittävän hengittäviä ja valoisia piha-alueita.

Korttelia on mahdollisuus kehittää myös rakennuksia purkamalla. Korttelin rakennuksista vähiten historiallisia arvoja sekä yleistä käyttöarvoa omaava rakennus on nk. Sanomalehti Liiton rakennus. Täydennysrakentamisen sekä toiminnallisen kokonaisuuden kannalta myös korttelin muiden, sodan jälkeisten rakennusten purkaminen voi tulla kyseeseen. Nämäkin korttelin rakennukset sisältävät monipuolisesti eri arvoja, jotka tulee huomioida. Yleisesti ottaen rakennusten purkaminen täytyy kuitenkin nähdä äärimmäisenä keinona, jolle täytyy aina löytää riittävät perusteet. Korttelin arvokkaan rakennushistorian säilyminen on turvattava. Täydennysrakentaminen tulee joka tapauksessa vaikuttamaan voimakkaasti kaupunkikuvaan. Vaikutus voi olla myös positiivinen.

RAKENNUSTEN ARVOTUS

- Rakennuksella on merkittävä kulttuurihistoriallista ja rakennustaitteellista arvoa sekä kaupunki-kuvallista merkitystä. Rakennus on oleellinen osa Pallas-korttelia. Rakennuksen käyttöarvo on korkea.
- Rakennuksella on rakennustaitteellista ja rakennusteeknistä arvoa aikakautensa edustajana sekä lisäksi käyttöarvoa.
- Rakennuksella ei ole merkittävä rakennustaitteellista arvoa, eikä tällaisissa korttelissa kaupunkikuvallista merkitystä. Rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo on vähäinen. Rakennuksella on käyttöarvoa.

Kuva 168. Rakennusten arvotus.

Museoviraston ohjeiden mukaan korttelissa tehtävistä maaperään kajoavista rakennustöistä on ilmoitettava etukäteen Museovirastolle. Alueella tullaan mitä todennäköisemmin suorittamaan arkeologisia kaivauksia ennen kuin rakennustoimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Rakennuskohtaiset rakennusosainventoinnit, värikartoitukset ja kuntotutkimukset tulee suorittaa ennen rakennuksiin kohdistuvien toimenpiteiden aloittamista.

5.3 Arvot

Pallas-talo Kirkkokatu 8/Pakkahuoneenkatu 12 (Thomé 1907)

Pallas-talo on yksi ensimmäisistä Ouluun rakennetuista ja nykypäivään säilyneistä kivirakenteisista asuin- ja liikerakennuksista. Rakennuksen katutason liikehuoneistot ovat kokeneet paljon muutoksia. Rakennuksen käyttötarkoitus on muuttunut huomattavasti asuinkäytöstä toimistokäyttöön. Rakennuksen portaskäytävissä on jäljellä alkuperäisiä rakennusosia ja alkuperäistä konaisilmettä ja ne antavat positiivisen mielikuvan rakennuksen arvoista.

Rakennus on menettänyt paljon julkisivujen alkuperäisestä ilmeestä. Sekä julkisivujen koristeosat että rakennuksen vesikatto räystääslinjoineen ovat muuttuneet suuresti.

Rakennuksella on huomattava kulttuurihistoriallinen ja kaupunkikuvallinen merkitys. Rakennukselle suoritettavat korjaustyöt tulee pyrkiä tekemään alkuperäisiä yksityiskohtia palauttavasti. Valter Thomén kädenjälkeä on löydettävissä Oulusta mm. kauppahallista ja Kirkkokadun varrelta nykyisin Pekurinkulmana tunnetusta talosta.

Säästöpankin talo Kirkkokatu 10 (Lönn 1912)

Wivi Lönnin suunnittelema Säästöpankin talo täydentää osaltaan Kirkkokadun arvokasta konaisuutta. Se on hänen ainoa Ouluun suunnittelema rakennus. Pankkitilojen yläpuolella olleet asuinhuoneistot edustivat kaupunkilaista porvarissäädyn väljää asuintapaa. Rakennuksessa

on tehnyt paljon muutoksia sisätiloissa, mutta katujulkisivun osalta se on säilynyt hyvin. Joitain yksityiskohtia on toteutettu nykyaikaisin keinoin, kuten alumiiniset ikkunakarmit ja -puitteet. Julkisivu pihan puolella on muuttunut paljon alkuperäisestä, mm. purkutöiden (parvekkeet) ja matalan laajennusosan takia. Rakennuksen julkisivuväri on nykyisellään onnistunut. Rakennus on kokonaisuudessaan liike- ja toimistokäytössä ja sillä on korkea käyttöarvo. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä. Rakennukselle suoritettavat korjaustyöt tulee pyrkiä tekemään alkuperäisiä yksityiskohtia palauttavasti.

Nk. Vanhan apteekin talo Torikatu 7/Pakkahuoneenkatu 10 (Kallio 1929)

Veikko Kallion suunnittelema rakennus edustaa 1920-luvun klassismia. Rakennus mielestään yleisesti vanhemmaksi kuin se todellisuudessa on. Rakennuksen runsaat klassiset yksityiskohdat selittyvät sen alkuperäisellä käyttötarkoituksella apteekkina. Rakennuksen julkisivut niin kadulle kuin sisäpihallekin ovat säilyneet varsin hyvin alkuperäisessä asussaan. Julkisivuväri on nykyisellään onnistunut. Alkuperäiset suuret asuinhuoneistot on muutettu pääosin toimistokäyttöön.

Rakennusinsinööri Veikko Kallion suunnittelema muita rakennuksia ei tiedetä Oulussa olevan. Rakennuksella on huomattavaa kulttuurihistoriallista ja kaupunkikuvallista merkitystä. Rakennukselle suoritettavat korjaustyöt tulee tehdä alkuperäisiä yksityiskohtia säilyttäen.

Säästöpankin asuin- ja liikerakennus Kirkkokatu 12/Kauppuurienkatu 11 (Palmqvist 1932)

Rakennus edustaa 1920-luvulla vallinneen klassismin jälkimaininkeja, jolloin funktionalismin vaikutus on ollut jo yleisesti rakennustaitteessa havaittavissa. Rakennuksen julkisivut ilmentävät hyvin rakennuksen suunnittelijan tyyppillistä käsialaa koruttomana ja jyrkänä liike- ja asuinrakennuksena, joka on viimeistelty harkituin klassismin koristeaihein. Julkisivut ovat väri-

tä lukuunottamatta säilyneet erittäin hyvin alkuperäisessä asussaan. Julkisivuväriytyys nykyisellään ei vastaa alkuperäistä ja eikä sellaisenaan tuo rakennuksen yksityiskohtia esille. Palmqvist oli arkkitehtinä tuottelias, mutta hänen ei tiedetä suunnitelleen Ouluun muita vastaavia rakennuksia. Rakennuksella on kulttuurihistoriallista ja kaupunkikuvallista merkitystä. Suoritettavat korjaustyöt tulee tehdä alkuperäisiä yksityiskohtia säilyttäen.

Liike- ja konttorirakennus Pakkahuoneenkatu 12 (Kerola 1962)

Rakennus edustaa 1960-luvun toimistorakentamista parhaimillaan. Käytetyt materiaalit ja rakennetarkaisut ovat mahdollistaneet avoimet ja kevyet julkisivut. Rakennetarkaisuut ovat tarjonneet myös erinomaisen lähtökohdan toimistotiloille. Kantava pilaripalkisto antaa vapauden toimistojen muutoksille kevyin välinein. Rakennuksella on selkeä, yksinkertainen oma ilmeensä sekä kadun että pihan puolelle.

Rakennuksen kunnossapidosta ei viimeaikoina ole riittävästi huolehdittu; mm. sen ullakkokerroksessa sijaitseva saunaosasto on suljettu huonon kuntosu vuoksi.

Rakennus on merkittävä aikakautensa liike- ja toimistorakennus rakenteellisten ratkaisujensa vuoksi. Se tulisi pyrkiä säilyttämään ja asianmukaisesti ylläpitämään.

Asuin- ja liikerakennus Pakkahuoneenkatu 10 (Heikkinen 1954)

Rakennus edustaa tyyppillistä kivirakenteista, rapattua 1950-luvun asuin- ja liikerakennusta. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ilmeensä. Rakennus täydentää omalta osaltaan korttelikonaisuutta. Korttelissaan se on on aikakautensa ainut edustaja. Teollisuusrakennusten lisäksi arkkitehti Uki Heikkisen suunnittelema vastaavia liike- ja asuinrakennuksia löytyy Oulusta useita. Rakennuksen arvo on ensisijaisesti käyttöarvoa.

Nlk. Sanomalehti Liiton rakennus Kauppurienkatu 9/Torikatu 11 (Suunnittelu Oy E. Niemelä 1960-67)

Rakennus on alkujaan suunniteltu palvelemaan sanomalehden toimitusta ja painoa. Rakennus on puhtaasti toimisto- ja liikerakennus. Julkisivuiltaan ja rakennusratkaisuiltaan se edustaa tyyppillistä aikakautensa liikerakennusta, jossa kantavana rakenteena on pilaripalkisto ja julkisivut ovat kevyitä. Lasia on käytetty runsaasti julkisivuissa.

Rakennuksen ongelmaksi voidaan nähdä sen koko suhteessa tonttiin ja ympäröivään rakennuskantaan. Se ei täytä paikkaansa korttelirakenteessa, vaan jää matalaksi ympäröivien rakennusten rinnalla. Rakennuksen kulttuurihistoria kytkeytyy sanomalehti Liiton aikakauteen. Rakennuksella ei ole rakennushistoriallista arvoa ja käyttöarvokin kärsii säännöllisen ylläpidon puutteesta.

Asuin- ja liikerakennus Torikatu 9 (Suunnittelu Oy E. Niemelä 1962)

Rakennus edustaa 1960-luvun tapaa toteuttaa asuin- ja liikerakennus. Kantavana runkona on pilaripalkisto. Rakennus on hyväkuntoinen ja on säilyttänyt alkuperäisen käyttötarkoituksensa asuin- ja liikerakennuksena.

Rakennus tuntuu paikkaansa nähden vieraalta. Se muodostaa selkeän kontrastin nk. Vanhan apteekin talon kanssa. Rakennuksella ei ole kulttuuri- tai rakennushistoriallista merkitystä. Rakennuksen käyttöarvo on kuitenkin ilmeinen.

6 LIITEMATERIAALI

6.1 Korttelin rakennusten suunnittelijat

Seuraavassa on esitelty lyhyesti korttelin rakennusten suunnittelijat. Suunnittelijoiden saman aikakauden rakennuskohteista on esitetty aina lopuksi lyhyehkö luettelo. Nämä edustavat luonnollisesti vain pientä osaa suunnittelijoiden varsinaisista tuotannosta.

6.1.1 Arkkitehti Wivi Lönn (1872-1966)

Olivia Mathilda Lönn syntyi Tampereella 19.5.1872. Hän aloitti opinnot Helsingin Polyteknillisessä opistossa (nyk. Teknillinen korkeakoulu) vuonna 1893. Arkkitehdiksi hän valmistui ylimääräisenä oppilaana vuonna 1896. Työnteon Lönn aloitti jo opiskeluaikanaan työskentelemällä opettajiansa arkkitehti Onni Tarjanteen ja arkkitehti Gustaf Nyströmin toimistoissa. Lönn teki vuonna 1898 Konkordialiiton myöntämän stipendin turvin pääosan Englantiin ja Skotlantiin suuntautuneen opintomatkan, jolla hän tutustui huolella koulurakennuksiin.

Lönn asettui kotikaupunkiinsa Tampereelle vuosisadan vaihteessa. Täystyöllistetty Lönn suunnitteli Tampereelle lyhyen ajan sisällä useita kouluja. Lönn muutti Jyväskylään vuonna 1911 (Oulun kaupungin Säästöpankin lupapiirustukset on päivätty vielä Tampereella huhtikuussa 1911) ja suunnitteli seuraavan seitsemän vuoden aikana noin kolmisenkymmentä rakennusta, mm. huomattavan määrän asuin- ja huvilarakennuksia Jyväskylän Seminaarinteen ja Älylän alueille. Hän muutti pysyvästi Helsinkiin vuonna 1918. Vuonna 1959 hän sai professorin arvonimen. Lönn kuoli Helsingissä 94-vuotiaana 27.12.1966.

Lönn oli yksi ensimmäisistä suomalaisista itsenäisesti arkkitehtuurin alalla toimineista naisarkkitehteistä. Hänet tunnetaan erityisesti koulujen ja yksityistalojen taitavana suunnittelijana. Lön-

Kuva 169. Wivi Lönn (1872-1966).

Kuva 170. Tampereen tyttökoulu 1902.

Kuva 171. Mikkelin yhteiskoulu 1909.

nin tiedetään olleen erityisen kiinnostunut suunnittelemiensa rakennusten pohjaratkaisuista ja toiminnallisuuden maksimoimisesta. Tuohon aikaan oli yleistä, että arkkitehti suunnitteli vain rakennuksen julkisivut. Lönn suunnitteli suvereenisti myös rakennuksien rakennerratkaisut.⁴⁵

Oulun Säästöpankin talon suunnittelu sijoittuu Lönnin varhaiskauteen, jolloin jugend eli voimakasta kukoistuskauttaan. Lönn tunnetaankin jugend-arkkitehtina.

Wivi Lönnin oli ennen Säästöpankin talon suunnittelua kosketuksissa Ouluun ainakin Oulun kansankirjaston suunnittelukilpailun kautta vuonna 1902. Kilpailun voitti Thomé ja Lindahl. Kansankirjasto oli tarkoitus toteuttaa Torikadun ja Kajaaninkadun kulmaukseen, mutta hankke ei koskaan toteutunut. Myöhemmin vuonna 1911 hänen tiedetään suunnitelleen korjauksia Rauhalan päärakennuksessa.⁴⁶

Lönnin suunnittelema rakennuksia:

Tampereen tyttökoulu, Tampere 1902

Aleksanterin kansakoulu, Tampere 1904

Talouskoulu, Tampere 1904

Uusi Ylioppilastalo (yhdessä Armas Lindgren), Helsinki 19010

Tampereen palosama, Tampere 1908

Pispalan rukoushuone, Tampere 1908

Mikkelin yhteiskoulu, Mikkelä 1909

Varalan voimisteluhallirakennus, Tampere 1911

Oulun kaupungin Säästöpankki, Oulu 1911

Oulun Rauhalan korjaustöitä, Oulu 1911

Puistokoulu, Jyväskylä 1912

Kauppapaoppilaitoksen talo, Tampere 1913

Estonia-teatteri (yhdessä Armas Lindgren), Tallinna 1913

6.1.2 Arkkitehti Valter Thomé (1874-1918)

Valter Thomé syntyi Pudasjärvellä 5.8.1874. Nuoruudessaan Thomé opiskeli mm. Oulun ruotsalaisessa lyseossa, vaikka perhe ei vakituisesti Oulussa asunutkaan. Perheen isä oli ammatiltaan metsänhoitaja ja perhe muutti isän työn perässä säännöllisesti. Thomé kirjoittautui Polyteknilliseen opistoon 1894, josta valmistui arkkitehdiksi 1898.⁴⁷ Hän asettui Tampereelle, jossa käytännön suunnittelutoimen (Krook & Thomé vv. 1898-1900)⁴⁸ ohella hoiti opettajantointa paikallisessa yhteiskoulussa sekä Teollisuuskoulussa. Thomé siirtyi Helsinkiin vuonna 1900 ja perusti toimiston yhdessä Karl Lindahlin kanssa. Thomé teki vuosina 1902-1903 pitkäkhön opintomatkan Ranskaan, Italiaan ja Espanjaan, jolloin hän tutustui huolellisesti mm. maurilaiseen arkkitehtuuriin. Vuonna 1912 hän perusti toimiston yhdessä arkkitehti-veljensä Ivarin kanssa.

Thomén ura jäi kuitenkin varsin lyhyeksi. Hänet surmattiin veljensä Ivarin kanssa kansalaissodassa 1. päivänä huhtikuuta 1918. Thomé oli tuolloin vasta 44-vuotias.

Thomén on sanottu olleen rakennustaiteessa tyylipuhdas kansallisromantiikan edustaja. Oulun Pallas-talo on siitä hyvä esimerkki. Rakennussuunnittelun lisäksi Valter Thomé loi yhdessä veljensä Ivarin kanssa komean uran asemakaavoittajana. Thomén on luonnehdittu ottaneen oppia asemakaavoihinsa itävaltalaiselta Camillo Sittelta, jonka oppien mukaisesti kaupunkisuunnittelussa tuli pyrkiä keskiaikaisperäisen tiiviiseen, suljettuun kaupunkitilan vaikutelmaan ja vaihtelevaan kaupunkirakenteseen. Kadut laitettiin kulkemaan maaston vaikeimpia kohtia väistellen; toisin sanoen pyrittiin pois orjallisesta ruutuasemaavaasta.

Sen lisäksi, että Thomé asui nuoruudessaan Oulussa, tuli kaupunki tutuksi myös myöhempien suunnittelutöiden kautta. Ennen Pallas-taloa Valter Thomé suunnitteli vuonna 1901 yhteistyössä Karl Lindahlin kanssa Oulun kauppahallin. Lisäksi Thomé osallistui Lindahlin kanssa voittoa Oulun Kansankirjaston suunnittelukilpailuun vuonna 1902.⁴⁹ He tekivät voittaneen

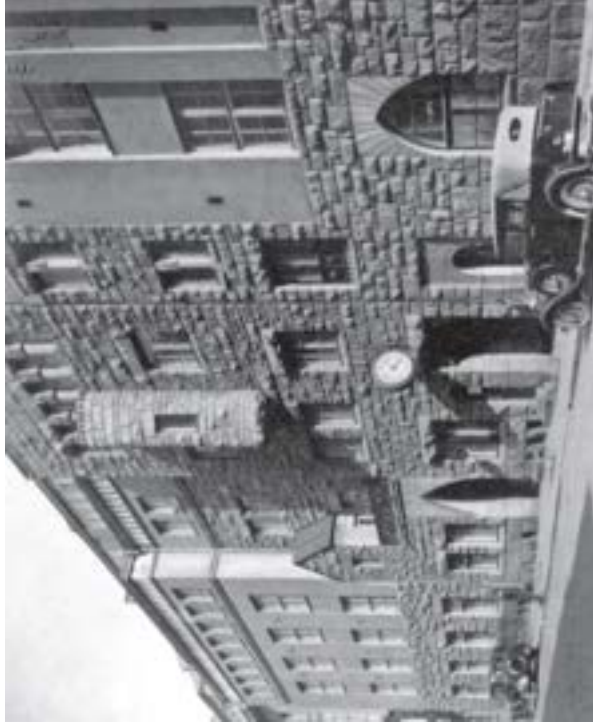

Valter Thomé

Kuva 172. Valter Thomé (1874-1918).

Kuva 173. Polyteknikkien yhdistyksen talo 1903.

Kuva 174. Kustannusosakeyhtiö Otava 1908.

ehdotuksen pohjalta myös jatkosuunnitelman. Kansankirjastoa ei kuitenkaan koskaan toteutettu. Thomén suunnitteli Pallas-talon jälkeen Kirkkokadulle nk. vanhan PYP:n talon (nk. Pekurinkulman) vuonna 1910. Lisäksi vuonna 1916 Thomén veljesten tiedetään suunnitelleen korjauksia Rauhalan kiinteistöön.⁵⁰

Thomén veljesten toimistoa voidaan pitää yhtenä merkityksellisimmistä arkkitehtuurin alalla toimineista suunnittelutoimistoista omalla aikanaan.⁵¹

Thomén suunnittelema rakennuksia:

Oulun kauppahalli (yhdessä Karl Lindahlin kanssa), Oulu 1901

Entinen teekkarien osakuntatalo "Poli" (yhdessä Karl Lindahlin kanssa), Helsinki 1903

Perhon kirkko, Perho 1903

Pallas-talo, Oulu 1907

Helsingin työväentalo (yhdessä Karl Lindahlin kanssa), Helsinki 1908

Villa Västanvik, Västanfjärd 1909

Renlundin kansakoulu (yhdessä Ivar Thomén kanssa), Kokkola 1907-1909

Kotkan uusi kansakoulu, Kotka 1909

Pekurinkulma, ent. Vanha PYP:n talo, Oulu 1910

Voikkaan TPK, Voikkaa 1912

Laakspohjan kartanon päärakennus, Lohja 1914

Juhlatalo Rauhalan muutostöitä, Oulu 1916

Asemakaavoitusta mm. Kristiinankaupunki, Savonlinna, Jyväskylä ja Kotka

6.1.3 Arkkitehti Wäinö G. Palmqvist (1882-1964)

Wäinö G. Palmqvist syntyi Kalajoella 16. tammikuuta 1882. Opiskeltuaan mm. Oulun suomalaisessa lyseossa kirjoitti hän ylioppilaaksi Jyväskylässä vuonna 1900. Tämän jälkeen hän siirtyi Helsinkiin ja aloitti opinnot Suomen Polyteknillisessä opistossa (nyk. Teknillinen korkeakoulu) vuonna 1901. Arkkitehdiksi hän valmistui vuonna 1905.

Opiskeluaikanaan Palmqvist työskenteli arkkitehti Gustaf Nyströmin toimistossa. Palmqvist teki valtioneuvoston apurahan turvin vuonna 1907 yhdeksän kuukautta kestäneen mm. Englantiin suuntautuneen opintomatkan.

Ennen oman toimistonsa perustamista Palmqvistilla oli yhteinen toimisto sekä arkkitehti Birger Brunilan (Brunila toimi myöhemmin mm. arkkitehtilehden päätoimittajana) että opiskelijatoverinsa Einar Sjöströmin kanssa. Palmqvist perusti oman toimiston vuonna 1919, jossa työskenteli koko lopun elämänsä (nykyisin arkkitehtitoimisto Palmqvist & Kosonen).

Huolimatta erittäin laajasta tuotannostaan Palmqvist ei ole nykypäivänä kovinkaan tunnettu. Uransa alkupuoliskolla hän suunnitteli asuin- ja liikerakennuksia eritoten Helsinkiin, mutta myöhemmin painopiste siirtyi pois pääkaupunkiseudulta, teollisuuskeskuksiin.⁵² Hän oli suosittu liike-elämän ja teollisuuden arkkitehti ja suunnittelikin kokonaisia tehdasyhdyskuntia mm. Serlachius Oy:lle, Yhtyneille paperitehtaille ja Outokumpu Oy:lle.

Palmqvist oli myös aktiivinen yhdistys- ja järjestötoimihenkilö. Hän toimi useissa luottamustehtävissä mm. Suomen taitelijaseurassa, Taideakatemiassa ja Niilo Helanderin kulttuurisäätiössä. Taideakatemian kunniajäsenksi hänet nimitettiin vuonna 1952.⁵³

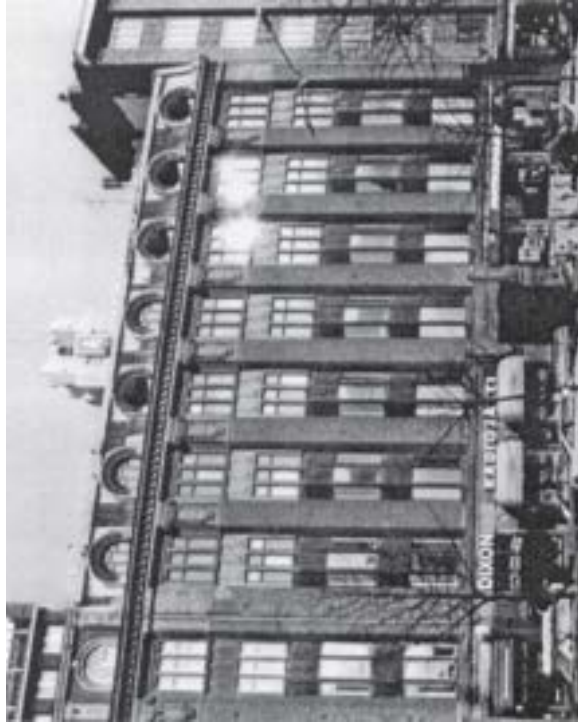
Palmqvistin kerrotaan olleen erityisen kiinnostunut yksityiskohtien ja julkisivujen suunnittelusta. Hänelle ominaisen arkkitehtonisen tyylin taustalla näkyvät esimerkiksi tanskalainen 1910-luvun tiliarkkitehtuuri, teollisuusarkkitehtuuri, keskieurooppalainen liiketaloarkkitehtuuri ja toisaalta 1910-luvun klassismin alkuvaihe, joka pohjasi voimakkaasti renessanssiarkkitehtuuriin sekä

Kuva 175. W. G. Palmqvist (1882-1964).

Kuva 176. Ostrobornia 1912.

Kuva 177. Lackmarin talo 1924.

myöskin barokin muotoaiheisiin. Hän ei tukeutunut 1930-luvun tuomaan funktionalismiin, vaan pitäytyi arkkitehtuurissaan traditionaalisemmilla linjoilla.⁵⁴

Wäinö G. Palmqvist kuoli Helsingissä 14.6.1964.

Palmqvistin suunnittelemia rakennuksia:

Ostrobornia (yhdessä Sjöströmin kanssa), Helsinki 1912

A. Andersonin taidemuseo (yhdessä Sjöströmin kanssa), Helsinki 1912-1913

Suomen kaapelitehdas (Punavuori), Helsinki 1919-1934

As Oy Aedificium, Helsinki 1924

Vaasan höyrymölly Oy: n tehdas, Oulu 1924

Hufvudstadsbladetin liiketalo, Helsinki 1926

Serlachius Oy:n rakennuksia, Mänttä 1920- ja 30-luvut

Outokumpu Oy, Outokumpu 1920- ja 30-luvut

Takon tehdasalue, Tampere 1930-luku

Säästöpankin liike- ja asuinrakennus, Oulu 1931

Kemi Oy:n tehdas-, konttori- ja asuinrakennuksia, Kemi 1934-39

Outokumpu Oy:n kaivoksen asuinalueen asemakaava, Haapajärvi 1940

Suomen kaapelitehdas (Ruoholahdi), Helsinki 1941-43, 1955

Sairaala Mehiläinen, Helsinki 1931-37

Kirkkoja mm. Mänttä 1926, Jämsänkoski 1935, Myllykoski 1936

6.1.4 Rakennusinsinööri Veikko Kallio (1893-1973)

Armas Veikko Ensio Kallio syntyi Karkussa 5.10.1893. Nuorempana Kallion mielenkiinto suuntautui voimakkaasti kuvataiteisiin. Niinpä hän aloitti opiskelut Helsingissä Taideteollisuuden keskuskoulussa (nyk. Taideteollinen korkeakoulu). Hän päätyi kuitenkin vanhempiensa keuhkoita hoituksesta opiskelemaan "kunnialliseen" ammattiin kotikaupunkinsa Tampereen teknilliseen opistoon huonerakennusosastolle (myöh. talonrakennuslinja). Sieltä hän valmistui rakennusinsinööriksi vuonna 1916.⁵⁵

Kallio toimi valmistuttuaan mm. piirtäjänä Tampereen teknillisen opiston opettajan, arkkitehti Birger Federleyn (1874-1935) toimistossa, jossa työskenteli pääosin toimiston esimiehenä seuraavat kymmenen vuotta. Kallio ryhtyi vuonna 1926 itsenäiseksi yrittäjäksi ja piirsi kaksikymmentäluvun lopun kiihkeän rakennustoiminnan aikana monia suuria asuintaloja, sekä yhteensä kymmenen apteekkirakennusta. 1930-luvun puolenvälin jälkeen Kallio erikoistui suunnitteluun tehtaita ja tehtaiden asutuskomplekseja. Huomattavin Kallion asiakkaista oli Suomen Triko. Kallio oli lisäksi osakkaana kuvanveistäjä Evert Porilan kanssa Osakeyhtiö Kivi kivenjalostusliikkeessä, joka urakoi mm. eduskuntatalon kivilattiat.⁵⁶ Veikko Kallio kuoli pitkän uran rakennussuunnittelijana tehneenä kesäkuun 26. päivänä 1973.

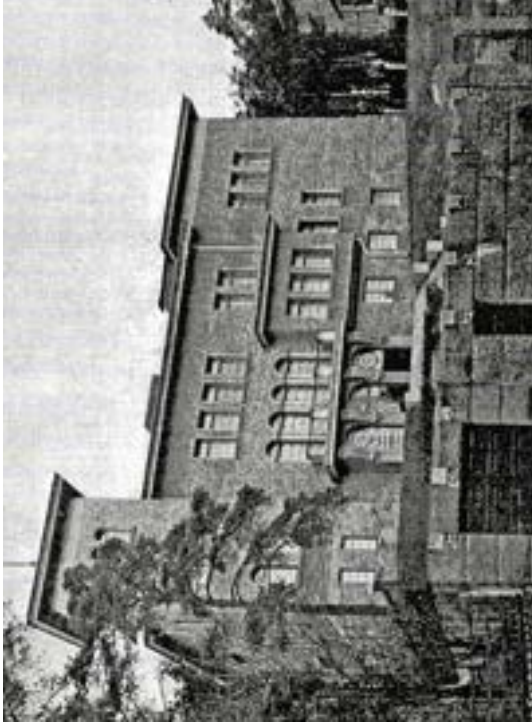
Kallion laajasta tuotannosta valtaosa sijaitsee Tampereella ja sen ympäristössä. Kallion rakennuksissa havaitaan joskus klassisia aiheita, joskus italialaiseen rakennustapaan vivahtavia piirteitä, mutta enimmäkseen ne olivat ulkoasultaan karun asiallisia ja siten melko ajattomia. Sisustuksessa hän sen sijaan harrasti koristeellisia, barokkeja muotoja.⁵⁷

Rakennusmestarien ja -insinöörien suunnittelemat arvokaupunkitalot Oulun keskusta-alueella ovat poikkeuksellisia harvalukuisuutensa vuoksi. 1900-luvun alkupuolella rakennnuksia suunniteltiin pääasiassa kotimaassa koulutettujen arkkitehtien voimin.⁵⁸ Muiden kuin arkkitehdin suunnittelema rakennuksia nykyisessä Oulun kaupunkikuvassa ovat mm. rakennusmestari

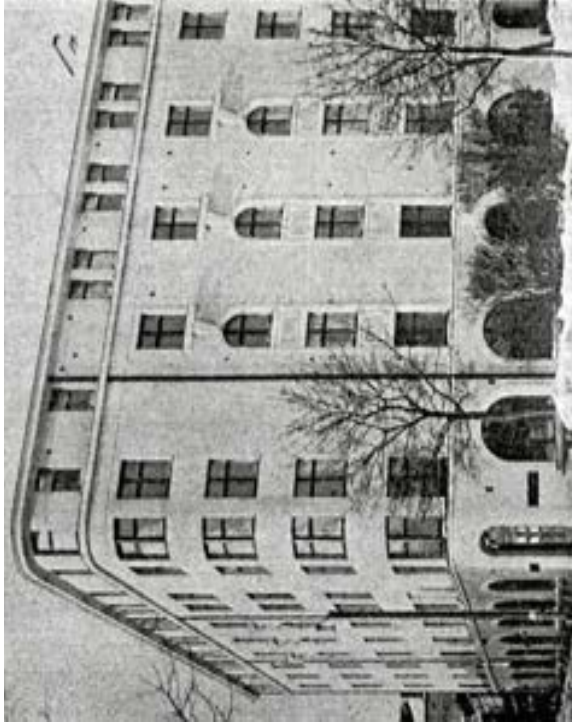

Veikko Kallio

Kuva 178. Veikko Kallio (1893-1973).

Kuva 179. Nyk. Nykytaiteen museo 1928.

Kuva 180. As Oy Länsipuisto 1927.

Kaarlo J. Kaattarin suunnittelema Asunto-osuuskunta Kulman talo vuodelta 1922 ja rakennusmestari K. Myllysen vuonna 1906 suunnittelema Asunto Oy Tuomen talo.

Kallion mahdollisista muista rakennuskohteista Oulussa ei ole tarkempaa tietoa. On mahdollista, että Kallio on osallistunut Federleyn Ouluun suunnitteleminen Åströmin vesitornin, voimasan ja teollisuus- ja konttorirakennuksen (nyk. Oulun taidemuseo) piirtämiseen.

Kallion suunnittelema rakennuksia:

As Oy Laukonhovi, asuinkerrostalo, Tampere 1926

As Oy Länsipuisto, liike- ja asuinrakennus, Tampere 1927

Apteekkari Haapasen Palatsi, yksityisasunto (nyk. Nykytaiteen museo), Tampere 1928

Pyynikintori 1:n asuinkerrostalo 1928

Valtatie 12-14:n asuinkerrostalo, Tampere 1928

Vanhan apteekin talo, Oulu 1928

Karhu-apteekin talo (Kiint. Oy Satakunnantalo 12), liike- ja asuinrakennus, Tampere 1928

Laukonhakan kartanon päärakennus, Vesilahdi 1931

Vuoltsu (tontti 200-9), liikeyrakennus, Tampere (Ratina) 1937-38

Aurotuonti (tontti 199-12), liikeyrakennus, Tampere (Ratina) 1937-38

Hiekkakujan Funkistalo (Suomen Triko Oy Ab), asuinkerrostalo, Tampere 1939

6.1.5 Muut suunnittelijat

Arkkitehti Uki Heikkinen (1908-1972)

Uki Heikkinen valmistui arkkitehdiksi Helsingin TKK:sta vuonna 1938. Valmistumisensa jälkeen hän toimi Kulutusosuuskuntien Keskusliiton toimistoarkkitehtinä. Vuonna 1946 hän siirtyi Oulun Teknillisen koulun huoneenrakennusopin lehtoriksi ja toimi opettajana aina vuoteen 1968 asti, joista oppilaitoksen rehtorina vuodet 1962-65. Heikkinen perusti oman arkkitehtuuri-toimiston vuonna 1950. Hän toimi vuosina 1949-54 Oulun läänin rakennustarkastajana ja vuosien 1947-69 välillä useassa Oulun kaupungin lautakunnassa jäsenenä sekä puheenjohtajana. Sotien jälkeen hän suunnitteli useita sankarihautausmaiden yleisjärjestelyjä ja muistomerkkisuunnitteluja.

Uki Heikkisen suunnittelemia rakennuksia Oulussa:

As Oy Oulun Liiketalo (Pakkahuoneenkatu 10 I/16/3), liike- ja asuinrakennus, lupa 1953

Oulun Diakonissalaitos (Albertinkatu-Uusikatu III/13/7), sairaalarakennus, lupa 1961

As Oy Uusikatu 90 (Uusikatu 90 V/6/4-5), asuinkerrostalo, lupa 1961

As Oy Kansankatu 17 (Kansankatu 17 II/12/79-80), asuinkerrostalo, lupa 1962

As Oy Santanurkka (Aleksanterinkatu 13 I/6/1), asuinkerrostalo, lupa 1963

As Oy Kauppapaasi (Kirkkokatu 23 I/18/60-61), asuin- ja liikerakennus, lupa 1963

As Oy Aleksanterinkatu 15 (Aleksanterinkatu 15 I/6/3), asuinkerrostalo, lupa 1964

As Oy Isokatu 26 (Kauppurienkatu 16 I/18/2), asuin- ja liikerakennus, lupa 1964

As Oy Isokatu 8 (Isokatu 8 I/22/84,85,86), asuin- ja liikerakennus, lupa 1967

Kuva 181. As Oy Santanurkka. Arkkitehti Uki Heikkinen 1963.

Kuva 182. As Oy Isokatu 8. Arkkitehti Uki Heikkinen 1967.

Kuva 183. As Oy Kajaaninkatu 28. Arkkitehti Veijo Kerola 1961-62.

Kuva 184. As Oy Lasilippo. Suunnittelu Oy E. Niemelä 1963.

Arkkitehti Veijo Kerola (s. 1923)

Veijo Kerola valmistui arkkitehdiksi Helsingin TKK:sta vuonna 1957. Diplomityönään hän suunnitteli konttori- ja liikeyrityksen kiitettävien arvosanoin. Työn ohjaajana toimi professori Heikki Siren.

Kerolan suunnittelema rakennuksia Oulussa:

As Oy Kajaaninkatu 28 (Kajaaninkatu 28 II/13/1), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1961-62
 Kastellin kirkko (Tölliintie 38), valm. 1962
 Kiint Oy Kirkkokatu 8 (Pakkahuoneenkatu 12 I/16/1), konttori- ja liikeyrityksen, lupa 1962
 As Oy Torikatu 56 (Torikatu 56 IV/13/75-76), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1962-63
 Oulun Säästö- ja rakentajat Oy (Torikatu 70 IV/14/1), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1969
 As Oy Peltokatu 18 (Peltokatu 18 V/8/2), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1973
 As Oy Tullinvuori (Kirkkokatu 52 IV/20/113), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1975

Suunnittelu Oy E. Niemelä

Tekn. tohtori Eino Niemelä (s. 1922) on suunnitellut ja urakoinut lukuisia rakennuksia Oulussa 1960- ja 1970-luvuilla, joista seuraavassa muutamia:

As Oy Tervakari (Koulukatu 20), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1961
 As Oy Veliheikki (Heikinkatu 6), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1962
 As Oy Tervavene (Hallituskatu 28-30), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1962
 As Oy Tervapöytä (Kansankatu 20-22), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1963
 As Oy Isohirvi (Isokatu 37), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1963
 As Oy Lasilippo (Saaristokatu 18-20, asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1963
 As Oy Saaristokatu 23-25 (Saaristokatu 23), asuin- ja liikeyrityksen, lupa 1964
 Oulun Toimistoralo (Pakkahuoneenkatu 21), liikeyrityksen, lupa 1965

VIITELUETTELO

- ¹ *Halila*, Oulun kaupungin historia II, s. 71-72.
- ² *Inkala, Okkonen*, Oulun graadi, s.30.
- ³ *Kovalainen*, Ynninkulman historia. Asein, aattein ja opein, Scripta Historica XXII, s.153.
- ⁴ *Meurman*, Oulun asemakaavallisen kehityksen vaiheita, s. 6.
- ⁵ *21.4.1997 päätetty asenakaavamuutoksen AM1495 selostus*, s. 9.
- ⁶ *Ikonen; Mökkönen*, Oulu-Uleåborg. Kaupunkigeologinen arviointi, s. 2.
- ⁷ *Pohjois-Pohjanmaan liitto*, www-sivu: www.pohjois-pohjanmaa.fi
- ⁸ *Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys*, Valkean kaupungin vaiheet, s.125.
- ⁹ *Manninen*, Ei vettä rantaa rakkaampaa, s. 44.
- ¹⁰ *Manninen*, Ei vettä rantaa rakkaampaa, s. 45.
- ¹¹ *Vasala* (toim.), Sata vuotta sähköä Oulussa, s. 21.
- ¹² *Rautiainen*, Oulun Kauppaklubi 1911-1960, ss. 9-13.
- ¹³ *Nordenstreng*, Porvarisäädyn historia, s. 45.
- ¹⁴ *Karjalainen*, väitöskirja, s. 60.
- ¹⁵ *Hautala*, Oulun kaupungin historia II, s. 234.
- ¹⁶ *Kovalainen*, Ynninkulman historia. Asein, aattein ja opein, Scripta Historica XXII, s.152-153.
- ¹⁷ *Vikstedt*, Suomen kaupunkien vanhaa rakennustaidetta, s. 34.
- ¹⁸ *Hautala*, Oulun kaupungin historia III, s. 53 (kartta).
- ¹⁹ *Liitto-lehti*, kirjoitus 6.12.1962.
- ²⁰ *Silvander*, Svenska Folkskolan i Uleåborg 1880-1974, s. 21.
- ²¹ *Kaleva*, kirjoitus 6.11.1906.
- ²² *Kaleva*, kirjoitus 13.11.1906.
- ²³ *Kaleva*, kirjoitus 31.10.1907.
- ²⁴ *Pukinoitsija Panu*, Oulu-lehti 24.9.1981.
- ²⁵ *Kalajoki*, Oulun taloja ja tarinoita, s. 129.
- ²⁶ *Oulun kaupunki*, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, s. 14.
- ²⁷ *Wäre*, Rakennettu suomalaisuus, s. 185.
- ²⁸ *Kaleva*, kirjoitus 20.8.1995.
- ²⁹ *Apteekkari-lehti*, 3/1994, ss. 8-11.

- ³⁰ *Oulun kaupunki*, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, s. 14.
- ³¹ *Rautavaara*, Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945, s.196.
- ³² *Rautavaara*, Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945, s.203.
- ³³ *Rautavaara*, Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945, s. 213.
- ³⁴ *Oulun kaupunki*, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, s. 14.
- ³⁵ *Kaleva*, kirjoitus 22.2.1911.
- ³⁶ *Rautavaara*, Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945, s.244.
- ³⁷ *Rautavaara*, Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945, s.206.
- ³⁸ *Rautavaara*, Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945, s.211.
- ³⁹ *Rautavaara*, Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945, s.213.
- ⁴⁰ *Oulun kaupunki*, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, s. 14.
- ⁴¹ *Hautala*, Oulun kaupungin historia IV, s. 589.
- ⁴² Valtioneuvoston rakennusperintöstrategian päätös 13.6.2001
- ⁴³ 21.4.1997 päivätyn *asemakaavaamuutoksen AM1495 selostus*, s. 9.
- ⁴⁴ *Putkonen*, diplomityö, s. 18.
- ⁴⁵ *Kivinen*, Tampereen Jugend, s. 43.
- ⁴⁶ *Huusko, et al.*, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, s. 55.
- ⁴⁷ *Suomen historiallinen seura*, Kansallinen elämänkerrasto - V osa, s.416.
- ⁴⁸ *Laati*, Kuka Kukin oli, s.522.
- ⁴⁹ *Oulun maakunta-arkisto*, piirustukset-Oulu, kilpailuehdotus.
- ⁵⁰ *Huusko, et al.*, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, s. 55.
- ⁵¹ *Suomen historiallinen seura*, Kansallinen elämänkerrasto - V osa, s.416.
- ⁵² *Savolainen*, W. G. Palmqvist ja arkkitehtuurin jyrkää tyylä, s. 5.
- ⁵³ *Suomen historiallinen seura*, Kansallinen elämänkerrasto - IV osa, s.326.
- ⁵⁴ *Savolainen*, W. G. Palmqvist ja arkkitehtuurin jyrkää tyylä, s. 6.
- ⁵⁵ *Tampere-Seura*, Tammerkoski-lehti 7-8/1973, s. 8-9.
- ⁵⁶ *Tampere-Seura*, Tammerkoski-lehti 7-8/1973, s. 8-9.
- ⁵⁷ *Jutikkala*, Tampereen historia III, s.379.
- ⁵⁸ *Oulun kaupunki*, Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, s.86.

KUVALUETTELO

- Kansikuva. Viisokuva Pallas-korttelista. Oulun kaupunki.*
- Kuva 1. Ore Oulun asemakaavasta. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 2. Kuva tuomikirkon tornista Pallas-korttelille päin 1890-luvun lopulta. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.*
- Kuva 3. Viisokuva Pallas-korttelista 1930-luvun alusta. Oulun maakunta-arkisto.*
- Kuva 4. Viisokuva Pallas-korttelista 1930-luvun alusta. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.*
- Kuva 5. Viisokuva Pallas-korttelista vuodelta 1951. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.*
- Kuva 6. Viisokuva Pallas-korttelista vuodelta 1961. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.*
- Kuva 7. Viisokuva Pallas-korttelista vuodelta 2002. Oulun kaupunki.*
- Kuva 8. Korttelin nykyinen rakennuskanta. Tommi Koukkari.*
- Kuva 9. Korttelin nykyinen rakennuskanta. Tommi Koukkari.*
- Kuva 10. Panoraamakuva Pallas-korttelia rajaavia katuja pitkin. Tommi Koukkari.*
- Kuva 11. Panoraamakuva Pallas-korttelia rajaavia katuja pitkin. Tommi Koukkari.*
- Kuva 12. Panoraamakuva Pallas-korttelia rajaavia katuja pitkin. Tommi Koukkari.*
- Kuva 13. Panoraamakuva Pallas-korttelia rajaavia katuja pitkin. Tommi Koukkari.*
- Kuva 14. Panoraamakuva korttelin sisäpihalta. Tommi Koukkari.*
- Kuva 15. Panoraamakuva korttelin sisäpihalta. Tommi Koukkari.*
- Kuva 16. Panoraamakuva korttelin sisäpihalta. Tommi Koukkari.*
- Kuva 17. Panoraamakuva korttelin sisäpihalta. Tommi Koukkari.*
- Kuva 18. Ensimmäinen asemakaava Claes Claesson 1651. Allup. Ruotsin valtionarkistossa. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 19. G. D. Andersin kartta vuodelta 1814. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 20. Ehrenströmin ja Engelin asemakaava 1825. Allup. Valtionarkistossa. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 21. Asemakartta Claes Kjerrström 1876. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 22. Asemakartta 1882. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 23. Asemakaava vuodelta 1908. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 24. Asemakaava vuodelta 1947. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 25. Asemakaavamuutos vuodelta 1953. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 26. Asemakaavamuutos vuodelta 1961. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 27. Asemakaavamuutos vuodelta 1964. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 28. Asemakaavamuutos vuodelta 1998. Oulun kaupunki, kartastopalvelut.*
- Kuva 29. Oulun keskustan maankäytön ja liikenteen tavoitesuunnitelma. Oulun kaupunki.*
- Kuva 30. Oulun kaupunkitieteellinen inventointi 2002. Oulun kaupunki.*
- Kuva 31. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava 2003. Pohjois-Pohjanmaan liitto.*
- Kuva 32. Tontti I/56. Tommi Koukkari.*
- Kuva 33. Tontilla I/56 24.1.1834 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.*
- Kuva 34. Tontilla I/56 23.8.1862 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.*
- Kuva 35. Harvinainen kuva Kirkkokadulta vuosien 1900–1907 väliseltä ajalta. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.*
- Kuva 36. Kuvakooste kauppias Arvid Lampan lupapiirustuksista vuodelta 1900. Oulun kaupunginarkisto.*
- Kuva 37. Kuvakooste piharakennuksen lupapiirustuksista vuodelta 1907. Oulun kaupunginarkisto.*

- Kuva 38. Tontti II57. Tommi Koukkari.
 Kuva 39. Tontilla II57 28.1.1834 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 40. Tontilla II57 29.8.1865 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 41. Kuva Kirkkokatua pitkin tuomiokirkon tornista. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
 Kuva 42. Kuvaakooste kauppias Jaakko Ilikaisen lupapiirustuksista vuodelta 1897. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 43. Tontti II58. Tommi Koukkari.
 Kuva 44. Tontilla II58 10.6.1848 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 45. Tontilla II58 24.10.1861 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 46. Leipurimestari Nils Åströmin lupapiirustus vuodelta 1861. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 47. A. Vanhalan perikunnan lupapiirustus vuodelta 1904. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 48. Kirkkokatu 12:n vanha kiivirakennus, 1920-luvun loppu. Reprokuva Reino Rautavaaran kirjasta "Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945".
 Kuva 49. Tontti II59. Tommi Koukkari.
 Kuva 50. Tontilla II59 14.12.1844 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 51. Tontilla II59 6.10.1877 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 52. Kauppaneuvos Leonard Candelinin lupapiirustus vuodelta 1876. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 53. Sanomalehti liiton vanha puurakennus, 1950-luku. Oulu-lehden kuva-arkisto.
 Kuva 54. Sanomalehti liiton tontin sisäpiha, 1950-luku. Oulu-lehden kuva-arkisto.
 Kuva 55. Lupapiirustus Sanomalehti Liiton uudelle piharakennukselle vuodelta 1918. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 56. Tontti II60. Tommi Koukkari.
 Kuva 57. Tontilla II60 17.1.1834 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 58. Tontilla II60 5.5.1863 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 59. Apteekkari Westerlundin lupapiirustus vuodelta 1870. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 60. Vanhan apteekin puurakennus. Reprokuva J. Vikstedtin kirjasta "Suomen kaupunkien vanhaa rakennustaidetta."
 Kuva 61. Tontti II61. Tommi Koukkari.
 Kuva 62. Tontilla II61 24.1.1834 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 63. Tontilla II61 30.9.1880 vakuutetut rakennukset. Oulun maakunta-arkisto.
 Kuva 64. Assessori Westerlundin lupapiirustus vuodelta 1880. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 65. Apteekkari Hassellbladin lupapiirustus vuodelta 1908. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 66. Apteekkari Hassellbladin lupapiirustus vuodelta 1898. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 67. Pallas-korttelin rakennukset vuonna 1865. Tommi Koukkari.
 Kuva 68. Pallas-korttelin rakennukset vuonna 1886. Tommi Koukkari.
 Kuva 69. Pallas-korttelin rakennukset vuonna 1913. Tommi Koukkari.
 Kuva 70. Pallas-korttelin rakennukset vuonna 1938. Tommi Koukkari.
 Kuva 71. Pallas-korttelin rakennukset vuonna 1963. Tommi Koukkari.
 Kuva 72. Pallas-korttelin rakennukset vuonna 2004. Tommi Koukkari.
 Kuva 73. Valokuva Pallas-talosta noin vuodelta 1910. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
 Kuva 74. Postikortti ennen vuotta 1920. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
 Kuva 75. Kuvaakooste Valter Thomén lupapiirustuksista vuodelta 1907. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 76. Pallas-talon Kirkkokadun puoleisen julkisivun työpöyrustus mitoitukseineen. Reprokuva Ritva ja Ilpo Okkosen julkaisusta *Pilvilinnoja ja vesiposteja. Alkup. Oulun kaupunginarkisto.*

- Kuva 77. Walter J. Snelmanin asuinhuoneisto 1910-luvulla. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
- Kuva 78. Walter J. Snelmanin asuinhuoneisto 1910-luvulla. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
- Kuva 79. Muutospiirustukset POP:n pankkihuoneistolle. Birger Federley 1919. Oulun kaupunginarkisto.
- Kuva 80. Muutospiirustukset POP:n pankkihuoneistolle. Birger Federley 1919. Oulun kaupunginarkisto.
- Kuva 81. Arkkitehti Uki Heikkisen muutossuunnitelmat vuodelta 1946. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 82. Arkkitehti Uki Heikkisen muutossuunnitelmat vuodelta 1946. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 83. Pallas-talo vuodelta 1966. Kalevan kuva-arkisto.
- Kuva 84. Pallas-talo vuonna 1972. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
- Kuva 85. Osuuskunta Eka-yhtymä Restelin muutospiirustukset. Arkkitehtitoimisto Pekka Lukkaroinen 1990.
- Kuva 86. Kuvakooste Pallas-talosta, syysy 2004. Tommi Koukkari.
- Kuva 87. Kuvakooste Pallas-talosta, syysy 2004. Tommi Koukkari.
- Kuva 88. Arkkitehtitoimisto Seppo Välius Oy:n muutospiirustuksia vuodelta 2002. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 89. Pakkahuoneenkatu 12. Tommi Koukkari.
- Kuva 90. Pakkahuoneenkatu 12. Tommi Koukkari.
- Kuva 91. Kuvakooste Veiho Kerolan lupapiirustuksista, Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 92. Kuvakooste Veiho Kerolan lupapiirustuksista, Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 93. Kuvakooste alkutalvesta 2004. Tommi Koukkari.
- Kuva 94. Nk. Vanhan apteekin talo vuonna 1930. Kalevan kuva-arkistot.
- Kuva 95. Aesculapiuksen ja Hygieian patsaat. Kalevan kuva-arkistot.
- Kuva 96. Valokuva nk. Vanhan apteekin talosta ennen vuotta 1936. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
- Kuva 97. Valokuva nk. Vanhan apteekin talosta vuodelta 1972. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
- Kuva 98. Kuvakooste Veikko Kallion lupapiirustuksista. Oulun kaupunginarkisto.
- Kuva 99. Kuvakooste Veikko Kallion lupapiirustuksista. Oulun kaupunginarkisto.
- Kuva 100. Kuvakooste Veikko Kallion lupapiirustuksista. Oulun kaupunginarkisto.
- Kuva 101. Kuvakooste Veikko Kallion lupapiirustuksista. Oulun kaupunginarkisto.
- Kuva 102. Arkkitehtitoimisto Kari Harmainen Oy:n muutospiirustukset vuodelta 1994. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 103. Valokuva nk. Vanhan apteekin talosta vuodelta 1972. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
- Kuva 104. Ikkunamuutoksen lupapiirustus. Arkkitehtuuri- ja suunnittelutoimisto Anja Allas 1991. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 105. Olli Heiskarin laatima lupapiirustus 11.2.2003. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 106. Kuvakooste nk. Vanhan apteekin talosta syysyllä 2004. Tommi Koukkari.
- Kuva 107. Kuvakooste nk. Vanhan apteekin talosta syysyllä 2004. Tommi Koukkari.
- Kuva 108. Kuvakooste nk. Vanhan apteekin talosta syysyllä 2004. Tommi Koukkari.
- Kuva 109. Pakkahuoneenkadun varren rakennuksia. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
- Kuva 110. Sisäilyntä, Pakkahuoneenkatu 10. Tommi Koukkari.
- Kuva 111. Pakkahuoneenkatu 10. Tommi Koukkari.
- Kuva 112. Pakkahuoneenkatu 10. Tommi Koukkari.
- Kuva 113. Kuvakooste Uki Heikkisen lupapiirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 114. Kuvakooste Uki Heikkisen lupapiirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 115. Kuvakooste Uki Heikkisen lupapiirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 116. Torikatu 9. Tommi Koukkari.
- Kuva 117. Torikatu 9. Tommi Koukkari.

- Kuva 118. Torikatu 9. Tommi Koukkari.
 Kuva 119. Torikatu 9. Tommi Koukkari.
 Kuva 120. Kuvakooste Suunnittelu Oy E. Niemelän lupapirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 121. Kuvakooste Suunnittelu Oy E. Niemelän lupapirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 122. Oulun kaupungin säästöpankin rakennus 1930-luvun alkupuolelta. Kalevan kuva-arkisto.
 Kuva 123. Oulun kaupungin säästöpankin rakennuksen pankeisali. Sanomalehti Kaleva 19.11.1935. Kalevan kuva-arkisto.
 Kuva 124. Säästöpankin johtokunnan kokousta. Sanomalehti Kaleva 19.11.1935. Kalevan kuva-arkisto.
 Kuva 125. Kuvakooste Wivi Lönnin lupapirustuksista vuodelta 1911. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 126. Kuvakooste Wivi Lönnin lupapirustuksista vuodelta 1911. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 127. Wivi Lönnin julkisivupiirros. Reprokuva Ritva ja Ilpo Okosen julkaisusta Pilvilinnoja ja vesiposteja. Oulun kaupunginarkisto.
 Kuva 128. Postikortti ennen vuotta 1918. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
 Kuva 129. Oulun kaupungin säästöpankin rakennus vuonna 1952. Kalevan kuva-arkisto.
 Kuva 130. Uki Heikkisen muutospirustuksia vuodelta 1958. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 131. Pihan yksikerroksisen laajennuksen lupapirustus. Arkkitehti Uki Heikkinen 1960.
 Kuva 132. Vuoden 1988 saneerauksen lupapirustus. 1. kerros. Arkkitehtuuritoimisto Seppo Väljus Ky.
 Kuva 133. Kirkkokatu 10. Tommi Koukkari.
 Kuva 134. Kirkkokatu 10. Tommi Koukkari.
 Kuva 135. Uki arkkitehdit Oyn muutospirustukset vuodelta 1999. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 136. Säästöpankin liike- ja asuinrakennus alkuperäisessä asussaan. Kuva vuodelta 1932. Kalevan kuva-arkisto.
 Kuva 137. Oulun kaupungin Säästöpankin liike- ja asuinrakennus vuonna 1952. Kalevan kuva-arkisto.
 Kuva 138. Säästöpankin (Kirkkokatu 10) sisäpihaa ja piharakennus. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
 Kuva 139. Oulun kaupungin Säästöpankin rakennus vuodelta 1972. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.
 Kuva 140. W. G. Palmqvistin lupapirustus vuodelta 1931. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 141. Kuvakooste W. G. Palmqvistin lupapirustuksista vuodelta 1931. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 142. W. G. Palmqvistin lupapirustus vuodelta 1931. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 143. Oluthuone Leskien lupapirustuksia. Arkkitehti Julia Pekka Mikkonen 2003.
 Kuva 144. Vuoden 1982 saneerauksen lupapirustuksia. Arkkitehtuuritoimisto Seppo Väljus Ky.
 Kuva 145. Juha Paavo Mikkosen lupapirustukset vuodelta 2003. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 146. Kirkkokatu 12 vuonna 2004. Tommi Koukkari.
 Kuva 147. Kirkkokatu 12 vuonna 2004. Tommi Koukkari.
 Kuva 148. Kirkkokatu 12 vuonna 2004. Tommi Koukkari.
 Kuva 149. Sanomalehti Liiton rakennuksen ensimmäinen rakennusvaihe vuonna 1960. Oulu-lehden kuva-arkisto.
 Kuva 150. Sanomalehti Liiton rakennuksen toinen rakennusvaihe vuonna 1960. Oulu-lehden kuva-arkisto.
 Kuva 151. Sanomalehti Liiton rakennuksen kolmas rakennusvaihe vuonna 1967. Oulu-lehden kuva-arkisto.
 Kuva 152. Sanomalehti Liiton rakennuksen kolmas rakennusvaihe vuonna 1967. Oulu-lehden kuva-arkisto.
 Kuva 153. Kuvakooste Suunnittelu Oy E. Niemelän vaiheen I lupapirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 154. Kuvakooste Suunnittelu Oy E. Niemelän vaiheen I lupapirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 155. Kuvakooste Suunnittelu Oy E. Niemelän vaiheen II lupapirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 156. Kuvakooste Suunnittelu Oy E. Niemelän vaiheen III lupapirustuksista. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
 Kuva 157. Arkkitehtuuritoimisto Veikko Juntunen Ky:n muutospirustukset vuodelta 1986. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.

- Kuva 158. Ravintola Wäinön lupapirustukset vuodelta 1997. Oulun kaupunki, Tekninen keskus.
- Kuva 159. Kauppurienkatu 9 vuonna 2004. Tommi Koukkari.
- Kuva 160. Kauppurienkatu 9 vuonna 2004. Tommi Koukkari.
- Kuva 161. Pallas-korttelin rakennuksien pohjien säilyneisyyskaavio (Kellarikeros). Tommi Koukkari.
- Kuva 162. Pallas-korttelin rakennuksien pohjien säilyneisyyskaavio (1. kerros). Tommi Koukkari.
- Kuva 163. Pallas-korttelin rakennuksien pohjien säilyneisyyskaavio (2. kerros). Tommi Koukkari.
- Kuva 164. Kirkkokadun puoleisten julkisivujen säilyneisyyskaavio. Tommi Koukkari.
- Kuva 165. Pakkahuoneenkadun puoleisten julkisivujen säilyneisyyskaavio. Tommi Koukkari.
- Kuva 166. Torikadun puoleisten julkisivujen säilyneisyyskaavio. Tommi Koukkari.
- Kuva 167. Kauppurienkadun puoleisten julkisivujen säilyneisyyskaavio. Tommi Koukkari.
- Kuva 168. Rakennusten arvotus. Tommi Koukkari.
- Kuva 169. Arkkitehti Wivi Lönn. Reprokuva Suomen historiallisen seuran julkaisusta Kansallinen elämänkerrasto - osa III.
- Kuva 170. Tampereen työtökölu. Wivi Lönn 1902.
- Kuva 171. Mikkelin yhteiskoulu. Wivi Lönn 1909.
- Kuva 172. Arkkitehti Valter Thomé. Reprokuva Suomen historiallisen seuran julkaisusta Kansallinen elämänkerrasto - osa V.
- Kuva 173. Thomé & Lindahl Polyteknikkojen yhdistyksen talo (1903). Helsingin Jugendarkkitehtuuri 1895-1915. Otava, Helsinki 1987.
- Kuva 174. Thomé & Lindahl Kustannusosakeyhtiö Otava (1908). Helsingin Jugendarkkitehtuuri 1895-1915. Otava, Helsinki 1987.
- Kuva 175. Arkkitehti W. G. Palmqvist. Reprokuva Suomen historiallisen seuran julkaisusta Kansallinen elämänkerrasto - osa IV.
- Kuva 176. Palmqvistin yhdessä järjestönsä kanssa v. 1912 suunnittelema Ostrobotnia. Tekniikan Wäihetä -lehdessä 3/2000 (Katja Savolainen).
- Kuva 177. Palmqvistin v. 1924 suunnittelema Lackmanin talo. Tekniikan Wäihetä -lehdessä 3/2000 (Katja Savolainen).
- Kuva 178. Rakennusinsinööri Veikko Kallio. Reprokuva Tampere-Seuran Tammerkosi-lehdestä 7-8/1973.
- Kuva 179. Veikko Kallion v. 1928 suunnittelema nyk. Nylkynteen museo. Tampere-Seuran Tammerkosi-lehdestä 7-8/1973.
- Kuva 180. Veikko Kallion v. 1927 suunnittelema As Oy Länsipuisto. Tampere-Seuran Tammerkosi-lehdestä 7-8/1973.
- Kuva 181. As Oy Santanurkka. Arkkitehti Uki Heikkinen 1963. Tommi Koukkari.
- Kuva 182. As Oy Isokatu 8. Arkkitehti Uki Heikkinen 1967. Tommi Koukkari.
- Kuva 183. As Oy Kaajaninkatu 28. Arkkitehti Veijo Kerola 1961-62. Tommi Koukkari.
- Kuva 184. As Oy Laslippo. Suunnittelu Oy E. Niemelä 1963. Tommi Koukkari.

LÄHDELUETTELO

- Haapio, Ilmi, Wivi Lönn. *Teoksessa Suomalaisia vaikuttajajauhasia*. WSOY, Porvoo 1977.
- Hautala, Kustaa, *Oulun Kaupungin historia III 1809-1856*. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1975.
- Hautala, Kustaa, *Oulun Kaupungin historia IV 1856-1918*. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1976.
- Hautala, Kustaa, *Oulun Kaupungin historia V 1918-1945*. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1975.
- Hauko, Katri et al. *Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet*. Oulun kaupunki 1986.
- Ikonen, Tiia; Mökkönen, Teemu. *Oulu-Uleåborg. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto, Rakennushistorian osasto 2002.*
- Kalajoki, Atte, *Oulun taloja ja tarinoita - Panun pakinoita 55 vuotta. Oy Liiton painotalo, Oulu 1989.*
- Kalajoki, Atte, *Totta ja tarua - Panun pakinoita 66 vuotta. Painotalo Casper Oy, Kurikka 2001.*
- Karjalainen, Tapio, *Puutavaryhtiöiden maanhankinta ja -omistus Pohjois-Suomessa vuosina 1885 - 1939*. OY Oulu 2000.
- Kovalainen, Pasi, *Ynninkulman historia. Asein, aattein, opetin, Scripta Historica XXII, Oulun historiasseuran julkaisuja. Jyväskylä 1996.*
- Laati, Iisakki, Kuka Kukin oli. *Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Keuruu 1961.*
- Laukka, Uno, *Oulu-Uleåborg - Koskien kaupunki*. WSOY, Porvoo 1951.
- Manninen, Turo, *Ei vetä rautaa rakkaampaa - Oulun vesilaitos vuosina 1902-2002. Painotalo Suomenmaa, Oulu 2002.*
- Meurman, Otto-I, *Oulun asemakaavallisen kehityksen vaiheita. Arkkitehti, no. 3, 1972.*
- Niskala, Kaarina; Okkonen, Ilpo, *Oulun Graadi - 350 vuotta asemakaavoinsta. Kirjapaino Kaleva, Oulu 2002.*
- Nordenstreng, Sigurd, *Porvarisäädyn historia IV-V. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 1921.*
- Okkonen, Rirva; Okkonen Ilpo, *Pihilimnoja ja vesiposteja. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1985.*
- Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys, *Välkeän kaupungin vaiheet. Gummerus Oy, Jyväskylä 1987.*
- Putkonen, Anna-Maija, *Oulun I kaupunginosan kortteliin 16 saneeraus, diplomitöy Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto, 1978.*
- Rakennustietosäätiö RTS, *Kerrostalot 1880-1940. Karisto Oy, Hämeenlinna 2002.*
- Rautavaara, Reino, *Oulun kaupungin säästöpankki vuosina 1845-1945. Kirjapaino-Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1945.*
- Rautiainen, Heikki, *Oulun kauppaklubi 1911-1960. Kirjapaino-Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1986.*
- Salminen, Leena-Riitta, *Pro gradu -tutkimus Thomé -Liljuksen asemakaavasta 1906-1917.*
- Savolainen, Katja, W. G. Palmquist ja arkkitehtuurin jyrkää tyli. *Tekniikan Wäihetta -julkaisu 3/2000, tekniikan historian seura ry. Yliopistopaino, Helsinki 2000.*
- Silvander, Carl-Eric, *Svenska Folkskolan i Uleåborg 1880-1974. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi 1997.*
- Skoglund, Lennart; Jalander, Y. W., *Suomen apteekit ja apteekkarit 1689-1938. Suomen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino Oy. Helsinki 1938.*
- Suomen historiallinen seura, *Kansallinen elämäkerrasto - osa III. WSOY, Porvoo 1934.*
- Suomen historiallinen seura, *Kansallinen elämäkerrasto - osa IV. WSOY, Porvoo 1934.*
- Suomen historiallinen seura, *Kansallinen elämäkerrasto - osa V. WSOY, Porvoo 1934.*
- Pöntys, Päivi, toim., *Kuvataiteilijar: taiteilijahakemisto 1991. Suomen Taiteilijaseura, Gummerus, Jyväskylä 1991.*
- Kallio, Seppo-I, *Veikko Kallio Tampereen rakentamassa. Tammerkoski-lehti 7-8/1973, Tampere-Seura, Tampereen Keskuspaino, Tampere 1973.*
- Turpetinen, Juhani, *Selvitys Oulun kaupunginosa I kortteli 16:n rakennusten kulttuurihistoriallisista arvoista. Oulun kaupunki, Pohjois-pohjanmaan museo 1999.*
- Vásala, Paavo et al., *Sata vuotta sähköä Oulussa 1889-1989. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1989.*

Vikstedt, J. Suomen kaupunkien vanhaa rakennustaidetta. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 1926.
 Wäre, Ritva, Rakennettu suomalaisuus: Nationalismi viime vuosisadan vaiheen arkkitehtuurissa ja sitä koskevissa kirjoituksissa.
 Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 1991.

Käytetyt arkistot

Oulun kaupungin tekninen keskus (rakennusvalvonta ja karttapiste)

Uusikatu 26

PL 32

90015 OULU

lisätietoa: www.ouka.fi/tekninen

Pohjois-Pohjanmaan museo (valokuva-arkisto)

PL 26

90015 OULU

lisätietoa: www.ouka.fi/ppm

Oulun maakunta-arkisto

Arkistonkatu 6

PL 31

90101 OULU

lisätietoa: www.narc.fi/mal/oma/oulu.1.htm

Oulun Kaupunginarkisto

Kansankatu 55

PL 71

90015 OULU

lisätietoa: www.ouka.fi/hallinto/arkisto

Oulun yliopiston Arkkitehtuurin osasto (arkkitehtuurin historian laboratorion arkisto)

Aleksanterinkatu 6

PL 4100

90014 OULUN YLIOPISTO

lisätietoa: www.oulu.fi/lark